

วารสาร ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มิถุนายน 2564

ISSN Print 1513-9514
ISSN Online 2730-4078

<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/eduthu/index>

บทความวิชาการ

- การศึกษากับเส้นทางการสร้างชาติทันสมัยตามแบบแผนญี่ปุ่น
- ครุสังคัมศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

ทวีศักดิ์ พุ่มสุขชี

ฐากร สิทธิโชค

บทความวิจัย

- การพัฒนาการอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล
- กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่
- การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา
- การพัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเอง แบบ 4P ของนักเรียน
- ผลการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานต่อความพึงพอใจของนักศึกษาในรายวิชาบัญชีบริหารสำหรับนักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการธุรกิจ)
- ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนน้ำโสมพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี
- ผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมศึกษาวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อการคิดเชิงนวัตกรรมและเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมัธยมมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เขต 1
- เนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรพุทธศักราช 2525 – 2549
- ศาสตร์กษัตริย์: การวิเคราะห์การเรียนรู้ตามวิถีของเกษตรกรรุ่นใหม่
- องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

ศึกษา เรืองดำ

สุบัน พรเวียง

ชลธิดา เทพหินลับ

ชยพล ใจสูงเนิน

บุญทริกา ใจกระจ่าง

พัชรินทร์ บัวทา

ปัทมพรรณ บุญประคัม

นิสา แป้นเขียว

ศุภิสรา จินดารักษ์

ดวงกมล บางขวด

วรปรัชญ์ หลวงโย

เจ้าของ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

โทรศัพท์ 0 7431 7680-1 โทรสาร 0 7431 7680-1 <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/eduthu/index>

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางการศึกษา และบทวิเคราะห์ปัญหา และการพัฒนาการศึกษาไทยและต่างประเทศ
2. เพื่อแนะนำ วิจัยหนังสือ ตำราทางการศึกษา
3. เพื่อส่งเสริมให้นักวิชาการด้านการศึกษาและสหวิทยาการทางการศึกษา ได้สร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพต่อการสังคม

ที่ปรึกษา

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและพัฒนการเรียนรู้	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ	มหาวิทยาลัยทักษิณ

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.พทุทธ์ ศิริบรรณพิทักษ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพรัถ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี แยมกลีกร	มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.ทยาตา รัตนภิณโณวนิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
รองศาสตราจารย์ ดร.มูฮัมหมัดซากี เจ๊ะหะ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
รองศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ จุลทรัพย์	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี ฝ่ายคำตา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์เอื้อจิตร พัฒนจักร	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิชัย วิชัยดิษฐ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัศเบสร์ เวชวิริยะสกุล	มหาวิทยาลัยทักษิณ
อาจารย์ ดร.วินัส ศรีศักดิ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
อาจารย์ ดร.นพพรช รัตนบุญทวี	มหาวิทยาลัยทักษิณ
อาจารย์ ดร.เมธี ดิสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
อาจารย์ธีรยุทธ เกณบุตร	มหาวิทยาลัยทักษิณ

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิงหา ประสิทธิ์พงษ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
---	-------------------

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.สิงหา ตุลยกุล	มหาวิทยาลัยทักษิณ
--------------------------	-------------------

ฝ่ายจัดการ

นางปณัญญาภา นิธิพิเชฐ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
นางสาวเปมิกา สังข์ขรณ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
นางมารีสา ปานงาม	มหาวิทยาลัยทักษิณ
นายธนากรฤต แผลผล	มหาวิทยาลัยทักษิณ
นางสาวอรณิชา ทรัพย์มณี	มหาวิทยาลัยทักษิณ

กำหนดเผยแพร่

ฉบับปกติปีละ 2 ฉบับ (ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน และฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม) และอาจจัดทำฉบับพิเศษตามโอกาสสำคัญ

พิมพ์ที่ : Neo Point (1995) Co., Ltd” 1/59 Ratuthit Rd. T.Hatyai A.Hatyai, Songkhla, Thailand 90110

Tel. 074-253229-339, E-mail : neopoint9@gmail.com

- เป็นวารสารทางวิชาการศึกษาจึงรับพิจารณาและตีพิมพ์เฉพาะสาขาวิชาการทางการศึกษา
- บทความทุกเรื่องจะผ่านการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ
- ข้อความและบทความในวารสารศึกษาศาสตร์ เป็นแนวคิดของผู้เขียน มิใช่เป็นความคิดของคณะผู้จัดทำและมิใช่ความรับผิดชอบของคณะศึกษาศาสตร์
- กองบรรณาธิการวารสารไม่สงวนสิทธิ์การคัดลอก แต่ให้อ้างอิงที่แสดงมา

บทบรรณาธิการ

วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นพื้นที่การเรียนรู้ และเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของนักวิจัย นักปฏิบัติการทางวิชาชีพ ผู้สอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมถึงนักวิชาการอิสระทางด้านการศึกษา ซึ่งผลงานที่น่าสนใจ มีทั้งผลงานที่ให้ความสำคัญกับรูปแบบการเรียนการสอนนวัตกรรมที่สะท้อนการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 รูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียน รวมถึงการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ในยุคสังคมดิจิทัล ในวารสารปีที่ 21 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2564 ประกอบด้วย บทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง การศึกษากับเส้นทางการสร้างชาติทันสมัยตามแบบแผนญี่ปุ่น, ครูสังคมศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และบทความวิจัยจำนวน 13 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่, การพัฒนาการอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล, การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา, การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบหน้างานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3, การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันบนฐานคิดการออกแบบเกมเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์และแรงจูงใจทางการเรียน ระดับมัธยมศึกษา, การพัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเอง แบบ 4P ของนักเรียน, ผลการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานต่อความพึงพอใจของนักศึกษาในรายวิชาบัญชีบริหารสำหรับนักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการธุรกิจ), ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่2 โรงเรียนน้ำโสมพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี, ผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมศึกษาวิชาสนักกับอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อการคิดเชิงนวัตกรรม และเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมัธยม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1, ลักษณะภาษาและเนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรพุทธศักราช 2525 – 2549, ศาสตร์กษัตริย์: การวิเคราะห์การเรียนรู้ตามวิถีของเกษตรกรรุ่นใหม่องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

พื้นที่ของวารสารจะเป็นชุมชนวิชาการ (academic community) และเป็นกลไกแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และตั้งคำถามกับการศึกษา รวมถึงความรู้ที่มีอยู่มากมาย ทั้งในลักษณะของความรู้ทฤษฎี ความรู้จากการปฏิบัติจริง ความรู้ในระดับนโยบายการศึกษา ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของบรรดานักวิชาการ นักวิจัย และนักปฏิบัติทางวิชาชีพ จะได้เรียนรู้ร่วมกัน

ขอขอบคุณผู้สนับสนุนฉบับทุกท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาต้นฉบับที่ให้คำแนะนำอย่างลุ่มลึก และมีความเป็นกัลยาณมิตรทางวิชาการ ซึ่งช่วยให้วารสารมีคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการ รวมถึงสามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งทางวิชาการด้านการศึกษา และมีคุณภาพในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิงหา ประสิทธิ์พงศ์

บรรณาธิการวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

สารบัญ

บทความวิชาการ

การศึกษาเกี่ยวกับเส้นทางการสร้างชาติทันสมัยตามแบบแผนญี่ปุ่น Education and Japanese Model for National Modernization ผู้แต่ง ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี, สมเกียรติ สายธนู.....	1
ครูสังคมศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล Social Studies Teacher with Learning Management in Digital Era ผู้แต่ง ฐากร สิทธิโชค, วิทวัส นิตสูงเนิน.....	18

บทความวิจัย

การพัฒนาการอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล Reading Development for Self-Directed Learning Development in The Digital Age ผู้วิจัย ศึกษา เรื่องดำ.....	32
กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่องสำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ Mechanism of Educational Quality Assurance for Pilot Schools within Chiang Mai Education Sandbox ผู้วิจัย สุบัน พรเวียง	51
การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา The Development of an Integrated Learning and Teaching Management Model for the General Education Subjects to Enhance the Competency of New Graduates at University of Phayao ผู้วิจัย ชลธิตา เทพหินลัพ, น้ำเงิน จันทรมณี, รัชิต สุทธิพงษ์, วรรณกร พรประเสริฐ	67
การพัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเอง แบบ 4P ของนักเรียน The Development of Additional Practice Books Emphasizing 4P Self-Reading and Writing Skills of Students ผู้วิจัย ชยพล ใจสูงเนิน, ชาญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์	82
ผลการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานต่อความพึงพอใจของนักศึกษาในรายวิชาบัญชีบริหารสำหรับนักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการธุรกิจ) Effects of Blended Learning Approach on Students' Satisfaction in Management Accounting Course for Bachelor of Business Administration Program (Business Management) ผู้วิจัย บุญทริกา ใจกระจ่าง	94

สารบัญ

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรงที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนน้ำโสมพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี

The Effects of Learning Management based on the 7E Learning Cycle Emphasizing Practice on the Topic of Movement and Force on Science Achievement and Ability to Apply Science Knowledge in Daily Life of Mathayom Suksa II Students at Nam Som Pittayakhom School in Udon Thani Province

ผู้วิจัย พัทรินทร์ บัวทา, ดวงเดือน สุวรรณจินดา, ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์.....105

ผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมศึกษาวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อการคิดเชิงนวัตกรรม และเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมัธยม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

The Effects of STEM Education Activities Management in the Enjoying Electronics Course on Innovative Thinking and Attitudes Towards Science of Grade 9 Students at Laboratory School of Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

ผู้วิจัย ปัทมพรณ บุญประคม, ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, ชำนาญ เขาวงกิตพงศ์.....118

ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษายะลา เขต 1

Technological Leadership of School Administrators as Perceived by Teachers under Yala Primary Educational Service Area Office I

ผู้วิจัย นิสา แป้นเขียว, เอกรินทร์ สังข์ทอง135

เนื้อหาในพระราชวาทสเมด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549

Content of Her Royal Princess Maha ChariSirindhorn's Speech Given at the Graduation Ceremonies between 1982 and 2006

ผู้วิจัย ศุภิสรา จินดารักษ์, ไพบุลย์ ดวงจันทร์, สมิต์ชาติ พุมมา.....152

ศาสตร์กษัตริย์ : การวิเคราะห์การเรียนรู้ตามวิถีของเกษตรกรรุ่นใหม่

THE KING'S PHILOSOPHY: LEARNING ANALYSIS OF NEW GENERATION FARMERS' WAY OF LIFE

ผู้วิจัย ดวงกมล บางขวด.....168

องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

Leadership Factors of School Administrators in the 21st Century

ผู้วิจัย วรปรัชญ์ หลวงโย, สันติ บุณยะชาติ, โสภา อำนวยรัตน์, น้ำฝน กันมา.....182

Journal of

EDUCATION

THAKSIN UNIVERSITY

การศึกษาเกี่ยวกับเส้นทางการสร้างชาติทันสมัยตามแบบแผนญี่ปุ่น

Education and Japanese Model for National Modernization

Received : 2021-02-15

Revised : 2021-03-30

Accepted : 2021-04-28

ผู้แต่ง ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี¹

Thaweesak Putsukee

drtp2004@gmail.com

สมเกียรติ สายธนู²

Somkiat Saithanoo

บทคัดย่อ

ญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างของชนชาติที่มีจิตใจฝักใฝ่เรียนรู้ที่นำความรู้ผสมผสานกับจารีตวัฒนธรรมตามแบบแผนญี่ปุ่นสู่การสร้างชาติเป็นมหาอำนาจแห่งดินแดนตะวันออกในต้นศตวรรษที่ 20 ญี่ปุ่นเป็นชาติที่เปิดประเทศรับอิทธิพลความคิดการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัยจากแบบแผนตะวันตกในช่วงเวลาไล่เลี่ยกับประเทศไทย ต้นศตวรรษที่ 20 ญี่ปุ่นขยายฐานการศึกษาาระดับกลางเพื่อสร้างคนระดับกลางทัดเทียมกับสหราชอาณาจักร ทำนองเดียวกันทุกรัฐชาติในดินแดนส่วนต่าง ๆ ของโลกมีเรื่องราวความเป็นมาในการสร้างอารยธรรมและความเป็นปึกแผ่นของเผ่าพันธุ์ในการสร้างชาติอย่างต่อเนื่องยาวนานนับย้อนเป็นหลายร้อยหรือหลายพันปี เริ่มจากการ ก่อตัวสร้างรากฐานของชุมชนและสังคม สร้างอัตลักษณ์แห่งชนชาติ บ่มเพาะพืชพันธุ์ทุนมนุษย์และสร้างสรรค์ความรุ่งเรืองของกระแสวัฒนธรรมของตน ซึ่งมีแบบแผนของ “การศึกษา” เป็นปัจจัยในการสร้างคุณภาพของคนอันเป็นพลังหลักของการสร้างชาติสู่ความเข้มแข็งศิวิไลซ์

คำสำคัญ : การศึกษาญี่ปุ่น ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น

¹ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการพัฒนาที่ยั่งยืน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ

Dr. of Program in Sustainable Development Thaksin University

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการพัฒนาที่ยั่งยืน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ

Assoc.Prof.Dr of Program in Sustainable Development Thaksin University

Abstract

Through centuries of national history of Japan where learning and working aptitude as well as rigorous disciplinarity found in living way of life of the Japanese in general which remarkably considered as main factors underlying modern development success of Japan, changing the country from imitator of western technology to become owner and initiator of with proper creativity of its people, and also making the country resided among leading economies in the world in the early 20th century. This article was edited from study of some written elements with objective to provide overall view about Japanese model of education as factor of human edification particularly contributing to national construction combining successfully traditional cultural heritage and modern sciences obtained from every region of the planet to make use as factors accelerating development path towards national prosperity.

Keyword : Japanese education history of Japan

ความนำ

รากเหง้าแห่งปัญญาและแบบแผนการศึกษาญี่ปุ่น:

พัฒนาการแบบแผนการศึกษาของญี่ปุ่นสามารถย้อนกลับไปถึงช่วงศตวรรษที่ 6 ซึ่งเป็นช่วงที่แบบแผนการเรียนรู้จากจีนเผยแพร่สู่ราชสำนักยามาโตะ (ซึ่งเป็นอำนาจรัฐยุคแรก ๆ บนหน้าประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นที่รุ่งเรืองต่อเนื่องประมาณ 3 ราชวงศ์ในช่วงประมาณศตวรรษที่ 3-8 ประกอบด้วยยุคราชวงศ์ยาโยอิ (300 BC – 250 AD) ยุคโกฟุน (250-538 AD) และยุคอาสุกะ (538-710 AD) โดยมีศูนย์กลางอยู่ทางตอนใต้ของเกาะฮอนชู แบบแผนทางวัฒนธรรมจากภายนอกดินแดนญี่ปุ่นทั้งปรัชญาความเชื่อ ศาสนา และอักษรดินแดนจีนเผยแพร่สู่ญี่ปุ่นโดยรับช่วงผ่านจากอาณาจักร Silla ซึ่งเป็นราชสำนักเก่าแก่ที่รุ่งเรืองอยู่บนคาบสมุทรเกาหลี การรับมรดกวัฒนธรรมจากภายนอกอย่างต่อเนื่องยาวนานหลายศตวรรษนำไปสู่การพัฒนาความรู้ใหม่ที่สร้างวัฒนธรรมเฉพาะในแบบแผนแห่งอัตลักษณ์ที่มีความเฉพาะตัวแบบญี่ปุ่นในยุคต่อ ๆ มา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคอาสุกะถือเป็นยุคที่พุทธศาสนาและปรัชญาขงจื้อได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญในราชสำนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้การนำของเจ้าชายโชโตกุ (ค.ศ. 547-622) โอโรสของจักรพรรดิโยเมอิ (Emperor Yomei) ผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและปรัชญาจีน โดยได้นำหลักการคำสอนมาใช้เป็นหลักการในการปกครอง โดยในปี ค.ศ. 604 ได้มีการเขียนบทบัญญัติธรรมนูญความเป็นรัฐขึ้น และถือเป็นรัฐธรรมนูญที่เก่าแก่ที่สุดในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ประกอบขึ้นด้วย 17 มาตรา ที่เรียกกันทั่วไปว่า “รัฐธรรมนูญ 17 มาตรา” (Seventeen-Article Constitution)

(from: <https://luciamathers.weebly.com/japan.html>)

หลักการในรัฐธรรมนูญนี้ใช้เป็นหลักการทางศีลธรรมอันเป็นคุณลักษณะของผู้ปกครอง³ โดยในบางข้อจะเน้นย้ำความสำคัญของ:

- ความผสมกลมกลืนในหลักคุณค่าความดีของผู้นำที่ต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมสูงกว่าคนทั่วไป;
- ความจริงใจและความเคร่งครัดในหลักธรรม (พุทธศาสนา);
- ความซื่อสัตย์รักภักดีต่อหน้าที่และต่อบุคคล;
- ความสง่างามของความเป็นผู้นำที่เปี่ยมด้วยคุณลักษณะต่างๆ (เช่นทำเพื่อส่วนรวม มากกว่ามุ่งแต่ประโยชน์ส่วนตน);

• การให้ความสำคัญกับคนอื่น ๆ ในการตัดสินใจ เช่น เรื่องเล็กตนเองตัดสินใจเองได้ แต่เรื่องใหญ่นั้นควรต้องปรึกษาคณะอื่น

³ https://www.ancient.eu/Prince_Shotoku/ (February, 2019)

ธนบัตร 5000 เยน เป็นภาพฉายลักษณ์ของเจ้าชายโชโตกุ

ในช่วงศตวรรษที่ 9 ระหว่างยุคราชวงศ์เฮอัน (Heian Period, 794-1185 AD) ศูนย์กลางอำนาจการปกครองขององค์จักรพรรดิย้ายมาตั้งอยู่ที่เฮอันเกียว (เมืองเกียวโตในปัจจุบัน) การเริ่มรับแบบแผนวัฒนธรรมและภาษาจากจีน สร้างให้ชนญี่ปุ่นมาแรงบันดาลใจ ในการพัฒนาภาษาเขียนของตนเองด้วยการประยุกต์ดัดแปลงจากอักษรจีนโบราณ ซึ่งเป็นภาษาที่เป็นอักษรภาพ (calligraphic) ที่มีความยากสำหรับการฝึกฝนเรียนรู้ของคนทั่วไป ชาวญี่ปุ่นจึงได้คิดประดิษฐ์ตัวอักษรของตนเองขึ้นมา ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 9 (หรือประมาณปี ค.ศ.806) ที่เรียกว่า “กานะ” (Kana) อันเป็นภาษาเขียนที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ที่สะกดขึ้นตามการออกเสียง ซึ่งเป็นการง่ายสำหรับคนทั่วไปที่พบกับความยากในการใช้ภาษาเขียนแบบจีน โดยพวกเขาสามารถใช้อักษร “กานะ” นี้สำหรับใช้สื่อสารระหว่างประชาชนทั่วไปได้ ภาษาเขียนใหม่นี้มีความง่ายสำหรับการแปลคำศัพท์ที่มาจากภาษาอื่น ด้วยการปรับปรุงตัวหนังสือจีนเพื่อให้มีความกลมกลืนกับการออกเสียงแบบญี่ปุ่น ทั้งเป็นการทำให้ภาษาที่ใช้ลดความเข้มงวดในไวยากรณ์และกฎเกณฑ์การเขียนภาษาจีนซึ่งมีความยากกว่ามาก ทำให้ภาษาญี่ปุ่นมีความยืดหยุ่นและง่ายต่อการปรับตัวตามสภาพการ การพัฒนาภาษาเขียนดังกล่าวทำให้ชาวญี่ปุ่นสามารถกระจายวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยภาษาเขียนไปสู่ชนในถิ่นฐานอื่นของสังคมญี่ปุ่นได้มากยิ่งขึ้น

สถาบันการเรียนรู้ชั้นสูงอยู่จำนวน 5 แห่ง รวมทั้งมีการจัดตั้งโรงเรียนที่ใช้บ่มเพาะการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนของราชสำนักต่าง ๆ ในยุคนั้น โดยการนำหลักคำสอนของพุทธศาสนา คำสอนขงจื้อ การใช้ภาษาเขียนด้วยแบบแผนอักษรจีนโบราณและการปลูกฝังจารีตทางปัญญาสร้างผู้รู้และนักปราชญ์เป็นแบบอย่างผู้เจริญทางความคิดและผู้ชี้แนะสังคม ในช่วงยุคกลางของญี่ปุ่น⁴ (หรือในช่วงปี ค.ศ.1185-1600) ที่สำนักพุทธนิกายเซนมีบทบาทเป็นศูนย์กลางในการให้การศึกษาและบ่มเพาะอนุชนญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักอาชิกากะ กักโกะ (Ashikaga Gakko) ซึ่งรุ่งเรืองมากที่สุดในช่วงศตวรรษที่ 15 เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

⁴ ยุคกลาง หรือ “The Middle Age” เป็นช่วงเวลาบนหน้าประวัติศาสตร์ยุโรป อันเป็นระยะเวลาต่อจากยุคโบราณ (Antiquity) ไปจนถึงต้นศตวรรษที่ 16 หรือยุคแห่งการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ หรือยุคเรอเนซองส์ (Renaissance) ที่เริ่มจากอิตาลี ซึ่งนับจากปี ค.ศ. 500 ไปจนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1350 แต่ในหลายกรณีมักนิยมนับระยะช่วงเวลายุคกลางไปจนกระทั่งปี ค.ศ. 1450 ถึง 1500 ส่วนอีกมุมมองหนึ่งจะระบุช่วงยุคกลางโดยใช้บรรทัดฐานช่วงเวลา 1,000 ปี ของความเป็นไปแห่งพระศาสนาจักรของพระคริสต์ (Christology) ในช่วงหลังการล่มสลายของจักรวรรดิโรมันทางตะวันตกที่มีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงโรม (ค.ศ. 476) พร้อมกับความรุ่งเรืองของนครคอนสแตนติโนเปิลที่กลายเป็นศูนย์กลางความรุ่งเรืองของโลกคริสต์เตียนหรือจักรวรรดิโรมันทางด้านตะวันออกต่อไปอีกประมาณ 9 ศตวรรษไปจนถึงปี ค.ศ. 1453 อันเป็นปีที่นครแห่งนี้ถูกโจมตีโดยกองทัพมุสลิมและสถาปนาจักรวรรดิอิสลามราชวงศ์ออตโตมานขึ้น และมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่อิสลามไปสู่ดินแดนต่าง ๆ ทั้งทางตะวันออกและตะวันตก

ชั้นสูงที่สำคัญของญี่ปุ่นที่รับแบบแผนการเรียนรู้มาจากกระแสอารยธรรมจีนเป็นหลัก และมีการดำเนินการต่อเนื่องจนกระทั่งเข้าสู่ช่วงศตวรรษที่ 16

เรื่องราวของโรงเรียนแห่งนี้มีความสำคัญในฐานะของการริเริ่มการศึกษาแบบโรงเรียนที่เก่าแก่ที่สุดในสังคมญี่ปุ่น กล่าวคือมีการเชื่อกันว่าสถานศึกษาแห่งนี้มีการจัดการเรียนการสอนมาแล้วช้านาน สถานที่ตั้งของโรงเรียนนี้ คือ เมืองอะชิกะกะ ซึ่งอยู่ทางเหนือของกรุงโตเกียวไปประมาณ 70 กิโลเมตร อายุที่แน่นอนของสถานศึกษาแห่งนี้ไม่สามารถระบุได้แน่ชัด และมักเชื่อว่ามีมาช้านานตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 9 แล้ว และมีการบูรณะซ่อมแซมขึ้นในปี ค.ศ. 1432 โดยอุปราชาโชกุน ยูเอะซูกิ โนริซามะ (Shogun Uesugi Norizane) ผู้ที่ได้นำตำราเก่าแก่ (ดั้งเดิม) จากจีนมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าจากต้นฉบับจำนวนมาก ซึ่งตำราเหล่านี้ยังคงมีการเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีในปัจจุบัน นักเรียนที่มาเรียนอยู่ ณ ที่แห่งนี้มาจากทั่วดินแดนญี่ปุ่น โดยมุ่งมานะเรียนหลักปรัชญาคำสอนของขงจื้อ หลักการของอั้งจื๊อและการแพทย์จีน โดยจากการบันทึกของนักบุญฟรานซิส ซาเวียร์ มิสชันนารีของศาสนาโรมันคาทอลิกได้บันทึกไว้ในปี ค.ศ. 1549 ระบุว่าโรงเรียนแห่งนี้มีขนาดใหญ่และเป็นสถานศึกษาชั้นสูงที่มีชื่อเสียงที่สุดในดินแดนด้านตะวันออกของญี่ปุ่น และได้หยุดดำเนินการไปชั่วคราวในช่วงการบูรณะประเทศยุคเมจิ (Meiji Restoration) และมีการซ่อมแซมดำเนินการใหม่ในปัจจุบัน

อาคารเก่าแก่ของโรงเรียนอะชิกะกะที่ยังคงอนุรักษ์ไว้
และด้านขวาเป็นรูปสลักไม้ของโชกุนยูเอะซูกิ โนริซามะ ทำขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1535

1) ญี่ปุ่น กับ โลกตะวันตก

ชาวตะวันตกสำรวจโดยเฉพาะชาวโปรตุเกสและสเปนเดินทางค้าขายและสำรวจดินแดนส่วนต่าง ๆ ของโลกมาตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 16 และในช่วงต้นศตวรรษที่ 17 ดินแดนของเกาะญี่ปุ่นเริ่มเข้าสู่ยุคของการทำความรู้จักกับโลกตะวันตกที่เริ่มขยายอิทธิพลในดินแดนส่วนต่าง ๆ ของโลก พร้อมทั้งมีการเผยแพร่วัฒนธรรมและแบบแผนวัฒนธรรมของชาวตะวันตกเข้ามาสู่ดินแดนของเกาะญี่ปุ่น ทั้งโดยขบวนเรือค้าขายชาติโปรตุเกสและพวกมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแพร่วัฒนธรรมคริสต์ศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะสงฆ์เยซุอิต (Jesuit Missionaries) ที่ได้เริ่มเข้ามาตั้งโรงเรียนขึ้นหลายแห่งในภูมิภาคเอเชีย มีการเข้ามาตั้งโรงเรียนและริเริ่มสอนศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมของชาวตะวันตกในโรงเรียนที่ตั้งขึ้นนี้ ควบคู่กับการสอนความรู้เฉพาะเกี่ยวกับวัฒนธรรมญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามอิทธิพลทางวัฒนธรรมของตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามาในระบบโรงเรียนในยุคนี้ก็นำมาอยู่ในช่วงเวลาอันสั้น เพราะภายหลังจากการเปลี่ยนถ่ายรูปแบบการปกครองไปสู่ยุคใหม่ คือ ยุคเอโดะ (Edo Period, ค.ศ. 1603-1868)

ยุคเอโดะ หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า **ยุคโตกูงาวะ** (Tokugawa Period) เป็นยุครวมชาติสร้างความมั่นคงเป็นหนึ่งเดียวของญี่ปุ่น ด้วยการสถาปนาระบบการปกครองแบบรวมศูนย์ภายใต้อำนาจของพวกกักรบ (ซามูไร) ที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ระบบโชกุน” อันเป็นช่วง 2 ศตวรรษครึ่งที่มีการวางรากฐานความมั่นคงและเข้มแข็งของสังคมญี่ปุ่น ที่มีการเติบโตทางการค้ากับภายนอกอย่างต่อเนื่อง ขณะที่มีการโดดเดี่ยวความสัมพันธ์กับต่างชาติเพื่อจำกัดอิทธิพลทางศาสนาและการครอบงำทางการเมืองจากตะวันตก การดำเนินแบบแผนสังคมอย่างเคร่งครัด สร้างความสงบโดยการจำกัดความขัดแย้งภายในประเทศ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและฟื้นฟูหลักคำสอนขงจื้อใหม่ (Neo-Confucianism) ให้เหมาะกับบริบทสังคมญี่ปุ่นในเวลานั้น⁵ ศูนย์กลางของอำนาจการปกครองในยุคนี้ย้ายมาอยู่ที่เมืองเอโดะ (ชื่อเดิมของนครโตเกียวปัจจุบัน)

แบบแผนการจัดการศึกษาในยุคโตกูงาวะเป็นการฟื้นฟูสำนักการศึกษาชั้นสูงที่มีการนำหลักคำสอนของขงจื้อใหม่ (Neo-Confucianism) มาใช้เป็นแบบแผนในการจัดการศึกษาเริ่มต้นจากราชสำนักแห่งนครเอโดะ **สำนักยูชิมะ เซอิโดะ** (Yushima Seido) หรือแปลว่าตามตัวว่า “ศาลาผู้รู้แห่งเมืองยูชิมะ” ที่เริ่มจากฐานะของศาสนสถานและถูกใช้เป็นสถานศึกษาในปลายศตวรรษที่ 17 ที่กลายเป็นแบบแผนของโรงเรียนที่กระจายไปสู่ดินแดนต่างๆของญี่ปุ่นในเวลาต่อมา โดยอยู่ในความดูแลของผู้ตรวจการด้านการศึกษาดำเนินการของราชสำนักโชกุน ตำแหน่งดังกล่าวแต่งตั้งมาจากบัญชาขององค์จักรพรรดิที่เรียกว่า “Daigaku no gami” ซึ่งเป็นตำแหน่งอันมีเกียรติของผู้ควบคุมบริหารโรงเรียนชั้นสูงสำหรับฝึกฝนเหล่านางสผู้ภารกิจในระบบโชกุน ตำแหน่งดังกล่าว มีเทียบเท่าผู้มีอำนาจสูงสุดในการดูแลมหาวิทยาลัยของรัฐทั้งหมด

ประตูทางเข้าสำนักยูชิมะ ไชโดะ Yushima Seidō.

ในระยะเริ่มต้นของการเข้าสู่ยุคปกครองระบอบโชกุน ประชากรในดินแดนญี่ปุ่นยังมีการศึกษาจำนวนน้อย กล่าวคือมีประชากรที่มีความสามารถในการอ่านและการเขียนน้อยมาก ในเวลาสองศตวรรษครึ่งภายใต้ระบอบดังกล่าวพบว่าจำนวนประชากรของประเทศที่รู้หนังสือมีเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากหลายเท่า อันเป็นผลมาจากความพยายามของผู้ปกครองในการเพิ่มพูนความรู้ให้ประชากรสามัญชนคนส่วนใหญ่ ซึ่งการขยายฐานการศึกษาดังกล่าวดำเนินไปภายใต้นโยบายผู้ปกครองในการปลูกฝังอุดมการณ์อำนาจความดี (meritocracy ideology)⁶ การมีวินัย และการรักการทำงานเพื่อสร้างความมั่งคั่งที่จะนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีขึ้น ถือเป็นการริเริ่มรากฐานความแข็งแกร่งและความมั่นคงจากภายในของสังคม ด้วยการวางรากฐานระบบการเรียนรู้และพัฒนาประชาชนซึ่งเป็นเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาการทางสังคมญี่ปุ่นในช่วงรอยต่อจาก

⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Edo_period (13 มิถุนายน 2561)

⁶ คำว่า Meritocracy มาจากรากศัพท์ภาษาละตินที่ผสมระหว่าง 2 คำ คือ merit + cracy (คุณงามความดี + อำนาจ)

สังคมศักดินาสู่สังคมยุคใหม่ของความทันสมัยที่ตามมาปรากฏให้เห็นในยุคการเปิดประเทศหลังการปรับ ขบวนการภายในของสังคมสู่ความพร้อมในการเผชิญต่อโลกภายนอกครั้งใหม่

กล่าวกันว่าสิ่งที่มีความน่าฉงนของชาวตะวันตกที่เคยเดินทางเข้าไปในญี่ปุ่นในช่วงปลายยุคโชกุน ที่ได้ไปพบว่าประชาชนระดับล่างของสังคมญี่ปุ่นเวลานั้นมีพื้นฐานการศึกษาที่ดี โดยมีการประมาณการว่า อัตราการรู้หนังสือของประชากรในช่วงเวลานั้นอยู่ในระดับสูง กล่าวคือ ประมาณร้อยละ 80 ของประชากร ชายเป็นผู้รู้หนังสือ (อ่านออก/เขียน) และประมาณร้อยละ 60-70 ของประชากรสตรีเป็นผู้รู้หนังสือแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรที่อาศัยอยู่ในแถบเมืองใหญ่ เช่น เอโดะ (โตเกียวปัจจุบัน) และโอซาก้า จะมี อัตราจำนวนประชากรที่รู้หนังสืออยู่ในระดับที่สูงกว่า ในเมืองอื่น ๆ ของประเทศในเวลานั้น

2) สตรี กับ การศึกษาในสังคมญี่ปุ่น

การศึกษาของสตรีในสังคมญี่ปุ่นกลายเป็นประเด็นหนึ่งในความสนใจของคนจำนวนมากไม่น้อย โดยเฉพาะ เจื้อนไขทั่วไปในสังคมเชิงจารีตที่หลักศาสนาจะเป็นตัวกำหนดจารีตและกลายเป็นอุปสรรคกีดกันโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ของสตรี ซึ่งพบโดยทั่วไปทั้งในสังคมในโลกตะวันตกและโลกตะวันออก สำหรับกรณีของสังคมญี่ปุ่น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับฐานะและโอกาสด้านการศึกษาเรียนรู้ของสตรีต้องย้อนไปเข้าใจสภาพสังคมญี่ปุ่นในยุคกว่าพันปีก่อนนี้ กล่าวคือในยุคสมัยเฮอัน (ค.ศ. 794-1185) ที่โอกาสของสตรีในการศึกษาหาความรู้มิได้ถูกกีดกันเหมือนในสังคมอื่น หลักฐานสำคัญที่ยืนยันความจริงข้อนี้ คือ งานวรรณกรรมเลื่องชื่อของญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นในยุคนี้ คือวรรณกรรม “เรื่องเล่าของเก็นจิ” (The Tale of Genji)⁷ อันเป็นหนังสือที่แต่งขึ้นโดยสตรีสูงศักดิ์ที่ได้รับการศึกษาและผ่านการอบรมบ่มเพาะมาเป็นอย่างดีและเป็นแบบแผน คุณลักษณะของสตรีที่มีความสำคัญในการนำพาสังคมไม่น้อยกว่าผู้ชาย โดยนอกจากวรรณกรรมชิ้นนี้กันนั้น ยังมีงานวรรณกรรมที่แต่งโดยสตรีอีกหลายชิ้นที่เกิดขึ้นในยุคสมัยเฮอันนี้เช่นเดียวกัน

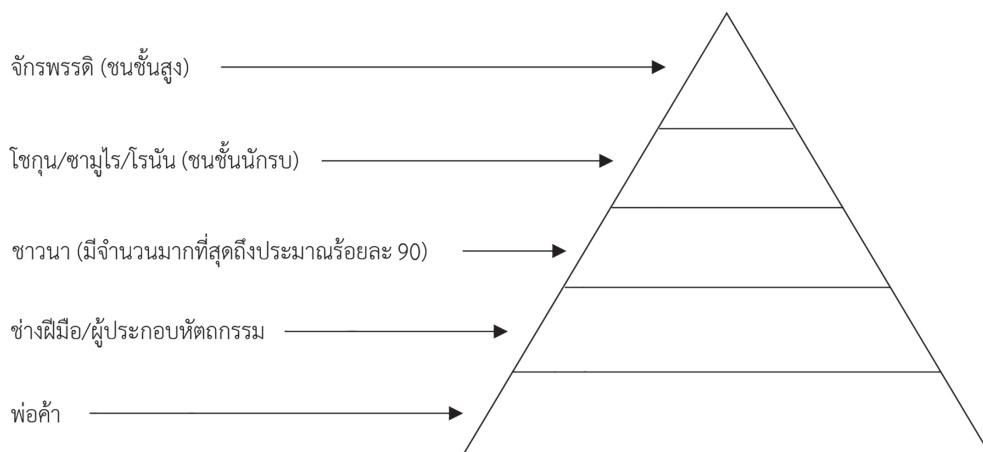

งานเขียนชิ้นนี้เป็นของสตรีในยุคนั้น นามว่า “มูราซากิ ชิกิบุ” (Murasaki Shikibu) มีชีวิตอยู่ในช่วง ปี ค.ศ. 973-1025 เธอเป็นนางข้าหลวงในราชสำนักราชวงศ์เฮอัน (หรือ เฮอันเคียว) ถือกันว่างานบันทึก ที่กลายเป็นนวนิยายที่เก่าแก่ที่สุดเรื่องหนึ่งของโลก เป็นการเล่าเกี่ยวกับชีวิตของตัวเอกในเรื่องนี้ คือ เก็นจิ ซึ่งเป็นผู้เขียนเรื่อง โดยเธอเป็นบุตรขององค์จักรพรรดิที่มีอาจขึ้นสืบราชวงศ์เพราะเหตุผลมาจากเชื้อสาย ราชวงศ์อื่น เรื่องราวในหนังสือเรื่องนี้เป็นการพูดถึงชีวิตในหลาย ๆ แง่มุมของเจ้าชายผู้นี้ เป็นมุมมองต่อสิ่งที่ เขาประสบในชีวิต นักประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งเห็นว่างานชิ้นนี้มีคุณค่าในฐานะที่สะท้อนสภาพชีวิต ความคิด ค่านิยม และระบบคุณค่าของสังคมญี่ปุ่นในยุคศตวรรษที่ 10 ในขณะที่ส่วนหนึ่งเห็นว่าเรื่องราวที่เล่าใน หนังสือเรื่องเล่านี้เล่าจากประสบการณ์ที่ผู้เขียนประสบจริงและต้องการสะท้อนสื่อสารสิ่งเหล่านี้มาโดย อาศัยตัวละครที่ชื่อ “เก็นจิ” นั่นเอง

⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/The_Tale_of_Genji (กรกฎาคม ๑๐, ๒๕๖๐)

ในยุคเซนโกกุ (Sengoku Period, ค.ศ. 1467-1568) อันเป็นยุคของความระส่ำระสายอันเนื่องมาจากการรบพุ่งเพื่อแย่งชิงอำนาจระหว่างผู้ครองดินแดนแคว้นต่างๆ ในเวลานั้น ในยุคหลังนี้มีหลักฐานที่บ่งชี้ว่าสตรีนั้นจำเป็นต้องได้รับการศึกษา เพราะพวกเขาจะต้องแบกรับหน้าที่รับใช้ชาติในยามที่สามีประสบภัย/หรือถึงแก่ความตายจากสงคราม ขณะเดียวกันในหลักคำสอนของทั้งพุทธศาสนาและคำสอนของลัทธิชินโตก็มีได้กีดกันฐานะของผู้หญิงออกจากความรับผิดชอบต่อสังคม คำสอนทางศาสนาทั้งสองเน้นหลักการของความเท่าเทียม

สิ่งที่ต้องกล่าวถึงอีกอย่างหนึ่งเพื่อความเข้าใจสภาพสังคมของญี่ปุ่นในยุคศักดินาจากระยะต้นคือ ในช่วงศตวรรษที่ 12 ถึงช่วงปลายคือในช่วงศตวรรษที่ 17 ถึง 19 อันเป็นยุคที่ญี่ปุ่นอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองของโชกุน (หรือรัฐทหาร) นั้น มีการจัดแบ่งชนชั้นทางสังคมออกเป็น 5 ชนชั้นหลัก ๆ กล่าวคือ ชนชั้นสูงสุดคือองค์จักรพรรดิซึ่งเป็นสมมติเทพเป็นประมุขแห่งรัฐและพวกพ้องเป็นกลุ่มชนชั้นที่อยู่ล่างสุด (ดังภาพ) เป็นยุคที่ผู้ปกครองในท้องถิ่น (ตระกูล/ครอบครัวของ ผู้ทรงอิทธิพล หรือพวกผู้นำเหล่านักรบ) ล้วนเป็นพวกเจ้าที่ดินผู้มีอำนาจและอิทธิพลกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ โดยองค์จักรพรรดิที่อยู่ในส่วนกลาง และอยู่ในระดับยอดของสังคม มีฐานะเพียงเป็นผู้นำและประมุขเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น ไม่มีบทบาทความสำคัญในการการเมืองการปกครองมากเท่าใดนัก อำนาจการปกครองและการทหารอยู่ในมือพวกนักรบ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอำนาจที่สุดในสังคมยุคศักดินา ถัดลงมาคือชนชั้นชาวนาที่มีจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 90 ในสังคมญี่ปุ่นโดยกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ส่วนต่างๆ ของประเทศ ถัดจากชนชั้นชาวนาคือพวกประกอบการช่างฝีมือและหัตถกรรม และพวกพ่อค้า ซึ่งถือเป็นชนชั้นในระดับล่างของสังคม

หมายเหตุบางประการเกี่ยวกับระบบชนชั้นในญี่ปุ่น:

ระบบชนชั้นของญี่ปุ่น หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า ระบบโชกุน (Shogunate System) เป็นเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมอีกประการหนึ่งที่เป็นระบบที่เอื้อในการสร้างความเป็นปึกแผ่นในการจัดการพลังทางสังคมที่ทำให้แคว้นต่างๆ ที่กระจายอยู่ตามเกาะใหญ่ ๆ มีความเป็นเอกภาพภายใต้อำนาจของศูนย์กลางคือ “องค์จักรพรรดิ” ระบบชนชั้นของญี่ปุ่นต่างกับระบบชนชั้นในจีน กล่าวคือ เป็นระบอบศักดินาที่เข้มงวดเคร่งครัด ไม่ยืดหยุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยของรัฐบาลโชกุนโทกูงาวะ (Tokugawa, ค.ศ. 1603-1867)

ที่มีศูนย์กลางอำนาจอยู่ในเมืองเอโดะ (ซึ่งเป็นชื่อเก่าของโตเกียวเมืองหลวงปัจจุบัน) ในระบบโชกุนในยุคนั้นจะประกอบด้วยชนชั้นนักรบหรือซามูไรอยู่บนสุดและมีอำนาจมากที่สุด ตามด้วยชนชั้นล่างคือชนชั้นชาวนาช่างฝีมือ และพ่อค้า ความเข้มงวดและไร้ความยืดหยุ่นนี้ทำให้สังคมญี่ปุ่นมีลักษณะความขัดแย้งภายในสังคมสูงมาก โดยหลัก ๆ ก็คือความขัดแย้งระหว่างพวกซามูไรที่อยู่ในอำนาจและผู้อยู่ภายใต้ความสวามิภักดิ์ฝ่ายตรงข้ามกลุ่มอำนาจนั้นที่ต้องการให้ฝ่ายของตนมีอำนาจและความยิ่งใหญ่เหนืออีกฝ่าย หรือมีอำนาจเหนือฝ่ายอื่น ๆ

ต่างกับระบบชนชั้นในสังคมจีนในยุคโบราณ ซึ่งจะแบ่งชนชั้นทางสังคมย่อยลงมาอีก โดยแบ่งออกเป็น 6 ชนกลุ่มชนชั้น ซึ่งมี 4 ชนชั้นแรกจัดเป็นชนชั้นสูง (noble classes) คือจักรพรรดิซึ่งเป็นผู้ปกครองสูงสุดที่ได้รับอำนาจจากสวรรค์ ถัดมาคือบรรดาเชื้อพระวงศ์ พวกขุนนางคนสำคัญ และกลุ่มสุดท้ายของชนชั้นสูงคือเหล่านักปราชญ์หรือพวกปัญญาชน ส่วน 2 ชนชั้นหลังถือเป็นชนชั้นล่าง คือ พวกสามัญชน (พ่อค้า ชาวนา) และพวกใช้แรงงานแบบทาส

ในช่วงปี ค.ศ. 1640 มีการออกคำสั่งให้คนต่างชาติออกจากดินแดนญี่ปุ่น อีกทั้งมีการห้ามเผยแพร่คริสต์ศาสนา ชาวญี่ปุ่นถูกห้ามมิให้ติดต่อกับชาวต่างชาติ เป็นยุคที่ญี่ปุ่นปิดกั้นการติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอก แต่ยังคงมีการติดต่อเพื่อการค้าขายซึ่งกระทำภายใต้การควบคุมของอำนาจรัฐของระบอบโตกุกาวะ อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่าการปิดประเทศเพื่อลดอิทธิพลทางความคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมของต่างชาติถือเป็นระยะผ่านของการสร้างความเข้มแข็งจากภายในเพื่อการเตรียมตัวสังคมญี่ปุ่นในการสร้างฐานความมั่นคงทางสังคมที่เริ่มจากการยกระดับความรู้โดยการวางรากฐานการพัฒนาประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศให้สามารถอ่านออกเขียนได้ รวมทั้งมีความรู้พื้นฐานที่จะนำไปสู่การสร้างเกราะทางสังคมให้เป็นปึกแผ่น เป็นพลเมืองที่มีวินัยและ มีความซื่อสัตย์ต่อสังคมและบ้านเมืองในเวลานั้น

ในช่วงการปกครองภายใต้ระบอบโตกุกาวะ บทบาทของพวกซามูไร(ทหาร) เปลี่ยนแปลงมาจากการเป็นนักรบมาสู่การเป็นนักบริหาร ซึ่งการเปลี่ยนบทบาทหน้าที่นี้จำเป็นต้องมีการเพิ่มขีดความรู้ความสามารถเฉพาะบุคคลที่จะต้องได้รับการสร้างให้เป็นผู้มีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างคล่องจองกับภารกิจการเป็นผู้บริหารหรือการเป็นนักปกครองบริหารกิจการแห่งรัฐในเวลานั้น การจัดการเรียนการสอนเพื่อป้อนเฉพาะคนในสังคมเน้นการสร้างคนที่มีคุณธรรม การอ่านออกเขียนได้ และการศึกษายุทธศาสตร์ยุทธวิธีการต่อสู้ (หรือยุทธศาสตร์การรบ) ตำราคำสอนของขงจื้อโบราณ จะนำมาเป็นคำสอนหลัก ที่ใช้วิธีสอนโดยทั่วไปจะเน้นการฝึกอ่านและการบรรยายเรื่องราวเนื้อหาต่าง ๆ ส่วนวิชาคณิตศาสตร์และการเขียนอักษรภาพก็มุ่งเน้นในกระบวนการเรียนการสอนเช่นเดียวกัน

ผู้ที่สนใจใฝ่ศึกษาจำนวนมาก คือ นักรบ (ซามูไร) ที่จะเข้าศึกษาตามโรงเรียนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในยุคนั้น โดยเจ้านายของซามูไรเหล่านี้ (ที่เรียกว่า “han” หรือ เจ้าผู้ครองแคว้น) จะเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบและสนับสนุนด้านการเงินเพื่อให้ผู้อยู่ภายใต้การสวามิภักดิ์นั้นมีความรู้และพัฒนาตนเองด้านสติปัญญาและคุณธรรม กล่าวกันว่าในช่วงเริ่มต้นของยุคเมจิ (Meiji Restoration) ที่เริ่มต้นเมื่อปี ค.ศ. 1868 นั้น จากจำนวนแคว้นที่มีอยู่ทั้งหมด 276 แคว้นนั้น มีการสร้างโรงเรียนเพื่อเป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนของยุวชนอยู่แล้วครอบคลุมจำนวนถึง 200 แคว้นแล้ว นอกจากนั้นก็ยังมีส่วนที่เปิดการเรียนการสอนโดยเอกชน (private academies) อยู่จำนวนหนึ่ง โดยสำนักเหล่านี้ จะมุ่งเน้นความเชี่ยวชาญความรู้เฉพาะทางเกี่ยวกับความเป็นญี่ปุ่น (Japanese subjects) หรือไม่ก็เป็นสถานศึกษาความรู้ของโลกตะวันตก เช่น การแพทย์แบบตะวันตก การทหาร วิทยาศาสตร์ และด้านอาวุธยุทธภัณฑ์ (gunnery) เป็นต้น ซึ่งสถานศึกษากลุ่มหลังนี้จะมีพวกซามูไรและสามัญชนทั่วไปจำนวนหนึ่งสนใจเข้ามาเรียนเพื่อหาความรู้ประกอบอาชีพ

3) การศึกษาญี่ปุ่น กับ การสร้างชาติในช่วงศตวรรษที่ 19

การศึกษาของประชาชนทั่วไปจัดขึ้นภายใต้การกำหนดทิศทางที่ชัดเจนในการสร้างคนเพื่อเป็นกำลังในการสร้างชาติ โดยทั่วไปจะเริ่มจากสร้างทักษะด้านการอ่าน การเขียน เรขาคณิต และเน้นการฝึกฝนทักษะการเขียนโดยอักษรญี่ปุ่น อักษรภาพที่พัฒนามาจากแบบแผนอักษรของจีนให้ง่ายขึ้นเหมาะสำหรับใช้ในสังคมญี่ปุ่น) รวมไปถึงทักษะการคิดคำนวณโดยใช้ลูกคิด (abacus) โดยการจัดการเรียนการสอนในวิชาเหล่านี้จะทำในโรงเรียนของวัดที่เรียกว่า “เทรโกย่า” (terakoya) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ดำเนินการสอนตามแบบแผนการสอนทางพุทธศาสนาในยุคแรก ๆ เพียงแต่ในโรงเรียนของวัดดังกล่าวจะไม่เน้นการเรียนด้านศาสนาภายหลังปี ค.ศ. 1867 แม้ว่าจะยังคงใช้สถานที่ของวัดในการจัดการเรียนการสอนอยู่ก็ตาม กล่าวกันว่าในช่วงปลายของระบอบการปกครองของยุคโตกุกาวะ จะมีโรงเรียนในลักษณะนี้อยู่จำนวน 11,000 แห่งทั่วประเทศ และมีจำนวนนักเรียนโดยรวมอยู่ถึง 750,000 คน โรงเรียนเหล่านี้จะใช้เทคนิคการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมคือจะเน้นเรื่องการอ่านหนังสือตำราต่าง ๆ การท่องจำความรู้ที่สอนในโรงเรียน การคิดคำนวณด้วยลูกคิด และการฝึกฝนการเขียนอักษรทั้งแบบจีนและญี่ปุ่นซ้ำแล้วซ้ำเล่าเพื่อให้เกิดความชำนาญด้านการเขียน

หลังปี ค.ศ. 1868 ภายใต้การเริ่มเข้าสู่ยุคการนำประเทศระบอบใหม่กลายเป็นยุคของการสร้างความทันสมัยของสังคมญี่ปุ่นอย่างรวดเร็วต่อเนื่องจากรากฐานการพัฒนาที่วางไว้ในช่วงยุคก่อนนั้น คือ การเริ่มต้นยุคแห่งความทันสมัย หรือที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “ยุคเมจิ” (Meiji Period) ซึ่งเป็นยุคแห่งการฟื้นฟูและการสร้างชาติสู่ความทันสมัยเทียบเท่าอารยประเทศ ที่เริ่มวางแบบแผนของระบบการศึกษาของรัฐเพื่อให้เกิดความเจริญสู่ความเป็นมาตรฐานเทียบเท่าโลกตะวันตก เริ่มจากการจัดทำภารกิจที่เรียกว่า “ภารกิจอิwakura” (Iwakura Mission) ที่เป็นการส่งข้าราชการระดับสูงของประเทศไปศึกษาระบบการจัดการศึกษาของประเทศชั้นนำต่าง ๆ ในโลกตะวันตก ซึ่งเมื่อบุคคลทั้งหลายเหล่านี้กลับมาก็ได้นำเสนอแนวคิดสำคัญในการปรับปรุงระบบการศึกษาของญี่ปุ่น โดยเน้นย้ำความสำคัญในเรื่องของการกระจายอำนาจด้านการศึกษา การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นด้วยการมีคณะกรรมการโรงเรียนในท้องถิ่น รวมไปถึงการส่งเสริมให้ครูหรือบุคลากรการสอนมีความเป็นตัวของตัวเอง (autonomy) ในการสร้างสรรค์คุณประโยชน์ด้านการเรียนการสอนต่อสังคมส่วนรวมอย่างจริงจัง ซึ่งแนวคิดข้างต้นนี้นำมาซึ่งความยากลำบากในการดำเนินการให้ประสบผลได้ในทางปฏิบัติ แต่ภายหลังความพยายามและการลองผิดลองถูกอยู่ระยะหนึ่งก็นำไปถึงจุดของการก่อเกิดระบบการศึกษาแห่งชาติที่มั่นคงแข็งแกร่งได้ นำมาซึ่งการเพิ่มจำนวนการรับเด็กเข้าเรียนในกลุ่มปฐมวัยของประเทศที่เพิ่มจำนวนสูงขึ้นจากร้อยละ 40-50 ของเด็กในกลุ่มวัยเรียนของช่วงทศวรรษ 1870s เป็นจำนวนกว่าร้อยละ 90 ในปี ค.ศ. 1900 แม้ว่ากระแสการต่อต้านของสาธารณชนต่อค่าเล่าเรียนของเด็กจะมีอยู่อย่างมากก็ตาม ในช่วงเวลานั้น

ช่วงทศวรรษ 1890s ซึ่งเป็นช่วงที่กระแสการปลูกเร้าการสร้างชาติสู่ความทันสมัยแบบตะวันตกมีความเข้มข้นอย่างมากในสังคมญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับอิทธิพลความคิด การพัฒนาการศึกษาตามแบบแผนอเมริกัน อย่างไรก็ตามความคิดกระแสคิดจารีตนิยมที่จะคงไว้ซึ่งแบบแผนเอกลักษณ์เดิมไว้ก็มีพัฒนาการควบคู่กันไปกับกระแสของความเป็นสมัยใหม่ด้วยเช่นกัน กระแสหลังนี้เน้นย้ำความสำคัญของหลักคำสอนขงจื้อที่เน้นเรื่องของธรรมาภิบาลการจัดลำดับชั้นทางสังคมในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์จากแต่ละสถานภาพ ควบคู่กับการมุ่งเน้นให้ปัจเจกบุคคลมุ่งฝึกฝนเรียนรู้และเพิ่มพูนความมีศีลธรรมในการรับใช้ชาติบ้านเมือง ความคิดในการผสมผสานความเป็นสมัยใหม่และรากฐานคุณธรรมแบบเดิมในสังคมญี่ปุ่นได้รับการตอกย้ำในหลักการสำคัญของคำประกาศเจตนาคือเป็นหัวใจทางกฎหมายสำคัญในการจัดการศึกษาของประเทศในปี ค.ศ. 1890 ที่จะต้องผลักดันนโยบายที่มีการรวมศูนย์ควบคุมภายใต้อำนาจ

รัฐบาล ในการดูแลการจัดการศึกษาของประเทศ อันเป็นหลักการที่เป็นแนวในการจัดการศึกษาของญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2

4) ญี่ปุ่น กับ ก้าวเข้าสู่การเป็นมหาอำนาจในเอเชีย-แปซิฟิก

ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 การจัดการศึกษาในระดับต้น (ประถมศึกษา) จะเป็นการจัดการศึกษาที่เสมอภาคสำหรับเยาวชนทั่วทั้งประเทศ มีความเท่าเทียมและจัดให้อย่างทั่วถึง เมื่อขึ้นสู่ระดับสูงขึ้น คือ การศึกษาในระดับกลางและระดับสูง เส้นทางการศึกษาของเยาวชนจะมีหลากหลายเส้นทางการศึกษา (multitracked) และจะเป็นเส้นทางเรียนที่มีกระบวนการคัดเลือกอย่างเข้มข้นขึ้นและจะเป็นการศึกษาไปสู่การคัดสรรคนไปสู่คณะระดับยอด (elitist) ส่วนการศึกษาในระดับวิทยาลัยนั้นก็ยังอยู่มีอยู่อย่างจำกัดที่จะเป็นช่องทางในการคัดสรรผู้ที่เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยหลวง (Imperial universities)⁸ ซึ่งมีอยู่เพียงไม่กี่แห่งในช่วงเวลานั้น เป็นช่วงที่อิทธิพลของระบบเยอรมันในการจัดการศึกษาขั้นนี้มีอยู่อย่างมาก มีมหาวิทยาลัยหลวงแค่ 3 แห่งเท่านั้นที่รับผู้เรียนที่เป็นสตรีเข้าศึกษา ในขณะที่มีวิทยาลัยจำนวนมากที่เป็นวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นสำหรับผู้เรียนที่เป็นสตรี⁹ ซึ่งมีบางแห่งที่มีชื่อเสียงโดดเด่นในสังคมญี่ปุ่นเวลานั้น แต่โดยทั่วไปแล้วโอกาสของสตรีในการศึกษาขั้นสูงในสังคมญี่ปุ่นยังถือว่ายังคงมีน้อยในช่วงเวลานั้น นอกจากมหาวิทยาลัยหลวงที่ตั้งขึ้นภายใต้การดูแลของรัฐแล้ว ยังมีมหาวิทยาลัยที่ดำเนินการโดยองค์กรนอกภาครัฐ กล่าวคือ มีมหาวิทยาลัยจำนวนหนึ่งที่ตั้งขึ้นภายใต้คณะมิชชันนารีฝ่ายคริสต์เตียนที่กลายเป็นฝ่ายที่มีบทบาทสำคัญในการขยายโอกาสด้านการศึกษาสำหรับสตรีในสังคมญี่ปุ่นในช่วงเวลานั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายโอกาสด้านการศึกษาในระดับกลางและในระดับสูง

ช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 ญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่กระแสความขัดแย้งโลกและร่วมมือกับฝ่ายอักษะนำโดยเยอรมนีก่อสงครามเข้าควบคุมดินแดนรัฐต่าง ๆ ในด้านเอเชียบูรพาจนกระทั่งพบกับความล้มเหลวและเป็นผ่านพ่ายแพ้สงคราม ประเทศได้รับความบอบช้ำทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ภายหลังสงครามสิ้นสุดในปี ค.ศ. 1945 ระบบการศึกษาญี่ปุ่นได้รับผลกระทบและเกิดความเสียหาย เกิดกระแสความคิดที่นำมาซึ่งการลดคุณค่าของแนวคิดการศึกษาในช่วงก่อนสงครามที่มุ่งสร้างหลักคิดขัตตินิยมอย่างมาก อันส่งผลให้เกิดความผิดพลาดอย่างใหญ่หลวงตามมาจากการก่อสงครามขยายอำนาจ และในช่วงนี้เองที่กระแสอิทธิพลความคิดทางการศึกษาจากภายนอก (โลกตะวันตก) เริ่มได้รับการยอมรับและนำมาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาในประเทศอีกครั้งหนึ่ง

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นตกอยู่ในฐานะประเทศผู้แพ้สงครามและต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขต่างของฝ่ายพันธมิตรที่นำโดยสหรัฐอเมริกาในการเข้าไปดูแลและฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจและสังคมภายหลังความบอบช้ำจากสงคราม ในด้านการศึกษาได้มีการจัดตั้งภารกิจด้านการศึกษาของสหรัฐอเมริกา (United States Education Mission) ขึ้นในปี ค.ศ. 1946 เพื่อดำเนินการพัฒนาฟื้นฟูการศึกษาของประเทศอีกครั้งหนึ่งโดยเน้นการนำแบบแผนการศึกษาอเมริกันมาใช้ในการจัดทำแผนการศึกษาสู่การเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ หลายประการภายใต้แนวทางการสร้างประชาธิปไตยทางการศึกษาของญี่ปุ่น (Democratizing Japanese education)

เริ่มจากการปรับโครงสร้างของช่วงชั้นการเรียนออกเป็น 3 ช่วง แบบ 6-3-3 กล่าวคือ การเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 6 ปี ระดับมัธยมต้น 3 ปี และระดับมัธยมปลาย 3 ปี รวมทั้งการขยายการศึกษาภาคบังคับให้เป็น 9 ปี มีการปรับเปลี่ยนระบบการเรียนชั้นมัธยมปลายจากแบบเดิมเป็นระบบการเรียนที่

⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Imperial_Universities (July8, 2018)

⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_current_and_historical_women%27s_universities_and_colleges_in_Japan (July8, 2018)

ครอบคลุมมากขึ้น โดยมีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและตำราที่ใช้ในการเรียนระดับนี้ ยกเลิกหลักสูตรที่มุ่งเน้นในเรื่องการปลูกฝังความคิดและสำนึกชาตินิยมที่เสี่ยงสู่การสร้างความคลั่งชาติ และแทนที่หลักสูตรเหล่านี้ด้วยการศึกษาเกี่ยวกับสังคม (social studies) นอกจากนั้นยังมีสร้างกลไกการมีส่วนร่วมทางการศึกษาในระดับท้องถิ่นในรูปของการเลือกตั้งคณะกรรมการโรงเรียน (School Board) และการก่อตั้งสหภาพบุคลากรการสอน (Teachers Unions) ขึ้น ส่วนการศึกษาในขั้นสูงหรืออุดมศึกษานั้น มีการยกเลิกการจัดการศึกษาระดับในเพื่อสร้างคนมีความรู้ชั้นสูงเพียงกลุ่มน้อยนิด แต่มีการขยายจำนวนสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถเข้าถึงการศึกษาระดับนี้ได้ทั่วถึงขึ้น การขยายดังกล่าวลุล่วงสำเร็จได้ด้วยการยกระดับสถานศึกษาที่เดิมเป็นวิทยาลัย สถาบันด้านเทคนิค โรงเรียนฝึกหัดครู รวมถึงโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความก้าวหน้าในการดำเนินการทางการศึกษาขึ้นสู่การพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัย

สู่ช่วงทศวรรษ 1960s เศรษฐกิจญี่ปุ่นภายหลังความบอบช้ำจากภาวะสงครามเริ่มฟื้นตัวด้วยการเร่งรัดการเติบโตทางเศรษฐกิจช่วงนี้ ทำให้เกิดความต้อการใหม่ๆ ในการขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีมากขึ้น ความคาดหวังในการยกระดับคุณภาพของการศึกษาระดับนี้มีมากขึ้น ขณะเดียวกันมูลค่าในการลงทุนสำหรับการศึกษาระดับนี้ก็ยิ่งสูงขึ้นตามมา ขณะเดียวกันบรรยากาศการศึกษาในสถานศึกษาที่มีลักษณะความเป็นเสรีนิยมที่สูงขึ้น ทำให้เกิดกระแสความวุ่นวายทางสังคมมหาวิทยาลัย มีการต่อต้านระบบการเรียนการสอน การเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มนักศึกษาที่มีความคิดเห็นต่างกัน ความไม่พอใจบรรยากาศวิชาการ เกิดความรุนแรงและการลุกฮือต่อต้านนโยบายรัฐ เช่น เกิดขบวนการต่อต้านสงครามเวียดนามและความไม่พอใจอื่นๆ ของคนหนุ่มสาว

ในปี ค.ศ. 1969 รัฐบาลญี่ปุ่นออกกฎหมายควบคุมมหาวิทยาลัย และช่วงต้นทศวรรษ 1970s รัฐบาลเริ่มดำเนินนโยบายปฏิรูปการศึกษาด้วยการออกกฎหมายควบคุมการก่อตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ ๆ ออกกฎหมายดูแลรายได้บุคลากรครู และการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนในสถานศึกษาของรัฐ ขณะเดียวกันรัฐเริ่มออกกฎหมายสนับสนุนให้ความช่วยเหลือต่อสถาบันการศึกษาเอกชน รวมทั้งมีการจัดให้มีการสร้างมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยการให้มีการสอบคัดเลือกเข้าเรียนมหาวิทยาลัยรัฐทั่วระดับประเทศขึ้น ขณะเดียวกันที่ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ เริ่มมีความไม่ลงตัวและความเห็นต่างระหว่างรัฐบาลและกลุ่มองค์กรของบุคลากรครูที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในสังคมญี่ปุ่นจะเกิดขึ้นจำนวนหลายครั้งตั้งแต่ปี ค.ศ. 1868 เป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าสู่ยุคของความสับสนอลหม่านในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ช่วงเวลาหลังปี ค.ศ. 1945 ที่สงครามสิ้นสุดลง การศึกษาของญี่ปุ่นก็ยืนเป็นเสาหลักของการปลูกฝังความคิด ปัญญาและวัฒนธรรมที่ชาติบ้านเมืองตั้งความหวังและเอาใจจริงเอาใจที่จะทำให้การศึกษาเป็นปัจจัยของการพัฒนาคนที่พร้อมด้วยคุณสมบัติสู่บูรณาการในการสร้างชาติ รากฐานปรัชญาการศึกษาที่มุ่งเน้นสร้างคนที่พร้อมด้วยพลังความดี (meritocratic legacy) ที่เป็นแบบแผนคุณธรรมที่ปลูกฝังมาตั้งแต่ยุคเมจิยังมีการฝังแน่นอยู่ในรากฐานปรัชญาการจัดการศึกษาอย่าง มิเสื่อมถอยด้วยระบบการศึกษาที่มีโครงสร้างลักษณะที่รวมศูนย์เพื่อสร้างประสิทธิภาพ โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ความสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาเพื่อการเรียนรู้และประยุกต์ความคิดและวิธีการของต่างชาติ (โดยเฉพาะโลกตะวันตก) ให้เข้ากับจารีตแบบแผนวัฒนธรรมความเป็นญี่ปุ่นเพื่อปรับปรุงให้เกิดระบบการศึกษาที่ดีกว่าอย่างต่อเนื่อง

5) การฟื้นฟูสร้างชาติช่วงครึ่งหลังศตวรรษที่ 20

มองโดยภาพรวม การจัดการศึกษาของญี่ปุ่นในช่วงผ่านความยากลำบากทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็สามารถทำให้ประเทศกลับมาฟื้นฟูสังคมกลับสู่ความปกติสุขนำความ

เจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงเทียบเท่าประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมก้าวหน้าอีกครั้งหนึ่งได้ในเวลาไม่กี่ทศวรรษ อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางพัฒนาการของระบบการศึกษาจากอดีตจนปัจจุบันนั้น ก็ยังมีเงื่อนไขข้อจำกัดและปัญหาต่าง ๆ อยู่เช่นกัน เช่น ปัญหาเรื่องของความเข้มงวดในกฎเกณฑ์ข้อบังคับ (rigidity) การยึดถือกรอบข้อกำหนดที่เคร่งครัด (excessive uniformity) การขาดทางเลือกใหม่ๆ (lack of choices) ผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์ของการเปลี่ยนแปลงระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัย การเน้นในเรื่องการนำระบบข้อมูลประจำตัวในช่วงการศึกษาในระบบมาแทนที่การดูประวัติบุคคลสู่การคัดสรรต่าง ๆ เป็นต้น บ้างก็เชื่อ “การศึกษา” (ที่ประกอบด้วยชุดของความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์) ในตัวของมันเองนั้นแหละที่เป็นตัวสร้างปัญหาสังคม เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ การพัฒนาพฤติกรรม และการปรับตัวให้นักเรียนสามารถอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข นอกจากนั้นความคาดหวังอีกประการหนึ่งที่ว่าจัดการศึกษาของประเทศจะต้องมุ่งตอบสนองต่อความท้าทายของความเป็นสากลท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในช่วงศตวรรษที่ 21 ด้วยเช่นกัน

ความยืดหยุ่น (flexibility) การสร้างสรรค์ (creativity) ความเป็นสากล (internationalization) ความเป็นปัจเจกบุคคล (individuality) และความหลากหลาย (diversity) กลายเป็นคำหลัก ๆ ของการส่องภาพลักษณ์ทางการศึกษาของญี่ปุ่นที่จะต้องพัฒนาภายใต้กรอบของการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในช่วงทศวรรษ 1980s และในความจริงแล้วกระแสความคาดหวังข้างต้นนี้เริ่มเกิดขึ้นมาก่อนหน้านั้นแล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงทศวรรษ 1970s ซึ่งด้านหนึ่งสิ่งนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่เสียทีเดียว เพราะแนวคิดเรื่องการศึกษาในฐานะปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นเริ่มมีความชัดเจนมาก่อนหน้านั้นแล้วในยุคที่ญี่ปุ่นเริ่มเปิดตัวเองต่อโลกตะวันตกในช่วงศตวรรษที่ 19 จนกระทั่งการที่ชาติตะวันตกเข้ามามีบทบาทในการจัดการฟื้นฟูสังคมญี่ปุ่นในช่วงหลังสงคราม ที่อิทธิพลทางความคิดและแนวทางการจัดการศึกษาตามแบบแผนตะวันตกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่ผสมผสานกับรากฐานวัฒนธรรมแบบญี่ปุ่นในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชากรเป็นทุนทางสังคมของประเทศ

นายยาชิโร นากาโซเนะ (Yasuhiro Nakasone) นายกรัฐมนตรีผู้ดำรงตำแหน่งในช่วงปี ค.ศ. 1982-1987 ได้ตั้งสภาการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ (National Council on Educational Reform) ขึ้นในปี 1984 ให้เป็นกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาของญี่ปุ่นเพื่อตอบสนองความท้าทายและความจำเป็นในการพัฒนาการศึกษาของประเทศให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกในช่วงศตวรรษที่ 21 ที่จะเริ่มขึ้นอีกแค่กว่าทศวรรษหลังจากนั้น ในเอกสารของสภาดังกล่าวของปี ค.ศ. 1985 และปี ค.ศ. 1987 ได้ระบุถึงจุดเน้นสำคัญที่การศึกษาจะต้องตอบสนองต่อการสร้างความเป็นสากลของการศึกษา การสร้างความทันสมัยด้านเทคโนโลยีข่าวสาร (information technologies) บทบาทของสื่อเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการศึกษาและการเรียนรู้ที่ตอบสนองทั้งคนจำนวนมากและตอบสนองความสนใจของปัจเจกบุคคล รวมไปถึงความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีพ (lifelong learning) ที่ควรมีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดการปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง

แนวทางการเน้นเพื่อการปฏิรูปการศึกษาที่สภาฯ นี้ ได้ชี้เป็นข้อเสนอแนะเพื่อการพิจารณา มีอยู่ 8 ประการสำหรับการไปใช้เป็นกรอบความคิดในการออกแบบการศึกษาในช่วงศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย: 1) การวางระบบการศึกษาที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและลดความสำคัญของการพิจารณาโอกาสจากภูมิหลังการศึกษาของปัจเจกบุคคล; 2) ปรับปรุงและสร้างความหลากหลายของการศึกษาระดับอุดมศึกษา; 3) เพิ่มสมรรถนะและสร้างความหลากหลายของการศึกษาระดับประถมและมัธยมศึกษา; 4) ปรับปรุงคุณภาพของครู; 5) การปรับตัวสู่ความเป็นนานาชาติ; 6) การปรับตัวสู่ยุคสังคมข่าวสาร; 7) การดำเนินการดูแลตรวจสอบการบริหารการศึกษา และ 8) การดูแลตรวจสอบด้านงบประมาณเพื่อการศึกษา

เมื่อกล่าวโดยรวมประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นนี้สะท้อนความสำคัญทั้งด้านของการศึกษาและความเกี่ยวพันด้านสังคมที่การศึกษาจะต้องตอบสนองความคาดหวังตามข้อเสนอของแผนการปฏิรูป ในแง่หนึ่งเป็นการเน้นย้ำว่าการจัดการศึกษาต้องไม่แยกออกจากบริบทของปัญหาและความต้องการของสังคม ซึ่งแม้ในช่วงที่มีการอภิปรายนำเสนอแนวคิดและทิศทางการปรับปรุงระบบการศึกษาชาติตามข้อเสนอทั้ง 8 ประเด็นนี้อย่างต่อเนื่องในแวดวงกว้าง รัฐบาลเองก็มีได้นิ่งนอนใจในการริเริ่มดำเนินการเปลี่ยนแปลงแก้ไขในหลายส่วนใหญ่ที่สภาการปฏิรูปการศึกษาชาติได้นำเสนอไว้กับรัฐบาล กระบวนการปฏิรูปก็ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษ 1980s โดยที่ร่องรอยของการดำเนินการทางการศึกษาในปัจจุบันนี้สามารถทำความเข้าใจย้อนหลังกลับไปในช่วงเวลาของความตื่นตัวในการปฏิรูปในช่วงก่อนหน้านี้

6) พัฒนาการการศึกษาในยุคการสร้างชาติสู่ความทันสมัย

ตามที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้แล้วว่าช่วงก่อนปี ค.ศ. 1868 นั้น สภาพสังคมญี่ปุ่นแบ่งเป็นแคว้นศักดินาหรือ “feudal provinces” ซึ่งมีอยู่เกือบ 300 แคว้น แต่ละแคว้นมีเจ้าเหนือหัวปกครอง โดยที่ทุกๆ แคว้นต่างมีภาษาเขียนหนึ่งเดียวที่ใช้ร่วมกัน ญี่ปุ่นพัฒนาการศึกษาระบบโรงเรียนหลังยุโรปประมาณหนึ่งศตวรรษ โดยเริ่มจากการฟื้นฟูการศึกษาในยุคสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868-1912) จัดเป็นยุคสมัยแห่งการปฏิรูปครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ซึ่งถือเป็นระยะรอยต่อสำคัญในการเชื่อมต่อผสมผสานระหว่างความเป็นญี่ปุ่นแบบดั้งเดิมกับความเป็นญี่ปุ่นแบบสมัยใหม่ ภายหลังการขึ้นครองราชย์ของเจ้าชายมัตสึอิโตะ ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1867 ขณะที่พระองค์พระชนมายุได้ 15 พรรษา ขึ้นเป็นจักรพรรดิองค์ที่ 122 ของญี่ปุ่น โดยที่การปฏิรูปในยุคของจักรพรรดิพระองค์นี้ เกิดขึ้นภายหลังการขึ้นครองราชย์ได้ 3 ปี คือ ในวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1868 ควบคู่กับการก่อตั้งรัฐบาลชุดใหม่ภายหลังการล้มของรัฐบาลโชกุนโตกูงาวะในช่วงฤดูร้อนของปีนั้น ยุคใหม่แห่งการปฏิรูปเริ่มของที่เรียกว่ายุค “Meiji” ซึ่งแปลว่า “กฎเกณฑ์อันเป็นแสงสว่าง” ได้ประกาศออกมาโดยมุ่งสร้างหลักการใหม่ในการบริการกิจการแผ่นดินด้วยหลักศีลธรรมและความทันสมัย เพื่อให้รัฐบาลชุดใหม่ที่นำพาการปฏิรูปนี้ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย หลักการแห่งการปฏิรูปที่ประกาศมีอยู่ 5 ประการหลัก คือ:

- การจัดตั้งรัฐสภาที่เปิดกว้าง (Deliberative Assemblies)
- การให้ทุกคนชั้นของสังคมญี่ปุ่นมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อกิจการแห่งรัฐ
- การวางระบบกฎหมายให้มีความศักดิ์สิทธิ์ในการบังคับใช้ (sumptuary laws) และการวางข้อกำหนดทางชนชั้นที่เคร่งครัดเกี่ยวกับการจ้างงาน
- การใช้กฎหมายอันเป็นกฎธรรมชาติที่เที่ยงธรรมมาแทนที่ธรรมเนียมปฏิบัติทางการบริหารราชการที่ชั่วร้าย (evil customs)
- การแสวงหาความรู้หลากหลายทางสากลเพื่อสร้างความเข้มแข็งของรากฐานกฎเกณฑ์รัฐที่ใช้ปกครองประเทศได้

ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติการศึกษาพื้นฐาน ซึ่งประกาศใช้ในปี ค.ศ. 1872 อันเป็นพระราชบัญญัติที่สร้างขึ้นจากแรงบันดาลใจ (inspirations) และแบบแผน (model) ของการพัฒนาการศึกษาในยุโรปและอเมริกา อันเป็นการพัฒนาที่เน้นการผสมผสานระหว่าง “มรดกทางการศึกษาที่มีการสั่งสมมาในสังคมญี่ปุ่นในช่วงก่อนสมัยโทกูงาวะ (1603-1867)” กับ “อิทธิพลของ อารยธรรมตะวันตก” เข้าด้วยกัน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง ก็คือเป็นการ “รับเอาศาสตร์ ความรู้ และเทคนิคของตะวันตก ด้วยการผนวกเข้ากับวิถีแห่งวัฒนธรรมและจิตวิญญาณแบบญี่ปุ่น”

การฟื้นฟูข้างต้น เน้นการขยายฐานการศึกษาไปสู่ประชาชนทั่วไป โดยมีการก่อตั้งโรงเรียนระดับประถมศึกษาขึ้นจำนวนกว่า 53,000 แห่ง (สำหรับนักเรียนระหว่างอายุ 6-14 ปี) ทั่วประเทศ รวมทั้ง

โรงเรียนมัธยมและมหาวิทยาลัยขึ้นจำนวน 256 และ 8 แห่งตามลำดับ การพัฒนาการศึกษาให้ประชากร รู้หนังสือถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างชาติ การขยายฐานของโอกาสทางการศึกษาในแนวราบไปสู่คน ส่วนใหญ่ของประเทศจึงได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจังจากรัฐ และผลจากการกระทำดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่น สามารถขยายอัตราการเข้าเรียนของเยาวชนได้เท่าเทียมกับประเทศอังกฤษในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระดับกลาง

จากสถิติในปี ค.ศ. 1914 ซึ่งเป็นปีเริ่มต้นของสงครามโลกครั้งที่ 1 ระบุว่า 20% ของเยาวชนญี่ปุ่น อยู่ในสถานศึกษามัธยมศึกษาในระดับต้นและปลายแล้ว ซึ่งเป็นตัวเลขที่เท่ากับจำนวนเยาวชนในวัยเดียวกัน นี้ของประเทศอังกฤษ (ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 1.5 ของเยาวชนไทยอยู่ในสถานศึกษาระดับนี้ในช่วงเวลาไล่เลี่ยกันนี้) ช่วงปฏิรูปนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นส่งนักศึกษาไปศึกษาในต่าง ๆ ประเทศเพื่อนำความรู้หลากหลายจาก ที่ต่าง ๆ มาพัฒนาประเทศอันเป็นการตอบสนองนโยบายการปฏิรูป อันเป็นกระแสความตื่นตัวของสังคม ในยุคนั้น ไม่ว่าจะเป็นประเทศต่าง ๆ ในยุโรป อเมริกา หรือในประเทศแถบในเอเชีย รัฐบาลญี่ปุ่นส่งเสริม ให้มีการแปลตำราทางวิชาการเป็นภาษาญี่ปุ่น โดยตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจเพื่อการแปลเอกสารและตำรา ต่างประเทศจำนวนมาก เพื่อให้คนญี่ปุ่นได้ศึกษาตำราเหล่านี้โดยตรงจากภาษาของตนเอง นี่เป็นหนึ่งใน หลายๆเคล็ดลับในการสร้างชาติซึ่งได้นำพาญี่ปุ่นเข้าสู่การเป็นประเทศพัฒนาและการสร้างความเข้มแข็ง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม รวมทั้งทางด้านการทหาร

จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่หลังจากนั้นอีกกว่าสองทศวรรษ ญี่ปุ่นนำตนเองเข้าสู่กระแสความขัดแย้งโลก ด้วยการสร้างอิทธิพลทางทหารเหนือดินแดนบูรพาด้วยการเผชิญหน้าทำสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่ง แม้พบกับความล้มเหลวและวิกฤติทางสังคม/เศรษฐกิจ เนื่องจากต้องตกอยู่ในสภาพของประเทศผู้แพ้สงคราม ในช่วงปลายทศวรรษ 1940 แต่ญี่ปุ่นก็สามารถฟื้นฟูชาติขึ้นมาได้อย่างรวดเร็วในช่วงไม่ถึงสองทศวรรษหลังจากนั้น เนื่องจากการลงทุนของรัฐเพื่อการพัฒนาคุณภาพประชากรของประเทศได้มีการให้ความสำคัญ และมีการปฏิบัติกรอย่างเห็นผล แม้ประเทศจะ บอบช้ำ แต่ประชาชนยังคงอยู่เพื่อกอบกู้สถานการณ์ของประเทศในลำดับต่อมา

สรุป

“การศึกษา” เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพของประชากร อันถือเป็นเงื่อนไขชี้ขาดที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในการสร้างชาติของญี่ปุ่น ความสำเร็จในการสร้างชาติไปสู่ มหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมประเทศแรกของเอเชียในช่วงต้นศตวรรษ ที่ 20 เป็นต้นมา มีที่มาที่ไปอยู่เบื้องหลังความสำเร็จนั้น โดยหนึ่งในปัจจัยสำคัญของความสำเร็จดังกล่าว ก็ คือ การศึกษาตามแบบฉบับของญี่ปุ่นนั้นอยู่เบื้องหลังการสร้างคนเพื่อสร้างชาติ ด้วยการ “ยืมศาสตร์และ วิทยาการจากโลกตะวันตกเพื่อสู้กับตะวันตก” โดยที่จากช่วงทศวรรษ 1960 ที่ญี่ปุ่นได้ชื่อว่าเป็น “นักลอก เลียนแบบ” (imitator) ตัวฉกาจแห่งโลกของประดิษฐกรรมอุตสาหกรรม ทว่าเป็นเวลา 2 - 3 ทศวรรษหลังจากนั้น จากนักเลียนแบบ ญี่ปุ่นได้เปลี่ยนแปลงตัวเองสู่การเป็น “ผู้ประดิษฐ์” (inventor) นำพาสังคมและ เศรษฐกิจสู่ในโลอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีทัดเทียมกับบรรดาชาติพัฒนาตะวันตกอื่น ๆ กล่าวคือ จาก ประเทศที่ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเพียงประมาณ 100 ดอลลาร์ต่อปี ในช่วงปีต้นทศวรรษ 1960 เป็น เกือบ 30,000 ดอลลาร์ในอีกสามทศวรรษหลังจากนั้น การพัฒนาการศึกษาเพื่อให้ประชากรส่วนใหญ่ใน ประเทศได้รู้เรียนเขียนอ่าน ทำให้อัตราการรู้หนังสือของประเทศอยู่ในระดับร้อยละ 100% ของจำนวน ประชากรในประเทศในปัจจุบัน

ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการผสมผสานจารีต 2 กระแส คือ การผสมผสานกระแสความเป็นสมัยใหม่กับกระแสจารีตแบบแผนเดิมของตนเองอย่างผสมกลืนในการพัฒนาประชากรและ จิตวิญญาณแบบญี่ปุ่น การสร้างความเข้มแข็งภายในด้วยการกระจายการศึกษาช่วงปิดประเทศ และเฝ้าติดตามศึกษาหาความรู้ในวิทยาการ เทคโนโลยี รวมถึงความรู้การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ได้ถูกนำมาใช้ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการทำงานแบบญี่ปุ่น สร้างความพร้อมในการเปิดประเทศสู่กระแสการพัฒนาของโลกในระยะกว่าศตวรรษที่ผ่านมา

บรรณานุกรม

- Keiko Omoto and Francis MACQUIN. (1990). *Editions Découvertes Gallimard*, France : Paris.
- Mark Cartwright. (2017). “Prince Shotoku,” *ANCIENT HISTORY*. 8(2017). n.d. Retrieved February 20, 2019, from https://ancient.eu/Prince_Shotoku
- Tokugawa shogunate*, Japan. n.d. Retrieved June 13, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Edo_period
- The Tale of Genji*, Japan. n.d. Retrieved July 10, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/The_Tale_of_Genji
- Imperial Universities*, Japan. n.d. Retrieved July 8, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Imperial_Universities
- List of current and historical women’s universities and colleges in Japan*, Japan. n.d. Retrieved July 8, 2018, from [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_current_and_historical_women %27s_universities _and_colleges_in_Japan](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_current_and_historical_women%27s_universities_and_colleges_in_Japan)
- Higher education in Japan*, Japan. n.d. Retrieved July 10, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Higher_education_in_Japan

ครูสังคมศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

Social Studies Teacher with Learning Management in Digital Era

Received : 2020-06-30

Revised : 2021-04-04

Accepted : 2021-06-05

ผู้แต่ง ฐากร สีทธิโชค¹

Thakorn Sitthichock¹

Teepla@hotmail.com

วิทวัส นิดสูงเนิน²

Witthawat Nidsungnoen²

tumwitthawat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาครูสังคมศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยศึกษาจากบริบททางพลวัตของการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้ระเบียบวิธีและการเก็บข้อมูลในการศึกษาทางสังคมศาสตร์

ผลการศึกษาพบว่าการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ครูเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน สำหรับบทบาทสำคัญของครูสังคมศึกษาในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลต้องอาศัยกระบวนการบริหารจัดการเรียนรู้ในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยการเรียนรู้ การออกแบบ การวางแผน การปฏิบัติ การใช้เทคโนโลยี นำไปสู่การทบทวนผลจากการปฏิบัติ และร่วมรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนทัศนคติ ส่วนการจัดการเรียนรู้สามารถนำเอาวิธีการจัดการเรียนรู้และเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้ต้องตระหนักถึงผลจากการจัดการเรียนรู้ต้องอาศัยการดำเนินการต้องตระหนักการเป็นตามแบบอย่างที่ดี การมีคุณธรรม จริยธรรมซึ่งเป็นองค์ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนก้าวหน้าทันเทคโนโลยีและมีคุณธรรม

คำสำคัญ : ครูสังคมศึกษา, การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

¹ อาจารย์ ดร. (การสอนสังคมศึกษา) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

Ph.D, Faculty of Human Science and Social Science, Thaksin University.

² ข้าราชการครู สพฐ.นิสิตปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Teacher of OBEC. and Student of Doctoral of Educational in Srinakarinwirot University,

Corresponding author: E-mail : Teepla@hotmail.com

Abstract

This article focuses on the study of social studies teachers and learning management in the digital age. By studying the dynamic context of learning management of social studies teachers in the new era By using methods and data collection in social science studies

The results that learning management in the digital era. Teacher is one factor in improving the quality of learners. For the important role of social studies teachers in learning management in the digital era, the learning management paradigm must be adapted to adapt to the changing era. By relying on learning, design, planning, practice, and using technology. Lead to a review of the results of the implementation and join the group exchanging views as for learning management, learning management methods and digital technology can be used in learning management. Learning management must be aware of the effects of learning management, must rely on implementation, must be aware of being a good role model, morality and ethics, which are components of learning activities. For the learners to keep pace with technology and morality

Keywords : teacher social studies, Learning Management in Digital Era

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมากโดยเฉพาะความเจริญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ความเจริญทางด้านนวัตกรรมในการดำเนินชีวิต ทุกประเทศต่างได้รับผลของการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ไม่สามารถปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงของพลวัตทางสังคมโลกดิจิทัล (อดิสร คักดีสูง, 2558, น. 14) และต้องเปิดรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวทั่วโลกกำลังเข้าสู่โลกยุคดิจิทัล ซึ่งโลกยุคดิจิทัลที่กล่าวมาแล้ว มีคุณลักษณะ ดังนี้ 1) การเป็นโลกที่ไร้พรมแดน คือ การไม่มีขอบเขตที่แท้จริงในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และสารสนเทศ 2) โลกที่แคบลง คือ การเดินทางติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วมากขึ้น ประหยัด และมีประสิทธิภาพมากขึ้น และ 3) โลกที่หมุนไปอย่างรวดเร็ว คือ การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ที่มีความหลากหลายและสะดวกยิ่งขึ้น ทำให้เวลาในการดำเนินชีวิต 1 วัน สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้มากกว่าในยุคที่ผ่านมาอย่างมาก โดยคุณลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นมาได้เนื่องจากมีปฏิริยาการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ เทคโนโลยี (Technology is a catalyst for a change) [2] โดยยุคดิจิทัลนี้ Sheninger [3] กล่าวว่า มนุษย์จะได้สัมผัสประสบการณ์ที่น่าตื่นตาตื่นใจของความก้าวหน้าในเทคโนโลยีการศึกษาที่มีศักยภาพในการส่งเสริมกระบวนการสอนและการเรียนรู้ เช่นเดียวกับการเชื่อมโยงที่เข้มแข็งกับชุมชนระหว่างกลุ่มของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ความก้าวหน้าเหล่านี้จะเป็นกุญแจไขปัญหาคักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ครู และผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลิตภาพนวัตกรรมรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนรูปแบบการดำเนินชีวิต ที่คาดไม่ถึงมาก่อน

สำหรับบริบทขององค์การทางการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ครูมีบทบาทสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งบริบทของการจัดการเรียนรู้ในยุคที่สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment) ได้เข้ามามีผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีที่เป็นปัจจัยที่เอื้อและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ทั้งการเปลี่ยนแปลงในระดับต่างๆ ที่ส่งกระทบต่อการศึกษาของไทย นโยบายประเทศไทย 4.0 ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

โดยการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ครูเป็นปัจจัยหนึ่งในภาพพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน เป็นปัจจัยที่ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียน เป็นต้น ครูในยุคดิจิทัลไม่เพียงแค่สอนในเอกสารหรือหนังสือวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเร่งปรับตัวตนเองก่อนเป็นสิ่งที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนเพื่อนำไปสู่ความก้าวหน้ายุคสมัยได้นั้นคือ ทักษะคิดและวิสัยทัศน์ ซึ่งทั้งสองส่วนนี้เมื่อได้การปรับเปลี่ยนตาม จะทำให้การเรียนรู้ในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยครูสังคมนักศึกษามีมุมมองการพัฒนานวัตกรรมในการเรียนรู้เพื่อนักเรียนมากขึ้น มีการสร้างสื่อการสอนและวิธีการสอนที่ทันสมัย ซึ่งเป็นวิถีทางของครูสังคมนักศึกษายุคดิจิทัลตลอดจนการมีบทบาทอย่างมากในการสะท้อนภาพของการพัฒนาเยาวชนในชาติ โดยกลับมามองสภาพความเป็นตัวตนของสังคมไทย

บทความนี้ผู้เขียนต้องการอธิบายและเสนอแนะองค์ความรู้จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ที่ทำให้สถาบันทางการศึกษาต้องเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเพื่อการอยู่รอดจนถึงปัจจุบันนี้ ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัล

สำหรับแหล่งข้อมูลในการเขียนบทความนี้ผู้เขียนอาศัยข้อมูลจากเอกสาร หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร และภาพการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนของนิสิตนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ครูในสถานศึกษา เป็นต้นตลอดจนเอกสารจากกระทรวงศึกษาธิการ และแผนการพัฒนาศึกษาชาติ

บทบาทของครูสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล

บทบาทของครูสังคมศึกษาในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในยุคดิจิทัลมีความสำคัญ และมีคุณประโยชน์กับผู้เรียนมากกว่าการเป็นผู้บอกความรู้หรือถ่ายทอดความรู้ผ่านตัวอักษรจากหนังสือสู่ผู้เรียนอย่างเดียว ดังที่ Marc (2510, น. 15-16) ได้นำเสนอบทบาทของครูไว้ดังนี้

1. ผู้ฝึกสอนและผู้นำทาง (Teacher as Coach and Guide) ในการไปถึงจุดหมายของการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละคนต้องการการชี้แนะแนวทาง การช่วยเหลือหรือการสนับสนุน สำหรับการเป็นส่วนในการเรียนรู้ นั้น จะพบว่าเด็กแต่ละคนต้องการการชี้แนะแนวทางช่วยเหลือที่แตกต่างกันออกไป โดยครูจะต้องกำกับติดตามการทำงาน และความก้าวหน้าในงานของผู้เรียน และคอยให้การช่วยเหลือเมื่อผู้เรียนต้องการ คอยดึงผู้เรียนให้กลับมาอยู่ในแนวทางที่เหมาะสมด้วยวิธีการตั้งคำถาม และให้ข้อเสนอแนะ ตัวอย่างครูสังคมศึกษา สังเกตเห็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จากผู้เรียนโดยมีการเลียนแบบและมีความประพฤติในทางที่เสื่อมเสีย ครูสังคมศึกษาควรจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียนที่สอดคล้องผลกระทบจากการประพฤติและปฏิบัติตนแบบนั้น เช่น นักเรียนแอบขโมยของใช้ในการเรียนของเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ครูควรเอาบทเรียนนี้เข้ามาสอนโดยการให้ดูสื่อจากอินเทอร์เน็ต แล้วให้ร่วมกันวิเคราะห์ เป็นต้น

2. ผู้กำหนดเป้าหมายและนักตั้งคำถาม (Teacher as goal setter and questioner) การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนด้วยวิธีการตั้งคำถามนำ เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบ บทบาทการตั้งคำถามจึงเป็นบทบาทการตั้งคำถามที่สำคัญ และครูจะต้องฝึกการตั้งคำถามอย่างมีอาชีวะ ไม่ใช่เฉพาะคำถามที่เป็น 4 ตัวเลือกอีกต่อไป ต้องพัฒนาศิลปะในการตั้งคำถามที่ท้าทายให้ผู้เรียนได้อภิปรายและค้นหาคำตอบ ในลักษณะของการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem – Based Learning) หรือการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน (Inquiry-Based Learning)

ตัวอย่างครูสังคมศึกษาในการพัฒนาการออกข้อสอบสำหรับใช้ในการทำแบบทดสอบ โดยพิจารณาจากผลการเรียนรู้ (ในรายวิชาเพิ่มเติม) หรือตัวชี้วัด (ในรายวิชาพื้นฐาน) เช่น

ผลการเรียนรู้	ข้อสอบ
สามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น	 “ปล่อยน้ำเสีย ประชาชนในพื้นที่ หมู่ 3 ต.เขาดิน อ.เขพนม จ.กระบี่ แจ้งว่า มีโรงงานแห่งหนึ่งในพื้นที่ แอบปล่อยน้ำเสียลงในคลองข้างตาย คลองสาธารณะที่ชาวบ้าน 3 หมู่บ้าน ใช้ประโยชน์กว่า 100 หลังคาเรือน ทำให้น้ำเน่าเสีย ส่งกลิ่นเหม็น ใช้อุปโภคบริโภคไม่ได้ วอนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแก้ไขโดยด่วน...” คำถาม จากข่าวข้างต้นเมื่อนักเรียนได้ศึกษาแล้ว เกิดผลกระทบต่อประชาชนอย่างไร และนักเรียน ในฐานะผู้นำชุมชนจะแก้ปัญหาอย่างไร

ภาพที่ 1 ตัวอย่างการสร้างข้อสอบในแบบทดสอบให้สอดคล้องเป้าหมาย (ผลการเรียนรู้/ตัวชี้วัด)

3. นักออกแบบการเรียนรู้ (Teacher as Learning designer) สำหรับบทบาทครูจะต้องเป็นนักสร้างสรรค์ประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนไปในทางสร้างสรรค์ โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจผู้เรียนก่อน และออกแบบคำถามหรือปัญหารวมทั้งแนะนำกิจกรรมที่จะนำเด็กไปสู่ความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ ซึ่งการออกแบบการเรียนรู้นี้อาจจะมีความแตกต่างหลากหลายกันออกไปเป็นรายบุคคล เพื่อตอบสนองความต้องการและความสามารถที่แตกต่างของผู้เรียน

ตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ โดยครูส่งมอบการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ ซึ่งมีลักษณะการสร้างบรรยากาศเพื่อการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดสร้างสรรค์ให้มากที่สุด ตัวอย่างการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน เรื่อง “การอนุรักษ์แหล่งน้ำจืด” ควรมีขั้นตอนดังนี้ 1) กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เรื่อง แหล่งน้ำจืด ปัญหามลพิษทางน้ำ จากหนังสือพิมพ์ ข่าวทางโทรทัศน์ผลงานวิจัย หรือปัญหาใกล้ตัว 2) ให้ผู้เรียนคิดตั้งคำถามหรือหัวข้อเพื่อค้นคว้าในเรื่องแหล่งน้ำจืด ปัญหาและเรื่องที่เกี่ยวข้อง 3) แบ่งกลุ่มผู้เรียน ให้ค้นคว้าโดยใช้เทคโนโลยีที่หลากหลาย จากหลาย ๆ แหล่ง 4) ระหว่างการค้นคว้าครูอาจเดินพูดคุยเพื่อกระตุ้นความสนใจหรืออธิบายตามที่ผู้เรียนต้องการ 5) วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์บนพื้นฐานของความเป็นจริง และ 6) การนำเสนอผลงานของแต่ละกลุ่มตามที่ค้นคว้ามาอย่างสร้างสรรค์

4. ผู้จัดสภาพแวดล้อม (Teacher as a Context Provider) การเรียนรู้ในแต่ละเนื้อหาวิชาจะมีสภาพแวดล้อมหรือบริบทที่แตกต่างกันออกไป ครูจะต้องเป็นผู้ที่สามารถจัดสภาพแวดล้อมหรือบริบทให้สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้เรียนกำลังเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหา นั้น ๆ ได้อย่างแท้จริงและรวดเร็วขึ้น

ตัวอย่างการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน ครูควรมีการกระตุ้นความสนใจในหลากหลายรูปแบบ โดยการนำสื่อเกมมัลติมีเดียในแอปพลิเคชันผ่านสมาร์ตโฟน เช่น เกมใบ้และให้ทายชื่อจังหวัดในประเทศไทย เกมเรียนรู้ประวัติศาสตร์จีน เป็นต้น ที่กล่าวมานั้นล้วนสร้างสภาพแห่งการเรียนรู้

5. ผู้ควบคุม (teacher as rigor provider and quality) อีกหนึ่งบทบาทที่สำคัญของครูในยุคดิจิทัลก็คือ การควบคุมคุณภาพอย่างพิถีพิถัน โดยการประเมินผลจะไม่เป็นเพียงการให้คะแนนชิ้นงานเมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้เท่านั้น แต่จะต้องคอยกำกับควบคุมคุณภาพของชิ้นงานจนกว่าจะมีคุณภาพในระดับสูง

ตัวอย่างการให้นักเรียนได้ศึกษาข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ตและจัดทำผลงานของตนเอง เป็นกลวิธีหนึ่งในการประเมินผลงานผู้เรียน โดยครูควรให้นักเรียนออกแบบงานหรือวางแผนงาน เพื่อดำเนินการอย่างมีคุณภาพก่อนจะดำเนินการทำผลงานออกมาผ่านรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้ชมสถานที่สำคัญหรือทัศนศึกษา โดยครูให้ประเด็นคำถามว่าสถานที่ดังกล่าว นั้น คืออะไร ปรากฏที่ไหน อย่างไร และสะท้อนหรือส่งผลต่อสังคมอย่างไร จากนั้นให้นักเรียนสร้างชิ้นงานในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ทันต่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

นอกจากนี้ วิจารณ์ พานิช (2557, น. 34-35) ได้กล่าวถึงบทบาทใหม่ของครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นครูในยุคดิจิทัลว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้จากการศึกษา (ภาคความรู้) และได้กระทำด้วยตนเอง (ภาคปฏิบัติ) เช่นเดียวกับครูที่ต้องเรียนรู้จากการปฏิบัติเหมือนกัน ครูทำหน้าที่เป็นครูฝึก (facilitator) หรือ “คุณอำนวย” ของการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยที่ครูก็ต้องทำงานเป็นทีม การทำงานและการเรียนรู้กันเป็นทีมของครู เรียกว่า Professional Learning Community (PLC) คือหลักการสำคัญสำหรับชีวิตครูสมัยใหม่ต้องทำงานเป็นทีมและเรียนรู้เป็นทีม โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ครูต้องปรึกษาหารือกันตั้งแต่เริ่มต้นวางแผน โดยบทบาทครูในศตวรรษที่ 21 ได้ดังนี้

1. ครูจะไม่ตั้งตนเป็นผู้รู้ ไม่ตั้งตนเป็น content expert เพราะความรู้ต่าง ๆ มีอยู่อย่างมากมาย อย่างไรก็ตามครูก็รู้ได้ไม่หมด และที่สำคัญคือ ไม่ควรพยายามจะสอนสาระหรือ content ให้เด็ก ควรที่จะให้เด็ก

ตนเอง เพื่อเขาจะได้เรียนรู้วิธีค้น วิธีเลือกเพื่อเอามาปรับใช้ ครูไม่ใช่เป็นผู้รู้แต่ต้องเป็นผู้เรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียนของตนเองด้วย

2. ครูเรียนรู้พร้อมกับเพื่อนครูร่วมวิชาชีพ ครูต้องเลิกเป็นศิลปินเดี่ยวในโลกสมัยใหม่ เพราะถ้าใครยังยืนหยัดเป็นศิลปินเดี่ยวจะเดือดร้อนมาก ลำบากมาก เพราะไม่มีทางเป็นครูที่ดีได้ หากไม่ต้องการความคิดเห็นที่แตกต่าง

3. ครูต้องสร้างความรู้ขึ้นใช้เอง เพื่อการทำหน้าที่เอื้ออำนวยการเรียนรู้ของผู้เรียน และแลกเปลี่ยนข้อมูลการเรียนรู้กับเพื่อนครูร่วมวิชาชีพ และการเผยแพร่ผลงานวิชาการ

4. ครูต้องเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับโลกเรื่องการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการจัดการกระบวนการการเรียนรู้ จึงพยายามเปลี่ยนบทบาทครูจากผู้บรรยาย มาเป็นคณะครูร่วมกันออกแบบกิจกรรมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ (Pedagogy) ให้นักเรียนใช้เป็นเครื่องมือ ไปเรียนรู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก และเสนอแนะเครื่องมือการเข้าถึง องค์ความรู้ผ่านวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะผ่าน Technology ให้เข้าถึงความรู้ได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง นำ ความรู้ที่ได้มาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในห้องเรียน เรียกกระบวนการเรียนรู้แบบนี้ว่า Active Learning ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered) (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558, น.1)

5. ครูต้องเป็นผู้จัดการใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ของชุมชน ในสถานประกอบการและอื่น ๆ กล่าวคือ ครูต้องรู้จักแสวงหาทรัพยากรในห้องเรียนที่มีมากมายใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้

6. ครูต้องจัดให้ศิษย์เรียนรู้จากชีวิตจริง ให้ผู้เรียนเรียนจากการลงมือปฏิบัติ (Project Based Learning) เรียนรู้จากความซับซ้อนและไม่ชัดเจน โดยครูต้องนำข้อผิดพลาดจากการเรียนรู้และนำมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

7. ครูต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ขึ้นไปใช้เอง โดยพยายามให้ปลูกวิธีคิดและมุมมองของผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง นอกเหนือจากการรับความรู้ทั้งหมดจากครูผู้สอน

8. ครูต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโลกภายนอก โดยครูพยายามให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความรู้กับสถาบันต่าง ๆ ที่มีการจัดการเรียนรู้ในทิศทางเดียวกันหรือต่างกัน ให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการได้หลากหลายมากกว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชั้นเรียนหรือโรงเรียน

9. ครูต้องเป็นตัวอย่างและเสวนากับผู้เรียนในเรื่องความดี คุณธรรม จริยธรรม เชื่อมโยงกับเหตุการณ์จริง และชีวิตจริง

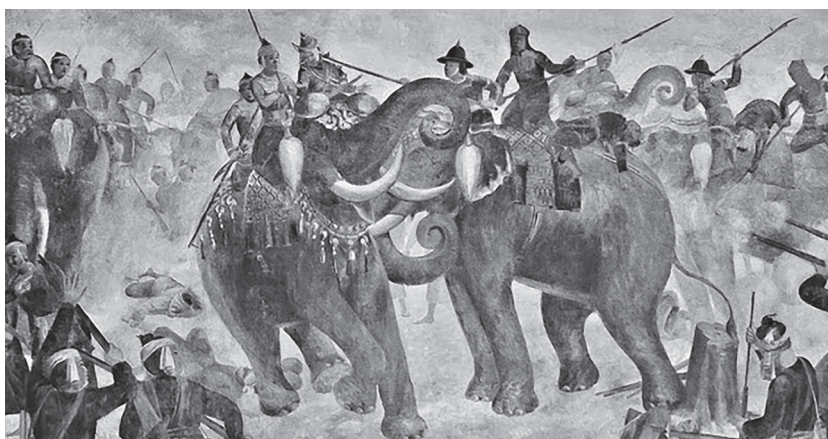
สรุปครูสังคมนศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ซึ่งสังเกตได้จากเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล อาศัยกระบวนการทักษะการจัดการเรียนรู้ที่ต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย ซึ่งอาศัยการเรียนรู้ การออกแบบ การวางแผน การปฏิบัติ การใช้เทคโนโลยี นำไปสู่การทบทวนผลจากการปฏิบัติ และรวบรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนองค์ทัศนคติ นอกจากนี้ต้องตระหนักถึงผลจากการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล พร้อมทั้งอาศัยการดำเนินตามแบบอย่างที่ดี การมีคุณธรรม จริยธรรมเป็นองค์ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนก้าวทันเทคโนโลยีและมีคุณธรรม

ทักษะของครูสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล

จากบทบาทของครูสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลที่ได้เสนอมานี้ในการศึกษาบทบาทของครูสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลนั้น ครูสังคมศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะสำคัญในการส่งผ่านความรู้หรือการเป็นผู้เรียนรู้ร่วมกับ

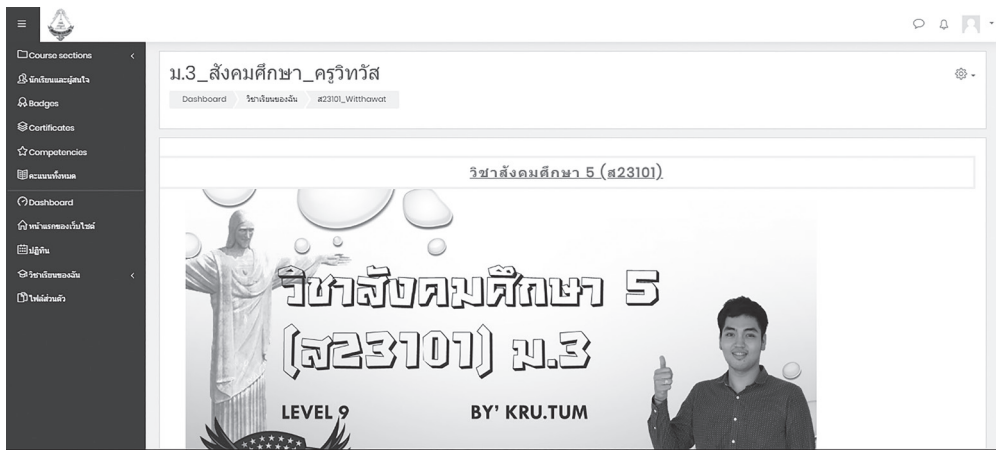
ผู้เรียน ดังที่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2557, น.11) ได้กล่าวว่า ครูเป็นเป็นแกนหลักในการถ่ายทอดความรู้และทักษะต่าง ๆ ให้ผู้เรียน ดังนั้นครูสังคมศึกษาเป็นกำลังสำคัญในการปรับทัศนคติและมุมมองของตนเองเพื่อถ่ายทอดความรู้ ทักษะต่าง ๆ ให้ผู้เรียน ซึ่งครูสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลจะสอดคล้องกับการเป็นครูในศตวรรษที่ 21 ด้วยนั้นต้องมีองค์ประกอบ 7 ประการ ดังนี้

1. การสร้างและบูรณาการความรู้ได้ เพราะปัจจุบันความรู้เปลี่ยนแปลงเร็วมาก ครูต้องรู้จักว่าความรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถบูรณาการความรู้ที่ได้ศึกษามานั้นเข้ากับผู้เรียนและกระบวนการเรียนการสอนได้ ซึ่งผู้เขียนบทความขอเสนอตัวอย่างการสร้างและบูรณาการความรู้ เช่น การจัดการเรียนรู้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ 2 รายวิชาคือรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในเรื่องการกอบกู้เอกราชหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 เชื่อมโยงกับการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ในสาระวรรณคดีและวรรณกรรม โดยเป็นการนำภาพเหตุการณ์หรือเรื่องราวเกี่ยวกับการทำยุทธหัตถี ระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราชจากนั้นมานำเสนอในรูปแบบโคลงสี่สุภาพในวรรณคดีลิลิตตะเลงพ่าย ซึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนทราบถึงความเป็นมาของเหตุการณ์ และรสของวรรณศิลป์ เป็นต้น

ภาพที่ 2 ภาพจำลองการทำยุทธหัตถีระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับพระมหาอุปราชา
สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/khrgolfbangsaenn/wrnkhdi-m-5/lilit-taleng-phay>
สืบค้นเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2563

2. มีความคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ สังคมยุคใหม่มีสื่อที่หลากหลาย และมาในหลายรูปแบบ ครูต้องวิเคราะห์ได้ว่าสิ่งใดเหมาะสมไม่เหมาะสมแล้วถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง ขณะเดียวกันต้องคิดค้นหานวัตกรรมใหม่มาใช้ประกอบการเรียนการสอน ผู้เขียนขอแนะนำนวัตกรรมใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น การใช้โปรแกรม Moodle ซึ่งเป็นการนำบทเรียนเนื้อหา สารความรู้ แบบทดสอบ ภาพเคลื่อนไหวในการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนไปใส่ในโปรแกรม เพื่อให้นักเรียนเข้าไปศึกษาได้ทุกสถานที่ทุกเวลา และครูสามารถตรวจสอบการเข้ามาเรียนของนักเรียนได้

ภาพที่ 3 หน้าโปรแกรม Moodle ที่ใช้การจัดการเรียนรู้

3. มีวิสัยทัศน์และตักมคติทางความคิด ครูต้องเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกมองการณ์ไกล ให้เห็นแนวโน้มอนาคต และวิเคราะห์จนตักมคติชัดเจน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เรียนได้ โดยครู สังคมศึกษาต้องร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้จับกลุ่มหาจุดดีและจุดบกพร่องในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง จุดดีนำมาเผยแพร่จุดบกพร่องนำมาแก้ไข เป็นต้น

4. มีความรู้และเข้าใจเทคโนโลยีใหม่ พร้อมชี้แนะข้อดี ข้อเสียของเทคโนโลยีให้กับผู้เรียนและสังคม ได้เป็นอย่างดี โดยครูสังคมศึกษายุคดิจิทัลต้องมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาปรับใช้ในการจัดการกระบวนการ เรียนรู้ และเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและพัฒนาองค์ความรู้อย่างชาญฉลาด

5. ทักษะการสอนเด็กให้เติบโตเต็มตามศักยภาพ และสร้างผลงานใหม่ ๆ ได้ เพราะโลกอนาคตเป็น โลกของการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จึงต้องพัฒนาเด็กให้รู้เท่าทัน และพร้อมที่จะสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออก มาแข่งขันกับสังคมโลก โดยครูสังคมศึกษานำสื่อ ผลิตสื่อ หรือมอบหมายให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า หรือ เรียนรู้ด้วยตนเอง จากนั้นสร้างสื่อที่เหมาะสมกับผู้เรียน หรือให้ผู้เรียนสร้างสื่อที่นักเรียนสามารถนำเสนอ ได้และเข้าใจบทเรียนมากขึ้น

6. เข้มแข็งในจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม และชักชวนให้คนอื่น ๆ ทำเพื่อสังคม เพราะการ เสียสละ เพื่อสังคมน้อยลงทุกทีในสังคมไทย ครูต้องเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดี แก่สังคม โดยครูสังคมศึกษาต้องเป็นแม่แบบการเสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรม การปฏิบัติตนของครู สังคมศึกษา เป็นตัวสะท้อนภาพลักษณ์และการดำเนินชีวิตของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

7. มีบทบาทในการนำการสอนในวิชาชีพ ครูรุ่นใหม่ต้องเข้ามามีส่วนในการพัฒนาคุณภาพของสถาน ศึกษาในวิชาชีพพร้อมกับผู้บริหารมากขึ้นในยุคต่อไป โดยครูสังคมศึกษาทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ เป็นผู้ที่มีบทบาท สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา ไม่ใช่เพียงแค่ทำหน้าที่แค่จัดการ เรียนรู้ตามหลักสูตรหรือสอนในห้องเรียนอย่างเดียว แต่ต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพที่ดี ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา

นอกจากนี้ทักษะที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง 7 ประการและครูสังคมศึกษาต้องพัฒนาเองใน 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ ทักษะความรู้ ทักษะการอยู่ร่วมกัน และทักษะทางเทคโนโลยี เพื่อให้ครอบคลุมการเป็นครูอย่างมี คุณภาพในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2561, น. 58) กล่าวว่า ครูต้องมี

การพัฒนาทักษะใน 3 กลุ่มหลัก คือ ทักษะทางปัญญา ทักษะทางสังคม และทักษะการใช้เทคโนโลยี เพราะทักษะที่กล่าวมาทั้ง 3 ทักษะเป็นทักษะจำเป็นสำหรับผู้เรียนที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งครูผู้สอนต้องหาแนวทางนำทักษะดังกล่าวมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จมากขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ และมีทักษะที่ตามมาอีก 5 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะความรู้ในวิชาแกนหรือวิชาบังคับ 2) ทักษะด้านคุณธรรมและจริยธรรม 3) ทักษะทางปัญญา ซึ่งรวมถึงการอ่าน คิดวิเคราะห์ และการสื่อสาร 4) ทักษะทางสังคม ซึ่งได้แก่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ 5) ทักษะทางเทคโนโลยี

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับทักษะของครูสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล แสดงให้เห็นว่าครูสังคมศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้มีประสิทธิผลมากที่สุด โดยการเปลี่ยนแปลงของยุคการเรียนรู้ ซึ่งต้องมีการปรับตัวบทบาทให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยหัวใจสำคัญของการเป็นครูสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล คือ การคำนึงถึงเป้าหมายรายบุคคลของผู้เรียนที่มีความแตกต่าง หลากหลาย สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของผู้เรียน หากผู้เรียนยังไม่รู้ว่ามีความสามารถหรือความถนัดด้านใด ครูสังคมศึกษาต้องเป็นเพื่อนร่วมเรียนรู้กับผู้เรียนสามารถค้นความสามารถหรือความเก่งของตนเองให้เจอ

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคดิจิทัล

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัลส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อพฤติกรรมในการใช้ชีวิตรวมถึงการเรียนรู้ โลกแห่งการเรียนรู้ได้พัฒนาไปอย่างมากจากการที่มีระบบอินเทอร์เน็ตและการพัฒนาของเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งระบบเครือข่ายความรู้ออนไลน์มีการขับเคลื่อนอย่างเห็นได้ชัด ระบบอินเทอร์เน็ตจะมีบทบาทมากขึ้นจะช่วยให้คนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงความรู้ได้ ในขณะที่การเรียนรู้ในพื้นที่ ที่ได้ปฏิบัติจริงซึ่งยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยพัฒนาเสริมทักษะด้านต่าง ๆ ในหลากหลายมิติ

ข้อมูลองค์ความรู้ต่างๆ ในปัจจุบันไม่ได้หาได้เพียงในห้องเรียนอย่างเดียว รูปแบบการเรียนรู้และช่องทางใหม่ ๆ ได้ถูกพัฒนาขึ้นอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นจากภาครัฐหรือภาคเอกชนหรือแม้กระทั่งบุคคลทั่วไปที่มีการแชร์ข้อมูลองค์ความรู้ นำองค์ความรู้ของตนเองมาสร้างรายได้ เกิดคอร์สเรียนรู้ทางช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ในรูปแบบตามแต่ที่คนสนใจเฉพาะด้าน (Customized) ซึ่งทำให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้ง่ายขึ้น พัฒนาทักษะได้ตรงตามที่ตนเองสนใจ ยกตัวอย่างภาคเอกชนก็เปิดหลักสูตรเองเพื่อตอบโจทย์ตามความต้องการขององค์กร ต่าง ๆ รวมถึงสถาบันการศึกษาทั้งในไทยและต่างประเทศ เริ่มหันมาทำแพลตฟอร์มหรือหลักสูตรการเรียนรู้ของตนเองหรือแชร์ข้อมูลองค์ความรู้ของตนเองผ่านทางช่องทางออนไลน์ทางแพลตฟอร์มต่าง ๆ มากขึ้น

สำหรับตัวอย่างในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่เรียกว่า MOOCs ที่เปิดให้คนทั่วไปสามารถเรียนได้จากที่ไหนก็ได้ในโลก นอกจากนี้สื่อสังคมออนไลน์และสื่อเพื่อการเรียนรู้ก็เกิดขึ้นมากมายให้คนได้ศึกษาค้นคว้าตามเนื้อหาที่ตนสนใจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรู้รอบตัว ทักษะเฉพาะด้าน ไลฟ์สไตล์ วิชาและทฤษฎีความรู้ด้านต่างๆ ทางช่องทาง อาทิ เฟสบุ๊ก ยูทูบ Google+ Instagram podcast เป็นต้น สำหรับแอปพลิเคชันก็ยังคงมีหลากหลายที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นสำหรับครู นักเรียน ผู้ที่สนใจเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ทั่วไป อาทิ แอปพลิเคชันช่วยครูจัดระบบการเรียนการสอน แอปพลิเคชันนำเสนอองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ แอปพลิเคชันที่ใช้เทคโนโลยี AR เข้ามาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นต้น

ภาพที่ 4 ตัวอย่างสื่อและแพลตฟอร์มการเรียนรู้

ที่มา : <https://www.groupisd.com/listen-up-advertisers-teaching>

สืบค้นเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2563

นอกจากนี้รูปแบบการจัดการเรียนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล โดยผู้เขียนมีความตั้งใจที่จะยึดปรัชญาการเรียนรู้การสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) และวิธีการสอนแบบการลงมือปฏิบัติ (Active Learning) มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ซึ่งผู้ศึกษาขอเสนอวิธีการจัดการเรียนรู้ 5 รูปแบบ ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้อย่างแท้จริง 2) จัดกลุ่มนักเรียนกลุ่มประมาณ 5-8 คน 3) ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้ให้คำแนะนำ 4) ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น (สิ่งเร้า) ให้เกิดการเรียนรู้ 5) ปัญหาที่นำมาใช้ต้องมีลักษณะคลุมเครือไม่ชัดเจนมีวิธีการแก้ไขปัญหได้อย่างหลากหลาย อาจมีคำตอบได้หลายคำตอบ 6) นักเรียนเป็นผู้แก้ปัญหาโดยการแสวงหาข้อมูลใหม่ ๆ ด้วยตนเอง และ 7) ประเมินผลจากสถานการณ์จริงในขณะทำกิจกรรมการเรียนรู้ (learning process) และผลงานจากการเรียนรู้ (learning product)

สำหรับตัวอย่างกรณีศึกษาในสาระต่างๆ ของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา

1.1 สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

ปัญหาจริยธรรม ปัญหาการบิดเบือนคำสอน

ปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์ทางศาสนา

1.2 สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาการเลียงภาษี ปัญหามรยาทในสังคม

ปัญหายาเสพติด ปัญหาการพนัน ปัญหาอาชญากรรม

1.3 สาระเศรษฐศาสตร์

ปัญหาข้าวล้นตลาด การออมทรัพย์ ปัญหาราคายางตกต่ำ

เศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาการว่างงาน

1.4 สาระประวัติศาสตร์

การทำลายโบราณสถาน ปัญหาการขุดค้นทางโบราณคดี

ความเป็นมาของชนชาติไทย

1.5 สาระภูมิศาสตร์

ปัญหาภัยแล้ง ภาวะโลกร้อน การประมงพื้นบ้าน

ปัญหาป่าไม้เสื่อมโทรม ปัญหามลพิษทางน้ำ

วิชาสังคมศึกษามีปัญหามากมายที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงเหมาะกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เนื่องจากปัญหาสังคม ปัญหาจริยธรรม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาภัยพิบัติ ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่กระทบกับทุกคน ดังนั้นการฝึกทักษะในการแก้ปัญหาจึงเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนก่อนออกไปสู่การดำเนินชีวิตจริง เพื่อให้มีความสุขและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จากประเด็นปัญหาที่นำเสนอมาข้างต้นเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ตัวอย่างเพื่อใช้สำหรับการเรียนสังคมศึกษา

2. การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning)

การเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning) เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสอดคล้องกับปรัชญาการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (constructivism) และทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning) ซึ่งครูเป็นผู้จัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเหมือนกับชีวิตจริงอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา และการคิดขั้นสูง (Higher order thinking) การทำงานร่วมกัน ฝึกภาวะผู้นำและผู้ตาม การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐานแบ่งตามกิจกรรม 4 ประเภท ได้แก่ โครงงานประเภทสำรวจ (Survey Project) โครงงานประเภททดลอง (Experimental Project) โครงงานประเภทพัฒนาหรือสร้างสิ่งประดิษฐ์ (Development Project) และโครงงานประเภททฤษฎี (Theoretical Project)

สำหรับตัวอย่างโครงงานในสาระต่างๆ ของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา

2.1 สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

โครงงานประเภทสำรวจ : การสำรวจทัศนคติของวัยรุ่นต่อการเข้าวัด

โครงงานประเภทศึกษาค้นคว้าทดลอง : การฝึกสมาธิแบบอานาปานสติ

โครงงานประเภทสิ่งประดิษฐ์ : การแต่งเพลงคุณธรรม/นิทานคุณธรรม

โครงงานประเภททฤษฎี : การวิเคราะห์คำสอนเรื่องสัมมาอาชีวะ

2.2 สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

โครงงานประเภทสำรวจ : การสำรวจความคิดเห็นเยาวชนคนไทย

โครงงานประเภทศึกษาค้นคว้าทดลอง : รัฐสภาจำลอง/ศาลจำลอง

โครงงานประเภทสิ่งประดิษฐ์ : การผลิตวิถีทัศน์พหุวัฒนธรรม

โครงงานประเภททฤษฎี : เส้นทางประชาธิปไตยสู่อนาคต

2.3 สาระเศรษฐศาสตร์

โครงงานประเภทสำรวจ : ตามรอยคำขวัญของภาคใต้

โครงงานประเภทศึกษาค้นคว้าทดลอง : การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โครงงานประเภทสิ่งประดิษฐ์ : การทำสิ่งประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้

โครงงานประเภททฤษฎี : การออมทรัพย์

2.4 สาระประวัติศาสตร์

โครงงานประเภทสำรวจ : ชาวจีนในแผ่นดินพระพุทธเจ้าหลวง

โครงงานประเภทศึกษาค้นคว้าทดลอง : ความเป็นมาของเพลงชาติไทย

โครงงานประเภทสิ่งประดิษฐ์ : ศิลาจารึก

โครงงานประเภททฤษฎี : คนไทยมาจากไหน

2.5 สารภูมิศาสตร์

โครงการประเภทสำรวจ : การสำรวจทัศนคติของวัยรุ่นต่อการเข้าวัด

โครงการประเภทศึกษาค้นคว้าทดลอง : ฝนกรดกับการทำลายสิ่งก่อสร้าง

โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์ : การจำลองภัยพิบัติธรรมชาติ

โครงการประเภททฤษฎี : วิฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม

3. การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-based learning)

การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ (Creativity-based learning) เป็นฐานการวิจัยต่อยอดมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่ผู้เรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ แต่ยังขาดทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์จากการวิจัยของ วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ (2557, น.23) พบว่า ผู้เรียนที่เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กล่าวคือ การตั้งคำถามหรือหาปัญหาในการศึกษาของเรื่องนั้น ๆ ในการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันน้อยมาก จึงนำเอาทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์มาใช้ร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นสนุกกับการเรียน ได้รับความรู้สามารถนำความรู้ไปอธิบายปรากฏการณ์หรือแก้ปัญหาได้ และส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้อีกด้วย

4. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับสะเต็มศึกษา (Integration STEM learning)

สะเต็มศึกษา (STEM Education) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่นำ 4 สาขาวิชามาบูรณาการความรู้เข้าด้วยกัน ได้แก่ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เป็นการนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงรวมถึงการพัฒนา “กระบวนการ” หรือ “นวัตกรรม” ที่สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ต้องการกำลังคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้สามารถนำสะเต็มศึกษามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ เป็นอย่างดี (วศินีย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา, 2557, น.34) เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทักษะการทำงานเป็นทีมทักษะการสื่อสาร/การนำเสนอทักษะการใช้เครื่องมือ/เทคโนโลยีความคิดสร้างสรรค์และนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมในการดำรงชีวิต สำหรับตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว คือ (1) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้และทักษะของวิชาที่เกี่ยวข้องในสะเต็มศึกษาในระหว่างการเรียนรู้ (2) มีการท้าทายผู้เรียนให้ได้แก้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนด (3) มีกิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้แบบแอคทีฟ (active learning) ของผู้เรียน (4) ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ผ่านการทำกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนดให้และ (5) สถานการณ์หรือปัญหาที่ใช้ในกิจกรรมมีความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนหรือการประกอบอาชีพในอนาคต (สมชาย อุ่นแก้ว, 2560, น.4)

5. การจัดการเรียนรู้โดยวิธีการแบบเปิด (Lesson study and open approach)

วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ครูใช้โจทย์สถานการณ์ใช้ปัญหาปลายเปิดในกระบวนการเรียนรู้โดยผู้เรียนแต่ละคน ผู้เรียนเป็นผู้นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน เรียนรู้วิธีการคิดและวิธีการทำความเข้าใจทั้งของตนเองและของผู้อื่น ร่วมกันทฤษฎีที่สนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้วิธีการแบบเปิดเป็นทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจ ได้ลองผิดลองถูกจนสามารถสร้างความรู้ขึ้นได้ด้วยตนเองสามารถระดับความรู้และการเรียนรู้ร่วมกันจนเกิดการเรียนรู้ในระดับสูงเกิดสมรรถนะฝังลึก สามารถแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ในเรื่องหรือเงื่อนไขที่ไม่เคยรู้มาก่อนเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองร่วมกัน สามารถพัฒนาอุปนิสัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้ครูเห็นศักยภาพและสมรรถนะของผู้เรียนได้ชัดเจน สามารถ

นำไปปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ ปรับปรุงตัวครูและช่วยเหลือผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมกระบวนการศึกษาบทเรียนให้ประสบความสำเร็จ สำหรับกระบวนการศึกษาชั้นเรียนโดยวิธีการแบบเปิดของนักศึกษาปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยการพัฒนาแบบการสอนด้วยกระบวนการวิจัย (R&D) (อังคณา ตุงคะสมิต และ ลัดดา ศิลาน้อย, 2557, น.6) พบว่า การพัฒนาได้รูปแบบกระบวนการศึกษาชั้นเรียนด้วยวิธีการแบบเปิดสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 4 ขั้นตอน คือ 1) ชี้นำเสนอปัญหาปลายเปิด 2) ชี้นำการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน 3) ชี้นำการอภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเรียนและเปรียบเทียบ และ 4) ชี้นำการสรุปโดยการเชื่อมโยงแนวคิดของนักเรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคดิจิทัล ไม่เพียงแต่การนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างเดียว แต่เป็นการนำวิธีการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนมาดำเนินการใช้หรือปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด ซึ่งเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่พบบ่อย ได้แก่ การใช้ MOOC Facebook Line Platform เป็นต้น และมีการนำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ที่ผู้ศึกษานำเสนอได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับสะเต็มศึกษา และการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการแบบเปิด เป็นต้น ในการจัดการเรียนรู้จะให้ผลดีนั้น ต้องขึ้นอยู่กับผู้สอนที่จะนำวิธีสอนหรือเทคโนโลยีใดไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ แต่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นสำคัญ

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้นำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ ทำให้การเรียนการสอนมีความสะดวกรวดเร็ว เช่น ความสะดวกรวดเร็วในการสื่อสารระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน ความสะดวกในการเข้าถึง ค้นหาข้อมูล สร้างสรรค์ชิ้นงานดิจิทัล และเผยแพร่ชิ้นงานของผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล เป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนจะต้องสร้างบริบทการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ออกแบบการจัดการเรียนรู้และประเมินผลผู้เรียนให้สอดคล้องกับกรอบความคิดของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เนื้อหาและการมีทักษะในยุคดิจิทัล ผ่านการได้ลงมือปฏิบัติการจริงของผู้เรียน โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวางแผน วิเคราะห์ และอธิบายแผนและผลการปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ มีมุมมองที่หลากหลายมีความพร้อมในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นรวมถึงสามารถสะท้อนความคิดเห็นของตนเองได้และมีความเข้าใจตนเองพร้อมปรับตัวเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลนั้นก็มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนรู้คือ ปัจจัยด้านบุคลากร หรือคน เพราะคนเป็นคนกำหนดนโยบายที่จะพัฒนาการเรียนรู้โดยครูสังคมศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนมุมมองหรือทัศนคติ ในการจัดการเรียนรู้ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมหรือบริบทของการเรียนรู้ ซึ่งมีอิทธิพลต่อตัวของผู้เรียนเป็นอย่างมาก รวมทั้งเรื่องของการผลิตสื่อนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนสุดท้ายคือปัจจัยด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมาจากการประเมินผลผู้เรียน ทั้งทางด้านเนื้อหา และทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนจะต้องให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาของประเทศไทย

บรรณานุกรม

- ทิศนา เชมมณี. (2561). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2557). *เพื่อความเป็นผู้นำของการครุศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2557). *วิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. นครปฐม: เอส.เจริญการพิมพ์.
- วิริยะ ถ้ายัพพาณิชย์. (2557). *อาชีพในอนาคต*. กรุงเทพฯ: การศึกษา.
- สมชาย อุ่นแก้ว. (2560). *การจัดการเรียนรู้ STEM EDUCATIONAL*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2558). *ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี : เทคโนโลยีในชั้นเรียนและโรงเรียนในศตวรรษที่ 21*. *วารสารเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 16(4): 216-224.
- วศินีส อิศรเสนา ณ อยุธยา. (2557). *การศึกษาแบบสะเต็มศึกษา (STEM Education)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อังคณา ตุงคะสมิต และ ลัดดา ศิลาน้อย. (2557). *การพัฒนารูปแบบกระบวนการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักศึกษาปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. *วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์*, 5(3) : 1-14.
- อดิสร คักดีสูง. (2558). *พลวัตสังคมไทยและสังคมโลก*. สงขลา: นำศิลป์.
- Marc. D.J. (2010). *Behavior: The Management of Individual and Organizational Performance* (2nd ed.). Boston: Allynand bacon.
- Sheninger. E.R. (2014). *Transforming Your School with Digital Communication*, Retrieved April 7, 2015, From <http://www.ascd.org/publications/educationalleadership/apr15/vol72/num07/Transforming-Your-School-with-DigitalCommunication.aspx>. Search Day : 1 Feb 2020.

การพัฒนาการอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล

Reading Development for Self-Directed Learning Development in The Digital Age

Received : 2020-11-17

Revised : 2021-01-12

Accepted : 2021-02-20

ผู้วิจัย ศึกษา เรืองดำ¹

Sueksa Rueangdam¹

sueksa_reu@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญและสัมพันธ์กับการพัฒนาการอ่าน ผู้สอนและผู้เรียนสามารถศึกษาเรียนรู้การสร้างแรงจูงใจ วิธีการ และกลยุทธ์ในการอ่าน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง สารสำคัญที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าแสดงให้เห็นว่า การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล มีแนวคิดและกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถขึ้นำตนเอง วางแผน จัดการภาระงานการอ่านและการเรียนรู้ ตลอดจนประเมินผลสรุปและสะท้อนผลการอ่านและการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบ สามารถควบคุมกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการอ่านและการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาตนเองและการยกระดับศักยภาพการเรียนรู้ให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การพัฒนาการอ่าน, การเรียนรู้ด้วยตนเอง, การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล, การอ่านเพื่อการเรียนรู้

¹ อาจารย์สังกัดสาขาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Lecturer in Thai program, Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Abstract

This article aims to provide and present about concepts, important learning theories related to reading development. Both teachers and learners can study about motivation, how to read and strategies for self-directed learning development. The essence of the study shows that reading is instrumental for self-directed learning development in the digital age, there are concepts and processes that can promote self-directed learning development to direct, plan, manage about reading and learning multitasks including evaluate, summarize and reflect on reading and learning. Learners must have responsibility, can control learning process, have self-motivated to be reading and learning achieved that will be useful for self-development and self-directed learning enhancement in high order continuously.

Keywords : Reading Development, Self-Directed Learning, Learning in The Digital Age, Reading to learn

บทนำ

การเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้แต่ละยุคสมัยสัมพันธ์กับปรากฏการณ์และกระบวนการทางสังคม วัฒนธรรม ที่สร้างเสริมให้ผู้คนเกิดการเรียนรู้ จากยุคเดิมสู่ยุคใหม่ที่เรียกว่า “ยุคดิจิทัล” ซึ่งเป็นยุคที่ประสบความสำเร็จอย่างมหาศาลในการผลิตสร้างเทคโนโลยีและสื่อล้ำสมัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาในทุกมิติ ส่งผลให้สหวิทยาการสาขาต่าง ๆ เติบโตและขยายวงกว้างอย่างรวดเร็ว ความรู้ชุดเดิมจำนวนมาก ถูกตั้งคำถามและทบทวนใหม่ กระแสความรู้ใหม่ ข้อมูล ข่าวสารไหลบ่าและบางครั้งก็ถาโถมให้รับเข้าเกือบทุกที่ทุกเวลา เทคโนโลยีดิจิทัลกลายมาเป็นปัจจัยหลักของชีวิตและการทำงานหรือที่เรียกว่าอินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง (Internet of things) ประกอบกับการปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ประเทศไทย 4.0 หรือ 5.0 ก็ดี เป็นแรงผลักดันให้คนไทยสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและแหล่งเรียนรู้อย่างไร้ขีดจำกัด สามารถพัฒนาองค์ความรู้และสร้างสรรค์ทางปัญญาให้เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ พร้อมทั้งมีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารและระบบการเรียนรู้แบบเคลื่อนที่ (mobile learning) มาใช้ในระบบการศึกษามากขึ้น กระบวนทัศน์การเรียนรู้จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทและวิธีการของทั้งผู้สอนและผู้เรียน ในด้านผู้สอนจะไม่เป็นเพียงผู้บอกความรู้หรือผู้นำเสนอข้อมูลอีกต่อไป ขณะเดียวกันก็ต้องพร้อมเรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ และ “เพราะการเรียนรู้ เป็นของผู้ที่เรียนรู้” ผู้เรียนจึงต้องสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองไปสู่ระดับที่คาดหวัง ด้วยแรงขับที่นำทางการเรียนรู้ของตนเองสู่การเรียนรู้ที่กว้างขวางแต่ลึกซึ้ง โดยอาศัยการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งการอ่านและการเข้าถึงข้อมูลในสังคมปัจจุบันนั้น จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ต้องอ่านมีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาสาระที่หลากหลาย มีความสลับซับซ้อน และมีปริมาณมาก ผู้เรียนจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการอ่านและทัศนคติที่มีต่อการอ่าน เพื่อทำความเข้าใจการอ่านในรูปแบบใหม่ ทั้งอ่านจากสื่อสิ่งพิมพ์และอ่านผ่านสื่อเทคโนโลยี และใช้การอ่านเป็นกระบวนการเรียนรู้พื้นฐานที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนส่วนบุคคล (Personalized Learning) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้การอ่านเพื่อการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถเป็นเจ้าของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

บทความนี้มุ่งศึกษา ประมวล และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ วิธีการและกลยุทธ์ในการอ่าน เพื่อส่งเสริมแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ด้วยการพัฒนากระบวนการอ่านเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ รองรับและหนุนเสริมหลากหลายแนวทาง ประการสำคัญ การอ่านจะทำให้ผู้อ่านสามารถสร้างความหมายใหม่ที่อาจนำไปสู่การปฏิบัติใหม่ในอนาคต อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดสุขภาวะ (well-being) ที่ดี ทั้งด้านความฉลาดรู้ สุขภาพ อารมณ์ สังคม การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจและน้อมนำไปสู่การดำเนินชีวิต การแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ การสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ตลอดจนการรู้เท่าทันและสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคใหม่ต่อไป

การเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล

การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบนำตนเอง หรือการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Self-Directed Learning หรือ SDL เป็นการเรียนรู้ทางเลือกที่ตอบสนองธรรมชาติและความ

ต้องการของผู้เรียนได้โดยตรง ผ่านการอ่าน ประสบการณ์ การปฏิบัติจริงและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ดิจิทัลที่มีอยู่ให้ได้มากที่สุดและเหมาะสมที่สุด นำไปสู่การสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) เทียบเคียง ไปกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ที่ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือทำ ซึ่งทำให้ ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง และสามารถสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) สอดคล้องกับ ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2543, น. 14) ได้เสนอว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการรวมกันของแนวคิดการเรียนรู้ จากประสบการณ์ตามแนวคิดของ John Dewey นั่นคือ Learning by doing โดยเริ่มจาก การรับรู้ ปัญหา คิดหาแนวทาง ลองปฏิบัติ เกิดประสบการณ์จากผลของการกระทำ และในที่สุดผู้เรียนสามารถ สร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง เกิดการปรับเปลี่ยนความรู้เดิมและสร้างความรู้ใหม่ กลายเป็นการเรียนรู้อย่าง มีความหมาย ใช้ประโยชน์ได้ มีคุณค่า และสร้างสรรค์ความรู้ที่เกี่ยวพันเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนสำคัญที่นำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และเป็น ส่วนหนึ่งของสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) สอดคล้องกับแผนการศึกษา พ.ศ. 2560-2579 ที่ได้กำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาขีดความสามารถของคนไทยทุกช่วงวัยให้เต็มตามศักยภาพ สามารถแสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามวิถีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอ เพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนต้องมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของประเทศ ท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่าง รวดเร็วของโลกยุคดิจิทัล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

โลกยุคดิจิทัลเป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร ตั้งแต่ช่วงคริสต์ ศตวรรษที่ 19 เกิดเป็นคลื่นที่สามแห่งยุคสังคมเทคโนโลยี ที่มีการพัฒนาด้านคอมพิวเตอร์ เครือข่ายการ สื่อสารและคมนาคม ทำให้คน ข้อมูล ข่าวสาร สินค้าและบริการ รวมทั้งระบบการเงินโอนถ่ายถึงกัน ได้สะดวกรวดเร็ว มิติทางสังคมวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบถึงกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้ มีการเสนอแนวคิดเพื่อเตรียมเผชิญหรือรับมือกับโลกอนาคตไว้มากหลายมุมมอง โดยเฉพาะในเรื่องการ เรียนรู้ นอกจากหลักสูตรยุคใหม่จะต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แล้ว ผู้เรียนต้องมีคุณลักษณะและสมรรถนะที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย 1) ความรู้ 2) ทักษะ 3) มโนทัศน์ หรือความคิดเกี่ยวกับตนเอง 4) บุคลิกภาพ ลักษณะประจำตัว 5) เจตคติ/แรงจูงใจ (สมพิส หาญมนตรี, ธีรชัย เนตรธณอมศักดิ์ และจุฬพล พูลภัทรชีวิน (2558, น. 8-9)

ในขณะที่ อติพร เกิดเรือง (2560, น. 173) เสนอว่า การเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้จากยุคเดิมสู่ยุค ดิจิทัล ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียน การทำงาน และการดำรงชีวิต เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ ปรับแต่งการเรียนรู้ การ คิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การใช้เครือข่ายออนไลน์ แหล่งเรียนรู้ การสร้างสถานการณ์ที่ ทำให้เกิดประสบการณ์จริง มีการแลกเปลี่ยนเนื้อหาการเรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แบ่งปัน ความรู้และเนื้อหาผ่านสื่อเทคโนโลยี และส่งเสริมความรู้ในโลกแห่งการทำงานมากขึ้น

องค์ประกอบของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมในยุคดิจิทัล มี 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การเรียนรู้เกี่ยวกับดิจิทัล (digital age literacy) 2) การคิดเพื่อสร้างนวัตกรรม (inventive thinking) 3) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (effective communication) 4) ผลผลิตที่มีคุณภาพสูง (high productivity) ซึ่งการเรียนรู้ด้วยตนเองจะเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการกำหนดเป้าหมายในการเรียน การวางแผนและทำเป้าหมายให้สัมฤทธิ์ผล มีความอิสระ และสามารถ จัดการช่วงเวลาในการเรียนรู้ มีความมานะพยายาม ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจากการเรียนรู้และ

ประสบการณ์ สอดคล้องกับ ใจทิพย์ ณ สงขลา (2561, น. 12) เสนอว่า การเรียนรู้ในปัจจุบันใช้เวลาส่วนใหญ่ในการสืบเสาะหาข้อมูลและการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะใหม่ที่หลากหลายในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีเป็นสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่สำคัญ ทั้งในสภาพแวดล้อมเสมือนและผสมผสาน การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นจากสื่อที่หลากหลาย ความรู้สามารถถ่ายทอดได้โดยตรงและปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยตลอดเวลา ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้รายบุคคลพร้อม ๆ กับการเรียนรู้แบบกลุ่ม ผู้เรียนต้องสามารถเลือกรับความรู้ตามประสงค์ เชื่อมโยงความรู้ คัดสรรความรู้ เรียนรู้และต่อยอดตามโครงข่ายความคิดของตนเอง (semantic network)

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) จึงเป็นทั้งเป้าหมายของการเรียนรู้ (goals of learning) วิธีการสอน (instructional method) และกระบวนการเรียนรู้ (learning process) ที่มีรากฐานมาจากแนวคิดทฤษฎีทางมานุษยวิทยา และเติบโตพัฒนาในสาขาการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Learning) นานาทัศนะเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) จากงานวิจัย เอกสารทางการศึกษา บทความวิชาการ สนับสนุนแนวคิดของนักคิด นักวิชาการหลายคนที่ได้รับการยอมรับในการศึกษา และพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเสนอ นิยาม ความสำคัญ แนวทาง วิธีการปฏิบัติ ตลอดจนการวิจัย อาทิ Knowles (1975) Mezirow (1985) Candy (1991) Brockett and Hiemstra (1991) และนักวิจัยคนอื่น ๆ

ปัจจุบันแนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเองขยายวงกว้างไปสู่สาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นิยามของการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) ครอบคลุม 1) การเรียนรู้ส่วนบุคคลที่ผู้เรียนสามารถเสริมพลังการเรียนรู้ได้โดยการเพิ่มความรับผิดชอบในตนเองหรือความพยายามในการที่จะเรียนรู้ให้มากขึ้น 2) แนวคิด มุมมอง ที่เป็นแรงขับหรือคุณลักษณะที่เกิดขึ้นในระดับต่าง ๆ ของบุคคลและสถานการณ์การเรียนรู้ 3) การเรียนรู้ด้วยตนเองจากหลายกิจกรรม หลายแหล่งความรู้ และไม่จำเป็นว่าจะต้องเกิดขึ้นอย่างเดียวตาย สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมได้ เช่น การขึ้นนำตนเองในการอ่าน การมีส่วนร่วมในกลุ่ม การฝึกปฏิบัติการสนทนผ่านสื่อ และการเขียนสะท้อนคิดหรือสะท้อนการเรียนรู้ เป็นต้น 4) ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเปลี่ยนความรู้และทักษะเพื่อใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้โดยทั่วไปแล้ว กิจกรรมการเรียนรู้จึงเริ่มจากภาระงานหรือปัญหาเป็นฐาน (Hiemstra, R., 1994, pp. 1-2)

แนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมุ่งความสนใจไปที่การเรียนรู้อย่างอิสระของผู้เรียน การให้ความสำคัญกับคุณลักษณะการขึ้นนำตนเองในการเรียนรู้ การเรียนรู้แบบสืบสอบ (Investigation) ความรับผิดชอบ (responsibility) การออกแบบการควบคุมการเรียนรู้ของตนเองในกระบวนการเรียนรู้ ตามแนวทางของอภิปัญญา (metacognition) (Charlotte Silen and Lars Uhlin, 2008, pp. 462-463) สอดคล้องกับ Maurice Gibbons (2002, p. 11) เสนอว่า องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ 1) ผู้เรียนเป็นผู้ควบคุมประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเอง 2) มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้มากขึ้น 3) การเรียนรู้สิ่งที่ท้าทายจะเป็นความสามารถที่แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจน 4) ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการตนเอง และเป็นเจ้าของการเรียนรู้ มีอิสระ มีทางเลือก มีการควบคุมตนเองและความรับผิดชอบ และ 5) ผู้เรียนออกแบบและสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง รวมถึงประเมินความก้าวหน้าของตนเองได้ สอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2548, น. 125-126) เสนอว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะต้อง 1) วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (learning plan) 2) วินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง (learning needs) 3) มีเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (learning goals) 4) มีการเลือกวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (learning strategies) 5) มีการแสวงหาแหล่งความรู้ (learning resources) 6) มีการประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง (learning evaluation) ทั้งนี้ จะเห็นได้อย่างชัดเจนจากการสังเคราะห์และจัดระบบแนวคิดหลักของการเรียนรู้ด้วยตนเองในรูปแบบ PRO ตามแนวคิดของ Hiemstra, R., and Brockett, R. G. (2012) สรุปได้ดังภาพต่อไปนี้

(Hiemstra, R., and Brockett, R. G., 2012, p. 156)

จะเห็นได้ว่า ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะสำคัญที่นำไปสู่การนำตนเองในการเรียนรู้และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในการนำตนเองในกระบวนการเรียนรู้ นั้น สามารถเกิดขึ้นภายในบริบทแวดล้อมทางสังคม ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ ดังนั้น จึงมีการเสนอรูปแบบ PPC Model (The Person Process Context) เพื่อต่อยอดการพัฒนาแบบ SDL เพิ่มเติม มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) บุคคล (Person) คือ ผู้เรียนที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การคิดและสะท้อนอย่างมีวิจารณญาณ ความกระตือรือร้น ประสบการณ์ ความพึงพอใจในชีวิต แรงจูงใจ ระดับพื้นฐานการศึกษา พลัง/ความเข้มแข็งในจิตใจ และความคิดเกี่ยวกับตนเอง 2) กระบวนการ (Process) คือ การเปลี่ยนผ่านการสอน-การเรียนรู้ และบริบททางสังคม ได้แก่ การอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ การวางแผนการจัดการ การประเมินความสามารถ แนวการสอน และทักษะทางด้านเทคโนโลยี และ 3) บริบททางสังคม (Context) คือ สภาพแวดล้อม บรรยากาศทางสังคม การเงิน เพศ บรรยากาศการเรียนรู้ นโยบายขององค์กร การเมือง เชื้อชาติ ธรรมเนียมทางเพศ ซึ่งทั้งสามปัจจัยนี้เป็นสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญเพราะส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพ จากการทำงานเอื้อประสานกันอย่างสมดุลและเป็นองค์รวม (Hiemstra, R., and Brockett, R. G., 2012, pp. 157-159)

Bernadette van Hout-Wolters, Robert Jan Simons and Simone Volet (2002, pp. 25-27) เสนอว่า ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดจากการทำงานที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย การทำหน้าที่ด้านจิต (Psychological Function) เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จทั้งก่อน ระหว่าง หลัง การเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ที่เกิดโดยลำพังหรือได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากผู้อื่นรวมทั้งเทคโนโลยี และการทำหน้าที่ด้านการเรียนรู้โดยรวม 1) การรู้คิด (cognitive) เป็นการประมวลข้อมูลสารสนเทศและการจัดการภาระงาน 2) เจตคติ/แรงจูงใจ (affective) เป็นการสร้างแรงจูงใจและคุณลักษณะทางอารมณ์ในการเรียนรู้ และ 3) อภิปัญญา (metacognitive) เป็นการควบคุม ติดตาม ตรวจสอบการรู้คิดและเจตคติ/แรงจูงใจของตนเอง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการควบคุมกระบวนการเรียนรู้เพื่อประสานการทำงานเข้าด้วยกันในกระบวนการ 1) การเตรียมความพร้อม (preparation) ในการเรียนรู้ด้วยตนเองด้านความรู้ ทักษะความสามารถ เจตคติแรงจูงใจ และการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับเป้าหมายในการเรียนรู้ 2) การดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง (executive) ประกอบด้วย ลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การจัดการสมาธิให้จดจ่ออยู่กับการเรียนรู้ และการทดสอบด้วยตนเอง เป็นต้น 3) การปิดการเรียนรู้ (closing) ประกอบด้วย การสรุปผลการเรียนรู้ การสะท้อนคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ การเติมเต็มความรู้ในประเด็นสำคัญ ซึ่งมีหลายวิธีการในกระบวนการย่อย ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมความพร้อม (preparation)

1.1 การเตรียมความพร้อมด้านการรู้คิด ได้แก่ 1) ค้นหาช่วงการปะทะกันของความรู้ 2) พิจารณาความรู้โดยภาพรวม รวมทั้งเจตคติ ทักษะที่จะเรียนรู้ 3) เชื่อมโยงขอบข่ายของความรู้ ทักษะ เพื่อจัดการภาระงาน และ 4) ค้นหาจุดเชื่อมต่อระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่หรือทักษะใหม่

1.2 การเตรียมความพร้อมด้านเจตคติ/แรงจูงใจ ได้แก่ 1) ทำเป้าหมายการเรียนรู้ให้กระจ่างชัด 2) สร้างความมั่นใจให้กับตัวเอง 3) กำหนดแนวทางการจัดการภาระงาน 4) เตรียมรางวัลให้ตนเอง 5) กระตุ้นความสนใจใคร่รู้ 6) กระตุ้นใจด้วยสิ่งที่น่าสนใจ 7) ค้นหาความท้าทาย 8) เริ่มต้นจากสิ่งดี ๆ และ 9) ตั้งมั่นความตั้งใจและวางแผน

1.3 การเตรียมความพร้อมด้านอภิปัญญา ได้แก่ 1) ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ 2) วางตัวเลือกเป้าหมายหลักและย่อย 3) กำหนดกลยุทธ์การเรียนรู้ 4) หาตัวเลือกด้านเทคนิค วิธีการ 5) วางแผนการจัดการเวลา แหล่งที่มาและสถานที่การเรียนรู้

2. การดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง (executive)

2.1 การดำเนินการด้านการรู้คิด ได้แก่ 1) เลือกสรรข้อมูล 2) คิดพิจารณาเกี่ยวกับข้อมูล 3) สรุปและแสดงความคิดเห็น 4) สื่อสารความคิดความเข้าใจให้ชัดเจน 5) พิจารณาโดยภาพรวม 6) ฝึกปฏิบัติและประยุกต์ใช้ และ 7) พิจารณาถึงเงื่อนไขและความเป็นไปได้

2.2 การดำเนินการด้านเจตคติ/แรงจูงใจ ได้แก่ 1) กระตุ้นความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็น ให้มีอยู่เสมอ 2) จัดการสมาธิให้อยู่กับปัจจุบันขณะ 3) พากเพียรอย่างต่อเนื่อง 4) เพิ่มเติมแรงจูงใจและความมั่นใจ และ 5) คงความตั้งใจและแผนการที่กำหนด ไม่เปลี่ยนแปลงโดยง่าย

2.3 การดำเนินการด้านอภิปัญญา ได้แก่ 1) ตรวจสอบกระบวนการเรียนรู้ 2) ตรวจสอบผลลัพธ์การเรียนรู้ 3) ทดสอบเพื่อดูความก้าวหน้า 4) วินิจฉัยปัญหา สาเหตุ หรือสิ่งที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ 5) ปรับปรุง แก้ไข พัฒนา และ 6) สะท้อนกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด

3. การปิดการเรียนรู้ (closing)

3.1 การปิดการเรียนรู้ด้านการรู้คิด ได้แก่ 1) สรุปความรู้และทักษะใหม่ที่ได้ 2) คิดเกี่ยวกับการนำไปใช้ในอนาคตและการปรับใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

3.2 การปิดการเรียนรู้ด้านเจตคติ/แรงจูงใจ ได้แก่ 1) ทำความเข้าใจแผนการที่กำหนดไว้และยอมรับ 2) ให้รางวัลกับตัวเอง 3) พิจารณาผลลัพธ์ที่ได้ และ 4) สร้างผลลัพธ์ใหม่ให้เกิดขึ้น

3.3 การปิดการเรียนรู้ด้านอภิปัญญา ได้แก่ 1) ประเมินกระบวนการเรียนรู้ 2) ประเมินผลลัพธ์ และ 3) สะท้อนผลการเรียนรู้

การอ่านกับการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

การอ่านกับการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับกลไกการทำงานของ การสร้างชุดความหมายใหม่ในโครงสร้างทางปัญญา ที่ผู้อ่านใช้ในการประมวลผลข้อมูลใหม่ที่ได้รับในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วย การวางแผน การไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการเลือกใช้กลยุทธ์การอ่านตัวบทแต่ละประเภทตามจุดมุ่งหมายการอ่าน เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจของผู้อ่าน ทักษะการอ่านจึงมีความสำคัญมากต่อการเรียนในระดับสูง นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะการอ่านต้องพัฒนามาร่วมกับทักษะการฟังและการสังเกต เพื่อซึมซับ (absorbing) แนวความคิดใหม่และข้อมูลใหม่ที่ได้รับ การอ่านเพื่อการเรียนรู้จึงเป็นการผสมผสานทักษะการรับสารและการประยุกต์ใช้ทักษะข้างต้นในกระบวนการสร้างความหมายเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น การจับประเด็นสำคัญ การคิดวิเคราะห์ การวิจารณ์ประเมินค่า การสร้างสรรค์ เหล่านี้ เป็นต้น (Bruce Beiderwell et al., 2012, pp. 222-223)

การอ่านในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการสร้างความหมายจากตัวบท (Texts) (ตัวบท คือ ลักษณะของรูป ภาษา ทั้งที่มีถ้อยคำและไม่มีถ้อยคำ อาจประกอบด้วยตัวอักษร สัญลักษณ์ ภาพ แผนผัง) ผ่านกระบวนการคิดนำสู่การเรียนรู้ ปัจจุบันความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอ่านมีพัฒนาการไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ดังที่ Baron, N.S. (2017) เสนอว่า ผลจากการปฏิวัติทางด้านเทคโนโลยีเปลี่ยนโฉมการเขียน การอ่าน และการเข้าถึงข้อมูลของผู้คนในรูปแบบใหม่ จากการเขียนเป็นลายมือกลายเป็นการประมวลคำเพื่อสืบค้นจากระบบออนไลน์ผ่านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนในยุคนี้จึงโอนเอนไปในแนวทางการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Personalized Learning) นอกจากนี้ การอ่านในยุคดิจิทัล ข้อมูลข่าวสารหรือสิ่งที่ต้องอ่านมีปริมาณมากขึ้น มีตัวบทอ่านที่หลากหลาย มีสื่อที่ใช้ในการอ่านรูปแบบใหม่ซึ่งมีวิธีการสื่อสารและนำเสนอที่ซับซ้อนมากขึ้น การอ่านจึงเป็นกระบวนการเชิงปฏิสัมพันธ์ของกระบวนการสื่อสารในสังคมอีกนัยหนึ่งด้วย

ผู้เขียนได้พยายามค้นหานิยามความหมายของการอ่านที่กว้างกว่าการรับรู้สารผ่านตัวอักษร (perceptual) การตีความข้อมูล (interpretative) การสร้างมโนทัศน์ (conceptual) และกระบวนการทางปัญญา (cognitive process) และพบว่าเรื่องนี้มีส่วนสอดคล้องกับแนวคิดของ ประสิทธิ์ ภาพัฏกุลอน (2543, น. 18, 25-28, 60) ซึ่งได้เสนอไว้ว่าการอ่านกับการค้นหาความหมายยังมีกิจกรรมที่จัดอยู่ในจำพวกการอ่าน เช่น การอ่านสีหน้าบุคคลเพื่อค้นหาความรู้สึก การอ่านโบราณวัตถุเพื่อค้นหาเรื่องราวในอดีต การอ่านลายมือเพื่อทำนายอุปนิสัย การอ่านสถานการณ์เพื่อคิดหาทางออก หรือแม้แต่การอ่านใจคน แม้กิจกรรมการอ่านเหล่านี้จะไม่ใช่ว่าการอ่านตามนิยามทั่วไปและเป็นไปได้ว่าผลการอ่านอาจมีความคลาดเคลื่อนหรือไม่ถูกต้องชัดเจนนัก แต่กิจกรรมการอ่านกลับสื่อความหมายบางอย่างบางประการ ซึ่งมาจากการตีความสัญลักษณ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นในแต่ละสังคมวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม นิยามของการอ่านในบทความนี้ ยังคงเจาะจงไปที่การอ่านภาษาหรือสัญลักษณ์ที่เป็นตัวอักษร การอ่านเป็นการสร้างมโนทัศน์จากภาษา การสร้างความหมายจะเกิดจากการค้นหาและค้นพบความหมาย แล้วจึงสร้างเป็นความหมายใหม่ ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการอ่านของแต่ละบุคคล อาจเหมือนหรือต่างกันก็ได้ ทั้งนี้ การตีความสัญลักษณ์ที่เป็นภาษาจะต้องเข้าใจความหมายเป็นสำคัญ โดยอาศัยมโนทัศน์ (concept) เป็นกลไกในการทำความเข้าใจความหมาย มโนทัศน์เป็นภาพที่สร้างจากประสบการณ์เดิม ซึ่งจะมีการพัฒนาตามโครงสร้างทางปัญญา ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การจัดระเบียบข้อมูล คือ การรับรู้ลักษณะว่าเป็นสิ่งของ มีคุณสมบัติ สถานการณ์ การกระทำ โดยจะมีต้นแบบ (model) ภายในความรู้สึกนึกคิด และการแยกแยะลักษณะโดยอาศัยหลักความคล้ายคลึง เป็นการพิจารณาลักษณะร่วม (inclusive features) และลักษณะเฉพาะ (exclusive features) แล้วนำมาเป็นข้อสรุปตามกรอบการอ้างอิง (frame of reference)

ดังนั้น ส่วนสำคัญในการรับส่งสารที่จะทำให้เกิดการเข้าใจความหมายกันได้ นั่นคือการใช้คำ ซึ่งเป็นหน่วยทางภาษาที่เล็กที่สุดที่มีความหมายร่วมกับการใช้สัญลักษณ์อื่น ๆ เพื่อสื่อความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การอ่านจึงทำให้ผู้อ่านทราบความหมายและในขณะเดียวกันก็สามารถสร้างความหมายใหม่ขึ้นมาได้โดยการคิด การอ่านจึงไม่สามารถแยกจากการคิดได้ เพราะการอ่านคือการเห็นถึงการบรรยายแบบของการคิด มโนทัศน์ที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ทางความหมายในกระบวนการทางปัญญา และการคิดขั้นสูง (High Order Thinking) จะเกิดขึ้นเมื่อผู้อ่านตีความสิ่งที่อ่านจากประสบการณ์ แนวคิด ความสัมพันธ์ และการจัดหมวดหมู่ตามความเข้าใจ การอ่านจึงต้องใช้ทักษะทางปัญญาหลายทักษะผสมผสานกันเพื่อจะนำไปสู่การมีความคิดความอ่านที่ถูกต้องดีงาม

อย่างไรก็ตาม การที่ผู้อ่านสามารถสร้างความหมายใหม่เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองได้ ต้องเริ่มจากผู้อ่านทำความเข้าใจตัวบท อาศัยทักษะการจับใจความ ตีความ วิเคราะห์ วิวิจารณ์ ประเมินค่า โดยใช้ความคิด ความรู้ ประสบการณ์ และแสดงผลการอ่านออกมาในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการเขียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน การอ่านเป็นกระบวนการรับสารที่ผู้อ่านต้องจัดข้อมูลอย่างเป็นระบบและสร้างความหมายต่อสิ่งที่อ่านว่าเกี่ยวข้องกับอะไร (ความเข้าใจ) แยกแยะข้อคิดเห็นกับข้อเท็จจริง และประเมินความสำคัญของสิ่งที่อ่านได้ ส่วนการเขียนเป็นการเปลี่ยนความคิดเป็นถ้อยคำสื่อความหมายที่ได้จากการอ่าน การเขียนจึงเป็นเครื่องมือเสริมในการพัฒนาการอ่าน โดยใช้ทักษะการสรุปความคิด สรุปความรู้ การย่อความ การเชื่อมโยง การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ เหล่านี้ เพื่อแสวงหาความรู้ที่กว้างขวาง และลุ่มลึกขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ (ศักดิ์ดา เปลี่ยนเดชา, กิตติชัย สุธาสิโนบล, ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ และ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, 2561, น. 221)

ดังที่กล่าวแล้วในเบื้องต้นว่า การอ่านคือกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้อ่านจึงควรทราบว่าเราจะเรียนรู้ได้อย่างไร และสามารถนำแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ใดบ้างมาใช้ในการพัฒนาการอ่านเพื่อพัฒนาการเรียนรู้สำหรับทฤษฎีการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการอ่านและมีการนำมาใช้เป็นฐานการพัฒนาจะมีทฤษฎีกลุ่มหลักได้แก่ กลุ่มทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) และกลุ่มทฤษฎีภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics) ส่วนกลุ่มทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) จะนำมาช่วยเสริมกระบวนการอ่านเพื่อให้เกิดการปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ (Pearson, 2009, pp. 9-14)

กลุ่มทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) แนวคิดทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับโครงสร้างทางปัญญาและการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพส่วนบุคคล (Personalized Learning) การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ที่สำคัญ (Orlando Lourenço, 2012, p. 282) แนวคิดทฤษฎีนี้มุ่งพัฒนาฐานความรู้เดิมเพิ่มเติมความรู้ใหม่ตามระดับพัฒนาการทางสติปัญญา ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) และการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) เพื่อเรียนรู้ได้สำเร็จ โดยมีทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการอ่าน ดังนี้

1. ทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Schema Theory)

การเรียนรู้ตามแนวคิดนี้ ลองจินตนาการถึงระบบการทำงานของสมองเป็นกล่องบรรจุความรู้สึกนึกคิด จะมีข้อมูลใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นจากการเกิดใหม่ของความรู้ในระบบ หากผู้เรียนคุ้นเคยกับสิ่งที่เรียน ข้อมูลนั้นก็จะถูกบรรจุลงในกล่องความจำหรือโครงสร้างทางปัญญาที่เรียกว่า “Schema” และเรียกกระบวนการนี้ว่า Revision ประกอบด้วย การซึมซับทางความคิด (assimilation) แต่ในทางตรงกันข้ามเมื่อใดก็ตามที่ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องใหม่ ก็จะมีการสร้างความรู้ใหม่และเกิดเป็นความรู้ใหม่ เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนมากขึ้น เรียกว่า การปรับแต่งทางความคิด (accommodation) ผลจากการสร้างความรู้ใหม่ที่ได้คือ การรู้คิด (cognitive) แต่ละคนจะมีการรู้คิดอันเป็นผลจากกระบวนการคิดที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ ความรู้และประสบการณ์เดิม โครงสร้างความรู้จะช่วยให้การอ่านสร้างความหมาย ผู้อ่านจะสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม พิจารณาความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลในบทอ่าน ซึ่งเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับบทอ่านนั่นเอง โดยอาศัยความรู้เดิมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในการอ่านบทอ่านประเภทต่าง ๆ

ดังนั้น โครงสร้างความรู้จึงเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการอ่านเพื่อทำความเข้าใจตัวบท ที่ผู้อ่านต้องสามารถเชื่อมโยงตัวบทกับความรู้ที่มีเพื่อสร้างความหมาย โดยทั่วไปมี 2 วิธีการ วิธีแรก คือ Bottom-

up processing เป็นการเริ่มอ่านจากการทำความเข้าใจความหมายศัพท์จากบริบทหรือค้นหาความหมาย คำศัพท์จากพจนานุกรม เพื่อนำมาทำความเข้าใจตัวบท และวิธีที่สอง คือ Top-down processing เป็นการอ่านโดยการทำทำความเข้าใจจากข้อมูลสำคัญที่ปรากฏในตัวบทตามความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน (Shuying An, 2013, p. 130) ความรู้และประสบการณ์เดิมจะเป็นประโยชน์ในการคาดคะเน ตีความ ปรับแต่งข้อมูลใหม่ให้เข้ากับข้อมูลเดิมที่มีอยู่และจัดเก็บเป็นความจำไว้ใช้งานในขั้นต่อไป ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถอ่านได้เร็ว ทดสอบหรือคาดเดาเรื่องที่อ่านได้ดี

2. ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (Information Processing Theory)

ทฤษฎีนี้เสนอว่าควรมีการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนไปพร้อมกัน เนื่องจากทั้งสองทักษะ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในกระบวนการสร้างความหมาย ผู้อ่านจึงต้องมีกลยุทธ์ในการอ่านและการเขียนเพื่อสื่อสารได้สัมฤทธิ์ผล แนวคิดหลักมุ่งให้พิจารณาว่าภาษามีกระบวนการทำงานอย่างไรในทาง ภาษาศาสตร์ (Linguistics) และส่งผลอย่างไรทางจิตวิทยา (Psychology) ดังนั้น การพัฒนาการอ่าน ตามทฤษฎีนี้จึงนิยมใช้การสังเคราะห์ (synthesis) เพื่อเรียนรู้กระบวนการสร้างและสื่อความหมาย การประยุกต์ใช้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์และความหมายในสถานการณ์ใหม่หรือบริบทอื่น ๆ เช่น การเขียน คำใหม่ในประโยคเดิมที่เคยใช้ การฝึกใช้คำศัพท์ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน การวิเคราะห์กลวิธีการใช้ ภาษาในการเขียน เป็นต้น (Dominic W. Massaro, 2014, p. 25)

3. ทฤษฎีการเชื่อมโยง (Transactional Theory)

แนวคิดทฤษฎีนี้มุ่งความสนใจไปที่ผู้อ่าน ว่าสามารถสร้างความหมายจากการอ่านอย่างไร มี กระบวนการอ่านเพื่อความเข้าใจได้อย่างไร โดยให้ความสำคัญกับการตีความ ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง ระหว่างผู้อ่านกับตัวบท แทนที่จะมุ่งไปที่ความหมายของผู้เขียนที่สื่อมา ผู้อ่านควรพิจารณาว่าตัวผู้อ่านเอง จะตีความอย่างไรบนพื้นฐานตัวบทและความรู้ที่มีเกี่ยวกับการเขียนและเชื่อมโยงเข้ากับสรรพสิ่งในโลก การ เชื่อมโยงจะเกี่ยวข้องกับการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) เป็นชุดความคิดที่ซับซ้อนมากขึ้น ผู้อ่านต้อง ฝึกอ่านจากตัวบทที่แตกต่างกัน สำหรับการเรียนรู้ พื้นฐานที่สำคัญตามแนวคิดทฤษฎีนี้ก็คือการตั้งคำถาม เชิงวิพากษ์ เพื่อรื้อถอนชุดความคิด ความเชื่อ ความรู้ที่เคยมีมา โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท และบริบทที่เกี่ยวข้อง อันเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการด้านอ่านด้วยตนเองและเป็นแนวทางที่จะ นำไปสู่การสร้างความหมายใหม่ในการเรียนรู้ (James S. Damico, Gerald Campano and Jerome C. Harste, 2009, pp. 177-178)

4. ทฤษฎีการสร้างความรักและผูกพันกับการอ่าน (Engagement Theory)

ทฤษฎีนี้เคยมีการทดสอบผู้เรียนในการอ่านและการเขียน การสร้างแรงจูงใจภายในให้สนุกกับ กิจกรรมการอ่านและการเขียน และเกิดความมุ่งมั่นในการอ่านให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือการอ่านในระดับ สูงขึ้นไปอย่างต่อเนื่อง จะต้องใช้กลยุทธ์การสร้างเชื่อมั่นในการอ่านว่าจะสามารถอ่านได้สำเร็จ มีความ ยึดหยุ่นในการอ่านและอ่านอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยเกี่ยวข้องกับการอ่านด้วยตนเองและการอ่านแบบมี ส่วนร่วม สำหรับการพัฒนาการอ่านนั้น ผู้อ่านจำเป็นต้องจัดสรรเวลาสำหรับการอ่านอย่างจริงจัง อาจเป็น ช่วงเวลาระหว่างวันที่เหมาะสมที่สุดสำหรับผู้อ่านเอง ซึ่งแต่ละคนมีช่วงเวลาที่เหมาะสมในการอ่านต่างกัน เช่น บางคนอาจชอบอ่านหนังสือตอนเช้าตรู่ บางคนอาจชอบอ่านช่วงสายหรือช่วงค่ำ เป็นต้น

ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้อ่านควรเลือกอ่านเรื่องที่มีเนื้อหาค่อนข้างยากในช่วงที่สมองสามารถทำงานได้อย่าง เต็มที่ และเลือกอ่านเรื่องเบาสมองหรือไม่ซับซ้อนมากนักในช่วงเวลาที่ผ่อนคลายได้ในขณะเดียวกัน ผู้อ่าน ควรหลีกเลี่ยงสิ่งที่ทำให้เบี่ยงเบนความสนใจจากการอ่านรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้สมาธิในการอ่านลดลง และมีผลต่อการอ่านเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ในกระบวนการอ่าน ควรมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับ

เพื่อน หรือตรวจสอบการตีความของตนเอง อ่านจากสื่อหลากหลายรูปแบบ และประเมินค่าผลการอ่าน ที่ได้ด้วย แนวคิดนี้จึงมุ่งให้ผู้อ่านสร้างแรงจูงใจและมุ่งมั่นในการอ่าน โดยการหมั่นตรวจสอบความคิดของตนเอง จัดความเข้าใจ และเพียรพยายามอ่านให้มากที่สุดเพื่อพัฒนาตนเองให้ได้ กลยุทธ์ที่ใช้ เช่น การวาดภาพประกอบเพื่อสื่อความเข้าใจ การถามตอบกับตัวเอง การเก็บสะสมคำศัพท์และการเชื่อมโยงสัมพันธ์ของคำ ความหมาย จากมุมมองความคิดที่แตกต่างหลากหลายแง่มุม เป็นต้น (John T. Guthrie and Allan Wigfield, 2009, pp. 403-404)

5. การเรียนรู้แบบสืบเสาะ (Inquiry Based Learning)

แนวคิดนี้เชื่อว่ามนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็น และความร่วมมือหรือการเป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวม (collaboration) จะเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี จากแนวคิดของ John Dewey ที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในคำกล่าวที่ว่า “Learning by doing” หรือ การเรียนรู้โดยการลงมือทำ การลงมือทำคือการปฏิบัติการตามแนวคิดของกระบวนการสืบเสาะ จะเริ่มจากการคิด การตั้งคำถาม มองหาข้อมูล และสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา ซึ่งแนวคิดนี้นำมาใช้ได้ดีในการศึกษาค้นคว้าและการทำงาน เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะมีส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงและเปลี่ยนผ่านความรู้ เมื่อเกิดการค้นพบความรู้ใหม่หรือมีข้อมูลใหม่เพิ่มเข้ามา การคิด ตั้งข้อสังเกต และพยายามอธิบายนอกเหนือจากคำตอบแค่เพียงว่า เรารู้อะไร แต่เป็นเรารู้ได้อย่างไร และเราจะนำสิ่งที่รู้ไปแก้ปัญหาอะไร (Ermawati, Nasmilah Yunus and Abidin Pammu, 2017, p. 1068) จะเป็นส่วนช่วยพัฒนาการอ่านให้เกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น

6. รูปแบบการอ่านแบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive Model)

แนวคิดนี้เสนอว่า การอ่านและการเขียนเป็นกระบวนการสร้างความหมายแบบคู่ขนาน ผู้อ่านต้องเข้าใจโครงสร้างทางความหมาย นั้นหมายถึงการรับรู้และเข้าใจความหมายของคำศัพท์แต่ละส่วน และสามารถวิเคราะห์ประเด็นสำคัญจากตัวบทได้ จากนั้นสังเคราะห์และบูรณาการความเข้าใจของทั้ง 2 ส่วนดังกล่าว ปัจจัยสำคัญในการอ่านแบบปฏิสัมพันธ์ก็คือผู้อ่านและตัวบทอ่าน กล่าวคือ ผู้อ่านต้องเข้าใจว่าผู้เขียนใช้รูปแบบการเขียนหรือวิธีการใด และใช้กระบวนการใดในการสร้างความหมาย (Emerald Dechant, 2013, pp. 27-29) ในฐานะผู้อ่านจึงต้องพิจารณาทำความเข้าใจรูปแบบของตัวบทอ่าน วางแผนการอ่าน เลือกใช้กลยุทธ์ และพยายามแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการอ่านเพื่ออ่านได้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย

7. กลยุทธ์อภิปัญญา (Metacognition Strategies)

แนวคิดนี้ใช้เป็นกลยุทธ์การอ่าน โดยการควบคุมความคิดในระหว่างการอ่านให้ไปสู่เป้าหมายการอ่าน ผู้อ่านใช้กลยุทธ์ทางปัญญา (cognitive strategies) เช่น การแสดงเป็นภาพ การเขียนแผนผังความคิด การทบทวนการอ่าน การเขียนบันทึก เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงความคิดของตนเอง นิยามความหมายของคำว่า อภิปัญญา (metacognition) เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่าหมายถึง “การคิดเกี่ยวกับการคิด” หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นระดับความคิดที่ซับซ้อนมากขึ้น เพื่อใช้ในการตรวจสอบและควบคุมความคิดของตนเอง ตั้งแต่กลไกการคิด การทำกิจกรรมการคิด และตระหนักถึงผลการคิดของตนเอง ในกระบวนการอ่านนั้น ผู้อ่านจะต้องคิดทบทวนเกี่ยวกับการคิดของตนเองโดยตลอด เช่น การตรวจสอบความเข้าใจโดยใช้คำถาม อาทิ ผู้อ่านมีความคิดเห็นต่อเรื่องที่อ่านอย่างไร หรือทบทวนจุดมุ่งหมายในการอ่านและประเมินค่าว่าการอ่านสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้อะไร หรือไม่ อย่างไร

นอกจากนี้ การอ่านยังสัมพันธ์กับแนวคิด **กลุ่มทฤษฎีภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics)** แนวคิดของทฤษฎีกลุ่มนี้มองว่าการอ่านและการเขียนคือกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม ผู้อ่านจะเกิดการเรียนรู้ได้ผ่านกิจกรรมที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง หรือส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านทางสังคม วัฒนธรรม โดยมีแนวคิดทฤษฎีที่น่าสนใจ เช่น **ทฤษฎีทางวัฒนธรรมเชิงสังคม (Sociocultural Theory)**

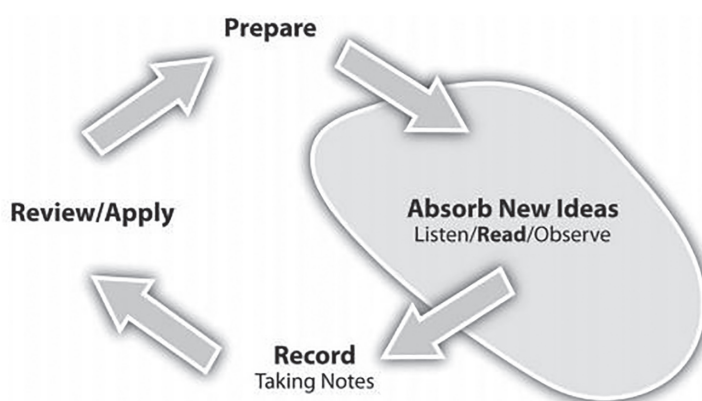
ซึ่งเสนอว่า ผู้อ่านมีพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ในการอ่านจึงต้องเข้าใจที่มาและบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนจากตัวบท ต้องเคารพในการคิด ตีความ และตัดสินใจโดยใช้วิจารณญาณ ผู้อ่านควรอ่านอย่างหลากหลายและตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านตัวบทด้วย ส่วน **ทฤษฎีการเรียนรู้ในสถานการณ์ (Situating Theory of Learning)** ทฤษฎีนี้อธิบายว่า ความรู้นั้นไม่ได้เกิดขึ้นเองจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเพียงเท่านั้น แต่การเรียนรู้ต้องเกิดขึ้นใน “สถานการณ์จริง” (authentic situation) ดังนั้น ผู้อ่านจึงจำเป็นต้องนำผลที่ได้จากการอ่านไปฝึกประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง และ **ทฤษฎีแนววิพากษ์ (Critical Theory)** แนวคิดของทฤษฎีนี้มุ่งไปที่การตั้งคำถามที่มีต่อความไม่ยุติธรรม ความไม่เท่าเทียม การปฏิบัติต่อกันของคนในสังคม โดยเน้นว่าการเรียนรู้ต้องนำไปสู่การปฏิบัติใหม่ การอ่านจึงต้องให้ผลในเชิงการมีส่วนร่วมทางสังคมด้วย

การพัฒนาการอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) คือการที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับจากการอ่าน และสามารถนำข้อมูลที่รวบรวม มาสรุป อธิบาย อภิปราย ให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เกิดเป็นนิสัยใฝ่เรียนรู้ต่อเนื่อง โดยอาศัยทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ การสังเกต การบันทึก การจัดหมวดหมู่ การแสวงหาความรู้ การแก้ปัญหา การกำหนดแนวทาง และวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ซุมศักดิ์ อินทร์รัช, 2559, น. 97) สอดคล้องกับ องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาเศรษฐกิจ (OECD: Organization for Economic Co-operation and Development) ดำเนินการทดสอบความสามารถในโครงการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment) หรือ PISA 2018 ได้เผยแพร่ผลการวิเคราะห์กลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน พบว่า มีปัจจัยสำคัญที่สัมพันธ์กัน 3 ประการ ได้แก่ 1) การรู้คิด (metacognition) ในการอ่าน 2) ความเพลิดเพลินในการอ่าน และ 3) ความหลากหลายในการอ่าน ทั้งรูปแบบและประเภทของบทอ่าน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) สอดคล้องกับ ชุตติกาญจน์ บุญอยู่ และคณะ (2552, น. 32-33) ได้เสนอว่า การอ่านให้เกิดประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับ ปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมาย 2) พื้นความรู้ 3) ประเภทของตัวบท 4) ธรรมชาติของเนื้อหาวิชา 5) สภาพแวดล้อมในการอ่าน ซึ่งการพัฒนาการอ่านให้มีประสิทธิภาพนั้นมีหลายปัจจัยที่สนับสนุน การที่ผู้อ่านทำความเข้าใจและกำหนดจุดมุ่งหมายในการอ่านอย่างแน่ชัด จากนั้นแยกแยะประเภทของงานที่ต้องการอ่าน จัดสภาพแวดล้อมในการอ่านอย่างเหมาะสม การมีสมาธิ ใช้วิธีอ่านที่ถูกต้อง มีการจดบันทึกและสรุปผลการอ่าน สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว และยังสามารถเก็บรายละเอียดของเนื้อหาที่อ่านได้มาก ทำให้การอ่านมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการเรียนรู้

อภิปัญญา (metacognition) เป็นความคิดขั้นสูงที่ควบคุมกระบวนการคิดในการเรียนรู้ หมายถึง การคิดเกี่ยวกับการคิด (thinking about thinking) ผู้เรียนจะต้องคิดและเรียนรู้ว่าจะเรียนรู้ได้อย่างไร (learn how to learn) ประกอบด้วย การวางแผนการทำงาน มีความเข้าใจในการตรวจสอบตนเอง และการประเมินเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของงาน การรู้คิดมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน ส่วนแรก เรียกว่า ความรู้ในการรู้คิด (metacognitive knowledge) คือ ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางปัญญา ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับบุคคล (person) 2) ภาระงาน (task) และ 3) กลวิธี (strategy) ส่วนที่ 2 คือ ประสบการณ์การรู้คิด (metacognitive experience) (พาสนา จุลรัตน์, 2556)

สำหรับ อภิปัญญา (metacognition) ในการอ่าน จะเป็นกลยุทธ์ในการอ่านและทำความเข้าใจบทอ่านต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการอ่าน 3 ประการ ได้แก่ 1) การเข้าใจและจดจำ (understanding and remembering) 2) การสรุปความ (summarizing) และ 3) การประเมินความน่าเชื่อถือ (assess credibility) ดังนั้น การพัฒนาการอ่าน ผู้อ่านจะต้องสามารถทำความเข้าใจ นำไปใช้ ประเมิน สะท้อนผล การคิด อ่านอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อพัฒนาความรู้และศักยภาพของตนเองได้ โดยมีวงจรการอ่านเพื่อการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อม (preparing) 2) การซึมซับ (absorbing) 3) การบันทึก (recording) และ 4) การทบทวนวิจารณ์ (reviewing) สำหรับการอ่านเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิดและศักยภาพของตนเองในระดับที่สูงขึ้น จะต้องอ่านให้ได้ปริมาณที่มากขึ้น อ่านได้คล่องแคล่วและรวดเร็ว เข้าใจสิ่งที่อ่านอย่างถ่องแท้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าสิ่งที่อ่านโดยใช้วิจารณญาณ และนำความรู้ที่ได้จากการอ่านในแต่ละครั้งไปใช้ประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ ในบทความนี้ ขอนำเสนอวิธีการพัฒนาการอ่านตามแนวการอ่านเชิงรุก (Active Reading) ของ Bruce Beiderwell et al. (2012, pp. 237-249) ดังนี้

ภาพที่ 2 วงจรการอ่าน (Bruce Beiderwell et al., 2012, p. 223)

1. การเตรียมความพร้อม (preparing) คือการเตรียมความพร้อมสำหรับการอ่าน โดยการอ่านแบบหาข้อมูลเฉพาะ (scanning) และจับประเด็นที่ต้องการ พร้อมกับเริ่มต้นพัฒนาทักษะการตั้งคำถามของตนเอง เพื่อที่จะค้นหาสิ่งที่ต้องการค้นพบหรือคำตอบที่จะได้จากการอ่าน
2. การซึมซับ (absorbing) คือการอ่าน มีกระบวนการย่อยต่าง ๆ เพื่อที่จะค้นพบคำตอบที่ต้องการโดยใช้วิธีการ กลยุทธ์ เทคนิคต่าง ๆ
3. การบันทึก (recording) คือการจับประเด็นสำคัญ โดยใช้วิธีการเน้นข้อความ (highlighting) และการเขียนอธิบายประกอบตัวบท อาจจะบริเวณริมขอบหน้ากระดาษ หรือการใช้กระดาษบันทึกย่อ ซึ่งต้องเป็นการบันทึกที่มีประสิทธิภาพ สามารถทบทวนและนำไปสู่การขยายความรู้ความเข้าใจได้
4. การทบทวนวิจารณ์ (reviewing) คือการวิเคราะห์ทบทวนบันทึกการอ่าน ขั้นตอนนี้จำเป็นต้องอาศัยการคิดที่ซับซ้อนมากขึ้นเพื่อทบทวนผลการคิดของตนเอง

สำหรับวิธีการอ่านตามแนวทางการอ่านเชิงรุกนั้น ผู้อ่านจะต้องรู้ เข้าใจวิธีการอ่านเพื่อความเข้าใจ มีกลยุทธ์การอ่านที่จะทำให้ท่านได้สำเร็จ และมีความสามารถในการแสดงผลการอ่าน เพื่อนำมาพิจารณาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านใดด้านหนึ่ง โดยมีวิธีการอ่าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมพร้อม (preparing) ในขั้นนี้ผู้อ่านต้องพิจารณาว่าเรากำลังจะอ่านอะไร ตั้งเป้าหมายในการอ่าน ในขณะที่เดียวกันก็ควรเรียนรู้เกี่ยวกับผู้เขียนและวิเคราะห์จุดมุ่งหมาย รูปแบบในการเขียน เพื่อพิจารณาลักษณะการนำเสนอด้วย จากนั้นแบ่งส่วนประกอบสำคัญต่าง ๆ โดยเริ่มจากพิจารณาหัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย ภาพประกอบ เนื้อเรื่อง ประเภทของข้อมูล สังเกตคำที่พิมพ์ตัวหนา พิจารณาคำศัพท์ว่าคุ้นเคยหรือเป็นศัพท์ใหม่ ตั้งข้อสังเกตหรือคาดเดาว่า เหตุใดผู้เขียนจึงมีแนวคิดหรือให้ความสำคัญกับแนวคิดดังกล่าว ทำไมผู้เขียนจึงนำเสนอแผนผังกราฟิกหรือคำที่พิมพ์ตัวหนาพิเศษ ผู้เขียนต้องการสื่ออะไรที่สำคัญบ้าง ผู้อ่านจำเป็นหรือไม่จำเป็นจะต้องรู้อะไรนอกเหนือจากสิ่งที่อ่านบ้าง เช่น การพิจารณาโครงสร้างหรือลักษณะของตัวบท ส่วนประกอบในโครงสร้าง บอกลักษณะเนื้อหา ซึ่งจะเป็นการประเมินค่าในเบื้องต้นว่า จะได้แนวคิดหรือประโยชน์ใดจากการอ่าน และนำไปสู่การตั้งวัตถุประสงค์ในการอ่านได้

2. ขั้นซึมซับ (absorbing) หรือขั้นอ่าน (reading) ขั้นนี้ผู้อ่านต้องจับใจความสำคัญและใช้การอ่านอย่างละเอียด เริ่มจากการอ่านแบบหาข้อมูลเฉพาะ (scanning) มองหาข้อมูลที่คิดว่าสำคัญและเน้นข้อความ (highlighting) ได้แก่ หัวข้อเรื่อง ศึกษาภาพประกอบ คำสำคัญ คำที่พิมพ์ด้วยตัวหนา หรืออื่น ๆ จากนั้นเชื่อมโยงความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน โดยทำความเข้าใจว่าแต่ละส่วนเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร และต้องการสื่อความหมายหรือแนวคิดใด ก่อนใช้การอ่านแบบภาพรวม (skimming) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจอีกครั้ง ทั้งนี้ ไม่ควรอ่านแล้วเน้นข้อความสำคัญไปเรื่อย ๆ แต่ควรอ่านจนจบครบทุกส่วนก่อน และมั่นใจว่าเข้าใจอย่างชัดเจน จากนั้นจึงกลับมาเน้นข้อความสำคัญ และนำมาเขียนบันทึกอธิบายความเข้าใจในระหว่างการอ่านรอบที่ 2 เพื่อพิจารณาว่าส่วนใดเป็นส่วนสำคัญพิเศษ และส่วนใดที่ต้องค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม จากนั้นเข้าสู่ขั้นตอนต่อไป

3. ขั้นการบันทึก (recording) หลังการจับประเด็นสำคัญ เมื่อได้คำตอบที่ต้องการแล้ว ต้องสามารถให้ความหมายย้อนกลับ (feedback) ได้ นั่นคือสามารถพิจารณาและใช้แนวคิดของตนเอง บันทึกใส่ลงในหน่วยความจำ (memory) เริ่มจากการเขียนคำตอบและข้อค้นพบที่ได้จากการอ่าน จากนั้นควรกลับไปอ่านซ้ำอีกครั้งในประเด็นที่เน้นความสำคัญไว้ ซึ่งเป็นแนวคิดหลัก ในส่วนนี้ผู้อ่านอาจเขียนบันทึกย่อไว้ข้าง ๆ หรือบันทึกในกระดานโน้ต และนำเอาข้อความต่าง ๆ มาพิจารณารวมกัน ตรวจสอบข้อมูลโดยแยกเป็นประเด็น อาจใช้เครื่องหมายวรรคตอน สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายอื่น ๆ ซึ่งผู้อ่านสามารถกำหนดขึ้นเองได้ เช่น การใช้เครื่องหมายอัศเจรีย์ (!) หรือดอกจัน (*) สำหรับแนวคิดที่สำคัญ ใช้เครื่องหมายคำถาม (?) เพื่อบ่งบอกข้อสงสัยหรือยังไม่เข้าใจชัดเจน หรือใช้กล่องข้อความหรือสัญลักษณ์อื่น ๆ เพื่อรวบรวมความหมายคำใช้อักษรย่อตามความเข้าใจของผู้อ่านเอง เป็นต้น

4. ขั้นทบทวนวิจารณ์ (reviewing) ขั้นนี้ผู้อ่านทบทวนวิจารณ์เกี่ยวกับสิ่งที่อ่าน เช่น ยอมรับ/ไม่ยอมรับความคิดเห็น ทำไม เพราะเหตุใด ผู้อ่านต้องคิดเชื่อมโยงและนำความรู้อื่นมารวมพิจารณาความสัมพันธ์กับสิ่งที่อ่าน เช่น เปรียบเทียบกับสิ่งที่คุ้นเคยหรือได้ประสบพบเจอในชีวิต ประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ใหม่ ทดสอบสมมติฐาน ตรวจสอบความสอดคล้องกับการคาดคะเนผล ใช้วิจารณ์ญาณหรือบอกคุณค่า เสนอมุมมองทางความคิด เรียงลำดับความสำคัญ โดยอาศัยกระบวนการเขียนอธิบายสิ่งที่เข้าใจด้วยการยกตัวอย่างประกอบ การอ้างอิง การลงข้อสรุป เขียนแสดงความคิดเห็นในเชิงสนับสนุนหรือโต้แย้ง พร้อมให้เหตุผลด้วยภาษาของตนเอง

แนวทางการพัฒนาการอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล

การเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อพร้อมรับสิ่งใหม่ ๆ ด้วยความรู้ในการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและไม่หยุดนิ่ง แนวทางในการเรียนรู้กว้างขวางมากขึ้นและมุ่งไปที่การพัฒนาทักษะให้ผู้เรียนสามารถวางแผน พัฒนา ประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้จริง และเนื่องจากแหล่งทรัพยากรทางการเรียนรู้สมัยใหม่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีมีโนทัศน์เกี่ยวกับตนเองในเชิงบวก กระตุ้นตัวเองให้มีกำลังใจ แรงบันดาลใจ แรงจูงใจในการเรียนรู้ และนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ในการแสวงหาความรู้ แบ่งปันมุมมองความคิดเห็น ความรู้ คุณค่าที่ยึดถือ และประสบการณ์ที่มี พร้อมสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาการอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในยุคดิจิทัล ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมในการอ่าน

1.1 ผู้อ่านควรตรวจสอบความต้องการของตนเองและกำหนดเป้าหมายในการอ่าน สร้างความมั่นใจให้กับตนเองว่าจะอ่านได้สำเร็จ เมื่อเริ่มต้นอ่าน ควรกำหนดทิศทางหรือลำดับความต้องการในการอ่านให้ชัดเจน โดยเฉพาะการอ่านตำราหรือเอกสารทางวิชาการที่เสริมต่อองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ สำหรับการอ่านในชีวิตประจำวัน ผู้อ่านต้องเข้าใจว่าตัวบทอ่านมีความแตกต่างกัน ดังนั้น ในการตั้งจุดประสงค์การอ่านในแต่ละครั้งย่อมแตกต่างกันด้วย ผู้อ่านควรตรวจสอบทัศนคติของตนเองที่มีต่อการอ่าน และปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ได้ ลงมือวางแผนการอ่าน รวมทั้งมีแผนการจัดการเวลา ทรัพยากร แหล่งความรู้ กิจกรรมการอ่าน กำหนดสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ คาดคะเนผลหรือคำตอบที่ต้องการค้นหาไว้ล่วงหน้า หรืออาจแสดงความคิดเห็น/ตั้งสมมติฐานต่อประเด็นที่อ่านไว้เบื้องต้น

1.2 ผู้อ่านเลือกวิธีการอ่าน สื่อ อุปกรณ์การอ่าน ในกรณีการอ่านเพื่อการเรียนรู้สาระวิชา ผู้อ่านควรอ่านหรือวางแผนการอ่านล่วงหน้า อ่านจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เลือกใช้กลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหาหรือข้อขัดอุปสรรคในการอ่าน ทั้งการอ่านสื่อสิ่งพิมพ์และการอ่านผ่านสื่อเทคโนโลยี นอกจากนี้ ผู้อ่านควรมีความเข้าใจที่ถูกต้องและเปิดใจยอมรับเกี่ยวกับสื่อวัสดุการอ่านรูปแบบใหม่ ๆ เช่น หนังสือออนไลน์ (E-Book) บทเรียนออนไลน์ (E-Learning) เป็นต้น มีการเปรียบเทียบ เชื่อมโยงข้อมูลที่อยู่ในตำราเอกสาร ข้อมูลปฐมภูมิ วารสารทางวิชาการ หรือเอกสารออนไลน์ อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้อ่านได้อย่างเข้าใจมากขึ้น

2. ดำเนินการอ่าน

2.1 ผู้อ่านจับใจความสำคัญ ประเด็นสำคัญ แนวคิดหลักของเรื่องที่อ่าน โดยฝึกใช้ทักษะการวิเคราะห์ เพื่อจำแนก จัดกลุ่ม ลำดับความสำคัญ ความสัมพันธ์ พิจารณาโครงสร้างหรือองค์ประกอบ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล เมื่ออ่านแล้วผู้อ่านจะต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเอง ตรวจสอบความคิดของตนเองเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน โดยใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking skills) เช่น หากเราอ่านเรื่องสงครามกลางเมือง อาจจะตั้งคำถามว่าในที่สุดแล้วสงครามจบลงได้อย่างไร และมีผลต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร หรือหากอ่านวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา ก็อาจตั้งคำถามว่าทำไมนางวันทองจึงถูกตัดสินประหารชีวิต กฎหมายหรือการปกครองในสมัยนั้นมีลักษณะอย่างไรและมีผลต่อกฎหมายในสมัยนี้ หรือมีความแตกต่างไปจากเดิมหรือไม่ อย่างไร เป็นต้น ซึ่งการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ลักษณะนี้ จะทำให้ผู้อ่านสามารถขยายขอบเขตของความรู้ไม่เพียงได้แค่คำตอบสั้น ๆ แต่จะได้ความคิดที่เปิดกว้าง ได้ความเข้าใจที่สมบูรณ์มากขึ้น หรือได้แนวคิดที่ดี ๆ จากการอ่าน

2.2 เมื่ออ่านมาถึงตอนสุดท้าย ผู้อ่านอาจรังสรรค์ผลการอ่านจากการตกลึกทางความคิดเป็นงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ เช่น เขียนคำสำคัญที่เป็นข้อสังเกต การใช้คำพิเศษของผู้เขียนในบทอ่านต่าง ๆ ที่ค้นพบ และให้ความหมายด้วยตัวผู้อ่านเอง การเขียนคำล่องจอบ บทกวี การเขียนเล่าเรื่อง หรืออื่น ๆ ตามความถนัดและสนใจ อ่านทุกส่วนอย่างละเอียด ทบทวนโดยตอบคำถามว่าการอ่านในครั้งนี้ได้คำตอบที่ตนเองต้องการหรือไม่ หากพบว่ายังไม่ประสบความสำเร็จ ควรอ่านใหม่ พยายามและฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง

2.3 ผู้อ่านใช้วิธีการต่าง ๆ ควบคุมตนเอง มองหาตัวเลือกด้านเทคนิค กลยุทธ์การอ่าน การควบคุมปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม บรรยากาศ อารมณ์ จิตใจ อย่างลัวที่จะอ่านเรื่องขนาดยาวหรือข้อมูลจำนวนมาก ซึ่งถ้าผู้อ่านรู้สึกท้อแท้หรือเบื่อหน่ายแล้ว ควรหาวิธีที่ช่วยซ่อมเสริมความรู้สึก กระตุ้นความสนใจใฝ่รู้ของตนเองให้ดีขึ้น โดยอาจคิดว่าตนเองเป็นผู้สืบเสาะหาความรู้มากกว่าที่จะเป็นผู้ต้องอ่านด้วยความจำใจ เสริมแรงด้วยการจัดบรรยากาศการอ่านในพื้นที่ที่เหมาะสม สร้างพื้นที่การอ่านสำหรับตนเองให้มีสติ เกิดสมาธิ หลีกเลียงสิ่งเบี่ยงเบนความสนใจจากการอ่าน เพราะผลการอ่านจะเกิดขึ้นในความจำระยะสั้น (short term memory) ในแต่ละครั้งที่มีการเบี่ยงเบนความสนใจหรือการทำงานหนึ่งไปสู่การทำงานหนึ่ง จะต้องเชื่อมต่อกับความจำใหม่และอาจจะสูญเสียความต่อเนื่องในการอ่านได้ ดังนั้น ผู้อ่านต้องพยายามไม่ให้เกิดการสูญเสียจุดสนใจและจัดสรรเวลาเพื่อให้อ่านได้อย่างสำเร็จภายในเวลาที่กำหนด

2.4 ผู้อ่านควรบริหารจัดการเวลาในการอ่าน โดยกำหนดระยะเวลาว่าจะอ่านเสร็จเมื่อไหร่ จะพักช่วงไหน และหลีกเลี่ยงการอ่านในเวลาที่เหมาะสม ซึ่งเวลาที่เหมาะสมสำหรับการอ่านแต่ละรอบอยู่ที่ประมาณ 50 นาที จากนั้นควรพักทำกิจกรรมอย่างอื่นเพื่อให้สมองสดชื่นขึ้นก่อนอ่านต่อไป ประการสำคัญ ผู้อ่านควรอ่านสิ่งที่ยากที่สุดในเวลาที่สดชื่นที่สุด และอาจเพิ่มความท้าทายในการอ่านโดยการตั้งคำถามไว้เป็นประเด็นและตอบคำถามให้สำเร็จ

3. ประเมินผลการอ่านและผลการเรียนรู้

3.1 ผู้อ่านตรวจสอบและประเมินผลการอ่านของตนเอง สรุปกระบวนการ รวมทั้งวิธีการแก้ไข ปัญหาหรือพัฒนาได้สำเร็จ เช่น บันทึกการอ่าน มองหาวิธีการ ขอบข่ายผู้ให้ความช่วยเหลือ เพื่อเพิ่มเติมหรือขยายความรู้ให้ถูกต้อง กว้างขวางลึกซึ้งมากขึ้น หรือทำการตรวจสอบผลการอ่านว่าถูกต้องหรือไม่ ซึ่งสามารถร่วมตั้งคำถามกับเพื่อน ครู หรือผู้รู้ ตามประเด็นสำคัญหรือสาระสำคัญของการเรียนรู้

3.2 ผู้อ่านควรจัดบันทึกผลการอ่านสะสมไว้ จัดแบ่งทำเป็นตารางและเขียนคำตอบ รวมทั้งข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้หลังจากการทบทวนการอ่าน เพื่อประเมินผลการอ่านและสะท้อนผลการเรียนรู้ เมื่อผู้อ่านสามารถใช้การอ่านอย่างเป็นระบบ ก็จะสามารถเปรียบเทียบผลการอ่าน และมองเห็นถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอ่านของตนเองที่มีพัฒนาการดีขึ้น

3.3 ผู้อ่านสรุปความรู้และทักษะใหม่ที่ได้ คิดทบทวน พิจารณาเกี่ยวกับการนำไปใช้ในอนาคต และการปรับใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตจริงทั้งในระยะสั้นและระยะยาว พิจารณาร่วมกับผลลัพธ์ที่ได้จากการอ่านและการเรียนรู้ ในตอนสุดท้าย หากมีรางวัลมอบให้ตัวเองก็จะยิ่งเพิ่มกำลังใจที่ดีว่าอ่านได้สำเร็จ ซึ่งช่วยเสริมแรงจูงใจในการอ่านในวงรอบถัดไป

บทสรุป

จากสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ มีความรู้ใหม่ที่ถูกผลิตสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการเข้าถึงข้อมูลความรู้ก็กว้างขวางอย่างไม่มีที่สิ้นสุด จึงถือว่าความรู้เป็นสิ่งสำคัญจำเป็น แต่การเรียนรู้คือการที่ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่ม ชี้นำตนเอง และสามารถบริหารจัดการได้ก็ด้วยตนเอง โดย

ใช้การคิดเพื่อควบคุมการคิด กระบวนการ สถานการณ์ หรือสภาวะแวดล้อมให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างสำเร็จ เริ่มจากการวางแผนการเรียนรู้ การทดลองหรือปฏิบัติ การประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้อยู่เสมอ โดยอาศัยความรับผิดชอบ (responsibility) เป็นตัวเหนี่ยวนำ มีแรงจูงใจภายในเป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้ เช่น ความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจใคร่รู้ ความคาดหวังในความสำเร็จ ความภาคภูมิใจในตนเอง ด้วยความเต็มใจใฝ่เรียนรู้ มีการตรวจสอบศักยภาพของการนำตนเองในการเรียนรู้ ทั้งหมดนี้หมายถึงผู้เรียนเป็นผู้เลือกเส้นทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง ก้าวไปด้วยความรับผิดชอบ และท้ายที่สุดย่อมรับผลที่เกิดขึ้นได้ โดยผ่านกระบวนการคิดและการปฏิบัติดีแล้ว

แม้การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และบริบทแวดล้อมส่งผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของผู้คน ไม่ว่าจะอยู่ตามวิถีปกติหรือในฐานชีวิตและการปฏิบัติใหม่ในยุคดิจิทัล การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และเข้าถึงเนื้อหาความรู้ที่สำคัญจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในยุคสมัยใหม่ ทำได้โดยการพัฒนาการอ่านเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งมีแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ รองรับและหนุนเสริมกระบวนการอย่างหลากหลาย เมื่อใดก็ตามที่การอ่านเริ่มต้นขึ้น ผู้เรียนสามารถเป็นเจ้าของการเรียนรู้ได้ทันที ทั้งยังสามารถควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เรียนรู้ได้มากเท่าที่ต้องการ มีวิธีการรู้คิดด้วยตนเอง และสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้

การอ่านเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นแนวทางการพัฒนา “ความคิดความอ่าน” ของตนเองด้วยตนเอง ในทัศนะของผู้เขียน คนที่มีความคิดความอ่านจะมีความสามารถในการทำความเข้าใจความคิดที่สื่อผ่านสัญลักษณ์ทางภาษาในรูปแบบต่าง ๆ อาศัยทักษะการจับใจความ ตีความ คิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้ความคิด ความรู้ ประสบการณ์ และแสดงผลของความคิดออกมาอย่างสร้างสรรค์ เมื่ออ่านแล้วสามารถทบทวนว่า อะไรบ้างจะเป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของการอ่านที่วางไว้ ความหมายใหม่ในชีวิตที่ได้จากการอ่านคืออะไร ความรู้อะไรบ้างที่ไม่เคยรู้มาก่อน ความเข้าใจใหม่ที่เกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบกับความรู้เข้าใจเดิมคืออะไร ความคิดอะไรที่เปลี่ยนไปเมื่ออ่านจบครบกระบวนการ การอ่านจึงเป็นเหมือนกระจกสะท้อนให้เห็นแง่มุมทางความคิด ทศนคติของผู้อ่านที่มีการปะทะสังสรรค์กับสรรพสิ่งในโลก ทำให้ผู้อ่านเป็นผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

บรรณานุกรม

- ใจทิพย์ ณ สงขลา. (2561). *การออกแบบการเรียนรู้แนวดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. (2543). การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้โดยการขึ้นน้ำหนักและการสร้างสรรค์ความรู้: มุมมองทางการศึกษานอกระบบ. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 15(2), 9-19.
- ชุดิยาญจน์ บุญอยู่ และคณะ. (2552). *การอ่านและเขียนเชิงวิชาการ*. ปัตตานี: ปัตตานีการช่าง.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษา. (2559). การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 14 (1), 94-98.
- ทิตนา แคมมณี. (2548). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. (2543). *ภาษากับความคิด*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พาสนา จุลรัตน์. (2556). เมตาคอนกนขึ้นกับการเรียนรู้. *วิชาการศึกษาศาสตร์*, 14(1), 1-16.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *ข้อค้นพบจาก PISA 2018: ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการประเมินด้านการอ่าน* [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]. Focus ประเด็นจาก PISA, 55 (กรกฎาคม), 1-4. <https://pisathailand.ipst.ac.th/issue-2020-55/>
- ศักดิ์ดา เปลี่ยนเดชา, กิตติชัย สุทธสินบอล, ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ และ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงรุกเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านเชิงรุกและความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา. *วิชาการศึกษาศาสตร์*, 19 (1), 218-233.
- สมพิส หาญมนตรี, อีรชัย เนตรนอมศักดิ์ และ จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2558). กรอบหลักสูตรเพื่อพัฒนาสมรรถนะของเด็กไทยในอนาคต (พ.ศ. 2558-2577). *วิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา*, 13(1), 1-13.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อดิพร เกิดเรือง. (2560). การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 6(1), 173-184.
- Baron, N.S. (2017). *Reading in a digital age*. Phi Delta Kappan, 99(2), 15-20.
- Beiderwell, Bruce John, Tse, Linda F., Lochhaas, Thomas A. and DeKanter, Nicholas B. (2012). Reading to Learn. *Success in College*, V.1.0, 219-257. Retrieved from <https://2012books.lardbucket.org/pdfs/success-in-college.pdf>
- Bernadette van Hout-Wolters, Robert Jan Simons and Simone Volet. (2002). Active Learning: Self-Directed Learning and Independent work in Robert Jan Simons, Jos van der Linden and Tom Duffy, *New Learning*, (p. 21-36). New York: Kluwer Academic Publishers.
- Charlotte Silen & Lars Uhlin. (2008). Self-Directed Learning-a Learning issue for student and faculty. *Teaching in Higher Education*, 13(4), 461-475.
- Dominic W. Massaro. (2014). Language and Information Processing in Understanding Language: An Information Processing Analysis of Speech Perception in Reading and Psycholinguistics. New York: Academic Press.

- Emerald Dechant. (2013). *Understanding and Teaching reading: An Interactive Model*. New York: Routledge.
- Ermawati, Nasmilah Yunus and Abidin Pammu. (2017). The Implementation of Inquiry-Based Learning to Reading Comprehension of EFL Students. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 6(3), 1067-1071.
- Hiemstra, R. (1994). Self-directed learning. In T. Husen & T. N. Postlethwaite (Eds.), *The International Encyclopedia of Education* (second edition). Oxford: Pergamon Press.
- Hiemstra, R., and Brockett, R. G. (2012). *Reframing the Meaning of Self-Directed Learning: An Updated Model Adult Education Research Conference*. Retrieved from <https://newprairiepress.org/aerc/2012/papers/22>
- James S. Damico, Gerald Campano and Jerome C. Harste. (2009). *Transactional theory and critical theory in reading comprehension in Handbook of Research on Reading Comprehension*. New York: Routledge.
- John T. Guthrie and Allan Wigfield. (2009). *Engagement and Motivation in reading in Handbook of Reading Research*. New York: Routledge.
- Maurice Gibbons. (2002). *The Self-Directed Learning Handbook Challenging Adolescent Student to Excel*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Orlando Lourenço. (2012). Piaget and Vygotsky: Many resemblances and a crucial difference. *New Ideas in Psychology*, 30, 281-295.
- Pearson. (2009). *Literacy in the 21st Century* [Electronic data]. Retrieved from <https://www.pearsonhighered.com/>
- Shuying An. (2013). Schema Theory in Reading. *Theory and Practice in Language Studies*, 3(1), 130-134.

กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง
สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่
Mechanism of Educational Quality Assurance for Pilot Schools
within Chiang Mai Education Sandbox

Received : 2021-02-24

Revised : 2021-03-28

Accepted : 2021-05-21

ผู้วิจัย สุบัน พรเวียง¹

Suban Pornwiang¹

sbwiang@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการและแนวทางการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ 2) พัฒนากลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษา และ 3) ประเมินกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษา วิจัยดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษา ใช้การสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 317 คน และศึกษาแนวทางการขับเคลื่อน ใช้การสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาและตรวจสอบกลไกการขับเคลื่อน ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการและการสนทนากลุ่ม จากนักวิชาการ ผู้เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญ ครึ่งละ 9 คน และขั้นตอนที่ 3 ประเมินกลไกการขับเคลื่อน ใช้การสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 317 คน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ความต้องการการขับเคลื่อน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และแนวทางการขับเคลื่อน ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนากลไก ผลการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านคณะกรรมการ 2) ด้านบทบาทหน้าที่ 3) ด้านกระบวนการ และ 4) ด้านการรายงานผล มีผลการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : กลไกการขับเคลื่อน, การประกันคุณภาพการศึกษา, พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

¹ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Dr. Program in Educational Administration Faculty Education, Chiang Mai University, Thailand

Astract

The research purposes were 1) to study the current situation, needs including guidelines for driving educational quality assurance for pilot schools within Chiang Mai education sandbox, 2) to develop mechanism to education quality assurance, and 3) to evaluate mechanism for educational quality assurance. The research process consisted of 3 steps; the 1st) the study of the current condition, needs, and guidelines for driving educational quality assurance conducted by using a questionnaire from a sample group of 317 people involved and studying the guidelines of driving educational quality assurance with interviews from 9 experts, 2nd) development of mechanisms to drive educational quality assurance was a draft mechanism that drives the educational quality assurance by using workshops from 9 scholars and related persons and examining the mechanisms driving the educational quality assurance for the aspect of accuracy and suitability by 9 experts, and 3rd) evaluation of mechanisms for driving educational quality assurance as to the aspects of possibility and usefulness by using a questionnaire from a sample group of 317 people involved, and the data were analyzed Mean, Standard Deviation, and Content Analysis.

The research findings were as follows: The overall current condition, needs, and guidelines for driving educational quality assurance were at a low level, the overall educational quality assurance operational needs were at a high level, and guidelines for driving educational quality assurance included the development of educational quality, educational quality audits, and educational quality assessment. Each guideline had sub-topics such as input, process, and output which were relevant to driving educational quality assurance. The findings of the development of mechanisms for driving educational quality assurance within pilot schools: it consisted of 4 compositions: 1) the committee for driving educational quality assurance, 2) the roles and duties, 3) the process of operation driving, and 4) the reporting of performance. The results of the mechanisms audit driving the educational quality assurance for all aspects of accuracy and suitability showed at a high level. The evaluation of the driving mechanism for educational quality assurance for the aspects of possibility was at a high level and the usefulness was at the highest level.

Keywords : Mechanism of Quality Assurance, Education Sandbox.

บทนำ

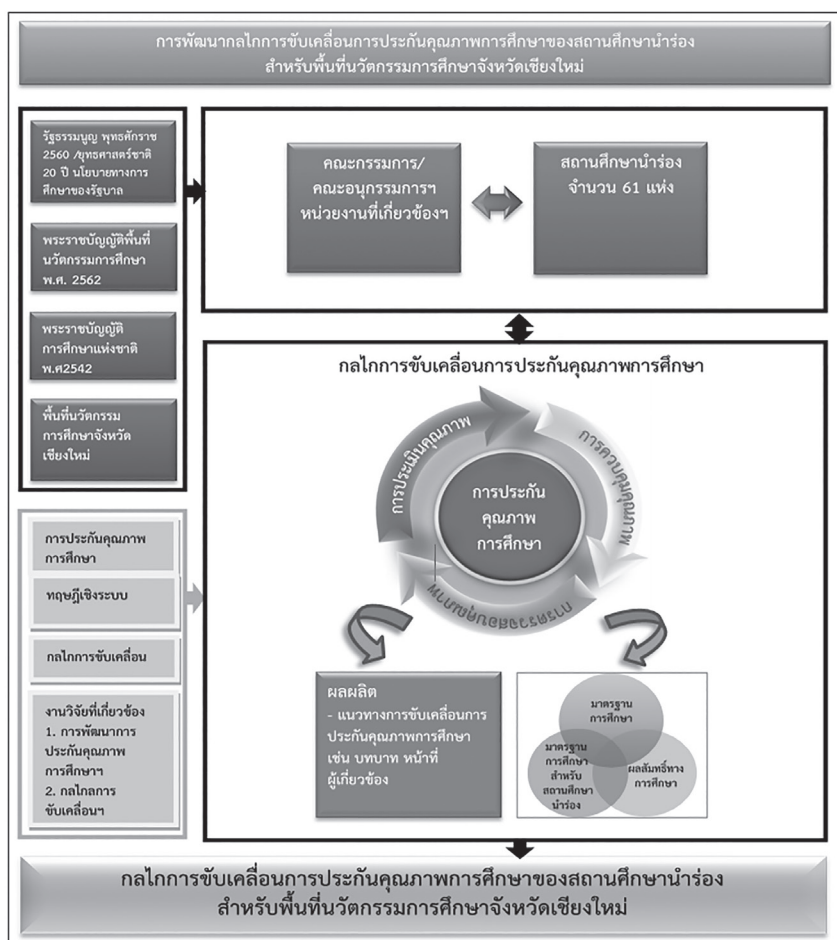
จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดนาร่อง 1 ใน 6 จังหวัดที่ได้รับการประกาศให้เป็น “พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา” ซึ่งได้ตราเป็นกฎหมาย พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) การจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษามีเป้าหมายที่สำคัญ คือ 1) คิดค้นและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน รวมทั้งเพื่อดำเนินการให้มีการขยายผลไปใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น 2) ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา 3) กระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษานาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และ 4) สร้างและพัฒนากลไกในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และ มาตรา 37 กำหนดให้สถานศึกษานาร่องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาและมีการประเมินเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด ให้สถานศึกษานาร่องรายงานผลการประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาต่อคณะกรรมการขับเคลื่อน และให้คณะกรรมการขับเคลื่อนให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ และแนะนำสถานศึกษา เพื่อให้การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง มาตรา 38 สถานศึกษานาร่องที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการนโยบายประกาศกำหนด ให้ถือว่าเป็นการผ่านการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ สถานศึกษานาร่องที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนไม่เป็นไปตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการขับเคลื่อนขอให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หน่วยงานองค์กร หรือสถาบันที่มีผลงานด้านการรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ให้คำแนะนำในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาแก่สถานศึกษานาร่องและแจ้งให้คณะกรรมการขับเคลื่อนทราบ

จากเหตุผลข้างต้นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจึงเป็นโอกาสของจังหวัดเชียงใหม่ในการพัฒนาต้นทุนด้านการศึกษาดังเดิมที่มีความเข้มแข็ง โดยใช้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนให้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาภายใต้ภารกิจและที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่จะสามารถจัดปัญหาและ อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการ กฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ให้สามารถจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการ บนความหลากหลายของผู้เรียน ผู้ปกครองและสถานศึกษาในพื้นที่และเป็นไปตามอัตลักษณ์ของพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวทางการศึกษาในรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมกับการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและการประเมินคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นไปตามลักษณะการจัดการศึกษาของแต่ละสถานศึกษานาร่อง ทำให้สามารถติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาของแต่ละสถานศึกษานาร่อง โดยหน่วยงานต้นสังกัดและคณะกรรมการขับเคลื่อน ที่จะสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ แนะนำสถานศึกษานาร่องไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งพัฒนาประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษานาร่องให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน ซึ่งจะสร้างหลักประกันและความเชื่อมั่นด้านคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน ให้แก่ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้นการวิจัยเรื่อง กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานาร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ จึงเป็นการวิจัยและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานาร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ที่ทำให้ผู้ที่มีหน้าที่ในการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษา

มีเครื่องมือในการดำเนินงานที่มีลักษณะเฉพาะและสอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งสามารถจะพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในที่สอดคล้องกับการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของพื้นที่พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะช่วยให้วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งพื้นที่พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาบรรลุและเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) กฎหมายและนโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2562 ด้านการศึกษา ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2562 ด้านการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม 2) รายละเอียดของพื้นที่พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย พระราชบัญญัติพื้นที่พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2562 พื้นที่พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ และสถานศึกษานำร่อง 3) การประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษา ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา แนวคิดและหลักการประกันคุณภาพการศึกษา และระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 4) กลไกการขับเคลื่อน และ 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และองค์ความรู้ที่ได้กล่าวมาแล้วมาบูรณาการเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการและแนวทางการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อประเมินกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการและแนวทางการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ แบ่งออกเป็น 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ใช้การสอบถาม

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 21 คน คณะอนุกรรมการดำเนินการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 16 คน ผู้บริหารการศึกษาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1-6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34 จำนวน 7 คน ผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2 คน ผู้บริหารและครูผู้สอนของสถานศึกษานำร่อง ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 61 แห่ง จำนวน 1,657 คน รวมทั้งสิ้น 1,703 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ คณะอนุกรรมการดำเนินการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผู้บริหารการศึกษาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1-6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34 ผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ ที่ทำหน้าที่ดูแลการจัดการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง ผู้บริหารและครูผู้สอนของสถานศึกษานำร่อง ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ เปิดจากตารางของ Krejcie, R.V. and Morgan, D.W., (1970) และสมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 317 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ ข้อมูลสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ เกี่ยวกับ 1) การพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และ 3) การประเมินคุณภาพการศึกษา

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.872 วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นที่ 1.2 ศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ใช้การสัมภาษณ์

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีผลการดำเนินงานเป็นที่ปรากฏและได้รับการยอมรับ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ แนวทางการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ความต้องการฯ ซึ่งเก็บข้อมูลได้จากขั้นที่ 1.1 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ตอนที่ 2 การพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ แบ่งออกเป็น 2 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 2.1 พัฒนากลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่ นักวิชาการ ตัวแทนผู้บริหารสถานศึกษานำร่อง และตัวแทนคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ หรือตัวแทนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ หรือสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษา ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ (ร่าง) กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา นำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นที่ 2.2 ตรวจสอบกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ใช้การประชุมสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษานำร่อง คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ หรือ คณะอนุกรรมการดำเนินการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ หรือผู้ประเมินภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ ความถูกต้องและความเหมาะสมของ กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) แบบบันทึกการประชุมสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ และ 2) แบบสอบถามเพื่อประเมินความถูกต้องและความเหมาะสม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ตอนที่ 3 การประเมินกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ใช้การสอบถาม

ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ คณะอนุกรรมการดำเนินการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผู้บริหารการศึกษาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1-6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34 ผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ ผู้บริหารและครูผู้สอนของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ เปิดจากตารางของ Krejcie, R.V. and Morgan, D.W.,(1970) และสมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 317 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.833 วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการและแนวทางการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ มีดังนี้

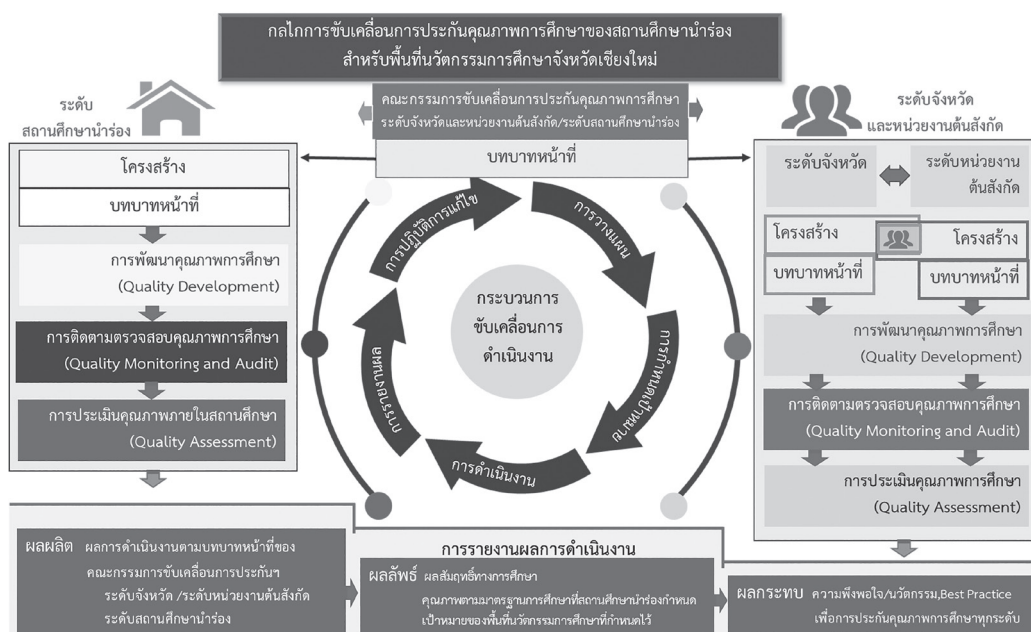
รายการ	ระดับความคิดเห็น					
	สภาพปัจจุบัน			ความต้องการ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปล	$\bar{X}$	S.D.	แปล
1) การพัฒนาคุณภาพการศึกษา	3.08	0.67	มาก	3.25	0.63	มาก
2) การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา	2.53	0.79	น้อย	3.23	0.60	มาก
3) การประเมินคุณภาพการศึกษา	2.55	0.88	น้อย	3.31	0.58	มาก
รวมเฉลี่ย	2.72	0.85	น้อย	3.27	0.60	มาก

จากตาราง พบว่า สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.72$) หากพิจารณาเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปหาลำดับต่ำ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.08$) รองลงมาคือ การประเมินคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.55$) และ การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.53$) ตามลำดับ

ความต้องการในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.27$) หากพิจารณาเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปหาลำดับต่ำ ได้แก่ การประเมินคุณภาพการศึกษา ($\bar{X}=3.31$) การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\bar{X}=3.25$)และการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ($\bar{X}=3.23$) ตามลำดับ

แนวทางการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพการศึกษา โดยในแต่ละแนวทางมีเนื้อหาย่อยได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

2. ผลการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านคณะกรรมการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกลุ่มบุคคลซึ่งได้รับการคัดเลือกและสรรหาเพื่อเข้ามาทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน ติดตามและประเมินผลการประกันคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ กำหนดจำนวนคณะกรรมการไม่เกิน 15 คน มีโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ที่สอดคล้องในแต่ละระดับ แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับจังหวัด ระดับหน่วยงานต้นสังกัด และระดับสถานศึกษานำร่อง

2) ด้านบทบาทหน้าที่ เป็นภารกิจของคณะกรรมการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาและการประเมินคุณภาพ การศึกษา ของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับจังหวัด ระดับหน่วยงานต้นสังกัด และระดับสถานศึกษานำร่อง

3) ด้านกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อให้การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาทั้ง 3 ระดับ หรือคณะ อนุกรรมการที่ได้รับมอบหมาย สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การวางแผน ขั้นที่ 2 การกำหนดเป้าหมาย ขั้นที่ 3 การดำเนินงาน ขั้นที่ 4 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาและการประเมินคุณภาพการศึกษา และ ขั้นที่ 5 การปฏิบัติการแก้ไขหรือการติดตาม ตรวจสอบซ้ำ (Follow up)

4) ด้านการรายงานผลการดำเนินงาน เป็นสภาพที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินงานตามกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยอาจจัดทำเป็นเล่มรายงานผลการดำเนินงานในแต่ละระดับ โดยอาจใช้รูปแบบในลักษณะของเอกสาร และ Platform ผ่านเครือข่ายออนไลน์ เพื่อการรายงานผลการดำเนินงาน ประกอบด้วย

4.1) ผลผลิต เป็นผลการดำเนินงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาทั้ง 3 ระดับ ตามกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสามารถดำเนินงานตามโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้

4.2) ผลลัพธ์ เป็นผลการดำเนินงานที่สะท้อนถึงผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษานำร่องที่กำหนดไว้ ซึ่งดำเนินงานตามกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

4.3) ผลกระทบ เป็นความพึงพอใจของคณะกรรมการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาทั้ง 3 ระดับ รวมทั้ง ผู้บริหารสถานศึกษานำร่อง ครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และนวัตกรรมหรือการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

ผลการตรวจสอบกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านความถูกต้องและความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการประเมินกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปล
1) ด้านความเป็นไปได้	3.11	0.74	มาก
2) ด้านความเป็นประโยชน์	3.51	0.69	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	3.31	0.23	มาก

จากตาราง พบว่า ผลการประเมินกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.31$) หากพิจารณาเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปหาลด ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.51$) และ ด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.11$) ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวม อยู่ในระดับมาก หากพิจารณาเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปหาลำดับ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษา และการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบได้ดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษาต้องกำหนดมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ในมาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ และในมาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก จึงทำให้การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่องมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของสมประสงค์ ยมนา (2560) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สภาพการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการดำเนินการตามกฎหมายกระทรวง ว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ที่ระบุว่า ให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาประกอบด้วย การดำเนินงานโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยโรงเรียนดำเนินการ 8 ขั้นตอน โดยภาพรวม มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก

ความต้องการในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก หากพิจารณาเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปหาลำดับ ได้แก่ การประเมินคุณภาพการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หน่วยงานต้นสังกัดได้ดำเนินการและปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) ซึ่งกำหนดมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา โดยได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาได้ดำเนินการตามหลักการที่กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตามจากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาจะพบว่า ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบบางส่วนยังขาดความตระหนักและการเอาใจใส่ต่อการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาที่ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และยังเข้าใจว่าการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเป็นภาระของสถานศึกษาและครูผู้สอนซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพจรัตน์ คุณทวิลาภผล (2559) ที่พบปัญหาการขาดความเข้าใจในวิธีการดำเนินการตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งควรจัดปัญหาที่มีอยู่และดำเนินการพัฒนาทุกด้าน โดยเริ่มจากการสร้างความตระหนักในสำคัญของการดำเนินงานนี้ให้กับผู้บริหารและบุคลากร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ แต่ละด้านต่อไป

แนวทางการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพการศึกษา โดยในแต่ละแนวทางมีเนื้อหาย่อยได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาส่วนใหญ่ได้พัฒนาระบบการประกันคุณภาพศึกษามาอย่างต่อเนื่อง โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดจากทฤษฎีระบบ โดยทั้งผู้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนในระดับหน่วยงานต้นสังกัด ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบ ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามหลักการและแนวปฏิบัติที่ได้กำหนดไว้จากหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2561) ได้ศึกษาและรายงานการวิเคราะห์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้รองรับการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พบว่า กระบวนการและกลไกของระบบการประกันคุณภาพที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องครบตามวงจรคุณภาพ PDCA โดยใช้กระบวนการนิเทศ การกำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนดไว้จะทำให้เกิดความต่อเนื่อง สม่าเสมอ และทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำนโยบายและแผนงานลงไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง

ผลการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคณะกรรมการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษา 2) ด้านบทบาทหน้าที่ 3) ด้านกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงาน และ 4) ด้านการรายงานผลการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้พัฒนาขึ้นมานั้นเกิดจากกระบวนการออกแบบและการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบและใช้การมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ มีขั้นตอนตั้งแต่การศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งได้ดำเนินการประกันคุณภาพศึกษามาแล้ว โดยนำมาสังเคราะห์และกำหนดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง ผ่านการประชุมและใช้การมีส่วนร่วมของผู้ทรงคุณวุฒิระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พร้อมทั้งปรับใช้แนวคิดและหลักการที่เชื่อมโยงกับแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546) ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาที่สำคัญ 3 ส่วน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน คือ 1) การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality control) 2) การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา (internal quality audit and intervention) และ 3) การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (Quantity accreditation) เป็นกระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินงานในการประเมินคุณภาพการศึกษาโดยมุ่งการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา จากแนวทางในการดำเนินการพัฒนาจึงทำให้ได้กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 4 ด้านพร้อมทั้งรายละเอียดที่ชัดเจนเป็นระบบ ดังนั้นกลไกการ

ขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัด เชียงใหม่ที่พัฒนาขึ้น จึงน่าจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในระดับนโยบายและ ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ได้ใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษา ตามรายละเอียดที่ได้พัฒนาขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถดำเนินการได้ อย่างเป็นระบบ และจะส่งผลให้การจัดการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสามารถดำเนินการได้บรรลุ ตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่สำคัญ เช่น การกระจายอำนาจและให้อิสระ แก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพื่อเพิ่มความคล่องตัวใน การบริหารและการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การสร้างและพัฒนากลไกในการ จัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา การติดตามประเมินผลการดำเนินงานจึงต้องมีระบบการวัดและประเมินผลเป็นต้น

ผลการตรวจสอบกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านความถูกต้องและความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ความถูกต้องของกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาน ศึกษา นำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ เป็นประเด็นความถูกต้องตามหลักวิชาการ ความสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารการศึกษา การบริหารสถานศึกษา ข้อเท็จจริง ซึ่งหากพิจารณาตั้งแต่ การศึกษาค้นคว้าและการรวบรวมข้อมูลเป็นการดำเนินงานด้วยวิธีการและเครื่องมือที่มีคุณภาพและมีความ หลากหลายซึ่งสามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน กลไกที่พัฒนาขึ้นยังเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระ ราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) มาตรา 37 ที่กำหนดให้สถาน ศึกษา นำร่องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาและมีการประเมินเพื่อวัดผล สัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี โดย ให้คณะกรรมการขับเคลื่อนให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ และแนะนำสถานศึกษา เพื่อให้การประกันคุณภาพการ ศึกษาของสถานศึกษาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ความเหมาะสมของกลไกการขับเคลื่อนการประกัน คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ยังเป็นกลไกที่ ได้พัฒนาขึ้นจากการดำเนินงานร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่มีโอกาสในการเข้ามาสะท้อนถึงสภาพการ ดำเนินงาน ความต้องการและแนวทางสำหรับการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทและภารกิจซึ่งสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาต้องจัดการศึกษา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสะท้อนผลการดำเนิน งานในช่วงที่ผ่านมาทำให้สามารถร่วมกันพัฒนากลไกที่มีความเหมาะสมและตอบโจทย์ของพื้นที่ที่มีผู้มีส่วน เกี่ยวข้องสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของยูดี กังเกิด (2561) พบ ว่า การพัฒนาต้องให้ความสำคัญสำหรับบริบทของสถานศึกษาด้วยเพื่อให้ผลการประเมิน หรือการประกัน คุณภาพการศึกษานั้นมีความเที่ยงตรง เหมาะสม

ผลการประเมินกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจ เป็นเพราะว่า ผู้บริหาร ครูผู้สอนของสถานศึกษานำร่องและผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งมาจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ การจัดการศึกษาในสังกัดต่าง ๆ ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ได้มองเห็นกระบวนการและ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในทุกขั้นตอน พร้อมทั้งมีโอกาสในการนำเสนอข้อมูล สภาพปัญหาและความ ต้องการที่แท้จริงในแต่ละบริบท ทำให้มองเห็นความสอดคล้องของกลไกที่เกิดขึ้นกับสภาพที่แท้จริงของ

การดำเนินงานสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ ที่สามารถช่วยแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคที่เป็นจุดอ่อนเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา ได้นำไปใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเนื่องจากกลไกที่ได้พัฒนาขึ้นมีรายละเอียดและขอบเขตเนื้อหาที่ชัดเจนซึ่งจะทำให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปปรับใช้ทั้งการดำเนินงาน การกำกับติดตามและตรวจสอบคุณภาพ พร้อมทั้งการประเมินและรายงานผลให้เหมาะสมกับการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน หรือพัฒนาความรู้ ความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้องทุกระดับให้มองเห็นภาพรวมของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง และทำให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถร่วมมือกันเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาและขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของนุจนาง ชูนาพรหม (2560) ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า แนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ มีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องเผยแพร่ ควรกำหนดระยะเวลาในการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสะท้อนผลให้สถานศึกษานำไปปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรภายในสถานศึกษาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยการประชุมชี้แจง และกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา กำหนดบทบาทและหน้าที่ให้ชัดเจน ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรเพิ่มพูนความรู้ ครูและบุคลากรในสถานศึกษาควรมีการศึกษาแนวคิด ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และตระหนักถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาองค์กร ด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับมองเห็นกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้พัฒนาขึ้น ซึ่งเกิดจากการประสานความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่ร่วมกันสะท้อนปัญหา ความต้องการและโจทย์ของพื้นที่โดยมุ่งเป้าหมายไปที่ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นด้านคุณภาพการศึกษาเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงเป็นข้อค้นพบที่มีเป้าหมายและทิศทางสำหรับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนและปลดล็อกการทำงานที่ต่างกันมาสู่การทำงานเป็นทีมหรือในรูปของคณะกรรมการที่มีรายละเอียดที่ชัดเจน เป็นระบบที่ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับสามารถนำไปส่งเสริม กำกับ ติดตามและการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ให้เกิดประโยชน์และการบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาได้จริง สอดคล้องกับผลการศึกษาของสมประสงค์ ยมนา (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า กลไกขับเคลื่อนรูปแบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ชื่อย่อว่า ADDARR Cycle มีผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ ของรูปแบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

1. คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ควรมีการกำหนดนโยบายหรือเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

2. คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ควรมีโอกาสแลกเปลี่ยนแนวคิดใหม่ Growth mindset ด้านการประกันคุณภาพการศึกษากับหน่วยงานทุกระดับเพื่อความเข้าใจที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3. คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ควรเป็นเจ้าภาพในการขับเคลื่อนการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาร่วมกับหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดความซ้ำซ้อนของการดำเนินงานและไม่เพิ่มภาระให้แก่สถานศึกษานำร่อง

หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานำร่อง

1. ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัดควรเป็นผู้ดำเนินการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา นำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความจริงจังและต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษานำร่องได้มีระบบการประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็ง

2. ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบาย ข้อปฏิบัติหรือผู้ที่รับผิดชอบที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ และมีการนิเทศ กำกับ ติดตามอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ

3. ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้รับผิดชอบได้มีโอกาแลกเปลี่ยนแนวคิดใหม่ Growth mindset ด้านการประกันคุณภาพการศึกษากับหน่วยงานทุกระดับเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันและดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

สถานศึกษานำร่อง

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นเจ้าภาพในการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีความจริงจังและต่อเนื่อง โดยส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดนโยบาย และเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับแนวทางในระดับจังหวัดและหน่วยงานต้นสังกัด และมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาได้มีโอกาแลกเปลี่ยนแนวคิดใหม่ Growth mindset ด้านการประกันคุณภาพการศึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและสามารถดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตามกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

2. ควรศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

3. ควรศึกษาเรื่อง รูปแบบการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

บรรณานุกรม

- นุจนาจ ชูนาพร. (2560). แนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ. หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พจรัตน์ คุณทวีลาภผล. (2559). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. (2542, 19 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก, หน้า 1-23.
- พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562. (2562, 30 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก, หน้า 102.
- ยุวดี กังเกิด. (2561). การพัฒนาการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรพัฒนานักบริหารระดับสูง กระทรวงศึกษาธิการ (นบส.ศธ.) รุ่นที่ 8: สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สมประสงค์ ยมนา. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). รายงานการวิเคราะห์การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้รองรับการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2546). ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3), 608.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษา
ทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา
The Development of an Integrated Learning and Teaching
Management Model for the General Education Subjects to Enhance
the Competency of New Graduates at University of Phayao

Received : 2020-12-29

Revised : 2021-03-28

Accepted : 2021-05-21

ผู้วิจัย ชลธิดา เทพหินลัก¹

น้ำเงิน จันทรมณี²

รักษิต สุทธิพงษ์³

วรรณกร พรประเสริฐ⁴

Chonthida Thephinlap¹

Namngern Chantaramanee²

Ruksit Suttipong³

Wannakorn Phornprasert⁴

praewphornprasert@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปกับนิสิตระดับปริญญาตรีที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2560 จำนวน 3,342 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบอาสาสมัคร ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปกับนิสิตระดับปริญญาตรีที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2561 จำนวน 3,898 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบอาสาสมัคร และขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 57 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาชีวเคมี คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Assistant Professor Dr., Program in Biochemistry, School of Medical Science, University of Phayao

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Assistant Professor Dr., Program in Occupational Health and Safety, School of Medicine, University of Phayao

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

Assistant Professor Dr., Program in Educational, School of Education, University of Phayao

⁴ อาจารย์ ดร., สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

Lecturer Dr., Program in Educational Research and Evaluation, School of Education, University of Phayao

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มีองค์ประกอบจำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปรัชญา หลักการและแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป 3) คณะกรรมการดำเนินงานของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป 4) กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป 5) การบูรณาการเนื้อหาสาระรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และ 6) สมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา ทั้งนี้ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มีความเหมาะสมและความถูกต้องครอบคลุมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป พบว่านิสิตมีสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ อยู่ในระดับมาก

4. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป พบว่ามีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ, หมวดวิชาศึกษาทั่วไป, สมรรถนะ

Abstract

The purpose of this research was to develop an integrated learning and teaching management model for general education subjects in order to enhance the competency of new graduates at University of Phayao. The research procedure was divided into four steps: Step 1) the study of problems in learning and teaching management for the general education subjects with 3,342 undergraduate students who enrolled in the academic year 2017 and were chosen by voluntary selection, Step 2) the development and quality examination of the integrated learning and teaching management model for the general education subjects by 12 experts who were chosen by purposive selection, Step 3) an experiment of using an integrated learning and teaching management model for general education subjects with 3,898 undergraduate students who enrolled in the academic year 2018 and were chosen by voluntary selection, and Step 4) the evaluation of the integrated learning and teaching management model for the general education subjects by 57 experts who were chosen by purposive selection. The data were analyzed by using frequency, standard deviation, and content analysis.

The research results are listed as follows.

1. The overall state of problems in learning and teaching management of the general education subjects was at the highest level.

2. The integrated learning and teaching management model for general education subjects consisted of six components: 1) the philosophy, principles, and concepts of integrated learning and teaching management, 2) the objectives of the integrated learning and teaching management model, 3) the committee of the learning and teaching management model, 4) the integrated learning and teaching process, 5) integrating course contents for general education subjects, and 6) the competency of new graduates at University of Phayao. Regarding the results of the quality examination of the integrated learning and teaching management model for the general education subjects by the experts, it was found that the propriety standard and accuracy standard were at the highest level.

3. The results of the experiment using the integrated learning and teaching management model for the general education subjects showed that the students had the competency of new graduate qualifications at a high level.

4. The evaluation of the integrated learning and teaching management model for the general education subjects by the experts revealed that the utility standard and feasibility standard were at a high level.

Keywords : Integrated learning and teaching management, general education, competency

บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก ทำให้ประเทศไทยต้องพยายามก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง และพัฒนาความสามารถของคนไทย ให้มีความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพ รู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยี ดิจิทัลที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ จึงจะทำให้คนไทยผ่านพ้นวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ (นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2561) ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 และมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ได้มุ่งเน้นการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีความพร้อมทางกาย ใจ สติปัญญา และทักษะศตวรรษที่ 21 มีคุณธรรมจริยธรรม เคารพกฎหมาย มีภาวะผู้นำ รู้รักคุณค่าความเป็นไทยและรู้บริบทสากล โดยมุ่งหวังให้หน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องได้จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อสร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมให้ยั่งยืน (มาตรฐานการอุดมศึกษา, 2561)

สถาบันอุดมศึกษาได้มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความเชี่ยวชาญตามสาขาวิชาการ หรือวิชาชีพที่ตนถนัด สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประเทศ และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับโลก และมุ่งพัฒนาการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะที่จำเป็นเป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ เข้าใจสังคมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อรองรับสังคมโลกที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนร่วมกันแก้ปัญหาสังคมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา, 2562) สอดคล้องกับผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2561 ได้กำหนดให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ 3 ประการ 1) เป็นผู้เรียนรู้ มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ปรับตัว ยืดหยุ่น สามารถเผชิญการเปลี่ยนแปลงในโลกดิจิทัลและโลกอนาคตได้ มีความเป็นผู้นำ มีความรู้ ความรอบรู้ด้านต่าง ๆ มีปัญญารู้คิด สามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะต่าง ๆ ในการสร้างงานและอาชีพให้มีความมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม 2) เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม มีความสามารถในการแก้ปัญหาสังคม การบูรณาการข้ามศาสตร์ การสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อเพิ่มโอกาสและมูลค่าแก่ตนเอง สังคมและประเทศ และ 3) เป็นพลเมืองที่เข้มแข็งกล้าต่อต้านการกระทำในสิ่งที่ผิด ให้คุณค่ากับความรู้ความสามารถ ร่วมมือสร้างสรรค์การพัฒนาตนเองและสังคมที่ยั่งยืน ขจัดความขัดแย้งและสร้างสันติสุขทั้งในสังคมไทยและประชาคมโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561, หน้า 5) ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาทั่วไป

หลักสูตรรายวิชาศึกษาทั่วไป ถือเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี เนื่องจากมีครอบคลุมเนื้อหาในรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานวิชาชีพ ดังนั้นความสำเร็จของบัณฑิตในอนาคตจึงขึ้นอยู่กับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาศึกษาทั่วไปเป็นสำคัญ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรอุดมศึกษาที่ให้ผู้เรียนมีความรู้ทางวิชาการและทักษะทางวิชาชีพ เป็นคนดีมีคุณธรรม และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรได้ตามความถนัดและความสนใจ สอดคล้องกับไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2562, หน้า 32) ได้กล่าวว่า หลักสูตรการศึกษาทั่วไป (General Education) เป็นเนื้อหาความรู้และกิจกรรมที่สถาบันอุดมศึกษาได้จัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีแนวคิดและบุคลิกที่เหมาะสมกับสาขาวิชาชีพ มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นคนที่สมบูรณ์ และสามารถประกอบวิชาชีพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในการเรียนการสอนรายวิชาศึกษาทั่วไป ในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล อาจมีสาเหตุมาจากผู้สอนขาดความเข้าใจในเป้าหมายและเนื้อหาสาระในรายวิชาศึกษาทั่วไป และขาดการผสมผสานความรู้ในรายวิชาทฤษฎีและรายวิชาปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนขาดความสนใจในการเรียน (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2562, หน้า 45-47, 55-56) ประกอบกับผลการประเมินการเรียนการสอนรายวิชาศึกษาทั่วไปของนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยา ชั้นปีที่ 1 รหัสนี้ 60 จำนวน 3,342 คน ที่ลงทะเบียนเรียนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2561 พบว่า ภาพรวมนิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1) ด้านคุณภาพอาจารย์ผู้สอน ผู้สอนควรเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และสนับสนุนการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น 2) ด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนควรปรับปรุงการจัดตารางเรียนของนิสิตให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น 3) ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หรือสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ ภาพรวมนิสิตมีระดับสมรรถนะด้านทักษะชีวิตและความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านทักษะการอยู่ร่วมในสังคม ด้านความรู้ความสามารถที่เป็นสากล และด้านทักษะการคิดและการเป็นผู้ประกอบการ อยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สอนใช้วิธีสอนแบบบรรยายเป็นหลัก และยังขาดการบูรณาการเนื้อหาในรายวิชาศึกษาทั่วไปกับรายวิชาในสาขาวิชาเอกของนิสิตแต่ละคณะ จึงทำให้นิสิตไม่สามารถบรรลุผลการเรียนรู้สมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ที่กำหนดไว้ได้ (มหาวิทยาลัยพะเยา, 2560) สอดคล้องกับไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน (2562, หน้า 120-121) ที่กล่าวว่า สภาพปัญหาในการเรียนของนิสิตนั้นอาจมีความแตกต่างกันไป จึงต้องมีการวิเคราะห์และปรับปรุงแก้ไข หากผู้สอนนำเสนอเนื้อหาสาระด้วยวิธีการสอนที่น่าสนใจก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดสนใจและเอาใจใส่ในการเรียนมากขึ้น อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยพะเยาได้มีความพยายามในการพัฒนาหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และนำแนวคิดการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปอย่างเป็นระบบ

มหาวิทยาลัยพะเยา ได้พัฒนาหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 ซึ่งครอบคลุมทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทักษะชีวิตของสังคมในยุคดิจิทัล และอัตลักษณ์ของบัณฑิตตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการที่ครอบคลุมสาระความรู้ที่จำเป็นด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาศาสตร์ จนกลายเป็นสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ ประกอบด้วยผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทักษะชีวิตและความรับผิดชอบต่อสังคม 2) ด้านทักษะการอยู่ร่วมในสังคม 3) ด้านความรู้ความสามารถที่เป็นสากล และ 4) ด้านทักษะการคิดและการเป็นผู้ประกอบการ (มหาวิทยาลัยพะเยา, 2560) สอดคล้องกับทิตินา แซมมณี (2550) ที่กล่าวว่า การบูรณาการ เป็นการนำเนื้อหาสาระของรายวิชาต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกันมาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกัน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้ง พูนสุข อุดม (2548) ได้กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการช่วยแก้ปัญหาของการกระจายของรายวิชาต่าง ๆ เป็นการรวมกิจกรรมต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ซึ่งจำแนกรูปแบบการบูรณาการได้ 4 รูปแบบ ได้แก่ แบบสอดแทรก (Infusion) แบบขนาน (Parallel) แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) และแบบข้ามวิชา (Transdisciplinary) เช่นเดียวกับแนวทางการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการยกระดับสมรรถนะตามแนวทางของโครงการบัณฑิตพันธุ์ใหม่ ปีการศึกษา 2562 ที่ได้กำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้ตอบสนองต่อความคาดหวังของคุณลักษณะของบัณฑิตในอนาคต

ตลอดจนเพื่อให้บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบหลักสูตร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดผลการเรียนรู้ นำไปสู่การออกแบบหลักสูตรที่จะช่วยยกระดับสมรรถนะ รวมทั้งกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่สะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง (สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, 2562) ซึ่งเป็นความท้าทายในการพัฒนาหลักสูตรการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยาให้มีคุณภาพและตอบโจทย์ความต้องการของประเทศในอนาคต

จากความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา ให้เป็นบัณฑิตที่มีบุคลิกสามารถประกอบอาชีพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางให้ผู้บริหารงานวิชาการ และอาจารย์ผู้สอนได้นำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาบัณฑิตมหาวิทยาลัยพะเยาให้มีคุณภาพ เป็นบัณฑิตพันธุ์ใหม่ที่มีความรู้ มีทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 และพร้อมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา
4. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา

การศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปฯ ในขั้นตอนนี้ แหล่งข้อมูล ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรีที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2560 จำนวน 3,397 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลได้มาจำนวน 3,342 คน คิดเป็นร้อยละ 98.32 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสอบถามสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป 2) ตารางสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และ 3) ตารางสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.), และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา

การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ในขั้นตอนนี้ แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหารงานวิชาการระดับคณะ 2) อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป 3) อาจารย์ผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไปในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และ 4) ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความชำนาญและมีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอน ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) เอกสารร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป สำหรับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group) และ 2) แบบประเมินด้านความเหมาะสม (Propriety Standard) และด้านความถูกต้อง (Accuracy Standard) ของร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อคำถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.), และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา

การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ในขั้นตอนนี้ แหล่งข้อมูล ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรีที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2561 จำนวน 3,898 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลได้มาจำนวน 3,342 คน คิดเป็นร้อยละ 100 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ผ่านการปรับปรุง และแก้ไขในการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และ 2) แบบประเมินสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ของนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งมีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อคำถาม และมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับ (Reliability) เท่ากับ 0.93 การทดลองใช้รูปแบบฯ ดำเนินการในปีการศึกษา 2561 จำนวน 4 ภาคเรียน ได้แก่ ภาคเรียนที่ 1/2561 (โมดูลที่ 1) และภาคเรียนที่ 2/2561 (โมดูลที่ 2) ภาคเรียนที่ 1/2562 (โมดูลที่ 3) และภาคเรียนที่ 2/2562 (โมดูลที่ 4)

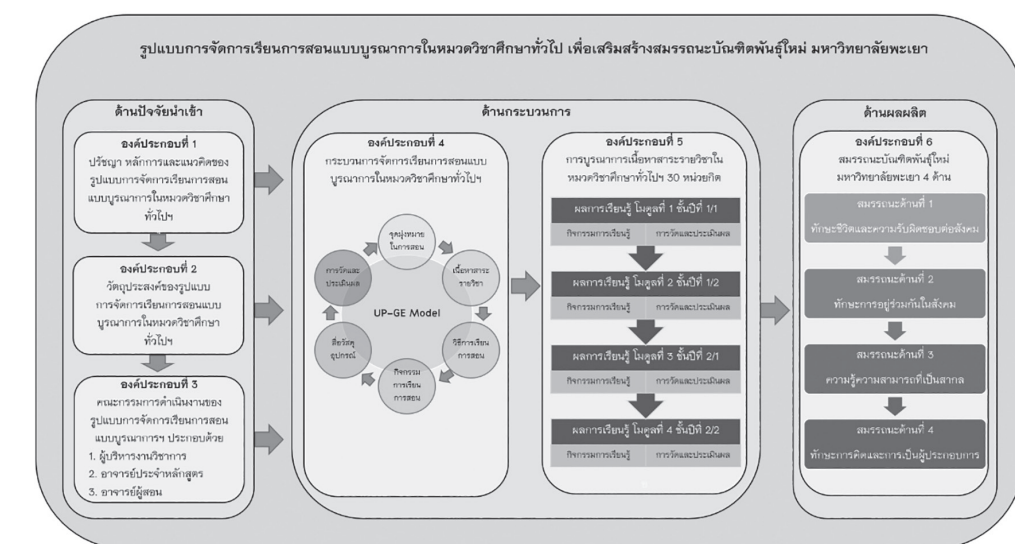
ขั้นตอนที่ 4 การประเมินของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา

การประเมินของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ในขั้นตอนนี้ แหล่งข้อมูลได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม และมีคุณสมบัติ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารงานวิชาการระดับคณะ 2) อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป 3) อาจารย์ผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไป และ 4) นิสิตชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ที่เรียนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ครบทั้ง 4 ภาคการศึกษา (4 โมดูล) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบประเมินด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standard) และด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งมีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อคำถาม และ 2) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งมีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อคำถาม และมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับ (Reliability) เท่ากับ 0.96 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา กับนิสิตระดับปริญญาตรีที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2560 จำนวน 3,342 คน พบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านที่มีค่าเฉลี่ยของสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านวิธีการสอน ส่วนรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยของสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนต่ำสุด ได้แก่ ด้านหลักสูตร ตามลำดับ

2. ผลการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มีองค์ประกอบจำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญา หลักการและแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป, องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป, องค์ประกอบที่ 3 คณะกรรมการดำเนินงานของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป, องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนที่ 1 จุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน 2) ขั้นตอนที่ 2 เนื้อหาสาระรายวิชา 3) ขั้นตอนที่ 3 วิธีการเรียนการสอน 4) ขั้นตอนที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน 5) ขั้นตอนที่ 5 สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และ 6) ขั้นตอนที่ 6 การวัดและการประเมินผล, องค์ประกอบที่ 5 การบูรณาการเนื้อหาสาระรายวิชา ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป, และองค์ประกอบที่ 6 สมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ ทั้งนี้ ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ส่วนใหญ่มีความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้สามารถแสดงภาพของรูปแบบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ดังภาพ 1

ภาพ 1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา นิสิตระดับปริญญาตรีที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2561 จำนวน 3,898 คน แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป

สมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา	ค่าเฉลี่ย	SD.	ระดับ
1) ทักษะชีวิตและความรับผิดชอบต่อสังคม	4.16	0.75	มาก
2) ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคม	4.31	0.67	มาก
3) ความรู้ความสามารถที่เป็นสากล	4.22	0.53	มาก
3.1) ทักษะการสื่อสาร	4.24	0.65	มาก
3.2) ทักษะทางดิจิทัล	4.14	0.72	มาก
3.3) ทักษะด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม	4.37	0.60	มาก
3.4) ทักษะด้านการเงิน	4.12	0.74	มาก
4) ทักษะการคิดและการเป็นผู้ประกอบการ	4.14	0.75	มาก
รวมเฉลี่ย 4 สมรรถนะ	4.20	0.53	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ทำให้นิสิตมีสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สมรรถนะด้านที่ 2 ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคม รองลงมา คือ สมรรถนะด้านที่ 3 ความรู้ความสามารถที่เป็นสากล และสมรรถนะด้านที่ 1 ทักษะชีวิตและความรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ได้แก่ สมรรถนะด้านที่ 4 ทักษะการคิดและการเป็นผู้ประกอบการ ตามลำดับ

4. ผลการประเมินของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ส่วนใหญ่มีความเป็นประโยชน์ (Utility Standard) และความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

จากข้อสรุปการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านที่มีค่าเฉลี่ยของสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านวิธีการสอน ส่วนรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยของสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนต่ำสุด ได้แก่ ด้านหลักสูตร ตามลำดับ ทั้งนี้ เป็นเพราะนิสิต รหัส 60 ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากคณาจารย์ผู้สอนผ่านกระบวนการจัดการเรียนการ

สอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ในลักษณะการบรรยายแบบดั้งเดิม ขาดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก เนื่องจากมีนิสิตจำนวนมาก ทำให้ต้องเรียนในห้องเรียนขนาดใหญ่ ทำให้นิสิตไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ อีกทั้งลักษณะรายวิชา ลักษณะการสอน และลักษณะการสอบไม่สอดคล้องกัน ทำให้นิสิตไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ในรายวิชาศึกษาทั่วไปมาใช้ในวิชาเอก หรือในชีวิตประจำวันได้ ส่งผลให้นิสิตมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปในด้านสภาพปัญหาจำนวนมาก สอดคล้องกับ ปัทมาสน์ บุญทรง (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของหลักสูตรปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า 1) นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของหลักสูตรปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) นักศึกษาที่ศึกษาในชั้นปีต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของหลักสูตรปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์โดยรวม ด้านวิธีการสอนและด้านอาคารสถานที่สื่อและอุปกรณ์การสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักศึกษาที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของหลักสูตรปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์โดยรวมและในแต่ละด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของหลักสูตรปริญญาตรีโดยรวมและในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน และณพัชร บัวฉวน และคณะ (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์เพื่อคุณภาพชีวิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป พบว่า ผู้สอนมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนบางส่วนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เช่น ไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กำหนดปัญหาและวิเคราะห์กระบวนการที่จะสำรวจตรวจสอบการเรียนรู้ และขาดการให้ข้อมูลย้อนกลับ ไม่เน้นให้ผู้เรียนตั้งคำถามในการเรียน ประกอบกับ ลินดา เกณฑ์มา และคณะ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พบว่า ด้านปัญหาอุปสรรคของการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป มีปัญหาและอุปสรรคบ้างทั้งในด้านการสอนและด้านการเรียนรู้ โดยมีการเสนอแนะให้มีการพัฒนาปรับปรุงด้านการสอนโดยเฉพาะด้านจำนวนผู้เรียนในห้องเรียนขนาดใหญ่เกินไป และการทบทวนมาตรฐานการเรียนรู้ให้สามารถวัดได้อย่างรูปธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะด้านทักษะทางปัญญา เช่นเดียวกับ ทรงสิริ วิจิธรานนท์ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พบว่า นักศึกษาเห็นด้วยกับการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านคุณธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ตามลำดับ

2. ผลการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มีองค์ประกอบจำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญา หลักการและแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป, องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป, องค์ประกอบที่ 3 คณะกรรมการดำเนินงานของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป, องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการใน

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนที่ 1 จุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน 2) ขั้นตอนที่ 2 เนื้อหาสาระรายวิชา 3) ขั้นตอนที่ 3 วิธีการเรียนการสอน 4) ขั้นตอนที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน 5) ขั้นตอนที่ 5 สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และ 6) ขั้นตอนที่ 6 การวัดและการประเมินผล, องค์ประกอบที่ 5 การบูรณาการเนื้อหาสาระรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป, และองค์ประกอบที่ 6 สมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ ทั้งนี้ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มีความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีระบบและกลไกในการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตที่ชัดเจน มีผู้รับผิดชอบในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน มีการบูรณาการรายวิชา และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของนิสิตในแต่ละชั้นปี เพื่อให้อาจารย์ผู้สอนสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้นิสิตสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ในรายวิชาบูรณาการไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ สอดคล้องกับ กฤษฎา กุณฑล และนาตยา บิลันธนาพันธ์ (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เหมาะสมกับบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา พบว่า 1) การกำหนดชื่อยุทธศาสตร์รายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปควรใช้เป็นหลักในการจัดกลุ่ม 2) การบริหารจัดการหลักสูตรโดยมีหน่วยงานกลางรับผิดชอบ 3) รูปแบบการเขียนคำอธิบายรายวิชาที่เหมาะสมมี 3 รูปแบบ 4) รายวิชาศึกษาทั่วไปที่เหมาะสมกับบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลามี 5 กลุ่มวิชารวม 19 รายวิชา และกันตภณ มะหาหมัด และพุลศักดิ์ โกษิยาภรณ์ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะวิชาชีพสำหรับการเรียนการสอนด้านเทคนิค : กรณีศึกษา แผนกวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง วิทยาลัยเทคนิคเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี พบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะวิชาชีพพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมาก 2) ผู้เรียนที่เรียนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีสมรรถนะตามเกณฑ์ที่กำหนด 3) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และ 4) ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในระดับมากที่สุด ประกอบกับสมิทธิรักษ์ จันทรักษ์ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนรายวิชาศึกษาทั่วไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยดุสิตธานี กรุงเทพมหานคร พบว่า การสอนวิชาศึกษาทั่วไปควรมีรูปแบบการสอนแบบบูรณาการที่มุ่งเน้นการสอนเชื่อมโยงความรู้ของแต่ละวิชา กับชีวิตประจำวัน มุ่งศึกษาการเข้าใจตัวเอง การเข้าใจผู้อื่น การเข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อม ความสามารถในการปรับตัว และการพัฒนาตนเองทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และชีวิตประจำวัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปสำเร็จ มีจำนวน 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการเรียนการสอน ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไป กิจกรรม วิธีการสอน และรูปแบบการสอนแบบบูรณาการ และปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ บรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการบริหารจัดการการเรียนการสอน วิชาศึกษาทั่วไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ 2) รูปแบบการสอนวิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยดุสิตธานี ที่วิจัยและพัฒนาขึ้น เรียกว่า “GE DTC Model” มี 7 องค์ประกอบสำคัญ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาการสอน 4) วิธีการสอน 5) ขั้นตอนการสอน 6) สื่อการสอน และ 7) การประเมินผล ผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนวิชาศึกษาทั่วไปวิทยาลัยดุสิตธานี ที่พัฒนาขึ้นในชั้นเรียนกับนักศึกษา จากการทำแบบประเมินผลผู้เรียน พบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้วิชาศึกษาทั่วไปหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนวิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยดุสิตธานีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า นิสิตมีสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สมรรถนะด้านที่ 2 ทักษะ การอยู่ร่วมกันในสังคม รองลงมา คือ สมรรถนะด้านที่ 3 ความรู้ความสามารถที่เป็นสากล และสมรรถนะ ด้านที่ 1 ทักษะชีวิตและความรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ได้แก่ สมรรถนะด้านที่ 4 ทักษะการคิดและการเป็นผู้ประกอบการ ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะคณะกรรมการดำเนินงานในหมวด วิชาศึกษาทั่วไป และอาจารย์ผู้สอนได้ร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการ เรียนรู้ การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ภายใต้หัวเรื่อง (Theme) เดียวกันในลักษณะการบูรณาการ และได้ ประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บัณฑิตสามารถเชื่อมโยงความรู้ใน รายวิชาบูรณาการมาสร้างสรรค์ผลงานเชิงนวัตกรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ และการดำเนิน ชีวิตประจำวันได้ ส่งผลให้นิสิตมีการรับรู้ถึงระดับสมรรถนะบัณฑิตอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ วิวรรณ จันทรเทพย์ (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้ร่วม กันเป็นทีม เพื่อพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการแบบสหวิทยาการสำหรับ ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และคะแนนทักษะ การออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการแบบสหวิทยาการหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างมีการแสดงออกเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมในระดับมาก และมีความเห็นว่ารูปแบบการ ฝึกอบรมมีความเหมาะสมในระดับมาก และจุฑารัตน์ พงษ์ภักทรินทร์ (2555) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนา รูปแบบการฝึกอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติงานสำหรับ ผู้ให้คำปรึกษาด้านการศึกษานานาชาติ พบว่า ผู้ให้คำปรึกษาด้านการศึกษานานาชาติที่เข้ารับการฝึกอบรม มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการให้บริการเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นผลมาจากการเสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติ งานในด้านทักษะการสื่อสาร ด้านทักษะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า มีบุคลิกลักษณะที่เหมาะสมสำหรับผู้ ให้คำปรึกษาด้านการศึกษานานาชาติ จัดบริการและหลักจริยธรรมในการให้บริการ ประกอบกับ บุญฤทธิ์ ปิยะศรี (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนที่เน้น ความแตกต่างระหว่างบุคคล พบว่า หลังการใช้รูปแบบครุมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สมรรถนะการสอนของครูในด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน และ ด้านการออกแบบหน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้ในระดับดีมาก ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้น ความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยกระบวนการวิจัยอยู่ในระดับดี ด้านการวัดผลประเมินผลที่เน้นความแตก ต่างระหว่างบุคคลอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้เรียนมีทักษะการคิดอยู่ในระดับดีมาก

4. ผลการประเมินของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอน แบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มีความเป็นประโยชน์ (Utility Standard) และความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารงานวิชาการระดับคณะ อาจารย์ ผู้สอนได้ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เห็นถึง ความเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นสมรรถนะบัณฑิต ใน ด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ ทักษะ และทัศนคติของนิสิต รหัส 61 ที่แสดงออกผ่านกิจกรรมการเรียน การสอนในรายวิชาบูรณาการ ซึ่งเป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติ และนโยบายการผลิตบัณฑิต ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สอดคล้องกับมลฑา เมืองทรัพย์ (2559)

ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปมหาวิทยาลัยกรุงเทพ พบว่า 1) ด้านบริบท นักศึกษามีความพึงพอใจต่อเนื้อหาวิชาของวิชาศึกษาทั่วไปในภาพรวมในระดับมาก ในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชา 2) ด้านปัจจัยนำเข้า นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากทุกข้อ ในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องเรียนมีความเหมาะสมกับรายวิชา 3) ด้านกระบวนการ นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากทุกข้อ ในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ให้ออกาสผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน 4) ด้านผลผลิต นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากทุกข้อ ในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้เรียนสามารถศึกษาและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และวิมล วิวัฒน์เจริญ และวนิดา พลศรี (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาประโยชน์และการนำไปใช้จากผลการเรียนรู้ของนักศึกษาต่อวิชาศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ เห็นประโยชน์และการนำไปใช้จากผลการเรียนรู้ได้มาก ร้อยละ 78.0 ระดับปานกลาง ร้อยละ 22.0 ระดับน้อย ไม่พบในกลุ่มตัวอย่าง โดยนักศึกษาเห็นว่ามีความประโยชน์และมีระดับปฏิบัติในการนำไปใช้ประโยชน์ ประกอบกับจิตต์ภิญญา ชุมสาย ณ อยุธยา (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องขององค์ประกอบวิชาชีพเพื่อไปโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการสอนวิชาศึกษาทั่วไปและวิชาชีพจากคณะ พบว่า มีความเหมาะสมขององค์ประกอบมีค่าเฉลี่ย 0.98 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.02 และความสอดคล้องขององค์ประกอบมีค่าเฉลี่ย 1.00 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด และมีผลการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน พบว่ามีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.96 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 คณะกรรมการดำเนินงานในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปฯ และอาจารย์ประจำหลักสูตรควรมีการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนร่วมกันเพื่อให้เนื้อหาวิชาศึกษาทั่วไปเชื่อมโยงกับสาขาวิชาเอกของนิสิตแต่ละคณะ

1.2 คณะกรรมการดำเนินงานในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปฯ ควรพัฒนาผลการเรียนรู้ในโมดูลที่ 1-4 กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลในด้านทักษะการคิดและการเป็นผู้ประกอบการให้สอดคล้องกับบริบทของนิสิตแต่ละคณะ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 มหาวิทยาลัยควรพัฒนาเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของนิสิตสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปฯ

2.2 มหาวิทยาลัยควรสร้างเกณฑ์และตัวชี้วัดของการพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปฯ

บรรณานุกรม

- กันตภณ มะหามัต และพลศักดิ์ โกษิยาวรณ. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะวิชาชีพสำหรับการเรียนการสอนด้านเทคนิค: ศึกษากรณีศึกษา แผนกวิชา ช่างไฟฟ้ากำลัง วิทยาลัยเทคนิคเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 7(2), 74-91.
- กฤษฎา กุณฑล และนิตยา ปลั่งธนาพันธ์. (2556). การพัฒนาหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เหมาะสม กับบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 8(2), 96-106.
- จิตต์ภิญญา ชุมสาย ณ อยุธยา. (2562). การพัฒนาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิต ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 9(2), 12-29.
- จุฑารัตน์ พงษ์ภักรินทร์. (2555). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติเพื่อ เสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติงานสำหรับผู้ให้คำปรึกษาด้านการศึกษานานาชาติ. ปริญญาครุ ศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงสิริ วิจิตรานนท์. (2560). สภาพการเรียนรู้การสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พระนครตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ. *วารสารพระนคร สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์*, 2(1), 22-33.
- ทิตนา แคมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (11 เมษายน 2562). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 136 (47). หน้า 1.
- ณพัชร บัวฉวน นฤมล ยุทธาคม และพจนารถ สุวรรณจุ. (2559). สภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชา วิทยาศาสตร์เพื่อคุณภาพชีวิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ใน พระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(2), 97-109.
- บุญยฤทธิ์ ปิยะศรี และมาเรียม. (2556). รูปแบบการพัฒนารายวิชาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนที่ เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 7(1), 97-109.
- ปัทมาสน์ บุญทรง (2555). *การจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปหลักสูตรปริญญาตรีมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ตามความคิดเห็นของนักศึกษา*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา. (1 พฤษภาคม 2562). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 136(57). หน้า 54.
- พูนสุข อุดม. (2548). การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ. *วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ*, 8(2), 66-75.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2562). *หลักการและพื้นฐานการอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยพะเยา. (2560). *หมวดวิชาศึกษาทั่วไป ฉบับปรับปรุง 2560*. พะเยา: เอกสารอัดสำเนา.
- มาตรฐานการอุดมศึกษา. (17 สิงหาคม 2561). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 135(199). หน้า 19.
- มลथा เมืองทรัพย์. (2559). ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. *วารสารมหาวิทยาลัยสวนดุสิต*, 12(2), 127-142.

- ลินดา เกณฑ์มา และคณะ. (2558). การศึกษาสภาพและความต้องการในการจัดการสอนวิชาศึกษาทั่วไป ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. *วารสารสนเทศ*, 14(1), 69-81.
- วิมล วิวัฒน์เจริญ และวนิดา พลศรี. (2561). การศึกษาประโยชน์และการนำไปใช้จากผลการเรียนรู้ของ นักศึกษาต่อวิชาศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์. *วารสารราชพฤกษ์*, 16(2), 38-45.
- วิวรรณ จันทรเทพย์. (2553). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เพื่อพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการแบบสหวิทยาการสำหรับครู ผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 3(1), 135-149.
- สมิทธิรักษ์ จันทรักษ์. (2560). การพัฒนารูปแบบการสอนทั่วไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยดุสิตธานี กรุงเทพมหานคร. เอกสารประกอบการประชุมขนาดใหญ่ วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8, วันที่ 22 มิถุนายน 2560, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, หน้า 94-104.
- สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา. (2562). *ข้อกำหนดการศึกษาโครงการสร้างบัณฑิตพันธุ์ใหม่ และกำลังคนที่มีสมรรถนะเพื่อตอบโจทย์ภาคการผลิตตามนโยบายการปฏิรูปอุดมศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: เอกสารอัดสำเนา.

การพัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเอง แบบ 4P ของนักเรียน

The Development of Additional Practice Books Emphasizing 4P Self-Reading and Writing Skills of Students

Received : 2020-07-07

Revised : 2021-01-12

Accepted : 2021-03-18

ผู้วิจัย ชยพล ใจสูงเนิน
ชาญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์

Chayaphol Chaisungnoen
Chanchai Wongsirasawat

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียน มีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการการพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนของนักเรียน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ครูโรงเรียนในเขตพื้นที่ จังหวัดปทุมธานี และสระแก้ว ทั้งโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสังกัดการศึกษาเอกชน จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา และตรวจสอบหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียน โดยใช้การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมที่เน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียน เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่เน้นการพัฒนาและแก้ปัญหาการเรียนตามกระบวนการฝึก แบบ 4P ที่มีจุดเน้น 4 ด้าน คือ 1) ฝึกทำความเข้าใจเพื่อให้ผู้เรียนจดจำ เข้าใจหลักภาษาไทยได้ชัดเจนและถูกต้องสามารถนำไปใช้ได้ 2) ฝึกอ่านเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการอ่านที่ถูกต้องตามหลักภาษาไทยเข้าใจความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้การอ่านด้วยตนเองต่อไป 3) ฝึกเขียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเขียนที่ถูกต้องตามหลักภาษาไทย และ 4) ฝึกทบทวนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญเป็นทักษะติดตัวจนสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วด้วยตนเอง หนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งเนื้อหาตามพัฒนาการเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วยหนังสือจำนวน 4 เล่ม ได้แก่ เล่มที่ 1 พื้นฐานอักษรและการสร้างคำ, เล่มที่ 2 คำยากและประโยค, เล่มที่ 3 ใจความสำคัญและวรรณกรรม และเล่มที่ 4 ทบทวนทักษะ

คำสำคัญ : นวัตกรรม, หนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติม, ทักษะการอ่านการเขียน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์
Assistant Professor Chayaphol Chaisungnoen in Thai Language Faculty Education Walaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชานวัตกรรมการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์
Assistant Professor Dr. Chanchai Wongsirasawat in Educational Administrative Innovation Faculty Education Walaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

Abstract

The purpose of this research was to develop additional practice books focusing on reading and writing skills, self-writing in the 4P style for students. The research methodology included 2 steps. Step 1: Study the needs of reading skills development of students by using In-depth Interview questions. The sample groups in this research were 20 teachers from the schools under the Office of the Basic Education Commission in Pathum Thani and Sa Kaeo Province, and teachers under the Private Education Commission. The research instrument used in this study was a structured interview form. Step 2: develop and examine the additional practice books by using a focus group discussion. This group consisted of 9 specialists, representative teachers, and university lecturers. The data collection instrument was a document record form. Data analysis used in this study was content analysis.

The results of the study showed the development of additional practice books that emphasized on the 4P style reading skills and self-writing of students. Considered as an educational innovation that focuses on the development and problem solving of students by 4P training framework. 1) Practice understanding (P1): in order to help students to remember and understand the fundamentals of the Thai language clearly and correctly, and the learners can use. 2) Practice reading (P2): in order to have the correct Thai principle reading skills including understanding the meaning and apply reading skill by themselves. 3) Practice writing (P3): for the learners to develop the correct Thai principle writing skills. 4) Practice Review (P4): students become masters of the skill so that they can accurately apply it by themselves. The contents are divided into three levels with four books; Book 1 Basic Alphabet and Word Formation, Book 2 Difficult Words and Sentences, Book 3 Topics and Literature, and Book 4 Reviewing Skills.

Keywords : Innovation, Additional Practice Books, Reading and Writing Skills

บทนำ

นโยบายปฏิรูปการศึกษาของประเทศตามแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และเชื่อมโยงแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560-2579 แผนแม่บทส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ของไทย พ.ศ. 2560-2564 ทั้งนี้มุ่งเพื่อแก้ปัญหาเรื่องคุณภาพ โอกาส และประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศ โดยให้มีความเชื่อมโยงและส่งผลต่อการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ความสอดคล้องของยุทธศาสตร์เชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 กับ แผนการศึกษาแห่งชาติ การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ในเป้าหมายข้อ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และข้อ 5 การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แม้ประเทศไทยจะมีการปฏิรูปการศึกษามามากครั้งแต่ทว่าปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ก็ยังไม่หมดไป ด้วยปัญหาหลายประการ อีกทั้งเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ทักษะการอ่านการเขียนเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต

จากพระบรมราโชบายของรัชกาลที่ 10 ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาและพันธกิจของสถาบันราชภัฏที่น้อมนำแนวพระราชดำริและการพัฒนาท้องถิ่น โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ได้ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาทางการศึกษาที่สำคัญ และหนึ่งในโครงการที่สำคัญ คือ การแก้ปัญหาพื้นฐานการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ โดยมุ่งเน้นไปยังพื้นที่ที่มหาวิทยาลัยรับผิดชอบ คือ จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดสระแก้ว

ภาษไทยนั้นมีความจำเป็นและสำคัญต่อการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กล่าวไว้ว่า ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและ เสริมสร้างบุคลิกของคนในชาติให้มีความเป็นไทย และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ เพื่อพัฒนาความรู้ ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ เป็นสมบัติล้ำค่า ควรแก่การอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา, 2553) แต่เนื่องจากภาษาไทยมีใช้ทักษะที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ต้องอาศัยการเรียนรู้ ผักผ่อนจนเกิดความชำนาญในการใช้เพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ต้องมีประสิทธิภาพและเพื่อนำไปใช้ในชีวิตรจริง ฉะนั้น การที่จะทำให้เกิดความเข้าใจ มีทักษะและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภาษาได้นั้นจำเป็นต้องใช้เวลาในการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ จากการจัดการศึกษาของประเทศไทย ถึงแม้ในสถานศึกษาได้จัดให้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักที่ต้องเรียนรู้ โดยมีชั่วโมงเรียนไม่น้อยกว่า 5 คาบ ในหนึ่งสัปดาห์ตามหลักสูตร อีกทั้งยังมีการปรับปรุงหนังสือแบบเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ภาษาไทยได้อย่างครบถ้วน ทั้งด้านหลักภาษา วรรณคดี และวัฒนธรรม แต่กระนั้นก็ดี ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ก็ยังไม่หมดไปสำหรับนักเรียนบางกลุ่ม โดยนักเรียนยังขาดทั้งความรู้ความเข้าใจภาษาไทย (Knowledge) ทักษะการใช้ภาษาไทยโดยเฉพาะการเขียนและการอ่าน (Performance) ซึ่งเมื่อขาดความรู้ความเข้าใจขาดทักษะย่อมทำให้ทัศนคติ (Attitude) ที่มีต่อการเรียนรู้ภาษาไทยพลอยตกต่ำลงไปด้วย ดังนั้นการอ่านจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ กล่าวคือ การอ่านเป็นหัวใจของการจัดกิจกรรมทั้งหลายในการเรียนการสอนและมีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จการอ่านเป็นทักษะที่สำคัญยิ่งอันจะส่งผลต่อการเรียนรู้ การอ่านจึงเป็นวิธีการที่จะช่วยให้คนได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และแนวคิดใหม่ ๆ อันจะเป็นการพัฒนาตนเองและรู้จักปรับตัวให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยเฉพาะระดับประถมศึกษา หากเริ่มต้นติรากฐานการอ่านของเด็กก็จะดี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาไทย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐานโดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา จึงได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาเมื่อพิจารณาสารสนเทศการอ่านออกเขียนได้ ในปีการศึกษา 2562 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 1 พบว่า คุณภาพของการอ่านออกเขียนได้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รายงานผลภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2562 จำนวน 4,658 คน ร้อยละ 69.46 มีผลการประเมินการอ่านออกเสียง ระดับดีมาก ร้อยละ 15.68 มีผลการประเมินระดับดี ร้อยละ 8.98 มีผลการประเมินระดับพอใช้ ทั้งนี้มีนักเรียน ต้องปรับปรุงความสามารถด้านการอ่านออกเสียง ร้อยละ 5.86 ครั้งที่ 2 รายงานผลภายในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2562 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทั้งหมด จำนวน 4,698 คน ร้อยละ 68.20 มีผลการประเมินการอ่านออกเสียง ระดับดีมาก ร้อยละ 17.22 มีผลการประเมินระดับดี ร้อยละ 7.96 มีผลการประเมินระดับพอใช้ ทั้งนี้มีนักเรียน ต้องปรับปรุงความสามารถด้านการอ่านออกเสียง ร้อยละ 6.96 จากข้อมูลมีแนวโน้มที่ยังต้องมีการพัฒนานักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

ความสำคัญและความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ที่ผ่านมาของโรงเรียนมีวิธีการที่หลากหลายที่เกิดจากการพัฒนานวัตกรรม การจัดทำสื่อ การเรียนการสอนเสริมจากหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แต่โดยมากนวัตกรรมสอนเสริมเหล่านั้น มักจัดทำเป็นหัวเรื่องเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะจุดของผู้เรียนทำให้ครูหรือผู้เรียนที่นำนวัตกรรมนั้นไปใช้ มองไม่เห็นภาพรวมพัฒนาการทักษะการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียน ซึ่งภาพรวมนี้จะทำให้ครูหรือผู้เรียนสามารถประเมินทักษะการอ่านออกเขียนได้ว่ามีความพร้อมเพียงพอที่จะไปเรียนร่วมกับผู้เรียนปกติได้หรือไม่ และจากรายงานการวิจัยเรื่องการอ่านหนังสือให้เด็กเล็กของสถาบัน “Melbourne Institute of Applied Economic and Social Research” พบว่าไม่ว่าเด็กจะมาจากสถานะ หรือภูมิหลัง ครอบครัว และสภาพแวดล้อมของบ้านเป็นอย่างไร ถ้าผู้ปกครองอ่านหนังสือให้พวกเขาทุกวัน เด็กกลุ่มดังกล่าวจะมีผลการเรียนที่ดีกว่า จากผลของการประเมินนักเรียนระดับนานาชาติ (Program for International Student Assessment: PISA) โดย The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) ชี้ให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างการอ่านหนังสือ และการเล่านิทานให้เด็กฟัง ในระยะแรกเริ่มของชีวิตกับผลสัมฤทธิ์ในการอ่านของเด็ก เมื่อเด็กอายุ 15 ปี จะมีความสามารถสูงกว่าเด็กในวัยเดียวกันตั้งแต่ 1-2 ปี (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2562) มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ใหม่ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ตามพระบรมราโชบายในหลวงรัชกาลที่ 10 ทรงมีพระราโชบายให้ยกระดับคุณภาพการศึกษา พัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาครูและโรงเรียนให้มีคุณภาพเนื่องจาก “การศึกษาคือความมั่นคงของประเทศ” มหาวิทยาลัยจึงน้อมนำพระบรมราโชบายไปสู่การปฏิบัติด้วยการทำโครงการพัฒนาทักษะอ่านออกเขียนได้ มีการพัฒนานวัตกรรม และจัดทำเครื่องมือเพื่อแก้ไขปัญหาการอ่านออกเขียนได้ให้กับนักเรียน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดสระแก้ว โดยนวัตกรรมนี้เรียงลำดับการฝึกทักษะอย่างเป็นขั้นตอนจากง่ายไปสู่ยากจนสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะเช่นเดียวกับเด็กนักเรียนที่สามารถอ่านเขียนได้

จากความสำคัญที่กล่าวมา เพื่อให้ นักเรียนสามารถเรียนรู้ และฝึกฝนเพิ่มเติมในการพัฒนาการทักษะการอ่านการเขียนและเป็นการช่วยครู และผู้ปกครอง ในการสนับสนุนการพัฒนานักเรียนที่ประสบปัญหาการอ่านการเขียนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียน ที่ถือเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของนักเรียน และเป็นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียนแบบ 4P

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมโดยเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียน มีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการการพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนของนักเรียน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ครูจากโรงเรียนในเขตพื้นที่ จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดสระแก้ว ทั้งโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และจากสังกัดการศึกษาเอกชน จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยยึดหลักเกณฑ์การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ปรับจาก ฮัค (Charlotte S. Huck, 1961) ซึ่งมีประกอบด้วย 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านการใช้ภาษา 3) ด้านคุณค่า คุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ และ 4) ด้านรูปเล่มและภาพประกอบ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา และตรวจสอบหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียน โดยการสังเคราะห์สารสนเทศ ในขั้นตอนที่ 1 เพื่อร่างองค์ประกอบหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียน และตรวจสอบด้วยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ ตัวแทนครู และอาจารย์มหาวิทยาลัย ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดสระแก้ว จำนวน 9 คน โดยมีอาจารย์ปริดา ปัญญาจันทร์ เป็นประธานในการประชุม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

วิธีดำเนินการวิจัยทั้งสองขั้นตอนเป็นความร่วมมือในลักษณะชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติม โดยใช้ข้อมูลจากครูในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีและสระแก้ว ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหาอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ร่วมกันพัฒนานวัตกรรม โดยใช้ความเชี่ยวชาญของผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัย และครู โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นสำคัญ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียนแบบ 4P คือ

1. ผลการศึกษาความต้องการการพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนของนักเรียน ในภาพรวม พบว่ามีความจำเป็นต้องใช้หนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติม เน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองอย่างมีหลักเกณฑ์เป็นการพัฒนาอย่างมีลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกัน แก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถพัฒนาให้นักเรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้ หรือมีระดับสติปัญญาที่จะเรียนรู้ใกล้เคียงกันกับเพื่อนๆ ในชั้นเรียน โดยได้ให้ข้อเสนอประเด็นความต้องการการพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนของนักเรียน รายละเอียดดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ความต้องการการพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนของนักเรียนตามหลักเกณฑ์

หลักเกณฑ์	ประเด็นความต้องการ
ด้านเนื้อหา	- กำหนดเนื้อหาให้สอดคล้องกับมาตรฐานตามหลักสูตร โดยแบ่งเนื้อหาเป็นระดับการพัฒนา 3 ระดับ โดยมีหนังสือจำนวน 4 เล่ม ได้แก่ เล่มที่ 1 พื้นฐานอักษรและการสร้างคำ, เล่มที่ 2 คำยากและประโยค, ในเล่มที่ 3 ใจความสำคัญและวรรณกรรม และเล่มที่ 4 ทบทวนทักษะ - เสริมเนื้อหาเรื่องให้ผู้เรียนประสบปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ - การเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก และจากพื้นฐานไปสู่ความซับซ้อนให้เกิดความเข้าใจ และแบ่งระดับการพัฒนา - เน้นฝึกฝนและเมื่อฝึกฝนครบแล้วจะเกิดทักษะการอ่านการเขียนเพียงพอที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง - เรื่องราว (Story) ที่นำมาใช้เป็นเนื้อหาของหนังสือจะต้องเป็นเรื่องที่ต้องใกล้ตัวเด็ก
ด้านการใช้ภาษา	- เน้นใช้คำพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในระดับสูงขึ้นไป และเป็นคำที่เรียงลำดับจากที่นักเรียนคุ้นเคยไปสู่คำยาก - สามารถนำไปฝึกอ่านและเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนที่ไม่ประสบปัญหาและเป็นพื้นฐานสำหรับเรียนรู้ด้วยตนเอง
ด้านรูปเล่มและภาพประกอบ	- หนังสือต้องมีขนาดแตกต่างจากหนังสือและแบบเรียนในชั้นเรียน ขนาด A4 พิเศษ (20x25 เซนติเมตร) มีภาพลายเส้นประกอบ - นำเสนอเนื้อหาโดยใช้รูปแบบนิทานภาพประกอบ - ขนาดตัวอักษรที่ชัดเจน อ่านง่าย ขนาดใกล้เคียงกันหรือเป็นขนาดที่ผู้เรียนใช้คัดลายมือเพื่อฝึกเขียน - เลือกใช้ภาพที่ผู้เรียนสามารถสังเกตพบได้จากบุคคล สิ่งของ หรือสถานที่ใกล้ตัวภาพเหล่านั้นนักเรียนสามารถแต่งเติม หรือระบายสีลงไปได้เพื่อฝึกเขียน - เสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนภาษาเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเกิดแรงจูงใจใฝ่รู้ด้วยตนเองในการฝึกทบทวน
ด้านคุณค่าคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์	- ให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ของภาษา จากเนื้อหาและพฤติกรรมของตัวละครในหนังสือ - ให้ผู้เรียนเกิดความรักและผูกพันกับท้องถิ่น สิ่งรอบตัวจากการใช้หนังสือ

2. การพัฒนา และตรวจสอบหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียน พบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเสนอว่าหนังสือเป็นสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนานักเรียน และให้แนวคิดที่ว่าหนังสือที่พัฒนาต้องสามารถใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมากในการพัฒนา และเห็นด้วยกับองค์ประกอบของกระบวนการฝึก แบบ 4P คือ 1) ฝึกทำความเข้าใจ (Practice Understanding: P1) เพื่อให้ผู้เรียนจดจำ เข้าใจหลักภาษาไทยได้ชัดเจนและถูกต้องสามารถนำไปใช้ได้ 2) ฝึกอ่าน (Practice Reading : P2) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการอ่านที่ถูกต้องตามหลักภาษาไทยเข้าใจความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้การอ่านด้วยตนเองต่อไป 3) ฝึกเขียน (Practice Writing: P3) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเขียนที่ถูกต้องตามหลักภาษาไทย และ 4) ฝึกทบทวน (Practice Review: P4) เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความชำนาญเป็นทักษะติดตัวจนสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วด้วยตนเอง โดยเนื้อหาที่มีความต่อเนื่องกัน โดยมีรายละเอียดเนื้อหาของหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียนตามระดับการพัฒนา 3 ระดับ มีรายละเอียด ดังนี้

ระดับที่ 1 เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องพื้นฐานหลักภาษา โดยมีภาพประกอบ อาทิเช่น พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ มาตราตัวสะกด คำควบกล้ำ ตัวการันต์ฯ สิ่งที่จะได้หลังจากการพัฒนา ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจหลักภาษาพื้นฐาน สามารถอ่านเขียนคำพื้นฐานได้อย่างถูกต้อง ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงภาษากับสิ่งรอบตัวได้จากการสังเกต ความเพลิดเพลินจากการระบายสีภาพประกอบ ทำให้ผู้เรียนซึมซับ เกิดความเข้าใจความหมายของคำพื้นฐาน มีทักษะในการอ่าน การเขียน จากแบบฝึก และรู้สึกได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างคำกับความคิด ความรู้สึก และสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว

ระดับที่ 2 เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องประโยคพื้นฐาน เริ่มมีความซับซ้อนเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น โดยมีแบบฝึกอ่านเขียนประโยค เชื่อมโยงกับภาพบุคคล สถานที่ และเหตุการณ์ที่สามารถพบได้ในชีวิตประจำวัน กระทั่งมีเรื่องสั้น ๆ โดยใช้ภาพประกอบให้อ่าน เขียน เพื่อพัฒนาทักษะการคิด การทำความเข้าใจความหมายจากเรื่องราวที่มีความซับซ้อนขึ้น สิ่งที่จะได้หลังจากการพัฒนา นักเรียนเกิดความแม่นยำในเรื่องคำพื้นฐาน เกิดความเข้าใจหลักไวยากรณ์ไทย ผ่านทางการใช้ประโยค เข้าใจความหมายที่ซับซ้อนผ่านเนื้อเรื่องสั้น ๆ โดยความหมายเหล่านั้นจะเชื่อมโยงกับบุคคล สถานที่และเหตุการณ์ที่พบได้ในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนจะรู้สึกว่าการใช้ภาษาเป็นเรื่องใกล้ชิดกับการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น โดยใช้การระบายสีกิจกรรมท้ายบทเรียน ทำให้รู้สึกถึงบทบาทของภาษาทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์กับผู้อื่น และความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีทักษะในการเขียน อ่านประโยค เนื้อความสั้น ๆ แล้วเกิดความเข้าใจความหมายได้ ดังภาพที่ 1

อ๋อ! ถ้าจะให้ร่ายต้องเอามาวางบนจมูก แต่พอวางบนจมูกเพื่อน ๆ บอกว่า ฉันดูเหมือนตัวตลก และอ๋อ! จะร่ายได้อย่างไร ถึงอ๋อ! จะไม่ร่าย แต่ฉันก็มีความสุข ที่ทำให้เพื่อน ๆ หัวเราะได้

(ปรีดา ปัญญาจันทร์)

ภาพที่ 1 ตัวอย่างเรื่องสั้น

ระดับที่ 3 เน้นจับใจความสำคัญ รู้จักการคิดวิเคราะห์ ความไพเราะงดงามอันเป็นลักษณะเด่นของภาษาไทย เนื้อหาเป็นเรื่องขนาดสั้น บทร้อยกรอง และบทร้อยแก้ว พร้อมรูปภาพประกอบสิ่งที่จะได้หลังจากการพัฒนาเมื่อผู้เรียนสามารถอ่าน เขียน และทำแบบฝึกได้อย่างคล่องแคล่วแล้ว สามารถกล่าวได้ว่าผู้เรียนมีพื้นฐานทักษะการอ่านการเขียนเพียงพอที่จะเรียนร่วมกับผู้เรียนที่ไม่มีปัญหาได้แล้ว และที่สำคัญหากผู้เรียนสามารถใช้หนังสือเล่มนี้ได้อย่างคล่องแคล่วคล่องแคล่วเพลิดเพลิด ก็สามารถกล่าวได้ว่า ผู้เรียนมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ภาษาด้วยตนเอง รักที่จะเรียนรู้ภาษาพร้อมที่จะพัฒนาทักษะทางภาษาให้ดียิ่งขึ้นด้วยตนเองได้แล้ว ดังภาพที่ 2

เพื่อลูกในครรภ์

มีกรรไกรในกล่องเก็บ	ใช้ตัดเย็บงานสร้างสรรค์
นั่งเย็บชุดคลุมครรภ์	อย่างหรรษาเวลาบ่าย
ฟังธรรมจากวิทยุ	เกือบบรรลุดังง่ายดาย
จุดธูปเทียนถวาย	เพื่อถวายเป็นบุญบารมี
เข้าพรรษาในคราวนี้	จะทำดีมีศีลธรรม
ลูกน้อยคอยตอกย้ำ	สร้างกรรมดีเกิดแม่เอย
	(ปรีดา ปัญญาจันทร์)

ภาพที่ 2 ตัวอย่างบทร้อยกรอง

กล่าวโดยสรุป ในการพัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียนอายุ ระหว่าง 10-12 ปี คละชั้น ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดสระแก้ว สามารถสร้างประโยชน์สำหรับผู้เรียน โดยมีแนวทางในการกำหนดระดับการพัฒนาทักษะ เป็น 3 ระดับ โดยในระดับที่ 1 เน้นให้นักเรียนอ่านคล่อง และเกิดความเข้าใจในพื้นฐานภาษาไทยที่แม่นยำ ในระดับที่ 2 เน้นที่การฝึกอ่านฝึกเขียนเพราะเป็นการสร้างคำเขียนประโยค ระดับที่ 3 เน้นการทบทวนจากระดับที่ 2 และเพิ่มพื้นฐานการอ่านการเขียนเพื่อให้ฝึกอ่านฝึกเขียนเพียงพอที่ทำให้ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มนักเรียนที่ไม่มีปัญหาการอ่านออกเขียนได้หรือใช้เป็นส่วนที่นักเรียนฝึกฝนเพิ่มเติมด้วยตนเองเพื่อเพิ่มความเข้าใจ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาความต้องการการพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนของนักเรียน ตามองค์ประกอบสำคัญ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านการใช้ภาษา 3) ด้านรูปเล่มและภาพประกอบ และ 4) ด้านคุณค่า คุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ พบว่า ข้อเสนอจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเห็นว่าควรมีการพัฒนาสื่อที่สามารถพัฒนาทักษะได้ด้วยตนเองของนักเรียนควบคู่กับการเรียนในชั้นเรียน สามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัยของนักเรียน ซึ่งหนังสืออ่านเพิ่มเติมถือเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งที่นักเรียนสามารถเข้าถึงง่าย ง่ายต่อการใช้ฝึก และพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนของนักเรียนที่มีปัญหาในพื้นที่ที่ต้องการพัฒนาพื้นฐานทางภาษาไทยสำหรับนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น มีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนของนักเรียน เนื่องจากนักเรียนมีความสามารถที่แตกต่างกัน ถึงแม้โรงเรียนจะมีการจัดให้ครูสอนซ่อมเพิ่มเติมให้ แต่พบว่านักเรียนที่มีความพร้อมน้อยกว่า จะมีความสามารถในการอ่านและการเขียนมีคุณภาพต่ำกว่านักเรียนที่มีความพร้อมสูงกว่า อาทิ นักเรียนที่ขาดเรียนบ่อย ส่งผลต่อการอ่านและการเขียน เนื่องจากนักเรียนจะได้รับการจัดการเรียนรู้หรือได้เรียนรู้ไม่ต่อเนื่อง ซึ่งตามหลักการการจัดการเรียนรู้หรือหลักการเรียนรู้ เกี่ยวกับทักษะการอ่าน

และการเขียนจะต้องเป็นไปตามลำดับ และในบริบทของนักเรียนยังมีปัญหาในการปรับตัวในการเรียนของนักเรียนที่มีปัญหาทางครอบครัว พ่อแม่ของนักเรียนต้องย้ายที่ทำงานหาเงินไม่มีเวลาในการเอาใจใส่นักเรียนเป็นต้น จากสภาพและปัญหาดังกล่าว ทำให้นักเรียนเกิดความแตกต่างกันในพัฒนาการของการอ่านการเขียนภาษาไทยอย่างมาก ดังนั้น โรงเรียนจึงต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการอ่านการเขียนของนักเรียนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในรายวิชาอื่นๆ โดยต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โรงเรียนยังคงต้องสนับสนุนนักเรียน ซึ่งครู ผู้ปกครอง และนักเรียนให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาการอ่านการเขียนของนักเรียน ซึ่งสอดคล้อง กับเอมอร์ ตั้งศุภกุล (2549) ทำการศึกษาการสร้างและประเมินคุณภาพหนังสือส่งเสริมการอ่าน เรื่อง ประเพณีบูชาอินทขิล สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 กล่าวโดยสรุปได้ว่า การสร้างหนังสือ ส่งเสริมการอ่านเป็นการสร้างสื่อที่จะช่วยเสริมทักษะการอ่าน รวมทั้งเพิ่มพูนประสบการณ์ทางภาษา ของนักเรียนให้เป็นไปตามวัยและความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล ได้เป็นอย่างดี หากนักเรียน มีหนังสือที่เหมาะสมกับวัย และสอดคล้องกับความสนใจในการอ่านก็จะช่วยดึงดูดความสนใจ สอดคล้องกับสมสนิท ไพศาล (2548) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาแผนการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะและหนังสือส่งเสริม การอ่าน เรื่อง มาตราตัวสะกด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า แบบฝึกทักษะและหนังสือส่งเสริมการอ่าน เรื่อง มาตราตัวสะกด มีค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะและหนังสือส่งเสริมการอ่าน เรื่อง มาตราตัวสะกด มีค่าเท่ากับ 0.7294 หมายความว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 72.94 ใจความประกอบด้วย รู้ จำ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าในแต่ละระดับ

2. ผลการพัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียน หนังสือที่พัฒนาต้องสามารถสนับสนุนการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ของนักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมากในการพัฒนา ตามกระบวนการฝึก แบบ 4P เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่เน้นการพัฒนาทักษะเพื่อแก้ปัญหา นักเรียน โดยแบ่งเนื้อหาเป็นระดับการพัฒนา 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 เน้นให้นักเรียนอ่านคล่อง และเกิดความเข้าใจในพื้นฐานภาษาไทยที่แม่นยำ ในระดับที่ 2 เน้นการฝึกอ่านฝึกเขียนเพราะเป็นการสร้างคำเขียนประโยค ระดับที่ 3 เน้นการทบทวนจากระดับที่ 2 และเพิ่มพื้นฐานการอ่านการเขียนเพื่อให้ฝึกอ่านฝึกเขียนเพียงพอที่ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มนักเรียนที่ไม่มีปัญหาการอ่านออกเขียนได้หรือใช้เป็นส่วนที่นักเรียนฝึกฝนเพิ่มเติมด้วยตนเองเพื่อเพิ่มความเข้าใจ สามารถบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนของครูกับแบบเรียนหลักภาษาไทยที่ช่วยทำให้ผู้เรียนได้ความรู้ และทักษะที่น่าเพลิดเพลินใจเพื่อเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทยและการฝึกอ่านฝึกเขียน โดยนำเรื่องใกล้ตัวเด็กหรือเรื่องราวพื้นบ้าน วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เดินเรื่อง เช่น การใช้สัญลักษณ์ดอกบัวแต่งเรื่อง และใช้เป็นชื่อตัวละครชื่อบัว เป็นต้น ทำให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคยในการอ่าน มีภาพประกอบที่สร้างความรู้สึกไม่ใช่ว่าหนังสือเรียน มีส่วนที่พัฒนานักเรียนในการสรุปข้อคิดจากนิทานได้ และส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ ช่วยให้นักเรียนเกิดจินตนาการจากเรื่องที่อ่าน ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม สร้างเสริมประสบการณ์ให้แก่เด็กนักเรียนในการปฏิบัติตน ส่วนความยากง่ายออกแบบให้แต่ละระดับมีความเหมาะสมกับปัญหาที่เกิดขึ้นในการอ่านของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนสามารถเลือกฝึกอ่านฝึกเขียนได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2545) ได้เสนอไว้ว่า วิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในด้านการอ่านภาษาไทยในการเชื่อมโยงความคิดอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดประสบการณ์สามารถช่วยให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพในการอ่านเพิ่มขึ้นได้เป็นอย่างดี และช่วยให้เกิดความเข้าใจในด้านการอ่านและนำไปใช้ได้จริง โดย รังสิมันต์ ฉิมรัศ (2550) ได้อธิบายว่า การเขียนหนังสือส่งเสริมการอ่านก็เหมือนกับการเขียน นวนิยายสักเรื่องหนึ่งนั่นเอง คือ ต้องมีแนวคิดของเรื่อง โครงเรื่อง ฉาก บทสนทนา การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง ท่วงทำนอง

การเขียน ตัวละคร คติจากเรื่อง ส่วนภาษาจะแตกต่างกันบ้างก็ขึ้นกับความยาวเท่านั้น นวนิยายเป็นหนังสือ ขนาดยาว แต่หนังสือส่งเสริมการอ่านเป็นหนังสือขนาดเล็ก และต้องเขียนตามความสนใจของเด็กแต่ละวัย ในการเขียนหนังสือส่งเสริมการอ่านหากแนวคิดของเรื่องดี โครงเรื่องดี ฉากกลมกลืน บทสนทนา กระชับ การเปิดเรื่องเยี่ยม การดำเนินเรื่องชวนติดตาม การปิดเรื่องประทับใจ ท่วงทำนองการเขียน ชวนอ่าน ตัวละครไม่มากหรือน้อยเกินไป คติจากเรื่องชัดเจน ส่วนภาษาสละสลวย หนังสือที่เขียน ย่อมเป็นหนังสือที่ดีที่น่าอ่านอย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปทุมกาญจน์ ศรีสุวรรณ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นสื่อพัฒนาการอ่านและการเขียนของนักเรียน สรุปลงผลการวิจัยได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ในการอ่านและเขียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ 0.92 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ในหนังสือยังเน้นเรื่องการให้นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดมาก ๆ เป็นสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนรู้ใน เนื้อหาวิชาได้ดีขึ้น เพราะนักเรียนได้มีโอกาสนำความรู้ที่เรียนมาแล้ว มาฝึกให้เกิดความเข้าใจกว้างขวางยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ อัคราดี ลีปราศภัย (2548) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอ่าน และการเขียนโดยใช้สารภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อ สรุปลงได้ว่า การอ่านและการเขียนมีความสัมพันธ์กันในทางบวกเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน ดังนั้นการจะพัฒนาความสามารถทางด้านใดด้านหนึ่งไม่สามารถจะกระทำโดยเอกเทศได้ ควรพัฒนาทั้งการอ่านและการเขียนควบคู่กันไปสอดคล้องกับ สอดคล้องกับ ประดับ จันทร์สุขศรี (2551) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การอ่านกับการเขียนมีความสัมพันธ์กัน คือ เมื่อผู้เขียนเขียนข้อความ ผู้อ่านรับสาร ก็จะอ่านข้อความ เมื่ออ่านแล้วเกิดความรู้สึก ความคิดเห็น ความเข้าใจ หรือไม่ อย่างไร ก็จะส่งสารออกมา โดยการเขียนที่สำคัญหนังสืออ่านเพิ่มเติม ต้องมีเรื่องราวที่น่าสนใจ ในการทำให้นักเรียนอยากที่จะฝึกทักษะการอ่านจับใจความไม่ยาว และซับซ้อน ง่ายต่อการอ่านด้วยตนเอง สอดคล้องตามแนวทางของ Klauda (2008) ซึ่งกิจกรรมที่กำหนดให้มีการทำกิจกรรมจากการอ่าน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้อ่าน ก็ยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดทัศนคติที่ดี อันจะเกิดประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการอ่านของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพโดยการพัฒนาทักษะการอ่านออกเขียนของผู้เรียนที่เกิดจากตัวผู้เรียนเองได้ในที่สุด

หนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียน แบบ 4P เป็นหนังสือสำหรับนักเรียนที่ประสบปัญหาการอ่านออกเขียนได้สามารถใช้พัฒนาตนเอง ควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ โดยหนังสือมีการเรียงลำดับทั้งเนื้อหา การใช้ภาษา รูปเล่มและภาพประกอบ คุณค่า คุณธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์จากพื้นฐานจนสามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนที่ไม่ประสบปัญหาในการอ่าน การเขียน

ข้อเสนอแนะ

อย่างไรก็ตามเนื่องจากผู้เรียนที่ใช้หนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเอง แบบ 4P นี้เป็นผู้เรียนที่ประสบปัญหาการอ่านออกเขียนได้ ฉะนั้นการเสริมสร้างสนับสนุนในด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากการสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านการเขียนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ต้องทำควบคู่กัน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 ควรเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยโดยนำหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเอง แบบ 4P ของนักเรียนไปใช้ประกอบการจัดกิจกรรมนั้น

1.2 ควรจัดทำคู่มือการใช้หนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเอง แบบ 4P ของนักเรียน เพื่อให้ครูสามารถเตรียมความพร้อมและสามารถไปใช้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การหาประสิทธิภาพหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียนกับนักเรียนในโรงเรียน

2.2 การพัฒนาหนังสือฝึกทักษะเพิ่มเติมเน้นทักษะการอ่านการเขียนด้วยตนเองของนักเรียนผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

บรรณานุกรม

- ทิตินา แคมมณี. (2545). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปทุมกาญจน์ ศรีสุวรรณ. (2549). *การใช้วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นสื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี* (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประดับ จันทร์สุขศรี. (2551). *คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทย คิดและเขียนเชิงสร้างสรรค์: เรียงความย่อความ และสรุปความ ช่วงชั้นที่ 2- ช่วงชั้นที่ 4*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของสำนักงานคณะกรรมการสกสค.
- รังสิมันต์ นิธิรักษ์. (2550). *การเขียนหนังสือส่งเสริมการอ่าน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สมสนธิ ไพบูลย์. (2548). *การพัฒนาแผนการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกและหนังสือส่งเสริมการอ่าน เรื่อง มาตรการตัวสะกด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1*. (ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *รายงานการประเมินผลความสามารถในการอ่าน การเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1*. กลุ่มนิเทศติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). *การพัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนสื่อความ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2553). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทยตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2562). *การส่งเสริมการรู้หนังสือในเด็กเล็ก: How to encourage literacy in young children (and beyond)*. *วารสารวิชาการ*, 22(2): เมษายน-มิถุนายน 2562. กรุงเทพฯ: เอส.บี.เค.การพิมพ์.
- อรรดาดี ลีปราศรัย. (2548). *การใช้สารภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านเขาช่องลม จังหวัดระยอง*. (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เอมอร ตั้งคุกุล. (2549). *การสร้างหนังสือส่งเสริมการอ่านภาษาไทย เรื่อง ประเพณีบูชาอินทขิล สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนพระหฤทัย จังหวัดเชียงใหม่*. (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Klauda, S. L. (2008). *The relations of children's perceived support for recreational reading from parents and friends to their motivation for reading*. (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest. (1663080091).
- Huck, C. S. (1961). *Helper, Susan and Hickman. Janet. Children's Literature in the Elementary School*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

ผลการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานต่อความพึงพอใจของนักศึกษาในรายวิชา
บัญชีบริหารสำหรับนักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการธุรกิจ)
Effects of Blended Learning Approach on Students' Satisfaction
in Management Accounting Course for Bachelor of Business
Administration Program (Business Management)

Received : 2021-03-12

Revised : 2021-05-06

Accepted : 2021-05-15

ผู้วิจัย บุญทริกา ใจกระจ่าง^{1*}

Buntarika Jaikrajang¹

buntarika.j@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานต่อความพึงพอใจของนักศึกษาในรายวิชาการบัญชีบริหาร มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสื่อการสอนที่มีความเหมาะสมสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานและวัดความพึงพอใจของผู้เรียนตามกรอบมาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ออกแบบการวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มวัดหลังเรียนครั้งเดียว ประชากรกลุ่มเป้าหมายคือนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ในหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการธุรกิจ) จำนวน 43 คน แบบสอบถามออนไลน์ได้พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยในอดีตและรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม 2564 (สัปดาห์ที่ 8 ภาคการศึกษา 2/2563) แบ่งเป็นการเรียนแบบในห้องเรียน 3 ครั้งและการเรียนออนไลน์รวมการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ช่วยสอน 4 ครั้ง นักศึกษามีความพึงพอใจในการเรียนในห้องเรียนสูงกว่าการเรียนออนไลน์ ($\bar{X}$ =8.63 และ 8.27) สื่อการสอนที่ได้คะแนนความพึงพอใจสูงสุดสำหรับการเรียนในห้องเรียนและออนไลน์คือไฟล์นำเสนอที่ส่งให้ก่อนเรียน ($\bar{X}$ =9.08 และ 8.94) ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของกิจกรรม Active Learning 6 กิจกรรมใน 3 ด้านการเรียนรู้คือ ด้านปัญญาและความรู้ ด้านการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ พบว่านักศึกษามีระดับความพึงพอใจในกิจกรรมที่ 2 การดูคลิปวิดีโอการผลิตสินค้าและจำแนกต้นทุน ทั้ง 3 ด้านการเรียนรู้ต่ำกว่าที่ได้รับจากกิจกรรมอื่นๆ อย่างมีสาระสำคัญ โดยเฉพาะด้านความรู้และปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจเพียง 4.28 จาก 10 คะแนน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานนักศึกษายังคงมีความพึงพอใจและมีความคิดเห็นเชิงบวกหากได้ร่วมทำกิจกรรมและมีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอนและหรือระหว่างเพื่อนร่วมห้อง

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน, ความพึงพอใจของนักศึกษา, กิจกรรม Active Learning , วิชาบัญชีบริหาร

¹ ดร., หลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
Dr. in Liberal Arts and Management

Abstract

This study determined the effect of blended learning approach on students' satisfaction in management accounting course. Two objectives are to find out suitable teaching materials used for blended learning approach and to evaluate learners' satisfaction in accordance with the 21st learning framework. The design of the study was non-randomized one shot case study design. The population size also used as sample was 43 second year students in the Bachelor Degree of Business Administration Program (Business Management). The instrument that used for the study is a self-developed online questionnaire and gathered data during Jan 2021 (Week 8th of the Semester 2/2020). Teaching approaches performed were classroom teaching and online teaching include electronic VDO Aid instruction 3 and 4 sessions, respectively. Results showed that classroom teaching achieved higher satisfaction than online teaching ($\bar{x}$ =8.63 and 8.26). Preferable teaching materials for both teaching methods were presentation files ($\bar{x}$ =9.08 and 8.94). Paired-sample t-test was performed to compare satisfaction levels of the 6 active learning activities within 3 dimensions of learning objectives: knowledge and learning; lecturer participation; and interpersonal and responsibility. Results showed that Activity 2 (Explain product costs of the assigned VDO clips from Youtube) gained lower satisfaction for all the dimensions, especially for the knowledge and learning which scored 4.28 from 10. Findings indicated that beyond blended learning method, students still satisfy and provides positive opinions for the teaching method if they could interact in class participation with teacher and/or between classmates.

Keywords : Blended learning approach, Students' satisfaction, Active Learning Activities, Management Accounting Course

บทนำ

ปัจจุบันหลักสูตรที่เปิดสอนในสถาบันการศึกษาในประเทศไทยเกือบทุกหลักสูตรเน้นการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (คศ. 2000-2100) ตามปรัชญาทางการศึกษาที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะพื้นฐาน 3R และทักษะ 7C ที่รวมทักษะด้านๆ ต่างที่จำเป็นให้บัณฑิตที่จบการศึกษาเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตพร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองในยุคศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์, 2555) ทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุดคือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) และระบบสนับสนุนการศึกษาเพื่อให้ทักษะการเรียนรู้เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย มาตรฐานและการประเมิน (Standard and Assessments) ที่ให้ความรู้และเนื้อหาและความเชี่ยวชาญมีมาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรและการสอน (Curriculum and Instruction) ที่มุ่งเน้นให้มีการจัดการเรียนในรูปแบบสหวิทยาการ เกิดการบูรณาการนวัตกรรมการสอนในรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาทักษะทางวิชาชีพ (Professional Development) ให้อาจารย์ผู้สอนมีความรู้และความสามารถในการสอนที่หลากหลาย และการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) (PCS, 2009 อ้างใน สุทธิวรรณ, 2560) จากทักษะต่าง ๆ ที่กล่าวมาส่งผลให้อาจารย์ผู้สอนต้องมีการปรับรูปแบบการสอนจากเดิมที่เน้นบรรยายเป็นการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริงด้วยวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ร่วมหรือประกอบการสอน และประยุกต์ใช้แนวคิดด้านจิตวิทยาการสอนควบคู่กับความรู้ศาสตร์ที่ตนเองรับผิดชอบ สอดคล้องกับพันธกิจและวิสัยทัศน์ของสถาบันการศึกษาชั้นนำหลายแห่งที่มุ่งเน้นให้มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนทำกิจกรรมหรือปฏิบัติที่หลากหลาย (Active Learning) ทั้งในและนอกห้องเรียน สำหรับในห้องเรียนการจัดการเรียนการสอนจะเน้นการเรียนรู้แบบเชิงรุกผสมผสานกับการบรรยายโดยมีการใช้ปัญหาเป็นฐานในการเรียนรู้ (Problem-based Learning) การใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) และการเรียนรู้โดยการบริการสังคม (Service Learning) และมีการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่บูรณาการกับการทำงาน (Work Integrated Learning: WIL) ผ่านการฝึกงานและสหกิจ และจากสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) ในช่วงปลายปี 2563-ต้นปี 2564 ที่ผ่าน ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาดำเนินการได้อย่างไม่เต็มที่ รัฐบาลได้มีการประกาศปิดการเรียนการสอนในห้องเรียน (Offline) และปรับเป็นการสอนแบบเป็นออนไลน์ (Online) ซึ่งทำให้มีข้อสงสัยถึงคุณภาพการสอนออนไลน์ที่ประสิทธิภาพอาจไม่เทียบเท่ากับการสอนในห้องเรียน และอาจทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนอาจต้องไปด้วยปัจจัยด้านเทคโนโลยี กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของผู้สอน และปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียน (Kayii และ Dambo, 2018; ไทยรัฐออนไลน์, 2564)

จากแนวคิดการจัดการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ให้ลดชั่วโมงการบรรยายในห้องเรียน อาจารย์ผู้สอนต้องปรับกระบวนการสอนในรูปแบบที่หลากหลาย เทคนิคและเครื่องมือที่อาจารย์ผู้สอนสามารถนำประยุกต์ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นในรูปแบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออื่น ๆ เช่น Web based Learning, CAI, E-book และผ่านการเครื่องมือสื่อสารในลักษณะ Social Learning เช่น Facebook และระบบไลน์ (สุสันหา และ คณะ, 2558) ซึ่งสามารถพัฒนาทักษะที่พึงประสงค์ของพลเมืองศตวรรษที่ 21 ทั้งของผู้เรียนและอาจารย์ผู้สอนในด้านทักษะคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและความรู้เท่าทันด้านการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่การจัดการเรียนการสอนจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีการสอนผสมระหว่างการสอนแบบ Fact-to-Face และการสอนและทำกิจกรรมออนไลน์ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาสนับสนุนการปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (Dzakiria et al., 2012) รวมถึงใช้รูปแบบการสอน

ที่หลากหลาย พัฒนาความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม และมีการวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ (Graham, 2006; Vaughan, 2014) แม้จะมีงานวิจัยด้านการศึกษายืนยันว่าการจัดการเรียนการสอนออนไลน์สามารถทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างจากรูปแบบการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ (สุวัฒน์, 2557) แต่งานที่เกี่ยวข้องกับการวัดประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานทั้งในระบบในห้องเรียนและระบบออนไลน์ในบริบทนักศึกษาต่างจังหวัดยังมีน้อย และอาจารย์ผู้สอนควรมีการประเมินความพึงพอใจรูปแบบการสอนในมุมมองของผู้เรียนร่วมด้วย

งานวิจัยชิ้นนี้อาจารย์ผู้สอนได้พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับการเรียนในรูปแบบผสมผสานสำหรับการเรียนในห้องเรียนและการเรียนออนไลน์ในรายวิชาการบัญชีบริหารที่สอดคล้องกับทักษะที่ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และเพื่อประเมินระดับความพึงพอใจกิจกรรมที่พัฒนาในมุมมองด้านความรู้และปัญหา ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ งานวิจัยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสื่อการสอนที่มีความเหมาะสมสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน และเพื่อวัดระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานในรายวิชาบัญชีบริหารสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการธุรกิจ) คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

วิธีการวิจัย

งานวิจัยเรื่องผลการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานต่อความพึงพอใจของนักศึกษาในรายวิชาบัญชีบริหารสำหรับนักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการธุรกิจ) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ออกแบบการวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มวัดหลังเรียนครั้งเดียว (The One-Group Posttest Only Design) (Sekaran และ Bougie, 2016) มีรายละเอียดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การพัฒนาเครื่องมือวิจัย วิธีการเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง : ประชากรทั้งหมดคือกลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาชั้นปีที่ 2 หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการธุรกิจ) คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานีที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการบัญชีบริหารในภาคการศึกษาที่ 2/2563 ทั้งหมดจำนวน 43 คน นักศึกษากลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มเรียนที่มีการเรียนทั้งในห้องเรียนและเรียนออนไลน์ระหว่างการเรียนสัปดาห์ที่ 1-7 (พฤศจิกายน 2563-มกราคม 2564) จากการประกาศหยุดการเรียนการสอนในห้องเรียนจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) ส่งผลให้อาจารย์ผู้สอนต้องปรับรูปแบบการสอนเป็นแบบผสมผสาน (Blended Learning) และทุกคนมีประสบการณ์การเรียนออนไลน์มาแล้วในภาคการศึกษาที่ 1/2563 ทำให้มีความพร้อมด้านอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ต และมีพื้นฐานความรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในระดับเดียวกัน

การพัฒนาเครื่องมือวิจัย : ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎี ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน และได้พัฒนา

(1) **ชุดกิจกรรม** ชุดกิจกรรมที่พัฒนาสอดคล้องตามแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของการศึกษาการบัญชีที่พร้อมพร และคณะ (2563) ได้สรุปจากงานวิจัยในอดีต กล่าวคือมีการผสมผสานระหว่างการเรียนในชั้นเรียนและการเรียนออนไลน์ การเรียนผ่านคอมพิวเตอร์หรือเว็บช่วยสอน และมีการนำเทคโนโลยีและการสื่อสารมาช่วย เนื้อหากับคำอธิบายรายวิชาการบัญชีบริหารจำนวน 5 บทเรียน คือ บทที่ 1-2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบัญชีบริหาร บทที่ 3 การจำแนกต้นทุนผลิตภัณฑ์ บทที่ 4 ระบบต้นทุนงาน และบทที่ 5 ระบบต้นทุนกระบวนการ แบ่งกิจกรรมออกเป็น 6 กิจกรรม ดังนี้

ตารางที่ 1 ชุดกิจกรรมที่พัฒนา

เนื้อหา	รูปแบบการเรียนรู้	รายละเอียดชุดกิจกรรม
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบัญชีบริหาร	สัปดาห์ที่ 3 เรียนออนไลน์	กิจกรรมที่ 1 : ให้นักศึกษาเลือกสินค้าที่สนใจพร้อมเขียนวิเคราะห์องค์ประกอบของสินค้าตามแนวคิดต้นทุนผลิตภัณฑ์ แนวคิดพฤติกรรมต้นทุนและอื่น ๆ (งานเดี่ยว)
ความรู้เบื้องต้นและการแยกประเภท	สัปดาห์ที่ 4 เรียนในห้องเรียน	กิจกรรมที่ 2 : คู่มือการทำเค้กส้มหน้านิ่ม และให้เขียนขั้นตอนการทำและต้นทุนที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนวิเคราะห์ต้นทุนตามแนวคิดต้นทุนผลิตภัณฑ์ (งานเดี่ยว)
ต้นทุนผลิตภัณฑ์ในระบบต้นทุนงาน	สัปดาห์ที่ 5 คลิป MOOC	กิจกรรมที่ 3 : ให้นักศึกษาหาคลิปวิดีโอการผลิตสินค้าที่ตนเองสนใจ และใส่เสียงบรรยายภาพเพื่อวิเคราะห์ต้นทุนตามระบบต้นทุนงาน (งานกลุ่ม)
การโอนปิดผลต่างค่าใช้จ่ายการผลิต จัดสรรเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายจริง	สัปดาห์ที่ 6 เรียนออนไลน์	กิจกรรมที่ 4 : อาจารย์ยกตัวอย่างประเภทค่าใช้จ่ายการผลิตและแนวทางการจัดสรรต้นทุนค่าใช้จ่ายการผลิต และให้นักศึกษาออกแบบโจทย์การผลิตสินค้า การหาเกณฑ์การปันส่วนต้นทุนที่เหมาะสมและบันทึกบัญชีตามตัวอย่างในเอกสารประกอบการบรรยาย (งานกลุ่ม)
ความรู้เบื้องต้นของระบบต้นทุนกระบวนการ	สัปดาห์ที่ 7 เรียนออนไลน์	กิจกรรมที่ 5 : ให้นักศึกษาเลือกอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าที่สนใจ เขียนกระบวนการผลิตแต่ละแผนก พร้อมจัดทำสรุปต้นทุนที่เกิดขึ้นในรายงานต้นทุนการผลิต (งานเดี่ยว)
รูปแบบการผลิตสินค้าแบบคู่ขนานและแบบตามลำดับ	สัปดาห์ที่ 7 เรียนออนไลน์	กิจกรรมที่ 6 : ศึกษาข้อมูลจากอุตสาหกรรมการผลิตที่ศึกษา เขียนรูปแบบการผลิตแบบคู่ขนานและแบบตามลำดับ พร้อมอธิบายจำนวนรายงานต้นทุนการผลิตที่ต้องจัดทำ (งานเดี่ยว)

(2) แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสาน รายละเอียดของเครื่องมือประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เช่น เพศ อายุ เกรดเฉลี่ย ภูมิสำเนา เครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์ที่ใช้เรียนออนไลน์ ตอนที่ 2 ระดับความพอใจและความมีประโยชน์ต่อกิจกรรมการเรียนรู้วิธีการสอน และสื่อการสอนที่ใช้ และตอนที่ 3 ประเมินระดับความพอใจในประสิทธิภาพในกิจกรรมตามการพัฒนาทักษะผู้เรียนตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้รายวิชา 3 มุมมองคือ ด้านความรู้และปัญหา การมีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอน และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

(3) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) มีระดับคะแนนดังต่อไปนี้

- คะแนน +1 สำหรับข้อคำถามความพึงพอใจที่แน่ใจว่าได้ตรงตามเนื้อหา
 คะแนน 0 สำหรับข้อคำถามความพึงพอใจที่ไม่แน่ใจว่าได้ตรงตามเนื้อหา
 คะแนน -1 สำหรับข้อคำถามความพึงพอใจที่แน่ใจว่าไม่ตรงตามเนื้อหา

ผลการพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถามก็นำผลการพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.95

การเก็บรวบรวมข้อมูล : ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่득จากการวิจัยในชั้นเรียน แจ้งการนำเสนอผลการศึกษาในภาพรวมและให้ตอบแบบสอบถามโดยสมัครใจ จากนั้นได้ส่งไฟล์แบบสอบถามให้ผู้เรียนประเมินระดับความพึงพอใจด้วยความสมัครใจ ภายในระยะเวลาในการส่ง 15 วัน
2. นำไฟล์แบบสอบถามที่ได้รับตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วน และหากไม่ครบถ้วนจะแจ้งกลับไปให้ผู้ตอบแบบสอบถาม และให้ส่งแบบสอบถามกลับมาอีกครั้งภายใน 7 วัน
3. นำไฟล์ข้อมูลที่ได้รับมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ในขั้นสุดท้าย ลงรหัสเพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรม SPSS

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ความพึงพอใจจากคะแนนระดับความพึงพอใจของนักศึกษา 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้และปัญญา 2) การมีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอน และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ คำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แปลความหมายระดับความพึงพอใจโดยใช้เกณฑ์ของ Rodriguez (2014) ที่ใช้มาตรวัด 10 ระดับสำหรับการประเมินวัดความพึงพอใจ มาตราวัดระดับ 10 = พอใจมากที่สุด และ 0 = ไม่พอใจที่สุด ตามลำดับ
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจในสื่อการสอนและรูปแบบการสอน และระดับความพึงพอใจกิจกรรมที่ใช้ประกอบการสอนในมุมมอง 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้และปัญญา 2) การมีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอน และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ใช้สถิติ Paired Sample T-test ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไป

นักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 43 คนมีอายุเฉลี่ย 19.8 ปี 2 ใน 3 เป็นเพศหญิง มีพื้นฐานการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสายศิลป์-คำนวณมากที่สุด (15 คนหรือร้อยละ 34.9) รองลงมาคือสายศิลป์-ภาษา (13 คนหรือร้อยละ 30.2) และสายวิทย์-คณิต (12 คนหรือร้อยละ 27.9) ที่เหลือเป็นจบการศึกษาระดับ ปวช. ตามลำดับ มีเกรดเฉลี่ยสะสม 3.02 ส่วนใหญ่เรียนออนไลน์ ณ บ้านพักภูมิลำเนา อุปกรณ์การเรียนที่ใช้ในการเรียนออนไลน์มากที่สุดคือโทรศัพท์มือถือ (35 คนหรือร้อยละ 81.4) ในจำนวนนี้ 12 คนใช้อุปกรณ์อื่นร่วมด้วยกับโทรศัพท์มือถือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตลอด 7 สัปดาห์ที่ศึกษามีการสอนในห้องเรียน 3 สัปดาห์คือสัปดาห์ที่ 1-2 และ 4 และสอนออนไลน์สัปดาห์ที่ 3, 5-7 ตามลำดับ

ความพึงพอใจในรูปแบบการสอนและสื่อการสอน

ด้านรูปแบบการสอน พบว่าสำหรับจัดการเรียนในห้องเรียน (สัปดาห์ที่ 1-2 และ 4) และการเรียนออนไลน์ (สัปดาห์ที่ 3 และ 5-7) มีระดับความพึงพอใจ $\bar{X}$ =8.5-8.76 และ $\bar{X}$ =8.09-8.57 ตามลำดับ ทั้งนี้

ระดับความพึงพอใจของทั้ง 2 รูปแบบการเรียนไม่แตกต่างกันมากนักโดยเฉพาะการเรียนในสัปดาห์ที่ 7 ($\bar{X}=8.57$) เป็นไปได้ว่านักศึกษาสามารถปรับตัวในการเรียนออนไลน์ได้ดีขึ้น ผลการศึกษาสอดคล้องกับ สุสัณหา และ คณะ (2558) และวัชรวิติ (2562) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานที่มีการบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การค้นคว้าด้วยตนเองผ่านระบบงานกลุ่มและงานเดี่ยว บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อวิธีการสอนในระดับมากถึงมากที่สุดทั้งโดยรวมและในแต่ละวิธีการเรียนรู้ และ Kayii และ Dambo (2018) พบว่าการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานช่วยเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้แก่ ผู้เรียนโดยการเรียนรู้ออนไลน์จะทำให้ความยืดหยุ่นและสะดวกในการทบทวนบทเรียนและยังได้มีการมี ปฏิสัมพันธ์และได้รับประโยชน์จากเรียนแบบ Fact-to-Face เช่นเดิม ดังนั้นจึงส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอีกหลายชิ้นสนับสนุนประโยชน์เชิงบวกแก่ผู้เรียนจากการเรียนแบบ ผสมผสานที่มีอ้างอิงใน Kayii และ Dambo (2018) เช่น Abbaszadeh et al. (2011) Obiedat et al. (2014) Lin และ Chiang (2017)

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจสื่อการสอนที่ใช้ 3 ประเภทคือ ไฟล้นำเสนอฉบับที่ ส่งให้ก่อนเรียน ไฟล้นำเสนอฉบับที่ใช้เรียนและส่งกลับให้หลังเรียน และคลิปวิดีโอสรุปเนื้อหาการสอน พบ ว่าในสัปดาห์ที่ 1-2 นักศึกษามีระดับความพึงพอใจในไฟล้นำเสนอฉบับที่ส่งให้ก่อนเรียน ($\bar{X}=9.05$ และ 8.01, $t=4.236$, $p=0.000$) และไฟล้นำเสนอฉบับที่ใช้เรียนที่มีการเขียนเพิ่มเติมและส่งให้กลับหลังเรียน ($\bar{X}=8.95$ และ 8.01, $t=3.840$, $p=0.000$) มากกว่าคลิปวิดีโอสรุปเนื้อหาการสอนที่จัดทำและส่งให้หลังเรียน สัปดาห์ที่ 3 นักศึกษามีระดับความพึงพอใจในสื่อการสอนไฟล้นำเสนอฉบับก่อนเรียน ($\bar{X}=9.00$ และ 8.40, $t=3.032$, $p=0.004$) และฉบับที่ใช้เรียน ($\bar{X}=9.05$ และ 8.40, $t=3.389$, $p=0.002$) มากกว่าคลิปวิดีโอสรุป เนื้อหา สัปดาห์ที่ 4 เป็นสัปดาห์เดียวที่มีการใช้คลิปวิดีโอประกอบการสอน อย่างไรก็ตามนักศึกษายังคงมี ระดับความพึงพอใจในสื่อการสอนไฟล้นำเสนอฉบับก่อนเรียน ($\bar{X}=9.11$ และ 8.34, $t=4.698$, $p=0.000$) และฉบับที่ใช้เรียน ($\bar{X}=9.08$ และ 8.34, $t=4.624$, $p=0.000$) มากกว่าคลิปวิดีโอที่ใช้ประกอบการสอน สัปดาห์ที่ 5 เป็นการใช้บทเรียนวิดีโอช่วยสอนที่พัฒนาในระบบ PSU-MOOC เพื่อทบทวนเนื้อหาและไม่มี การใช้สื่อการสอนชนิดอื่นมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 8.06

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของสื่อการสอนที่ใช้ในแต่ละสัปดาห์

สื่อการสอนที่ใช้	รูปแบบการสอนแต่ละสัปดาห์					
	1-2	3	4	5	6	7
	บรรยาย	ออนไลน์	บรรยาย	ออนไลน์	ออนไลน์	ออนไลน์
ไฟล้นำเสนอที่ส่งให้ก่อนเรียนและ ไฟล้นำเสนอที่ส่งให้หลังเรียน	0.813	-0.627	0.329	ใช้คลิปวิดีโอ ช่วยสอนอย่าง	0.408	2.476*
ไฟล้นำเสนอที่ส่งให้ก่อนเรียนและ คลิปวิดีโอสรุปเนื้อหาหลังเรียน	4.236***	3.032**		เดียว	3.949***	4.020***
ไฟล้นำเสนอที่ส่งให้หลังเรียนและ คลิปวิดีโอสรุปเนื้อหาหลังเรียน	3.840***	3.389**			2.500*	3.213**
ไฟล้นำเสนอที่ส่งให้ก่อนเรียนและ คลิปวิดีโอที่ใช้ประกอบการสอน			4.698***			
ไฟล้นำเสนอที่ส่งให้หลังเรียนและ คลิปวิดีโอที่ใช้ประกอบการสอน			4.624***			

*** $p \leq 0.000$; ** $p \leq 0.01$; * $p \leq 0.05$

สัปดาห์ที่ 6 เป็นการฝึกปฏิบัติทำแบบฝึกหัดพบว่านักศึกษายังคงมีค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจต่อการสอนไฟล์นำเสนอฉบับก่อนเรียน ($\bar{X}$ =8.76 และ 7.67, $t=3.949$, $p=0.000$) และฉบับที่ใช้เรียน ($\bar{X}$ =8.66 และ 7.67, $t=2.500$, $p=0.017$) มากกว่าคลิปวิดีโอสรุปเนื้อหา และสำหรับสัปดาห์ที่ 7 นักศึกษามีระดับความพึงพอใจในการสอนไฟล์นำเสนอฉบับก่อนเรียนมากกว่าฉบับที่ใช้เรียน ($\bar{X}$ =9.05 และ 8.81, $t=2.476$, $p=0.018$) และคลิปวิดีโอสรุปเนื้อหาการสอน ($\bar{X}$ =9.05 และ 8.12, $t=4.020$, $p=0.000$) ในขณะที่มีระดับความพึงพอใจในการสอนไฟล์นำเสนอฉบับที่ใช้เรียน มากกว่าคลิปวิดีโอสรุปเนื้อหา ($\bar{X}$ =8.81 และ 8.12, $t=3.213$, $p=0.003$) ตามลำดับ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้สื่อการสอนสำหรับการเรียนออนไลน์ (ชนพรณ, 2554) คอมพิวเตอร์ช่วยสอน E-learning หรือคลิปวิดีโอสรุปการสอนไม่เป็นที่ยอมรับจากนักศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับการสอนบรรยายโดยใช้ไฟล์นำเสนอ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Grieve et al. (2016) พบว่าการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนในระบบ E-learning ควรใช้เพื่อลดภาระการเตรียมสอนในกรณีที่ผู้สอนติดภาระกิจไม่สามารถเข้าสอนได้ และเพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง และไม่ควรใช้แทนที่การสอนแบบ Fact-to-Face แต่เป็นการช่วยเพิ่มช่องทางให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองและเลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมในแต่ละการเรียนรู้ (Kayii และ Dambo, 2018) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะของรายวิชาบัญชีบริหารซึ่งต้องอาศัยการทบทวนผ่านไฟล์นำเสนอที่สามารถพิมพ์ออกมาเขียนทบทวนได้มากกว่าการดูผ่านคลิปวิดีโอ ปัจจัยด้านความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคนด้านเวลาที่จำกัด (วิทยา และ คณะ, 2563) และความเสถียรของสัญญาณอินเทอร์เน็ต (สิริพร, 2563) เนื่องจากแต่ละรายวิชามีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ทำให้นักศึกษาต้องแบ่งสรรเวลาสำหรับรายวิชาอื่นไม่สามารถมาดูคลิปวิดีโอที่อาจารย์ส่งให้หลังเรียนได้ (เมธาวิ และกรกฎ, 2561)

ระดับความพึงพอใจกิจกรรมการสอนตามทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

จากการเปรียบเทียบทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านทักษะทางความรู้และปัญญา ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบใน 6 กิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนา (รายละเอียดดังตารางที่ 1) พบว่าเฉพาะกิจกรรมที่ 1 เท่านั้นที่นักศึกษามีระดับความพึงพอใจด้านความรู้และปัญญามากกว่ากิจกรรมที่ 2 ($\bar{X}$ =9.01 และ 4.28, $t=15.022$, $p=0.000$) ในขณะที่นักศึกษามีระดับความพึงพอใจด้านความรู้และปัญญาน้อยกว่าที่ได้รับในกิจกรรมที่ 3 ($\bar{X}$ =4.28 และ 8.55, $t=-37.164$, $p=0.000$) กิจกรรมที่ 4 ($\bar{X}$ =4.28 และ 8.57, $t=-38.086$, $p=0.000$), กิจกรรมที่ 5 ($\bar{X}$ =4.28 และ 8.62, $t=-39.411$, $p=0.000$) และกิจกรรมที่ 6 ($\bar{X}$ =4.28 และ 8.54, $t=-41.556$, $p=0.000$) ตามลำดับ ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอนซึ่งแบ่งออกเป็น 3 มุมมอง คือ พบว่านักศึกษามีระดับความพึงพอใจการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในกิจกรรมที่ 2 น้อยกว่าที่ได้รับในกิจกรรมที่ 3 ($\bar{X}$ =8.36 และ 8.72, $t=-2.146$, $p=0.038$) และกิจกรรมที่ 6 ($\bar{X}$ =8.36 และ 8.66, $t=-2.41$, $p=0.020$) ตามลำดับ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ นักศึกษามีระดับความพึงพอใจด้านความสัมพันธ์ ในกิจกรรมที่ 2 น้อยกว่าที่ได้รับในกิจกรรมที่ 5 3 ($\bar{X}$ =8.47 และ 8.82, $t=-3.989$, $p=0.000$) และกิจกรรมที่ 6 ($\bar{X}$ =8.47 และ 8.67, $t=-2.504$, $p=0.016$) ตามลำดับ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงระดับค่าเฉลี่ยความพึงพอใจด้านความสัมพันธ์ ที่ค่อนข้างสูง แม้จะแตกต่างในกิจกรรมที่พัฒนา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Vaughan (2014) ที่พบว่าการเรียนการสอนแบบผสมผสานทำให้ผู้เรียนเรียนรู้การทำงานเป็นทีม พัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมีทักษะด้านการใช้ระบบสารสนเทศมากขึ้น เช่นเดียวกับที่พบในผลการศึกษาของเมธาวิ และกรกฎ (2561) ที่พบว่าการเรียนออนไลน์ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนมากขึ้น ในขณะที่ต้องใช้วิจารณญาณในการตรวจสอบข้อมูลที่สืบค้นจากสื่อออนไลน์เพื่อป้องกันการใช้อินเทอร์เน็ตที่ไม่น่าเชื่อถือ

สรุปผลการวิจัย

- นักศึกษามีระดับความพึงพอใจในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและออนไลน์ไม่แตกต่างกัน
- สื่อการสอนที่นักศึกษาพึงพอใจในการใช้เรียนในห้องเรียนและออนไลน์มากที่สุดคือไฟล์นำเสนอฉบับที่ส่งให้ก่อนเรียน รองลงมาคือไฟล์นำเสนอฉบับที่ใช้เรียนและส่งให้หลังเรียน และคลิปวิดีโอสรุปการสอนหรือคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ตามลำดับ
- กิจกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานกิจกรรมที่ 2 การดูคลิปวิดีโอจาก Youtube เท่านั้นที่นักศึกษาเห็นว่าได้รับความรู้และปัญหา การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบน้อยกว่าที่ได้รับจากกิจกรรมอื่น ๆ ที่ทำ
- งานวิจัยในอนาคตควรศึกษาเพิ่มเติมในเชิงคุณภาพในผลของการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในแต่ละด้านและเปลี่ยนรูปแบบการวิจัยที่มีทั้งการวัดผลก่อนเรียน (Pre-test) และวัดผลหลังเรียน (Post-test)

คำขอบคุณ

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิพินต์ สุขบุญพันธ์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่สำหรับคำแนะนำการวิจัยในชั้นเรียนที่มีประโยชน์ ขอขอบคุณคณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ที่จัดอบรมให้ความรู้และส่งเสริมให้มีการทำวิจัยในชั้นเรียน และขอขอบคุณนักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการธุรกิจ) ชั้นปีที่ 2 ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามประเมินการสอน

บรรณานุกรม

- ไทยรัฐออนไลน์. 2564. โควิดรุกรานการศึกษา ปิดโรงเรียน 2 รอบ 90 วัน ผลการเรียนรู้ได้ถอยหนัก. ออนไลน์จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/2022537>. วันที่สืบค้น 31 มกราคม 2564.
- ธนพรรณ ทรัพย์ธนาตล. 2554. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. *วารสาร Veridian E-Journal*. 4(1), 652-666.
- พร้อมพร ภูวดิน คุณากร ไวยวุฒิ และสุมาลี เอกพล. 2563. การศึกษาทางการบัญชีกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในการเรียนแบบผสมผสาน. งานประชุมและสัมมนาวิชาการระดับชาติด้านการศึกษาด้านการบัญชี วันที่ 24-25 กรกฎาคม 2563 ณ สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. 97-113.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2561. รายงานผลการดำเนินงานของอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (มิถุนายน 2555-พฤษภาคม 2561), 1-14.
- เมธาวี จำเนียร และกรกฎ จำเนียร. 2561. ประโยชน์ ปัญหา และแนวทางแก้ไขการใช้สื่อออนไลน์ในการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพของโรงเรียนในจังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารราชพฤกษ์*. 16(3), 113-121.
- วัชรวิไล ตั้งคุปตานนท์. 2563. ผลการประยุกต์ใช้การเรียนแบบผสมผสานในระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. The 8th PSU Education Conference. ศูนย์ประชุมนานาชาติฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา วันที่ 12-13 ธันวาคม 2562, 478.
- วิทยา วาโย อภิธี เจริญกุล ฉัตรสุตา กานกายนต์ และจรรยา คนใหญ่. 2563. การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 : แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*. 14(34), 285-298.
- สิริพร อินทสนธิ์. 2563. โควิด-19: กับการเรียนการสอนออนไลน์ กรณีศึกษา รายวิชาการเขียนโปรแกรมเว็บ. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*. 22(2), 203-214.
- สุทธีวรรณ ตันติวรจนวงศ์. 2560. ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสาร Veridian E-Journal*. 10(2), 2843-2853.
- สุวัฒน์ บรรลือ. 2557. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เหมาะสมสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*. 11(2), 250-260.
- สุสันหา ยิ้มแย้ม อำไพ จารุวัชรพาณิชย์กุล จันทรัตน์ เจริญสันติ อภิรัช อินทรางกูร ณ อยู่ยหา ปิยะนุช ชูโต และนงลักษณ์ เฉลิมสุข. 2558. การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารพยาบาล*. 42 (ฉบับพิเศษ), 129-140.
- Dzakiria, H., Wahab, M.S.D. and Abdul Rahman, H.D. 2012. *Action Research on Blended Learning Transformative Potential in Higher Education-Learners' Perspective. Business and Management Research*. 1(2): 247-254.
- Graham, C.R. 2006. Blended Learning Systems: Definitions, Current Trends, and Future Directions. In C. Bonk & C. Graham (Eds.), *The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs*. San Francisco: Pfeiffer.

- Kayii, N.E. and Dambo, B. I. 2018. Effect of Blended Learning Approach on Business Education Students' Achievement in Elements of Business Management in Rivers State University. *International Journal of Innovative Information Systems & Technology Research*. 6(1), 38-48.
- Rodriguez, M. (2014). *The Origin and Development of Rating Scales*. Online from <http://www.edmeasurement.net/resources/rodriguez2016-origin-of-rating-scales.pdf>. Retrieved on Jan, 2021.
- Sekaran, U. and Bougie, R. 2016. *Research Methods for Business: A Skill-Building Approach*. 7th Edition. John Wiley & Sons. United Kingdom.
- Vaughan, N. 2014. Student Engagement and Blended Learning: Making the Assessment Connection. *Education Sciences*. 4, 247-264.

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และความ สามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนน้ำโสมพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี

The Effects of Learning Management based on the 7E Learning Cycle Emphasizing Practice on the Topic of Movement and Force on Science Achievement and Ability to Apply Science Knowledge in Daily Life of Mathayom Suksa II Students at Nam Som Pittayakhom School in Udon Thani Province

Received : 2020-11-01

Revised : 2021-02-11

Accepted : 2021-03-18

ผู้วิจัย พัทรินทร์ บัวทา¹

ดวงเดือน สุวรรณจินดา²

ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์³

Patcharin Buatha

pat_buatha@hotmail.com

Duongdearn Suwanjinda

Tweesak Chindanurak

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดการจัดการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นปฏิบัติ กับนักเรียนที่เรียนตามปกติ และ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดการจัดการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นปฏิบัติ กับนักเรียนที่เรียนตามปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนน้ำโสมพิทยาคม จำนวน 2 ห้องเรียน ๆ ละ 25 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม แล้วจับฉลากให้ห้องหนึ่งเป็นกลุ่มทดลองเรียนด้วยการจัดการจัดการเรียนรู้อยู่ตาม

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท วิชาเอกวิทยาศาสตร์ศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Student Program in Science Education, School of Educational Studies, Shukhothai Thammathirat Open University

² รองศาสตราจารย์ ดร. วิชาเอกวิทยาศาสตร์ศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Associate Professor Dr. Program in Science Education, School of Educational Studies Sukhothai Thammathirat Open University

³ รองศาสตราจารย์ ดร. วิชาเอกวิทยาศาสตร์ศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Associate Professor Dr. Program in Science Education, School of Educational Studies Sukhothai Thammathirat Open University

วัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นปฏิบัติ อีกห้องหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุมเรียนตามปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และแบบวัดความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ สูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : กิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ การนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน มัธยมศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to 1) compare science learning achievement on the topic of Movement and Force of Mathayom Suksa II students who learned by using the 7E Learning Cycle Emphasizing Practice and those who learned by using traditional method and 2) compare ability to apply science knowledge in Daily Life of Mathayom Suksa II students who learned by using the 7E Learning Cycle Emphasizing Practice and those who learned by using traditional method. The research sample consisted of 25 Mathayom Suksa II students in two intact classrooms of Nam Som Pittayakhom School in Udon Thani Province, obtained by cluster random sampling. One class room was randomly assigned as an experimental group, another classroom was randomly assigned as the control group. The research instruments were learning management plans based on the 7E Learning Cycle Emphasizing Practice, a science learning achievement test, and a test on Ability to Apply Science Knowledge in Daily Life. The statistics used for data analysis were the mean, standard deviation and t-test.

Research findings indicated that 1) the post-science learning achievement of the Mathayom Suksa II students who learned by using the 7E Learning Cycle Emphasizing Practice was significantly higher than those who learned by using traditional method at the 0.05 level; and 2) the post-learning Ability to Apply Science Knowledge in Daily Life of the students who learned by using the 7E Learning Cycle Emphasizing Practice was significantly higher than those who learned by using traditional method at the 0.05 level.

Keywords : 7E Learning Cycle Emphasizing Practice Ability to Apply Science Knowledge in Daily Life Mathayom Suksa

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญของชีวิต การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในขณะที่สภาวะการแข่งขันในโลกเป็นไปอย่างเข้มข้นและรุนแรงเช่นในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีผนวกกับความเฉลียวฉลาดของมนุษย์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ดังนั้น ผู้เรียนในยุคนี้ต้องมีความสามารถในการคิดเชิงระบบ การคิดเชิงเหตุผล คิดแก้ปัญหา และตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลสารสนเทศ ต้องมีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต รวมทั้งต้องพัฒนาทักษะใหม่ ๆ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม หน่วยงานปฏิบัติการทางการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา (The North Central Regional Educational Laboratory : NCREL) ได้กำหนดทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ไว้ ดังนี้ 1) สารวิชาพื้นฐาน 2) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม 3) ทักษะด้านการสารสนเทศและเทคโนโลยี 4) ทักษะชีวิตและอาชีพ (วิจารณ์ พานิช, 2555) ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ซึ่งในสภาวะของความซับซ้อนทางสังคมในโลกอนาคตยิ่งมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้เรียนยังต้องพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้มากขึ้นตามไปด้วย ผู้เรียนต้องเข้าใจธรรมชาติของการเรียนรู้และเข้าใจว่าวิทยาศาสตร์ในอนาคตจะยิ่งทวีความสำคัญ และยังต้องนำทั้งความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ค้นคว้าหาความรู้ความจริงของสิ่งต่าง ๆ ต่อไป (ประสาธน์ เนืองเฉลิม, 2557)

วิทยาศาสตร์ในฐานะองค์ความรู้และกระบวนการค้นคว้าหาความรู้มีประโยชน์อย่างมากมาต่อการดำรงชีวิต การปฏิรูปการศึกษาวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันจึงสนับสนุนการรู้วิทยาศาสตร์ (Science Literacy) ประกอบด้วยความเข้าใจในธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ การประยุกต์ใช้มโนคติเชิงวิทยาศาสตร์ได้ถูกต้องเหมาะสม ใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหาและตัดสินใจ การปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ การตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสังคม การจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์เน้นผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ในระยะเริ่มแรกประเทศไทยเน้นการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ แต่กำหนดแนวทางการสืบเสาะ (Structured Inquiry) ค่อนข้างมาก นักเรียนได้มีโอกาสฝึกคิดตาม ลงมือปฏิบัติออกแบบบันทึกข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเอง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระยะต่อมา สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ได้เริ่มพัฒนาโดยให้ปัญหาปลายเปิด (Open-Ended Problems) ให้นักเรียนได้คิดวางแผนออกแบบ การทดลอง และลงมือปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้า ตรวจสอบความคิดด้วยตนเองมากขึ้น การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระยะต่อมาคือ กิจกรรมโครงงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science and Technology Project) เป็นกิจกรรมที่นักเรียนเป็นผู้ระบุปัญหาหรือคำถามตามความสนใจของตนเองแล้ววางแผนหาวิธีการที่จะแก้ปัญหาด้วยการสร้างทางเลือกที่หลากหลาย โดยใช้ความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่เรียนรู้มา มีการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา ลงมือปฏิบัติ และประเมินผลการแก้ปัญหาสรุปเป็นความรู้ใหม่ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2545)

เมื่อพิจารณาในบริบทของการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นระดับชั้นที่สำคัญ เพราะเปรียบเสมือนการวางรากฐานของการศึกษาในระดับที่สูงต่อไป ในส่วนของโรงเรียนน้ำโสมพิทยาคม ในรอบสองปีที่ผ่านมา (ปีการศึกษา 2560 - 2561) คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ที่มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 31.72 และ 32.33 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศ

อีกทั้งพบว่าความผิดพลาดของการสอนวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนที่ไม่เน้นการปฏิบัติ โดยใช้หนังสือเรียนตามหลักสูตรและคู่มือครูแต่เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถพัฒนาการเรียนของนักเรียนได้อย่างเต็มที่ สะท้อนจากผลการเรียน และการประเมินคุณภาพผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานกลาง ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ข้อสอบกลาง) ปีการศึกษา 2562 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 32.75 ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพพอใช้

การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ให้ได้ผลดีนั้น ควรเริ่มจากการทบทวนความรู้เดิมและสอดแทรกความรู้ใหม่เข้าไป ซึ่งแนวทางการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ของ ไอน์เซนคราฟต์ (Eisenkraft, 2003, pp.57-59; อ้างถึงใน ภัสพล เหมงาโคกงาม, 2548, น.18) เป็นการสอนที่ขยายแนวทางการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 5E ของ Biological Science Curriculum Study เป็น 7E ซึ่งเป็นแนวทางการสอนที่เน้นการถ่ายโอนการเรียนรู้และให้ความสำคัญเกี่ยวกับการตรวจสอบความรู้เดิมของนักเรียน เป็นสิ่งที่ครูไม่ควรละเลยหรือไม่ใส่ใจจากพื้นความรู้เดิมของนักเรียนจะทำให้ครูได้ทราบว่า นักเรียนจะต้องเรียนรู้อะไรก่อนที่จะเรียนในเนื้อหา นั้น ๆ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายและไม่เกิดแนวคิดที่ไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังเน้นให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ การสอนโดยใช้แนวทางการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E มีขั้นตอนการสอนและสาระสำคัญ คือ 1) ขั้นตรวจสอบความรู้เดิม 2) ขั้นสร้างความสนใจ 3) ขั้นสำรวจและค้นหา 4) ขั้นอธิบาย 5) ขั้นขยายความรู้ 6) ขั้นประเมินผล และ 7) ขั้นนำความรู้ไปใช้

การเรียนการสอนที่เน้นปฏิบัติ ด้วยวิธีทดลองในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการสอนที่อาศัยการทดลองเครื่องมือและวัสดุต่าง ๆ การเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริงเป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะกลุ่มปฏิบัติการที่เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการเผชิญสถานการณ์จริงและการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการกระทำ ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ฝึกคิด ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะกระบวนการต่าง ๆ ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเองและฝึกทักษะการสื่อสารแสวงหาความรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม จะสร้างประสบการณ์ทางสมองของผู้เรียนได้อย่างดีเยี่ยม เป็นกระบวนการที่เน้นความพยายามทางสมอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย และมีการควบคุมตนเองในการเรียนรู้จากเนื้อหาสู่กระบวนการเรียนรู้ที่มาจากผู้เรียน ซึ่งจะมีความหลากหลายองค์ความรู้ที่ไม่มีขีดจำกัด ขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน โดยเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ไม่ใช่คุณภาพของการจำ แต่เป็นศักยภาพของความใส่ใจและแรงผลักดันของแต่ละบุคคล การเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน คือ ผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ทำให้เกิดความสามารถในการถ่ายโอนความรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข เกิดการพัฒนารอบด้าน มีอิสระที่จะเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง และนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ของไอน์เซนคราฟต์ ผนวกกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติมาใช้ในการส่งเสริมให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง และความสามารถในการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนน้ำโสมพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นปฏิบัติ กับนักเรียนที่เรียนตามปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นปฏิบัติ กับนักเรียนที่เรียนตามปกติ

สมมุติฐานการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์หลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนน้ำโสมพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี ที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นปฏิบัติ สูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ
2. ความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันหลังเรียนของนักเรียนดังกล่าว ที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นปฏิบัติ สูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ

การจัดการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นปฏิบัติ

การจัดการเรียนรู้ที่ใช้ขั้นตอนของรูปแบบการเรียนรู้ 7E เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาและปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง โดยครูเป็นเพียงผู้แนะนำชี้แนะนักเรียนเท่านั้น ในการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์จะประกอบด้วยกิจกรรมและใบบันทึกกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกการปฏิบัติกิจกรรมแทรกอยู่ในขั้นตอนรูปแบบการเรียนรู้ 7E ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตรวจสอบความรู้เดิม (Elicitation)
- ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสร้างความสนใจ (Engagement)
- ขั้นตอนที่ 3 ขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration)
- ขั้นตอนที่ 4 ขั้นอธิบาย (Explanation)
- ขั้นตอนที่ 5 ขั้นขยายความรู้ (Elaboration)
- ขั้นตอนที่ 6 ขั้นประเมินผล (Evaluation)
- ขั้นตอนที่ 7 ขั้นนำแนวความรู้ไปใช้ (Extension)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์

คะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ซึ่งวัดในด้านความจำ ความเข้าใจ

ความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ความสามารถในการนำความรู้และประสบการณ์จากการเรียนวิทยาศาสตร์โดยการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นปฏิบัติ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ในชีวิตประจำวัน ตามลักษณะการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนฤมล ยุตาคม (2542, น.37) ซึ่งประกอบด้วย 6 ลักษณะ ได้แก่ 1) การมองเห็นตัวอย่างของความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน 2) การนำความคิดรวบยอดและทักษะทางวิทยาศาสตร์ที่เรียนไปใช้ในการแก้ปัญหาทางเทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน 3) ความเข้าใจหลักการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์เครื่องใช้ทางเทคโนโลยีภายในบ้าน 4) การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน 5) ความเข้าใจและการประเมินข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์จากสื่อมวลชน และ 6) การตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจ ความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ มากกว่าการบอกต่อ ๆ กันมาหรือการใช้อารมณ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) โดยผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดกรอบแนวคิดโดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาทฤษฎี หลักการ และรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างกิจกรรม และจากหนังสือตำรา บทความ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาเอกสารรูปแบบการเรียนรู้ 7E เพื่อวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ และพฤติกรรมในแต่ละขั้นของรูปแบบการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ

ขั้นที่ 2 กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. ตัวแปรที่ศึกษา
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนน้ำโสมพิทยาคมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 จังหวัดอุดรธานี จำนวนห้องเรียน 9 ห้องเรียน รวม 315 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนน้ำโสมพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 จังหวัดอุดรธานี จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 25 คน รวม 50 คน จากจำนวนห้องเรียน 9 ห้องเรียน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) แล้วจับฉลากให้ห้องหนึ่งเป็นกลุ่มทดลองเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ อีกห้องหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุมเรียนตามปกติ

2. ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นปฏิบัติ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง

2.2 ความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ให้สอดคล้องกับรูปแบบและพฤติกรรมการเรียนรู้แต่ละขั้นของการเรียนรู้ 7E จำนวน 6 แผนการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ละ 3 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งหมด 18 ชั่วโมง ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เป็นการตรวจสอบความสอดคล้อง ความเหมาะสม ระหว่างกิจกรรมกับขั้นตอนการสอนรูปแบบการเรียนรู้ 7E เพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไขตามคำแนะนำ

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวมทั้งสิ้น 30 คะแนน ตรวจสอบค่าความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าความสอดคล้องที่ 0.98 นำมาทดสอบหาค่าความยากได้ (p) อยู่ระหว่าง 0.20 – 0.80 หาค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป และทดสอบค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบทั้งฉบับ โดยการใช้อธิบายค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR20 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.78

3. แบบประเมินความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นข้อสอบอัตนัยแบบเขียนตอบ 12 ข้อ ตรวจสอบค่าความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่าความสอดคล้องที่ 1.00 และทดสอบหาความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

4. วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ชี้แจงให้นักเรียนทราบถึงการเรียนวิทยาศาสตร์โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เพื่อนักเรียนจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง แล้วดำเนินการสอนโดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนเอง จำนวน 6 แผนการเรียนรู้ ใช้เวลาเรียน 18 ชั่วโมง

2. เมื่อสิ้นสุดการสอนตามกำหนดจึงทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวน 1 ชั่วโมง และแบบวัดความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน จำนวน 1 ชั่วโมง ใช้ทั้ง 2 กลุ่ม

3. ตรวจสอบผลการสอบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และแบบวัดความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมติฐาน ดังนี้

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ห้องกลุ่มทดลองเรียนและกลุ่มควบคุมเรียนตามปกติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ ค่าเฉลี่ย (X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t- test for independent samples)

2. เปรียบเทียบความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันหลังเรียน ห้อง กลุ่มทดลองเรียนและกลุ่มควบคุมเรียนตามปกติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t- test for independent samples)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษา ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ เรื่อง การเคลื่อนที่ และแรง ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนน้ำโสมพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี สรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ และนักเรียนที่เรียนตามปกติ โดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนนักเรียนที่เรียนโดยใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นปฏิบัติ สูงกว่านักเรียนที่เรียนตาม ปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่ เน้นการปฏิบัติ และนักเรียนที่เรียนตามปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	SD	t	Sig.
ทดลอง	25	22.68	1.60	2.142*	.037
ควบคุม	25	21.72	1.57		

* $p < .05$

2. นักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ และนักเรียนที่เรียนตามปกติ โดยการเปรียบเทียบความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิต ประจำวัน นักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นปฏิบัติ สูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่ เน้นปฏิบัติ และนักเรียนที่เรียนตามปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	SD	t	Sig.
ทดลอง	25	11.48	1.48	4.560*	.000
ควบคุม	25	9.84	1.03		

* $p < .05$

อภิปรายผล

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนน้ำโสมพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี พบว่า

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง เทียบกับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนตามปกติ พบว่า การเรียนหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง สูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้เป็นเพราะแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นมีคุณภาพ เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับแผนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการเรียนรู้ 7E ทั้งศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมในแต่ละขั้นของรูปแบบการเรียนรู้ 7E วิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดขั้นปี และสาระการเรียนรู้แกนกลาง เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตรงตามรูปแบบการเรียนรู้ 7E และสอดคล้องจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาระหว่างแผนการจัดการเรียนรู้กับขั้นตอนการสอนรูปแบบการเรียนรู้ 7E ซึ่งผลการประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยผู้เชี่ยวชาญโดยภาพรวมมีคุณภาพเฉลี่ย 4.81 อยู่ในระดับดีมาก และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7E ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ทั้ง 7 ขั้นตอน ยังช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนี้ คือ 1) ตรวจสอบความรู้เดิม (Elicitation) 2) ขั้นสร้างความสนใจ (Engagement) 3) ขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration) 4) ขั้นอธิบาย (Explanation) 5) ขั้นขยายความรู้ (Elaboration) 6) ขั้นประเมิน (Evaluation) 7) ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Extension) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัลภา อาชีวปริสุทธิ (2556, น. 77-81) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ 7E ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษากระสัง 4 จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญรีย์ สมอดี (2556) ได้ทำการศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอนชีววิทยา เรื่อง การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) ที่มีผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียน การคิดวิเคราะห์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชลกันยานุกูล แสนสุข พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวลักษณ์ ชื่นอารมณ์ (2549) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมวงจรการเรียนรู้ 5E พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ สูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์รูปแบบการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นักเรียนที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการ

ปฏิบัติ สูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 เพราะในการวิจัยครั้งนี้ได้ประเมินความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันหลังเรียนตามลักษณะของลักษณะการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของ นฤมล ยุตาคม (2542, น. 37) ซึ่งประกอบด้วย 6 ลักษณะ กล่าวคือ 1) การมองเห็นตัวอย่างของความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน 2) การนำความคิดรวบยอดและทักษะทางวิทยาศาสตร์ที่เรียนไปใช้ในการแก้ปัญหาทางเทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน 3) ความเข้าใจหลัก การทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์ เครื่องใช้ทางเทคโนโลยีภายในบ้าน 4) การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน 5) ความเข้าใจและการประเมินข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์จากสื่อมวลชน 6) การตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์มากกว่าการบอกต่อ ๆ กันมาหรือการใช้อารมณ์

ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ ผู้วิจัยได้สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องและใช้ในชีวิตประจำวัน และใช้สื่ออุปกรณ์ เครื่องใช้ทางเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต มาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติทดลอง ซึ่งเป็นการฝึกใช้ทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาคำตอบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง และนักเรียนอธิบายความรู้ความเข้าใจ สรุปเป็นความคิดรวบยอดจากการทำกิจกรรม ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน คือ ผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ทำให้เกิดความสามารถในการถ่ายโยงความรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ซึ่งแตกต่างจากการเรียนการสอนแบบปกติ โดยใช้หนังสือเรียนตามหลักสูตรและคู่มือครูแต่เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถพัฒนาการเรียนของนักเรียนได้เต็มที่ อีกทั้งในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ ผู้วิจัยได้นำข่าวทางวิทยาศาสตร์ สถานการณ์ปัญหาในชีวิตประจำวัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเสนอข้อคิดเห็นจากข่าว และประยุกต์ความรู้ไปแก้ปัญหาเหตุการณ์ในการดำเนินชีวิตตนเอง ซึ่งช่วยส่งเสริมความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันให้สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมประภา อินทะหล่อ (2553, น. 113-114) ที่ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้ใช้ชุดกิจกรรมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เรื่องสารและสมบัติของสาร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ความสามารถในการนำความรู้วิชาวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน หลังการสอนสูงขึ้นกว่าก่อนการสอนอยู่ในระดับดี โดยมีคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 40.00

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การนำแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ควรศึกษาคู่มือวิเคราะห์ขั้นตอน 7E ให้ละเอียด เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้และได้ถูกต้องตามขั้นตอน เตรียมพร้อมในด้านวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ล่วงหน้า เนื่องจากมีกิจกรรมหลายขั้นตอน เวลาในการจัดกิจกรรมจำกัด
2. ครูผู้สอนควรปฐมนิเทศ แนะนำให้นักเรียนทราบถึงวิธีการเรียนด้วย แผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์รูปแบบการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจ กระบวนการเรียนรู้รูปแบบ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ และความชัดเจนของนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างถูกต้อง

3. ควรให้นักเรียนทุกคนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองมากที่สุด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน โดยมีครูเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือเมื่อนักเรียนเกิดปัญหา ในกิจกรรมที่มีการทดลองควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้อุปกรณ์วิทยาศาสตร์อย่างทั่วถึง เพราะนักเรียนจะได้ทดลองด้วยตนเองและเกิดความสนใจศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง

4. ในการทำแบบทดสอบความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน แบบอัตนัยครูควรชี้แจงวิธีทำแบบทดสอบและบอกเกณฑ์การให้คะแนน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจวิธีการตอบซึ่งส่งผลต่อคะแนน

5. ครูผู้สอนควรปรับเนื้อหา โดยนำประสบการณ์ สื่ออุปกรณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมาใช้ในการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์รูปแบบ 7E ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ เห็นคุณค่า เกิดความเข้าใจ และการเชื่อมโยงความรู้ได้ง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์รูปแบบการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติกับตัวแปรอื่น เช่น ความสามารถในการแก้ปัญหา เจตคติทางวิทยาศาสตร์

2. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์รูปแบบการเรียนรู้ 7E ที่เน้นการปฏิบัติ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กับรูปแบบการสอนอื่น เช่น การสอนแบบร่วมมือ

3. ในการประเมินผลความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากการทำแบบทดสอบแบบปรนัย และอัตนัย แล้วควรประเมินผลโดยให้นักเรียนทำโครงงานวิทยาศาสตร์นอกเวลาเรียน

บรรณานุกรม

- ธัญญรีย์ สมองดี. (2556). การศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนชีววิทยา เรื่อง การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) ที่มีผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียน การคิดวิเคราะห์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชลกันยานุกูล แสนสุข. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- นฤมล ยุตาคม. (2542). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยใช้โมเดลการสอนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสังคม (Science Technology and Society-STS Model). *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 14(3), 29-48.
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2557). อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พิมพ์ประภา อินตะหล่อ. (2553). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการนำความรู้วิชาวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เรื่องสารและสมบัติของสาร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยชุดกิจกรรมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้. (ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- เยาวลักษณ์ ชื่นอารมณ์. (2549). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมวงจรการเรียนรู้ 5E. (ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- วัลภา อาชีวปริสุทธิ. (2556). การศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ 7 อี ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษากระสัง 4 จังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ตลาดาพับลิเคชั่น.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2545). *คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ.
- Eisenkraft, A. (2003). Expanding the 5E Model: A Proposed 7E Model Emphasizes Transferring Learning and the Importance of Eliciting Prior Understanding. *The Science Teacher*, 70(6), 56-59.

ผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมศึกษาวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อการคิดเชิง
นวัตกรรมและเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนสาธิตมัธยม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

The Effects of STEM Education Activities Management in
the Enjoying Electronics Course on Innovative Thinking and
Attitudes Towards Science of Grade 9 Students at Laboratory
School of Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Received : 2020-09-20

Revised : 2021-01-12

Accepted : 2021-05-03

ผู้วิจัย ปัทมพรรณ บุญประคม¹

Patthamapun Boonprakom¹

chompoo.nics@gmail.com

ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์²

Tweesak Chindanurak²

ชำนาญ เขาวกิริติพงศ์³

Chamnan Chaowakeratipong³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมส่งเสริมศึกษาในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ และ 2) เปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมส่งเสริมศึกษาในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมัธยม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จำนวน 36 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม จำนวน 1 ห้องเรียนจากทั้งหมด 4 ห้องเรียน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้การจัดการจัดกิจกรรมส่งเสริมศึกษาในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 3 แผน รวม 18 ชั่วโมง 2) แบบประเมินการคิดเชิงนวัตกรรม และ 3) แบบวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระ

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกวิทยาศาสตร์ศึกษา สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Master of Education (Science Education) Student in School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University

² รองศาสตราจารย์ ดร.สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Associate Professor, Dr., School of Educational Studies Sukhothai Thammathirat Open University

³ รองศาสตราจารย์ สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Associate Professor, School of Educational Studies Sukhothai Thammathirat Open University

ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) นักเรียนมีการคิดเชิงนวัตกรรมหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาสูงกว่า ก่อนการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) นักเรียนมีเจตคติต่อวิชา วิทยาศาสตร์ก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการพัฒนาเจตคติเป็น เรื่องที่ต้องใช้เวลายาวนานแต่การทดลองครั้งนี้ใช้เวลาทดลองจำนวน 18 คาบ คาบละ 50 นาที ด้วยระยะเวลาที่ไม่มากพอนี้เจตคติของนักเรียนจึงไม่เปลี่ยนแปลงระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา

คำสำคัญ : สะเต็มศึกษา, การคิดเชิงนวัตกรรม, เจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์

Abstract

The objectives of this research were (1) to compare the innovative thinking of Grade 9 students before and after instruction using STEM Education activities in the Enjoying Electronics Course; and (2) to compare attitudes towards science of Grade 9 students before and after instruction using STEM Education activities in the Enjoying Electronics Course.

The sample consisted of 36 Grade 9 students obtained by cluster random sampling from four classrooms at the Laboratory School of Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. The research instruments were three learning management plans covering 18 hours for STEM Education activities in the Enjoying Electronics Course, a form to assess the innovative thinking, and a form to assess the attitudes towards science. Collected data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test dependent.

The research results showed that (1) the post- instruction innovative thinking of the students who have learned from the STEM Education activities in the Enjoying Electronics Course was significantly higher than the pre- instruction at .05 level of statistical significance; and (2) the attitudes toward science of the students before and after the instruction were not significantly different. It may be the developing attitudes toward science of the students required longer time, while this study spent only 18 periods (50 min/period).

Keywords : STEM Education, Innovative Thinking, Attitude Towards Science

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในด้านเทคโนโลยี และการปฏิวัติดิจิทัล อย่างรวดเร็วทำให้หลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทยต้องมีการปรับตัว และเตรียมพลเมืองให้มีความพร้อมที่จะสามารถดำรงชีวิตได้ในศตวรรษที่ 21 เมื่อเป็นดังนั้นในภาคการศึกษาก็ย่อมต้องมีการปรับตัว ปรับเปลี่ยนวิธีคิด การจัดการเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียน ให้มีความหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่เป็นที่ต้องการ และตอบโจทย์ตลาดแรงงานในอนาคต โดยผู้เรียนจะต้องมีความพร้อมในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น การรู้วิชาเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอสำหรับการดำรงอยู่ในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการเรียนรู้และทักษะชีวิต ควบคู่กันไป และเรียนรู้ที่จะเป็นผู้สร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ (เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช, ผ่องศรี วาณิชยศกุลวงศ์, วุฒิชัย เนียมเทศ และณัฐวิทย์ พจนตันติ, 2559, น. 2) เป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ประเทศไทยยุค 4.0) และการศึกษา 4.0 คือ การนำองค์ความรู้มาบูรณาการสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม (อรชร ปราจันท์ และสุกัญญา แซ่มซ้อย, 2561, น.158) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่มีเป้าหมายให้ผู้เรียนสร้างนวัตกรรมได้

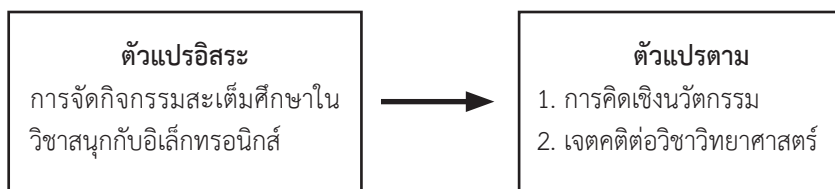
นวัตกรรม หมายถึง แนวความคิด การกระทำ วิธีการปฏิบัติ แนวทางการทำงานหรือกระบวนการ ตลอดจนสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งบุคคลรับรู้และทำขึ้นใหม่ให้แตกต่างจากเดิม หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงของเดิมที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยและใช้ได้ผลยิ่งขึ้น เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ (อรชร ปราจันท์ และสุกัญญา แซ่มซ้อย, 2561, น.160) ซึ่งนวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้ บุคคลนั้นจะต้องมีทักษะการคิดที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ หรือที่เรียกว่า “ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม” (Innovative Thinking) เป็นทักษะความคิดพื้นฐานที่ทำให้เกิดนวัตกรรม ในองค์กร (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2555, น.119) มีองค์ประกอบ คือ 1) ทักษะเชิงการรับรู้ ได้แก่ ทักษะในการเชื่อมโยงความคิด และ 2) ทักษะเชิงพฤติกรรม ได้แก่ การตั้งคำถาม การสังเกต การปฏิสัมพันธ์ และการทดลอง (ไดยอร์, เกรเกอร์เซน และคริสเตนเซน, 2558) นอกจากนี้ วากเนอร์ (2561) ยังได้กล่าวถึงทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม ว่าจะต้องมีองค์ประกอบ 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 คือ การลงมือทำ โดยมีทักษะที่เป็นองค์ประกอบย่อย ได้แก่ การตั้งคำถาม การสังเกต การสร้างเครือข่าย และการทดลอง ส่วนที่ 2 คือ การคิด ได้แก่ การเชื่อมโยง

การจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนสร้างนวัตกรรมได้ ควรเป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของสหสาขาวิชาโดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา (STEM Education) เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจ เนื่องจากกิจกรรมสะเต็มศึกษาเป็นกิจกรรมที่เน้นการบูรณาการใน 4 สาขาวิชาด้วยกัน คือ วิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering) และคณิตศาสตร์ (Mathematics) (วศินีส อิศรเสนา ณ อยุธยา, 2560) ที่สามารถนำมาใช้จัดการเรียนรู้ร่วมกับวิธีการสอนได้อย่างหลากหลายวิธี เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม (Hands-on) การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ (5Es) เป็นต้น และสามารถนำมาใช้จัดการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียนได้ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี [สสวท.], 2560) ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่มีลักษณะสำคัญ 5 ประการได้แก่ (1) เป็นการสอนที่เน้นการบูรณาการ (2) ช่วยผู้เรียนสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาวิชาทั้ง 4 กับชีวิตประจำวันและการทำอาชีพ (3) เน้นการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 (4) ทำลายความคิดของผู้เรียน และ (5) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น และความเข้าใจที่สอดคล้องกับเนื้อหาทั้ง 4 วิชา จุดประสงค์ของการจัดการเรียน

รู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักและเห็นคุณค่าของการเรียนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ และเห็นว่าวิชาเหล่านั้นเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้หรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันได้ (สสวท. และสะเต็มศึกษา ประเทศไทย, 2557) ซึ่งจะช่วยให้เกิดการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ดีขึ้น แต่จากผลโครงการประเมินผลการศึกษานานาชาติของประเทศไทยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Programme for International Student Assessment; PISA 2015) ที่เน้นประเมินสมรรถนะการใช้ความรู้และทักษะในชีวิตจริง พบว่านักเรียนไทยมีคะแนนลดลงในทุกด้าน (ปรเมศวร์ ขาวสุด, ดวงเดือน สุวรรณจินดา และสุจินต์ วิทธีรานนท์, 2563, น.134) และจากรายงานผลการพัฒนาการศึกษาไทยที่ผ่านมาของสำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ., 2560, น.4) พบว่า ทักษะทางด้านภาษาของแรงงานที่เป็นที่ต้องการของผู้ประกอบการมีแนวโน้มลดลง และทักษะของกำลังแรงงานไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการ จากรายงานผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เด็กไทยยังขาดทักษะซึ่งเป็นทักษะการคิดขั้นสูงและทักษะในอาชีพที่ผู้เรียนควรมีในศตวรรษที่ 21

ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผลการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อการคิดเชิงนวัตกรรมและเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมัธยม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในรายวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นรายวิชาวิทยาศาสตร์เพิ่มเติมที่อยู่ในหลักสูตรของโรงเรียน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบการคิดเชิงนวัตกรรมระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์
2. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ระหว่างก่อนเรียนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนมีการคิดเชิงนวัตกรรมหลังการได้รับการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา
2. นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ที่แตกต่างกันระหว่างก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1. ประชากรที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมัธยมศึกษาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2562 จำนวน 4 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 130 คน

1.2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 36 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่มทั้งหมด 4 ห้องเรียน แล้วจับฉลากมา 1 ห้องเรียน ได้ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งมีขั้นตอนการสร้าง และหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้การจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษารายวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 แผน ใช้เวลาทั้งหมด 18 ชั่วโมง มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

2.1.1 ศึกษาหลักสูตรกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ของโรงเรียน รายวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นรายวิชาเพิ่มเติม คำอธิบายรายวิชา เลือกผลการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำมาจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสะเต็มศึกษาได้ ค้นคว้าเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 เลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้และวิธีการสอนที่สามารถนำกิจกรรมสะเต็มศึกษาเข้าไปประยุกต์ใช้ได้ โดยเลือกให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ และนิยามคำศัพท์ที่กำหนดไว้ โดยการจัดการเรียนรู้ในรายวิชานี้ได้เลือกวิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแบบ 5E (Inquiry Method, 5E) แล้วออกแบบกิจกรรมสะเต็มศึกษาผนวกเข้าไปในขั้นตอนใด ขั้นตอนหนึ่งของ 5E

2.1.3 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 แผน ใช้เวลา 18 ชั่วโมง ดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง รู้จักเทคนิคการบัดกรีและสร้างเกมทดสอบสมมติเวลา 6 ชั่วโมง โดยออกแบบกิจกรรมสะเต็มศึกษา 6 ขั้นตอน ผนวกเข้าไปในขั้นตอนความรู้ของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ 5E

2) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การสร้างวงจร LED เตือนกันขโมย บนแผ่นโปรโตบอร์ดเวลา 4 ชั่วโมง โดยออกแบบกิจกรรมสะเต็มศึกษา 6 ขั้นตอน ผนวกเข้าไปในขั้นตอนความรู้ การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ 5E

3) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การสร้างนวัตกรรมเครื่องบอกระดับน้ำอย่างง่าย เวลา 8 ชั่วโมง โดยออกแบบกิจกรรมเพิ่มเติมศึกษา 6 ขั้นตอน ผนวกเข้าไปในขั้นขยายความรู้ การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ 5E

2.1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ เมื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นสมควรแล้ว จึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ภาษาที่ใช้ การสะกดคำ และความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพิ่มเติมศึกษา และการวัดและประเมินผล วิเคราะห์ข้อมูลค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.67-1.00 ทำการแก้ไขปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญแล้วจึงนำไปใช้

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 ฉบับ ได้แก่

2.2.1 แบบประเมินการคิดเชิงนวัตกรรม มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงนวัตกรรมทั้งในประเทศ และต่างประเทศ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อามาตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นนิยามศัพท์เฉพาะ โดยผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของ เบิร์น (2552) ; วากเนอร์ (2561) ; วิชและเลแกนส์ (อ้างถึงใน สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2555, น.122)

2) สร้างแบบประเมินการคิดเชิงนวัตกรรม ให้สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมศึกษา ในแผนการจัดการเรียนรู้ และครอบคลุมนิยามศัพท์เฉพาะ โดยแบบประเมินนี้จะใช้ประเมินชิ้นงานจริง (นวัตกรรม) ที่นักเรียนออกแบบและสร้างขึ้นงานในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 และ 3 ประกอบด้วยรายการประเมิน 7 หัวข้อ ลักษณะเป็นมาตราส่วนแบบประมาณค่า (Rating Scale) มี 3 ระดับ โดยแบ่งการประเมินตามคุณภาพของชิ้นงานออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับมาก ให้คะแนนเป็น 3 คะแนน ระดับปานกลาง ให้คะแนนเป็น 2 คะแนน และระดับน้อย ให้คะแนนเป็น 1 คะแนน แสดงดังภาพที่ 2

แบบประเมินการคิดเชิงนวัตกรรม (รายการกลุ่ม-วัดจากการทำงาน และชิ้นงาน)

ชื่อ-สกุล	รายการประเมิน																		รวม			
	การระบุปัญหา			ความคิดริเริ่ม			การคิดเชื่อมโยง			การสะท้อนความคิด			สร้างแบบจำลองชิ้นงานได้			การสร้างสรรค์ชิ้นงานและชิ้นงานสามารถแก้ปัญหาได้				การนำเสนอผลงาน		
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1		3	2	1
กลุ่มที่ 1																						
1																						
2																						
กลุ่มที่ 2																						

ภาพที่ 2 แสดงตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล แบบประเมินการคิดเชิงนวัตกรรม

ตัวอย่างเกณฑ์การประเมิน

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ		
	มาก (3)	ปานกลาง (2)	น้อย (1)
1. การระบุปัญหา	ระบุปัญหาได้ถูกต้องครบถ้วน	ระบุปัญหาผิดพลาดเล็กน้อย	ไม่สามารถระบุปัญหาได้
2. การคิดริเริ่ม	มีวิธีการแก้ปัญหาด้วยความคิดที่แปลกใหม่ ไม่มีผู้ใดทำมาก่อน	มีวิธีการแก้ปัญหาด้วยความคิดผสมผสานกับความคิดเดิมโดยดัดแปลงจากความคิดเดิม	มีวิธีการแก้ปัญหาโดยไม่มีความคิดแปลกใหม่

การวัดผลและประเมินผล	
คะแนนรวม (คะแนน)	ความหมาย
18-21	มีการคิดเชิงนวัตกรรมในระดับสูง
13-17	มีการคิดเชิงนวัตกรรมในระดับปานกลาง
8-12	มีการคิดเชิงนวัตกรรมในระดับต่ำ
7	ไม่มีการคิดเชิงนวัตกรรม

ภาพที่ 2 แสดงตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล แบบประเมินการคิดเชิงนวัตกรรม (ต่อ)

- 3) นำแบบประเมินการคิดเชิงนวัตกรรมที่สร้างขึ้นนี้ ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะและการจัดกิจกรรมส่งเสริมศึกษาในแผนการจัดการเรียนรู้ ความสอดคล้องของเกณฑ์การประเมินรายการประเมินแต่ละรายการ กับระดับคุณภาพของแต่ละรายการ เกณฑ์การวัดผลและประเมินผล รับฟังข้อเสนอแนะ นำมาปรับปรุง แล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องในการวัดผลประเมินผลชิ้นงาน ความสอดคล้องกับจุดประสงค์และการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ (IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.67-1.00 ทำการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
- 4) นำแบบประเมินการคิดเชิงนวัตกรรมที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้ว ไปใช้ประเมินชิ้นงานจริงของกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2.2.2 แบบวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

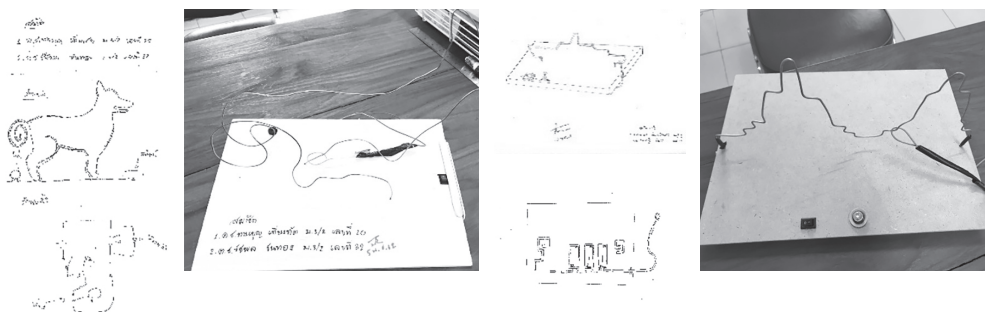
- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และการวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์
- 2) สร้างแบบวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ โดยผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุง และดัดแปลงจากแบบวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของนพคุณ แดงบุญ (2552) และพิชญานิน ลายเจียร (2557) โดยแบบวัดเจตคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนแบบประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท โดยมีทั้งเจตคติทางบวก และทางลบ จำนวน 25 ข้อคำถาม
- 3) นำแบบวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณา และจึงนำมาให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) เลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ≥ 0.50 โดยมีข้อคำถามที่ใช้ได้จำนวน 21 ข้อ และมีข้อคำถามที่ใช้ไม่ได้จำนวน 4 ข้อ

4) นำแบบวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ ที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้ว ทั้งหมด 21 ข้อ ไปทดสอบ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนสาธิตมัธยม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยมีจำนวนนักเรียน 38 คน ซึ่งเป็นห้องที่มีจำนวนนักเรียนใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง

5) นำคะแนนที่ได้มาหาความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาเป็นวิธีที่ครอนบาค พัฒนาขึ้น (กัญญา ลินทรตันศิริกุล, 2559) โดยแบบวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.73 จากนั้นจึงจัดทำแบบวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ฉบับจริง และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1. ในคาบแรกของการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ก่อนเรียน เก็บเป็นผลเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ก่อนการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา ก่อนจะเริ่มการจัดการเรียนรู้กิจกรรมสะเต็มศึกษาในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 แล้วดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง รู้จักเทคนิคการบัดกรีและสร้างเกมทดสอบสมาธิ โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) สอนทฤษฎีเกี่ยวกับเทคนิคการบัดกรี และทบทวนความรู้ เรื่อง การต่อวงจรพื้นฐาน เช่น การต่อวงจรแบบอนุกรมและขนาน 2) ให้นักเรียนออกแบบวงจรเกมทดสอบสมาธิตามจินตนาการ ลงบนกระดาษ A4 ทั้งด้านหน้า และด้านหลังของวงจร 3) ให้นักเรียนเตรียมอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการสร้างวงจรตามที่นักเรียนออกแบบมาทำในคาบเรียนสัปดาห์ถัดไป 4) ให้นักเรียนสร้างวงจรเกมทดสอบสมาธิตามที่นักเรียนออกแบบไว้ และนำเสนอหน้าชั้นเรียน และ 5) นำเกมทดสอบสมาธิที่นักเรียนออกแบบและสร้างชิ้นงานมาตรวจให้คะแนนชิ้นงานตามหัวข้อในแบบประเมินการคิดเชิงนวัตกรรม นำคะแนนที่ได้เก็บเป็นผลการคิดเชิงนวัตกรรมก่อนการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา แสดงดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ภาพตัวอย่าง การออกแบบ และชิ้นงานของนักเรียน การจัดการเรียนรู้กิจกรรมสะเต็มศึกษาตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง รู้จักเทคนิคการบัดกรีและสร้างเกมทดสอบสมาธิ

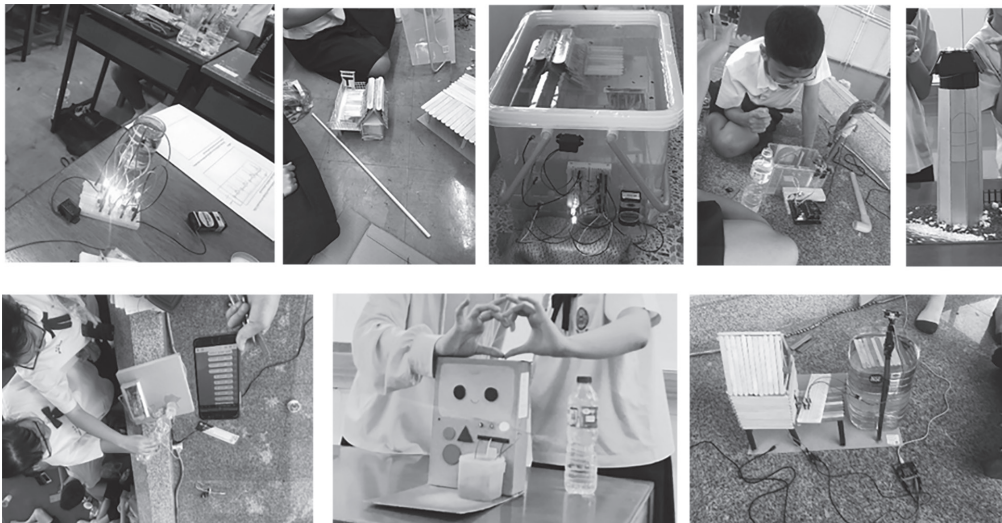
3.2 จัดการเรียนรู้กิจกรรมสะเต็มศึกษาตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การสร้างวงจร LED เตือนกันขโมย บนแผ่นโปรโตบอร์ด โดยมีการจัดกิจกรรมดังนี้ 1) สอนทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับแผ่นโปรโตบอร์ด และทบทวนหลักการทำงานของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดต่าง ๆ 2) สร้างสถานการณ์จำลอง คือ ถ้ามีขโมยขึ้นบ้านของนักเรียน แล้วกำลังเปิดประตูบ้านของนักเรียน โดยมีเงื่อนไข คือ เมื่อมีขโมยสัมผัสลูกบิดประตู หลอด LED จะต้องสว่าง 3) ให้นักเรียนคิดและหาวิธีการสร้างวงจร LED เตือนกันขโมย จากอินเทอร์เน็ตโดยใช้สมาร์ทโฟนที่นักเรียนมีอยู่ช่วยในการสืบค้นข้อมูล 4) เมื่อทำการสืบค้นแล้วให้นักเรียน

ออกแบบและลงต่อวงจรลงบนแผ่นโปรโตบอร์ด และ5) ให้นักเรียนสร้างวงจร LED เตือนกันขโมยให้สำเร็จ แล้วนำเสนอผลงาน แสดงดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ภาพตัวอย่าง การจัดการเรียนรู้กิจกรรมสะเต็มศึกษาตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การสร้างวงจร LED เตือนกันขโมย บนแผ่นโปรโตบอร์ด

3.3. จัดการเรียนรู้กิจกรรมสะเต็มศึกษาตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การสร้างนวัตกรรมเครื่องบอกระดับน้ำอย่างง่าย โดยมีการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1) ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์จำลองในใบกิจกรรมที่แจกให้ แล้วระบุปัญหา จากสถานการณ์ 2) ให้นักเรียนสืบค้น รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา และข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้ในการแก้ไขปัญหา 3) ให้นักเรียนออกแบบวิธีการแก้ไขปัญหา ลงในใบกิจกรรม 4) ให้นักเรียนออกแบบและผลิตชิ้นงานการสร้างเครื่องบอกระดับน้ำอย่างง่าย สำหรับการแก้ไขปัญหา และ5) ให้นักเรียนทดสอบ ปรับปรุงแก้ไขชิ้นงาน (เครื่องบอกระดับน้ำอย่างง่าย) และนำเสนอชิ้นงาน หลังจากนั้นเมื่อนักเรียนสร้างนวัตกรรม หรือชิ้นงานเครื่องบอกระดับน้ำอย่างง่ายเรียบร้อยแล้ว นำนวัตกรรม หรือชิ้นงาน และใบกิจกรรมของนักเรียนมาตรวจ และให้คะแนนชิ้นงานตามหัวข้อในแบบประเมินการคิดเชิงนวัตกรรม นำคะแนนที่ได้เก็บเป็นผลการคิดเชิงนวัตกรรมหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา แสดงดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ภาพตัวอย่าง การจัดการเรียนรู้กิจกรรมสะเต็มศึกษาตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การสร้างนวัตกรรมเครื่องบอกระดับน้ำอย่างง่าย

3.4 ในคาบสุดท้ายของการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ให้นักเรียนนำเสนอผลงานนวัตกรรม (เครื่องบอกระดับน้ำอย่างง่าย) ที่เรียบร้อยสมบูรณ์ พร้อมสาธิตการทำงานของเครื่องบอกระดับน้ำหน้าชั้นเรียน หลังจากนั้นให้นักเรียนทำแบบวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์หลังเรียนเก็บเป็นผลเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์หลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา

3.5 นำคะแนนและผลที่ได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์ทางสถิติ และโปรแกรมสำเร็จ ดังนี้

1. การประเมินการคิดเชิงนวัตกรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
2. การศึกษาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test dependent
3. การเปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test dependent

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบการคิดเชิงนวัตกรรมระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ และ 2) เปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 มีจำนวนนักเรียน 36 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม ใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่มทั้งหมด 4 ห้องเรียน แล้วจับฉลากมา 1 ห้องเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้การจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา ในรายวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 แผน ใช้เวลาทั้งหมด 18 ชั่วโมง และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบประเมินการคิดเชิงนวัตกรรม และ 2) แบบวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ จำนวน 21 ข้อ จากการวิจัย ได้ผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาที่ระดับนัยสำคัญ .05 แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์การคิดเชิงนวัตกรรมระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา ในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig
ก่อนการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา	36	13.44	1.36	12.88*	35	0.000
หลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา	36	16.39	1.48			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า หลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 36 คน มีค่าเฉลี่ย 16.29 สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา คือ 13.44 มีค่า $t = 12.88$ แสดงให้เห็นว่า หลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษานักเรียนมีการคิดเชิงนวัตกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา ที่ระดับนัยสำคัญ .05

2. เจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ ไม่แตกต่างกัน แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์เจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา ในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig
ก่อนการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา	36	3.59	0.30	0.34	35	0.736
หลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา	36	3.60	0.29			

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า เจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรม สะเต็มศึกษาในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 36 คน มีค่าเฉลี่ยเป็น 3.59 และ 3.60 ตามลำดับ และมีค่า $t = 0.34$ แสดงให้เห็นว่า เจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาไม่แตกต่างกัน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา ในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์

จากผลการวิจัย พบว่า การคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 โดยการที่นักเรียนมีการคิดเชิงนวัตกรรมหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาช่วยพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมให้ผู้เรียนมีการคิดเชิงนวัตกรรมในระดับที่สูงขึ้น เนื่องจากกิจกรรมสะเต็มศึกษาถูกสร้างมาจากการบูรณาการความรู้ของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เมื่อครูสร้างและนำกิจกรรมนี้ไปสอนนักเรียน นักเรียนจะเกิดความรู้ที่ได้จากการคิดและลงมือทำด้วยตนเอง (Pimthong & Williams, 2018, p.3-5) และในขณะจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา ครูลดบทบาทการเป็นผู้อธิบาย หรือบรรยายลง แต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ และค้นพบคำตอบด้วยตนเองมากขึ้น เพิ่มความฉลาดรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของทักษะในศตวรรษที่ 21 (Ceylan & Ozdilek, 2015, p.223-224) กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม สงสัย และหาคำตอบเชื่อมโยงความรู้จากประสบการณ์เดิมเข้ากับประสบการณ์ใหม่ ให้อิสระในการสร้างชิ้นงานโดยปราศจากกรอบเงื่อนไข ไม่ให้ผู้เรียนดูถูกจินตนาการของผู้เรียนเอง เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น ซึ่งสอดคล้อง

กับแนวคิดของ เนาวนิตย์ สงคราม (อ้างถึงใน เนาวนิตย์ สงคราม, 2557, น.33-35) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้แบบโครงการและการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างความรู้ที่เป็นนวัตกรรมสำหรับนิสิตนักศึกษา ครุศาสตร์บัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ที่พบว่า กลุ่มผู้เรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าสามารถสร้าง ผลงานนวัตกรรมได้ดีกว่ากลุ่มผู้เรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์น้อยกว่า โดยกลุ่มผู้เรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์ สูงสามารถสร้างนวัตกรรมได้ในระดับสูงเช่นกัน โดยการคิดเชิงนวัตกรรมนี้ผู้วิจัยยังไม่พบการวิจัยในระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย นอกจากนี้ Orlandi (2010) ได้ศึกษาการออกแบบการจัดการเรียนรู้ สำหรับการคิดเชิงนวัตกรรมผ่านกรณีตัวอย่างของบูโน มุนารี ศิลปิน นักออกแบบ และนักการศึกษา ชาวญี่ปุ่น ที่พัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนชาวญี่ปุ่น โดยกล่าวว่า การที่ผู้เรียนจะสร้าง นวัตกรรมได้ ต้องมีความคิดสร้างสรรค์เป็นพื้นฐาน การจัดการศึกษาต้องเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ของผู้เรียนจึงจะดีที่สุด เช่น การทดลอง การเล่นเกม และผสมผสานกับศิลปะ ที่เรียกว่า “Play with Art” และนวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้ เมื่อผู้เรียนมีการคิดเชิงนวัตกรรมอันเป็นความคิดที่แปลกใหม่อย่างสร้างสรรค์ (เบิร์น, 2552) ที่เป็นการคิดเชิงบูรณาการ คือ สามารถมองเห็นทุกมิติของปัญหา แล้วหาวิธีแก้ที่ทะลุรอบ และเป็นไปได้ ด้วยวิธีใหม่และสร้างสรรค์ (วากเนอร์, 2561) โดยใช้กระบวนการแก้ไขปัญหาในการค้นหา การผสมผสาน และจัดเรียงข้อมูล เพื่อให้ได้แนวคิดหรือวิธีการใหม่ (วิชและเลแกนด, 2011 อ้างถึงใน สุกัญญา แซ่ม้อย, 2555)

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งโจทย์ให้ผู้เรียนสร้างนวัตกรรมโดยให้นักเรียนขยายโจทย์เครื่องบอกระดับ น้ำอย่างง่ายตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้บอกระดับของน้ำในแท่งค์ หรือ การบอกระดับน้ำที่เข้ามาในบ้าน เนื่องจากปัญหาท่วมที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเผชิญในหลาย ๆ ครั้ง โดยให้ผู้เรียนใช้ความรู้เรื่อง การต่อวงจรในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์ประยุกต์ใช้กับการเขียนคำสั่งลงบน ไมโครบิทของวิชาการโปรแกรมที่ผู้เรียนกำลังเรียนเพื่อบอกระดับของน้ำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยังไม่มีใครเคยทำมา ก่อน ให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนและสร้างสรรค์ชิ้นงานหรือนวัตกรรม โดยเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ จริง ในการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมศึกษา จะใช้แนวคิดการออกแบบเชิงวิศวกรรม 6 ขั้นตอน ผสมผสานกับการ เรียนรู้วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสนำความรู้มาออกแบบวิธี การหรือกระบวนการเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันได้ (สสวท. และเพิ่มเติมศึกษา ประเทศไทย, 2557) เมื่อผู้เรียนเกิดทักษะการคิดสร้างสรรค์และออกแบบการแก้ปัญหา ได้แล้ว ผู้เรียนสามารถระบุปัญหา เกิดความคิดริเริ่ม เชื่อมโยงหรือบูรณาการความรู้ต่าง ๆ แล้วเกิดการ สะท้อนความคิด (การออกแบบ) จนสามารถสร้างแบบจำลองชิ้นงานได้ สร้างสรรค์ชิ้นงาน ที่สามารถแก้ ปัญหาได้จริง และนำเสนอผลงานได้ ผู้เรียนก็จะสามารถสร้างนวัตกรรมและเป็นนวัตกรรมได้ ทำให้การคิด เชิงนวัตกรรมหลังการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมศึกษาสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมศึกษา

2. ผลการเปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและ หลังการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมศึกษา ในวิชาสนุกกับอิเล็กทรอนิกส์

จากผลการวิจัย พบว่า เจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเพิ่มเติม ศึกษาไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ สาเหตุที่เจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมศึกษาไม่แตกต่างกันนั้น อาจเนื่องมาจากการพัฒนาเจตคติ เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลายาวนานที่เพียงพอ แต่การทดลองครั้งนี้ใช้เวลาทดลองจำนวน 18 คาบ คาบละ 50 นาที ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าเวลาไม่มากเพียงพอที่จะเปลี่ยนแปลงเจตคติของนักเรียน สอดคล้องกับรายงานผลการ

วิจัยของ พิษณุ นิลลายเจียร (2557) ที่พบว่า เจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์กับวิธีสอนแบบปกติไม่แตกต่างกัน โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ย 4.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 และวิธีสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ย 4.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 เนื่องจากเวลาที่ใช้ในการทดลองมีระยะเวลาจำกัด ดังนั้น การทดลองนี้ที่มีระยะเวลาจำกัด และไม่มากพอที่จะทำให้ให้นักเรียนสามารถเปลี่ยนแปลงเจตคติได้ ประกอบกับนักเรียนที่เรียนวิชานอกกับอิเล็กทรอนิกส์เป็นกลุ่มที่มีความสนใจในวิชาวิทยาศาสตร์อยู่ก่อนแล้ว จึงทำให้เจตคติระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

สำหรับครูผู้สอน

1. ในการจัดการเรียนรู้ต้องทำการวิเคราะห์นักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้ทราบเจตคติของนักเรียนต่อวิชาวิทยาศาสตร์ ในเบื้องต้นว่ามีความรู้พื้นฐานด้านการต่อวงจรมากน้อยเพียงใด เพื่อให้นักเรียนได้ผลิตชิ้นงานตามศักยภาพของตนเอง ไม่ควรไปบังคับให้นักเรียนทุกกลุ่มต้องผลิตนวัตกรรม หากแต่นวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องเกิดจากการสร้างแรงจูงใจ ให้นักเรียนเห็นความสำคัญ และอยากทำชิ้นงานด้วยเอง อาจจะใช้คะแนนหรือคำชม เป็นแรงจูงใจในการสร้างชิ้นงานของนักเรียน
2. ในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนต้องเริ่มจากการให้ความรู้ หรือทบทวนทฤษฎี และหลักการที่นักเรียน จำเป็นต้องใช้ในเรื่องนั้น ๆ ให้นักเรียนก่อน อาจจะตั้งเป็นคำถามแล้วให้นักเรียนใช้สมาร์ทโฟนช่วยในการสืบค้นข้อมูล และเริ่มพัฒนาการสร้างชิ้นงานจาก ระดับง่ายไประดับยาก
3. การจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาเป็นการบูรณาการความรู้จาก 4 สาขาวิชา คือ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม และคณิตศาสตร์ ถ้าหากผู้สอนไม่ถนัดในด้านไหน ควรปรึกษา หรือขอคำแนะนำจากครูผู้สอนในวิชาอื่น ๆ เช่น ผู้วิจัยไม่ถนัดในการด้านการเขียนคำสั่ง หรือการเขียน โปรแกรมลงบนบอร์ด เช่น ไมโครบิท เมื่อนักเรียนสร้างชิ้นงานที่มีการประยุกต์ใช้กับการโปรแกรม ผู้วิจัยจึงขอความช่วยเหลือจากครูในสาขาคอมพิวเตอร์ ให้ช่วยให้คำแนะนำ และสอนนักเรียนที่มีความสนใจในการเขียนโปรแกรม ซึ่งเป็นการบูรณาการข้ามศาสตร์ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนได้อีกด้วย
4. ในการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษา ครูต้องทำหน้าที่เป็นโค้ช หรือผู้ให้คำแนะนำ หรือให้คำปรึกษาเท่านั้น
5. การแบ่งกลุ่มนักเรียนให้สร้างสรรค์ชิ้นงาน ด้วยกิจกรรมสะเต็มศึกษา ไม่ควรให้นักเรียน ทำเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ เพราะจะทำให้นักเรียน แสดงความคิดของตนเองออกมาได้น้อยลง และไม่ช่วยกันทำงาน
6. การประเมินการคิดเชิงนวัตกรรม จากนวัตกรรม หรือชิ้นงานของนักเรียน ควรเพิ่มเวลาให้มากกว่า 4 สัปดาห์ เนื่องจากนักเรียนให้ข้อเสนอแนะว่า เวลาในการสร้างสรรค์ชิ้นงานน้อยเกินไป

สำหรับผู้บริหารและสถานศึกษา

ถ้าครูผู้สอนต้องการจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาในโรงเรียน ผู้บริหารสามารถให้การสนับสนุน ในส่วนของงบประมาณหรือค่าใช้จ่ายสำหรับวัสดุและอุปกรณ์ ให้กับนักเรียนและครูผู้สอน เพื่อให้เกิดกำลังใจในการ

สร้างสรรค์ชิ้นงาน และสถานศึกษาอาจจะต้องมีเวทีให้นักเรียนแสดงผลงาน เช่น กิจกรรมวันวิทยาศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมศึกษาในรายวิชาวิทยาศาสตร์อื่น ๆ เช่น ชีววิทยา ฟิสิกส์ และ เคมี เป็นต้น ทั้งรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติม รวมไปถึงระดับชั้นอื่น ๆ เช่น นักเรียนชั้นประถมศึกษาและ ปฐมวัย เพื่อให้มีผลครอบคลุมนักเรียนทุกระดับชั้นของการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ถ้านักเรียนมีความสนใจหรือชอบศิลปะ สามารถนำกิจกรรมไปบูรณาการกับวิชาศิลปะ และ พัฒนางานวิจัย โดยใช้การจัดกิจกรรม แบบ STEAM Education โดยบูรณาการวิชาศิลปะ เข้ากับสะเต็ม (STEM) ได้อีกด้วย

บรรณานุกรม

- กัญญา ลินทนต์ศิริกุล. (2559). *ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยหลักสูตรและการเรียนการสอนหน่วยที่ 9* (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไดยอร์, เจฟฟ์., เกรเกอร์เซน, ฮาล., และ คริสเตนเซน, เคลย์ตัน. (2558). *นวัตกรรมพลิกโลก [The Innovator's DNA]* (นรา สุภักโรจน์, ผู้แปล). นนทบุรี: ปราณ. (ต้นฉบับพิมพ์ ปี ค.ศ. 2011).
- นพคุณ แดงบุญ. (2552). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์* (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.
- เนาวนิตย์ สงคราม. (2557). *การสร้างนวัตกรรม : เปลี่ยนผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างนวัตกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจวรรณ ถนอมชยวัช, ผ่องศรี วาณิชศุภวงศ์, วุฒิชัย เนียมเทศ และณัฐวิทย์ พจนตันติ. (2559). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21: ความท้าทายในการพัฒนานักศึกษา. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 3(2), 208-222.
- เบิร์น, เกรเกอร์. (2552). *ต้นแบบนักคิดนวัตกรรม [Iconoclast]* (ณัฐยา สันตรการผล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท. (ต้นฉบับพิมพ์ ปี ค.ศ. 2008).
- ปรเมศวร์ ขาวสุด, ดวงเดือน สุวรรณจินดา และสุจินต์ วิศวธีรานนท์. (2563). ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง เซลล์ของสิ่งมีชีวิต ที่มีต่อมโนคติทางวิทยาศาสตร์ และความสุขในการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนย่านตาขาวรัฐชนูปถัมภ์ จังหวัดตรัง. *วารสารออนไลน์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 20(1), 132-146 สืบค้น 1 กันยายน 2563, จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/eduthu/issue/view/16593>.
- พิชญานิน ลายเจียร. (2557). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ ระหว่างการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์กับวิธีสอนแบบปกติ* (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. สงขลา.
- วศิณีส อิศรเสนา ณ อยุธยา. (2560). *เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับ STEM Education (สะเต็มศึกษา)* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วากเนอร์, โทนี. (2561). *Creating Innovators: คู่มือสร้างนักนวัตกรรมเปลี่ยนโลก [Creating Innovators: The Making of young People Who Will Change the World]* (ดลพร รุจิรวงศ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: บุ๊คสเคป.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.). (2560). *การใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมเพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะการแก้ปัญหา ตอนที่ 5*. สืบค้น 17 มกราคม 2563, จาก <http://oho.ipst.ac.th/edp-creative-problem-solving5>.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) และสะเต็มศึกษา ประเทศไทย. (2557). *สะเต็มศึกษาและการออกแบบเชิงวิศวกรรม*. สืบค้น 17 มกราคม 2563, จาก <http://www.stemed-thailand.org/?knowstem> =สะเต็มศึกษาและการออกแบบ.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2555). แนวคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21". *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 14(2), 118-128.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พรินทวาทกราฟฟิค.
- อรชร ปรารจันทร์ และสุกัญญา แซ่ม้อย. (2561). รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 12(1), 156-168.
- Ceylan, S. & Ozdilek, Z. (2015). Improving a Sample Lesson Plan for Secondary Science Courses within the STEM Education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 177, 223 – 228.
- Orlandi, C. E.A. (2010). Experimental experience in design education as a resource for innovative thinking: The case of Bruno Munari. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2, 5039–5044.
- Pimthong, P. & Williams, J. (2018). Preservice teachers' understanding of STEM education. *Kasetsart Journal of Social Sciences*. Article in press. 1-7.

**ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1**

**Technological Leadership of School Administrators as Perceived
by Teachers under Yala Primary Educational Service Area Office I**

Received : 2020-11-20

Revised : 2021-01-12

Accepted : 2021-03-04

ผู้วิจัย นิสา แป้นเขียว¹

Nisa Paenchian

bow_nofear@hotmail.com

เอกรินทร์ สังข์ทอง²

Ekkarin Sungtong

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีและเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะ ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 และรวบรวมข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 ในการวิจัยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 จำนวน 400 คน ซึ่งได้มาวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t - test) การทดสอบค่าเอฟ (F - test) และการเปรียบเทียบพหุคูณ (LSD)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 มีทัศนะต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2) ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 มีทัศนะต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำแนกตามประสบการณ์การปฏิบัติงานในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูนำเทคโนโลยีมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน เพิ่มงบประมาณด้านครุภัณฑ์ทางเทคโนโลยีให้เพียงพอ และ นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารพร้อมทั้งพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องเพราะเทคโนโลยีก้าวไปอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี

¹ นักศึกษานิเทศศาสตร์, สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

M.Ed. (Educational Administration), Graduate Student, Department of Educational Administration, Faculty of Education, Prince of Songkla University

² รศ.ดร. ภาควิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Lecturer, Department of Educational Administration, Faculty of Education, Prince of Songkla University

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the level of Technological Leadership of School Administrators as Perceived by Teachers under Yala Primary Educational Service Area Office I 2) to compare Technological Leadership of School Administrators as Perceived by Teachers under Yala Primary Educational Service Area Office I classified by, educational background, work experience and institution size 3) to gather suggestions for development about Technological Leadership of School Administrators as Perceived by Teachers under Yala Primary Educational Service Area Office I. The sample consisted of 400 teachers under Yala Primary Educational Service Area Office I. The reliability of the questionnaire was .953. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test and multiple comparison (LSD).

The results of the research showed that 1) Teachers under Yala Primary Educational Service Area Office I had a high level of attitude towards the technological leadership of school administrators in the overall picture. When considering each aspect, it was found that every aspect is at a high level. 2) The attitude of teachers under Yala Primary Educational Service Area Office I towards the technological leadership of school administrators classified by educational background as a whole were significantly different at .01 level. When classified according to the size of the school as a whole, it is significantly different at the .01 level. 3) Suggestions on the development of technology leadership of school administrators according to the Teachers under Yala Primary Educational Service Area Office I are to encourage teachers to integrate technology into teaching and learning, increase the budget for technology supplies and use technology for administration as well as continuously develop knowledge because technology moves fast.

Keywords : Leadership, Technological Leadership

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีความมุ่งมั่นที่จะขับเคลื่อนประเทศด้วยนโยบาย 4.0 เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม ขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ ปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 เมื่อโลกได้ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีจึงเข้ามามีบทบาทในทุกระดับ ทุกวงการ และแง่มุมของชีวิต ทำให้การติดต่อสื่อสาร รับรู้ข่าวสาร พร้อมทั้งติดตามความเคลื่อนไหวในทุกมุมโลกเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว การปฏิบัติเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจึงมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตและทำวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านชีวิตความเป็นอยู่ การติดต่อสื่อสาร การทำงาน วงการแพทย์ วงการธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวงการศึกษ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการศึกษาอันส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้บริหารและครู (พงศ์ดี ผกามาศ, 2553) เนื่องจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในด้านการศึกษการทำงานในยุคปัจจุบันต้องอาศัยคอมพิวเตอร์ในการทำงานโดยทั้งสิ้น ดังนั้นการศึกษาจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังช่วยแก้ปัญหาทางด้านการศึกษาให้สำเร็จลุล่วงไปได้โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างสะดวก และรวดเร็วมากยิ่งขึ้น (ยีน ภู่วรรณ และ สมชาย นำประเสริฐชัย, 2546)

จากคำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าเทคโนโลยีมีความจำเป็นในการพัฒนาการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะเทคโนโลยีสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานและการจัดการเรียนการสอนได้ ซึ่งในด้านการบริหารงาน การนำเครื่องมือเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการข้อมูลจะช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นอย่างมาก ความสำคัญของเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้งจึงเป็นเรื่องที่ท้าทายสำหรับการเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในระดับของสถานศึกษาที่ควรมีภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี แม้เทคโนโลยีจะมีความสำคัญมากเพียงใดแต่สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญกว่าเทคโนโลยีนั่นคือ คนผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีโดยเฉพาะในโรงเรียนแล้ว ผู้ที่เป็นกุญแจสำคัญที่สุดในการนำเทคโนโลยีมาปรับไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้นคือ ผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการบริหารสถานศึกษาในด้านวิชาชีพ เพราะสถานศึกษาเป็นระบบย่อยของระบบการศึกษาและระบบสังคม การจัดการศึกษาในสถานศึกษาจึงต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553) ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำเฉพาะด้านที่เรียกว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษา เพื่อจัดการศึกษาและดำเนินงานการบริหารสถานศึกษา (ชลิต เกิดทิพย์, 2549) วงการการศึกษาจึงต้องการผู้นำที่มีภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี ต้องการผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่สามารถชี้ทางการนำเทคโนโลยีการศึกษาไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ต้องสามารถชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นและสามารถชี้แนะให้บุคคลที่เกี่ยวข้องนำไปใช้อย่างจริงจัง (วสันต์ อดิศักดิ์, 2553)

ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเองให้ทันกับเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาขึ้น และเพื่อที่จะสามารถทำงานได้ในศตวรรษที่ 21 ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในมาตรา 65 กล่าวว่า ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนจะละเลยบทบาทแห่งความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษาไม่ได้ เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนจะต้องบริหารโรงเรียนในทุกด้าน อันได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารงานงบประมาณ และงานบริหารงานทั่วไป (ปราชญา กล้าผจญ, 2547 อ้างถึงใน ขวลิต เกิดทิพย์, 2549) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความชำนาญในการบูรณาการเทคโนโลยีและนำไปใช้โดยสามารถดำเนินผ่านสภาวะความเปลี่ยนแปลงได้ หากผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุนหรือไม่เห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีมาใช้ ย่อมส่งผลให้ผู้ได้บังคับบัญชาขาดความมั่นใจและขาดกำลังใจในการทำงานได้เช่นกัน (ขวลิต เกิดทิพย์, 2549)

ในปัจจุบันการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษายังไม่สามารถนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้ดีเท่าที่ควร เนื่องด้วยข้อจำกัดหลายด้าน เช่น ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ และที่สำคัญคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และกระบวนการการเรียนรู้ ระบบเทคโนโลยีไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา (อุดม ต้องเซ่งกี, 2551) นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีปัญหาการนำเทคโนโลยีไปใช้เพื่อการบริหารโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการบริหารงานวิชาการยังมีปัญหาสูงกว่าด้านอื่นและงานวิจัยของ สุทธนู ศรีไสย์ และคณะ (2547) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิภาพการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” พบว่าประสิทธิภาพการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมของประเทศอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับตัวชี้วัดและเกณฑ์ที่ตั้งไว้สิ่งที่ต้องปรับปรุงเร่งด่วนใน 2 อันดับแรก คือ ด้านบุคลากรและด้านการบริหารจัดการ และผู้บริหารบางท่านยังไม่เห็นความสำคัญหรือยังไม่กล้าที่จะเปิดรับเทคโนโลยีเหล่านี้เนื่องจากตนเองยังไม่สามารถปรับตัวและปรับใช้เทคโนโลยีที่มีการพัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ อย่างไม่หยุดยั้ง Stegall (1998 อ้างถึงใน สุนันทา สมใจ, 2561)

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สถานศึกษาหลายแห่งมีการวางระบบเครือข่ายที่มีความเสถียรภาพ และมีความเร็วสูง ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตามยังมีโรงเรียนหลายแห่งที่ยังขาดการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา บางโรงเรียนผู้บริหารยังขาดภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี ยังไม่มีวิสัยทัศน์ และไม่คอยให้การสนับสนุน ไม่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี ตามที่นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประจำปีประมาณ 2558 ได้ประกาศให้มีการมุ่งเน้น การผลิตบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาตนเองโดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้นั้น ทั้งนี้มีปัจจัยหลายอย่างที่เป็นส่วนทำให้โรงเรียนขาดการส่งเสริมทางด้านเทคโนโลยี แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยเล็งเห็นคือ โรงเรียนจะต้องมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี

ดังนั้นจากความสำคัญและปัญหาของภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงและพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีและมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการเทคโนโลยีในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะ ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 1 จำแนกตามวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 1

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำนวน 2,144 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูจำนวน 400 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง และการใช้วิธีสุ่มแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ตามขนาดของสถานศึกษา จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random Sampling) ใช้วิธีจับฉลากโดยการสุ่มแบบไม่คืนกลับ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane' (1978 อ้างถึงใน ผ่องศรี วาณิชยกุลวงศ์, 2546 : 140)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำนวน 1 ชุด โครงสร้างของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) ประกอบด้วยวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของโรงเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำนวน 23 ข้อ มีลักษณะ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบเรื่องภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของนักการศึกษาหลายท่าน มีอยู่ 6 องค์ประกอบ ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ตของ (Likert Scales) แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีอยู่ในระดับใด โดยกำหนดค่าน้ำหนักของคะแนน 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1

การเก็บและรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามถึงโรงเรียนด้วยตนเอง หลังจากส่งแบบสอบถามแล้ว 15 วัน ผู้วิจัยไปติดตามและรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง (ผู้ให้ข้อมูลคือ ครูฝ่ายวิชาการ ครูที่สอนวิชาคอมพิวเตอร์) ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 400 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ที่เก็บรวบรวมได้ ไปวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อประมวลผลและหาค่าสถิติ ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ และขนาดโรงเรียน โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

2. แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี ทำการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีและเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ และขนาดโรงเรียน ดังนี้

2.1 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามทักษะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 โดยการหา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เป็นรายข้อ โดยภาพรวมทั้ง 6 องค์ประกอบ แล้วนำค่าไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวิเคราะห์ผลการประเมิน โดยวิธีการแปลผลตามเกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute criteria)

2.2 ทำการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน ด้วยการทดสอบค่าที (t-test)

2.3 ทำการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามทักษะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของโรงเรียนแตกต่างกัน ด้วยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) แบบวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เมื่อพบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกันนำไปทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการ Least Significant Difference (LSD)

2.4 รวบรวมข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามในการพัฒนาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ตามลำดับความถี่

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทักษะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 1

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามทักษะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 1 รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 โดยภาพรวม

องค์ประกอบ ด้านที่	ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี	$\bar{X}$	S.D	ระดับภาวะผู้นำ ทางเทคโนโลยี
1	การมีความรู้ทางเทคโนโลยี	4.16	0.63	มาก
2	การใช้เทคโนโลยีในการบริหาร	4.15	0.64	มาก
3	การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา	4.21	0.63	มาก
4	การจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี	4.13	0.68	มาก
5	การวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยี	4.12	0.72	มาก
6	การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม	4.24	0.64	มาก
รวม		4.17	0.59	มาก

ตาราง 1 พบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 มีทัศนะต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และองค์ประกอบด้านการวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 1

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะ ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 1 จำแนกตามวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา รายละเอียดดังตาราง 2 – 4

ตาราง 2 การทดสอบค่า (t-test) เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา

ด้าน	ปริญญาตรี หรือต่ำกว่า		ปริญญาโท หรือสูงกว่า		t	Sig. (1-tailed)
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
1. การมีความรู้ทางเทคโนโลยี	4.17	0.63	4.06	0.52	0.88	0.19
2. การใช้เทคโนโลยีในการบริหาร	4.15	0.65	4.09	0.48	0.62	0.27
3. การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา	4.21	0.63	4.23	0.54	0.21	0.42
4. จัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี	4.14	0.69	4.01	0.54	1.17	0.13
5. การวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยี	4.17	0.68	3.43	0.82	5.37	0.00**
6. การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม	4.26	0.65	3.91	0.46	3.66	0.00**
รวม	4.18	0.60	3.96	0.35	1.92	0.02*

หมายเหตุ ** $p < .01$; * $p < .05$

จากตาราง 2 ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่มีวุฒิปริญญาตรีหรือต่ำกว่า มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมสูงกว่าครูที่มีวุฒิปริญญาโทหรือสูงกว่า

เมื่อพิจารณาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า ครูที่มีวุฒิปริญญาตรีหรือต่ำกว่า มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี ด้านการวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยี และด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม สูงกว่าครูที่มีวุฒิปริญญาโทหรือสูงกว่า แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

ตาราง 3 การทดสอบ (F-test) เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การปฏิบัติงาน

ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี	ต่ำกว่า 10 ปี		ตั้งแต่ 11 – 20 ปี		มากกว่า 20 ปี		F	Sig.	คู่ที่ ต่างกัน
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D			
1. การมีความรู้ทางเทคโนโลยี	4.20	0.60	4.11	0.66	4.17	0.59	0.86	0.42	-
2. การใช้เทคโนโลยีในการบริหาร	4.21	0.59	4.07	0.65	4.18	0.72	2.19	0.11	-
3. การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา	4.27	0.55	4.07	0.69	4.40	0.61	7.67	0.00**	(1,2) (2,3)
4. การจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี	4.19	0.63	4.03	0.74	4.23	0.65	2.94	0.05 *	(1,2)
5. การวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยี	4.11	0.65	4.10	0.76	4.24	0.76	0.95	0.39	-
6. การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม	4.25	0.57	4.18	0.71	4.33	0.62	1.27	0.28	-
รวม	4.20	0.52	4.09	0.63	4.26	0.60	2.38	0.09	-

หมายเหตุ ** $p < .01$; * $p < .05$

จากตาราง 3 พบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ในด้านการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ด้วยสถิติทดสอบ LSD พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานต่ำกว่า 10 ปี มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบูรณาการ

เทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา สูงกว่าครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานตั้งแต่ 11 – 20 ปี และครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานมากกว่า 20 ปี มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่าครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานตั้งแต่ 11 – 20 ปี นอกจากนี้ยังพบว่า ครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ด้วยสถิติทดสอบ LSD พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานต่ำกว่า 10 ปี ทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีด้านการจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี สูงกว่าครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานตั้งแต่ 11 – 20 ปี

ตาราง 4 การทดสอบ (F-test) เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนคติของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี	ขนาดเล็ก		ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่		F	Sig	คู่ที่ต่างกัน
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D			
1. การมีความรู้ทางเทคโนโลยี	3.61	0.44	4.25	0.61	4.49	0.48	54.05	0.00**	(1,2) (1,3) (2,3)
2. การใช้เทคโนโลยีในการบริหาร	3.59	0.54	4.23	0.58	4.52	0.50	56.19	0.00**	(1,2) (1,3) (2,3)
3. การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา	3.62	0.53	4.28	0.57	4.66	0.40	74.99	0.00**	(1,2) (1,3) (2,3)
4. จัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี	3.64	0.65	4.18	0.64	4.53	0.51	39.78	0.00**	(1,2) (1,3) (2,3)
5.การวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยี	3.65	0.53	4.19	0.68	4.46	0.76	30.26	0.00**	(1,2) (1,3) (2,3)
6. การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ	3.74	0.51	4.29	0.62	4.62	0.50	44.99	0.00**	(1,2) (1,3) (2,3)
รวม	3.64	0.46	4.24	0.55	4.55	0.44	50.02	0.00**	(1,2) (1,3) (2,3)

หมายเหตุ ** p < .01; * p < .05

จากตาราง 13 พบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 เมื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนคติของครูเป็นรายคู่ ด้วยสถิติทดสอบ LSD พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่าครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดกลาง และครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็ก นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดกลาง มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสูงกว่าครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็ก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาในทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 เมื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหาร สถานศึกษาตามทัศนคติของครูเป็นรายคู่ ด้วยสถิติทดสอบ LSD พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่าครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษา ขนาดกลาง และครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็กทุกด้าน คือ ด้านการมีความรู้ทางเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร ด้านการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา ด้านจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ด้านการวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยี และด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดกลาง มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่าครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็กทุกด้าน คือ ด้านการมีความรู้ทางเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร ด้านการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา ด้านจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ด้านการวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยี และด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ

ตาราง 5 ข้อเสนอแนะภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1

ข้อ	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
1	การมีความรู้ทางเทคโนโลยี	
	1. ควรมีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพราะเทคโนโลยีก้าวไปอย่างรวดเร็ว	87
	2. ผู้บริหารควรมีการพัฒนาความรู้อยู่เสมอ	41
	3. สนับสนุนส่งเสริมความรู้ทางเทคโนโลยีให้แก่ครู บุคลากร โดยให้ครูเข้าอบรมในเรื่องของเทคโนโลยีทุกปีการศึกษา	19
	4. เมื่อครูและบุคลากรเข้าอบรมแล้วมีความเกี่ยวกับเทคโนโลยีควรให้ครูบุคลากรนำความรู้ไปพัฒนาต่อยอดกับวิชาที่สอน	1
	5. ควรมีความชำนาญในการใช้เทคโนโลยี	1
2	การใช้เทคโนโลยีในการบริหาร	
	1. ควรใช้เทคโนโลยีเป็นกิจวัตรประจำวันและต้องฝึกเรื่องเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง	19
	2. ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มขยายขีดความสามารถเชิงวิชาชีพของทีมงานและกลุ่มการเรียนรู้ในสถานศึกษา	3
	3. ควรมีการจัดตั้งระบบของโรงเรียนในการจัดสรรข้อมูลในการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ	1
	4. ควรมีความสามารถในการแก้ปัญหาในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้	1
3	การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา	
	1. ควรส่งเสริมให้ครูนำมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจ เข้าใจ และเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนของผู้เรียน	98
	2. ควรบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการฝึกอบรมให้แก่ครู	15

ข้อ	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
4	จัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี 1. จัดทำห้องเรียนคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอต่อผู้เรียน 2. จัดงบประมาณด้านครุภัณฑ์อุปกรณ์ทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย 3. ปรับโครงสร้างให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด 4. ควรนำโครงสร้างทางเทคโนโลยีมาบูรณาการกับการทำโครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียน โดยให้สอดคล้องกับความต้องการ และความต้องการของชุมชน รวมทั้งจะต้องสอดคล้องกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน	78 34 2 2
5	การวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยี 1. ส่งเสริมให้ครู บุคลากรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการวัดและประเมินผล 2. ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประเมินและการตัดสินใจในการบริหารสถานศึกษา 3. ควรจัดอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผลให้กับครูและบุคลากร	11 2 1
6	การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม 1. กำหนดกฎระเบียบ แนวปฏิบัติ ในการใช้เทคโนโลยี ให้ชัดเจน 2. จัดอบรมบุคลากรและนักเรียนเกี่ยวกับโทษของเทคโนโลยีและการใช้เทคโนโลยีให้ถูกต้องเหมาะสม 3. ผู้บริหารควรตระหนักถึงผลกระทบและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี 4. ควรมีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และเป็นประโยชน์มากที่สุด ไม่ใช่เทคโนโลยีในทางที่ผิด	4 3 1 1

จากตาราง 14 พบว่าครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาได้ดังนี้ ในด้านการมีความรู้ทางเทคโนโลยี พบว่าข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ ควรมีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพราะเทคโนโลยีก้าวไปอย่างรวดเร็ว รองลงมา คือ ผู้บริหารควรมีการพัฒนาความรู้อยู่เสมอ ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร พบว่าข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ ควรใช้เทคโนโลยีเป็นกิจวัตรประจำวันและต้องฝึกเรื่องเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง รองลงมา คือ ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มขยายขีดความสามารถเชิงวิชาชีพของทีมงานและกลุ่มการเรียนรู้ในสถานศึกษา ด้านการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ ควรส่งเสริมให้ครูนำมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจ เ้าใจ และเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนของผู้เรียน รองลงมา คือ ควรบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการฝึกอบรมให้แก่ครู ด้านจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ จัดทำห้องเรียนคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอต่อผู้เรียน รองลงมา คือ จัดงบประมาณด้านครุภัณฑ์อุปกรณ์ทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้านการวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยี ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ ส่งเสริมให้ครู บุคลากรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการวัดและประเมินผล รองลงมา คือ ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประเมินและการตัดสินใจในการบริหารสถานศึกษา ด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ กำหนดกฎระเบียบ แนวปฏิบัติ ในการใช้เทคโนโลยี ให้ชัดเจน รองลงมา คือ จัดอบรมบุคลากรและนักเรียนเกี่ยวกับโทษของเทคโนโลยีและการใช้เทคโนโลยีให้ถูกต้องเหมาะสม

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 มีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ และสมมติฐานดังนี้

1. ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 มีทัศนะต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 1.การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม 2.การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา 3.การมีความรู้ทางเทคโนโลยี 4.การใช้เทคโนโลยีในการบริหาร 5.การจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี 6.การวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับ ภัทราพร ธัญกิจเจริญสิน (2559 : 8) ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า ระดับภาวะผู้นำทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับ ภัทรา ธรรมวิทยา (2557 : 5) ที่ได้ศึกษาการศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในเขตธนบุรี พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในเขตธนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของโรสนานี หะมิมะ (2553) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรจบ บุญจันทร์ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่าระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีและระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก และ สันติ หอมทวีโชค (2554) ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี ผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 มองว่าผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางด้านเทคโนโลยี เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวดที่ 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาตรา 65 ได้กล่าวไว้ว่า “ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ” ซึ่งบุคคลสำคัญที่ทำให้ การวางแผนและจัดการกับเทคโนโลยีสารสนเทศในระบบการศึกษา ประสบผลสำเร็จ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เพราะนอกจากจะมองเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นในระบบของการจัดการเรียนการสอนแล้ว ผู้บริหารยังต้องเห็นความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศที่แตกต่างออกไปจากฝ่ายปฏิบัติการหรือครูผู้สอนต้องเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ กำหนดนโยบายทางการศึกษา หลักสูตรการศึกษา เพื่อให้ทันต่อพัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจของผู้บริหาร การปรับตัวให้ทันเพื่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ตลอดเวลา รวมทั้งวางแผน วิธีการ และกระบวนการตัดสินใจในการทำงานที่เปลี่ยนไปเป็นสิ่งที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ

วิสัยทัศน์ เพื่อจะสามารถทำงานได้ในสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ และนอกจากนั้นผู้บริหารการศึกษาต้องส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษามีการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ และจัดให้มีส่วนสนับสนุนการศึกษาเพื่อลดภาระของผู้สอนให้น้อยลง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 64-67) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเทคโนโลยีโดยได้กำหนดไว้ในกลยุทธ์ที่ 2 ว่า พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรและส่งเสริมความสามารถด้านเทคโนโลยี เพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และยังต้องการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้เพื่อยกระดับสู่มาตรฐานสากล ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ครูมองระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

2. ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตาม วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา ดังนี้

2.1 ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่มีวุฒิปริญญาตรีหรือต่ำกว่า มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมสูงกว่าครูที่มีวุฒิปริญญาโทหรือสูงกว่า

คล้ายคลึงกับ วินา สุทธิโพธิ์ (2561) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า ในภาพรวมแตกต่างกัน โดยครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีหรือต่ำกว่า มีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามากกว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาโทหรือสูงกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกันมีความคาดหวังต่อพฤติกรรมภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาต่างกัน โดยที่ครูที่มีวุฒิปริญญาตรีหรือต่ำกว่า อาจจะมีคาดหวังต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษามากกว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาโทหรือสูงกว่า เพราะครูที่มีวุฒิปริญญาตรีหรือต่ำกว่าได้รับการถ่ายทอดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนไม่หลากหลาย ส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นการเรียนการสอนแบบถ่ายทอดความรู้จากคณาจารย์ ยังเป็นการเรียนการสอนแบบอยู่ในขอบเขต ซึ่งอาจจะต่างจากครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาโทหรือสูงกว่า ที่ในระหว่างเรียนได้มีการบูรณาการเรียนรู้อย่างหลากหลาย และการแสวงหาความรู้ได้อย่างตรงจุด อีกทั้งในระหว่างการศึกษาที่ได้รับการสอนให้มีการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์มากกว่าปริญญาตรี ซึ่งครูที่มีวุฒิปริญญาโทหรือสูงกว่า อาจจะมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะความสามารถ และมีความตระหนักในเรื่องของเทคโนโลยีมากกว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีหรือต่ำกว่า จึงเล็งเห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับ สุนันทา สมใจ (2561) ให้ความสำคัญของภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาอยู่แล้ว รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้อื่นพัฒนาตนเองในเรื่องของการใช้เทคโนโลยี และมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน สุกัญญา แซ่มซ้อย (2558) ได้กล่าวว่าภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีจะต้องเป็นคนที่มีความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีต้องสร้างการยอมรับเทคโนโลยี นวัตกรรม และการเปลี่ยนแปลงให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาเห็นถึงความสำคัญยอมรับ และนำไปบูรณาการกับความรู้ในศาสตร์การสอน ความรู้ในเนื้อหาวิชา เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของครู ให้มีความเป็นครูมืออาชีพและกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรไปในที่สุดนั่นเอง

2.2 ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์การปฏิบัติงาน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่ง

ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับ สมจิตร ขวัญแดง (2560) ได้ทำการศึกษา เรื่อง สภาพปัญหาของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า สภาพปัญหาของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ ศรีณภัทร์ ไตรสุวรรณ (2560) ทำการศึกษาเรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในปัจจุบันครูต่างเล็งเห็นถึงความสำคัญของเทคโนโลยี และมองว่าผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันย่อมต้องมีศักยภาพในการปฏิบัติงานสูง มีความรู้ความสามารถในเรื่องของเทคโนโลยี ใช้หลักการและทฤษฎีการบริหารงานที่ทันสมัย นำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการบริหารงาน จึงทำให้ครูไม่ว่าจะมีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 10 ปี ลงมา หรือมากกว่า 20 ปี ขึ้นไป มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ต่างกัน

2.3 ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาในภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่า ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลาง และครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดกลาง มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่า ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สอดคล้องกับ ภัทรพร ธัญกิจเจริญสิน (2559) ได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ วิมลลี คำนุ (2558) ที่ทำการศึกษาการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผลการวิจัยโดยรวมพบว่า การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขนาดต่างกันมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ครูมองว่าสถานศึกษาที่มีขนาดใหญ่มีข้อบ่งชี้ในเรื่องจำนวนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และมีเทคนิคในการใช้เทคโนโลยี หรือมีจำนวนวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อใช้ในการประมวลผลข้อมูลซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง สถานศึกษาขนาดใหญ่จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางต้นสังกัดในการบริหารจัดการตามข้อบ่งชี้และภารกิจการบริหาร และจัดการสถานศึกษาได้อย่างเพียงพอ และมากกว่าสถานศึกษาขนาดอื่น ๆ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดใหญ่มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสูงกว่าครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดกลาง และขนาดเล็ก

3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนคติของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 1 พบว่ามีข้อเสนอแนะตามลำดับจากมากไปน้อย คือ การมีความรู้ทางเทคโนโลยี จัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา การใช้เทคโนโลยีในการบริหาร การวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยี และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพราะเทคโนโลยีก้าวไปอย่างรวดเร็ว ควรใช้เทคโนโลยีเป็นกิจวัตรประจำวันและต้องฝึกเรื่องเทคโนโลยีอย่าง

ต่อเนื่อง ควรส่งเสริมให้ครูนำมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจ เข้าใจ และเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนของผู้เรียน ควรจัดทำห้องเรียนคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอต่อผู้เรียน ควรส่งเสริมให้ครู บุคลากรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการวัดและประเมินผล และควรกำหนดกฎระเบียบ แนวปฏิบัติ ในการใช้เทคโนโลยี ให้ชัดเจน ดังนั้นข้อเสนอแนะจะสะท้อนให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีและการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรรวบรวมความรู้เกี่ยวกับด้านทักษะภาษาอังกฤษที่จะสามารถใช้และเข้าถึงเทคโนโลยีและการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีในสถานศึกษา ให้ครบถ้วนเพียงพอต่อการใช้งานของครูและบุคลากร
- 1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินและตัดสินใจในการบริหาร เพื่อพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

- 2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงพฤติกรรมของภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างลึกซึ้ง ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ
- 2.2 ควรมีการศึกษากภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเป็นการยืนยันผลการวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

- ขวลิต เกิดทิพย์. (2549). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษาสำหรับผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคใต้. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี).
- นพรัตน์ คงเมือง. 2557. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษาของผู้บริหารกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของครู ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2. (ปริญญาศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี).
- นิคม นาค้าย. (2549). องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำเชิงอิเล็กทรอนิกส์และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพผู้นำเชิงอิเล็กทรอนิกส์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- บรรจบ บุญจันทร์. (2554). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.
- ผ่องศรี วานิชย์สุววงศ์. (2546). ระเบียบวิธีการวิจัยทางการศึกษา. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พงศ์ศักดิ์ ฝักมาศ. (2553). ระบบไอซีทีและการจัดการยุคใหม่ = ICT System and modern Management. กรุงเทพฯ : วิตติกรู๊ป.
- ภัทรา ธรรมวิทยา. (2557). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา ในเขตธนบุรี. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา. 10(1), 1.
- ภัทรพร ธัญกิจเจริญสิน (2559). ภาวะผู้นำทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 3. 3(1), 8.
- มณฑกานต์ คงนวล. 2556. ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษาของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้. (สารนิพนธ์ปริญญาศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี).
- ยีน ภู่วรรณ และสมชาย นำประเสริฐชัย. (2546). ไอซีทีเพื่อการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- โรสนานี หะมิงมะ. (2553). ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีเขต 1. (สารนิพนธ์ปริญญาศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี).
- วสันต์ อติศัพท์. (2553). ภาวะผู้นำและกระบวนการทัศน์ใหม่ทางเทคโนโลยีการศึกษา. เอกสารประกอบการสัมมนา สหประชาชาติ ครั้งที่ 18. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วินา สุทธิโพธิ์. (2561). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. 7(2), 99 – 114.
- วิมลลี คำนุ. (2558). การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. 7(2), 2 – 26.

- ศรัณภัทร์ ไตรสุวรรณ (2560). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*. 12(2), 123 – 137.
- สันติ หอมทวีโชค. (2554). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2558). *ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีสู่ห้องเรียนและโรงเรียนในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 16(4), 216 – 224.
- สุทธนู ศรีไสย์ และคณะ. (2547). *ประสิทธิภาพการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- สุนันทา สมใจ. (2561). *การบริหารสถานศึกษาด้วยภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 12(1), 350 - 363.
- สมจิตร ขวัญแดง (2560). *สภาพปัญหาของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. (สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหาดใหญ่)*.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี.
- อุดม ต้องแข่งกี. (2551). *ปัญหาการนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้เพื่อการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานีเขต 2. (สารนิพนธ์ปริญญาศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี)*.

**เนื้อหาในพระราชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549
Content of Her Royal Princess Maha ChariSirindhorn's Speech
Given at the Graduation Ceremonies between 1982 and 2006**

Received : 2020-11-30

Revised : 2021-01-13

Accepted : 2021-05-12

ผู้วิจัย ศุภิสรา จินดารักษ์

Suphitsara Jindarak
siriwan5784@gmail.com

ไพบุลย์ ดวงจันทร์¹

Paiboon Duangchaun

สมิทธิ์ชาติ พุมมา²

Samitcha Pumma

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาในพระราชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549 โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือประมวลพระราชวาทด้านการศึกษาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชทานแก่บัณฑิตในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549 จำนวน 645 องค์

ผลการวิจัยพบว่า พระราชวาทฯ มีเนื้อหา 5 ด้าน ได้แก่ 1) เนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นบัณฑิต ประกอบด้วย ความเป็นบัณฑิต คุณสมบัติทั่วไปของบัณฑิต คุณสมบัตินิเทศของบัณฑิต และคุณธรรมประจำตัวบัณฑิต 2) เนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา ประกอบด้วย จุดประสงค์ของการศึกษา การศึกษาชั้นอุดมศึกษา วิชาความรู้ การศึกษาเรียนรู้ และการเรียนรู้ด้วยตัวเอง 3) เนื้อหาเกี่ยวกับหลักการทำงาน ประกอบด้วย หลักปฏิบัติในการทำงาน การปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วง การแก้ปัญหาในการทำงาน และการนำความรู้ไปใช้ 4) เนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของประเทศ ประกอบด้วย ความสำคัญของความเป็นไทย ความเจริญของบ้านเมือง การพัฒนาประเทศ ความสัมพันธ์กับสภาพเหตุการณ์บ้านเมือง และความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี และ 5) เนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย การคบคน การประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นต้น

คำสำคัญ : เนื้อหา พระราชวาท พิธีพระราชทานปริญญาบัตร

¹ รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Associate Professor in Thai Language Faculty of Humanities and Social Sciences Thaksin University

² อาจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Dr. Program in Thai Language Faculty of Humanities and Social Sciences Thaksin University

Abstract

This research aimed to study content of her royal princess Maha Chari Sirindhorn's speech given at the graduation ceremonies between 1982 and 2006 by the use of documentary research method collecting the data from Books Code of Education Speech in HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn that were granted to graduates during the graduation ceremony of the year 1982 - 2006, for 645 acts.

The research results showed that there were five aspects of royal guidance : 1) good graduates such as the graduate, general qualifications of the graduate, specific field qualifications of the graduate and virtue of the graduate, 2) education such as the purpose of the study, higher education, knowledge subject, education learn and learning by yourself, 3) principles of working such as code of conduct, getting the job done, solving problems in work, and applying knowledge, 4) importance of nation such as the importance of being Thai, civilization, national development, relationship with the state events, and the importance of culture and traditions, and 5) survival such as choosing a relationship and coordinating with others .

Keywords : Content of her royal Pincees, The graduation ceremonies

บทนำ

การพระราชทานพระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร เป็นพิธีหนึ่งที่ต้องอาศัยภาษา เป็นสื่อกลางในการสื่อสารแก่บัณฑิตหรือผู้สำเร็จการศึกษา ภาษาที่ปรากฏในงานพระราชทานปริญญาบัตร เป็นภาษาระดับพิธีการ กล่าวคือ เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารในที่ประชุมที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการ ผู้ส่งสารต้องเป็นบุคคลสำคัญ หรือมีตำแหน่งสูง เป็นการกล่าวฝ่ายเดียว ไม่มีการโต้ตอบ ผู้กล่าวมักต้องเตรียมตัวบท มาล่วงหน้าและมักนำเสนอด้วยการอ่านต่อหน้าที่ประชุม ภาษาที่ใช้ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรจึงมี ลักษณะเฉพาะที่มีความโดดเด่นและน่าสนใจ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นผู้ที่ทรงศึกษาและเข้าพระทัยในภาษาไทย อย่างดีเลิศมาตั้งแต่สมัยที่ยังทรงพระเยาว์ สิ่งที่ปรากฏเป็นหลักฐานว่าทรงเป็นผู้ดำรงรักษามาตรฐานของ ภาษาไทยได้อย่างดียิ่งก็คือ การที่ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ ทางภาษาไทยก็ดี การที่มีพระราชดำรัส ต่าง ๆ ในทางภาษาไทยก็ดี ทรงรำลึกถึงความสมบูรณ์ และสาระดีของภาษาไทยอยู่เป็นนิจ ในการพระ ราชนิพนธ์เรื่องใด ๆ ก็ตาม เอกลักษณะที่แลเห็นเด่นชัดของพระองค์ก็คือ ทรงใช้ภาษาง่าย ๆ ใช้ศัพท์แสง สูง ๆ หรือยาก ๆ แต่น้อย และไม่โปรดการแทรกภาษาฝรั่งนอกจากจำเป็นจริง ๆ ก็ทรงแทรกอย่างมีหลัก เกณฑ์ (ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย. 2532 : 53) นอกจากนี้เนื้อหาในพระราโชวาทก็มีแนวคิดที่บัณฑิต สามารถน้อมนำไปปฏิบัติตามในการดำเนินชีวิตได้

งานวิจัยที่ผ่านมา มีการศึกษาภาษาที่ใช้ในงานพระราชทานปริญญาบัตร โดยเฉพาะการศึกษา พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เช่นงานวิจัยของ สุภรัตน์ ชันธพัฒน์ (2544) ที่ได้ศึกษาความงามในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พ.ศ. 2530 – 2540 ในขณะที่งานวิจัยที่เกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม ราชกุมารีมีไม่มากนัก ที่พบ เช่น ศศิวิมล ผลิตาภรณ์ (2544) ได้ศึกษาลักษณะภาษาในพระราชนิพนธ์ ประเภตสารคดีท่องเที่ยวในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การวิจัยที่ผ่านมายังไม่มี การศึกษาลักษณะภาษาและเนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีใน พิธีพระราชทานปริญญาบัตรมาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระเทพรัตน ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พ.ศ. 2525 – 2549 เพื่อแสดงให้เห็นถึง เนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม ราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย (methodology) เรื่อง เนื้อหาในพระราโชวาทด้านการศึกษาสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549 ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (documentary Research) ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. **สำรวจและรวบรวมข้อมูล**
 - 1.1 **สำรวจพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549 ซึ่งปรากฏพระราโชวาท จำนวน 645 องค์**
 - 1.2 **รวบรวมและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระบรมราโชวาทและพระราโชวาท**
 - 1.3 **รวบรวมและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษาในพระราชนิพนธ์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**
2. **วิเคราะห์ข้อมูล**
 - 2.1 **ศึกษาพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549 อย่างละเอียด**
 - 2.2 **วิเคราะห์เนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช ๒๕๒๕- ๒๕๔๙ ตามขอบเขตด้านเนื้อหาที่วางไว้**
3. **เสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)**

สรุปผลการวิจัย

1. **เนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นบัณฑิต**

1.1 ความเป็นบัณฑิต เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงบัณฑิตซึ่งหมายถึง ผู้ที่มีวิชาความรู้สูง มีความฉลาด และคุณธรรมพร้อมสมบูรณ์ ความเป็นบัณฑิตนั้นสามารถแสดงออกให้เห็นได้ในการกระทำ คำพูด และความคิด ดังตัวอย่าง

ความเป็นบัณฑิตนั้นย่อมแสดงออกให้เห็นได้ในการกระทำ คำพูด ความคิด คือ เมื่อบัณฑิตจะทำจะพูดหรือจะคิด ย่อมทำให้ดี พูดให้ดี และคิดให้ดีเสมอ. ทำให้ดี หมายถึง ทำด้วยความตั้งใจ บริสุทธิ์ใจ และจริงใจ ให้เป็นการสร้างสรรค์. ไม่ว่าการเล็กรใหญ่ ก็พยายามทำอย่างดีที่สุด ให้สำเร็จประโยชน์ครบถ้วนตรงกับจุดหมายของการที่ทำนั้น ไม่ทำโดยเพทุบาย หรือมีเจตนาอันไม่บริสุทธิ์แอบแฝง. การพูดให้ดี หมายถึงการกล่าววาจาชอบให้เกิดประโยชน์ เช่นกล่าวในสิ่งที่จะก่อให้เกิดความรู้ ความฉลาด ความดี และความสามัคคีปรองดอง ไม่กล่าวในสิ่งที่ไม่รู้จักจริง หรือที่ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายเป็นต้น. ส่วนการคิดให้ดีนั้น หมายถึงการคิดด้วยการมีสติตั้งมั่น ด้วยความมีใจเป็นกลาง ไม่ครอบงำด้วยอคติ อาศัยความถูกต้องตามหลักวิชา เหตุผล ความเป็นจริงและศีลธรรมจริยธรรม เป็นพื้นฐานและเครื่องวินิจฉัย เพื่อให้ข้อสรุปจากความคิดนั้นเป็นคุณแท้จริง มิใช่เป็นความคิดนอกทำนองคลองธรรมที่เป็นพิษเป็นภัย.

บัณฑิตทั้งหลายจะทำจะพูดจะคิดสิ่งใด ยากจะให้ทำ พูด คิด อย่างมีหลักการและมีความสำรวมระวัง เพราะเชื่อว่าถ้าได้ฝึกหัดระมัดระวังจนเป็นนิสัยแล้วจะส่งเสริมให้แต่ละคนได้รับความนิยมเชื่อถืออย่างสูง และให้ประสบความสำเร็จรุ่งโรจน์ในชีวิตได้อย่างไม่ต้องสงสัย.

(7 มีนาคม 2537 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 302)

1.2 คุณสมบัติทั่วไปของบัณฑิต เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงคุณสมบัติโดยทั่วไปของบัณฑิตว่าจะต้องมีคุณสมบัติอย่างไรถึงขั้นบัณฑิตจะต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนที่จะศึกษาหาความรู้ทั้งทางด้านวิชาการและด้านปฏิบัติงาน รวมทั้งจะต้องศึกษาลักษณะนิสัยและจิตใจของบุคคลต่าง ๆ บัณฑิตจึงควรเปิดหู เปิดตา เปิดใจ ให้กว้างอยู่เสมอ ดังตัวอย่าง

คุณสมบัติอีกประการหนึ่งของบัณฑิตคือการดำรงตนเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน. ผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน คือผู้ที่ทราบตระหนักรู้ว่า วิชาการต่าง ๆ ก็ดี เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็ดี ล้วนพัฒนา ก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงไปโดยรวดเร็ว หากทำตัวเฉื่อยชาหยุดนิ่ง ไม่ซำก็จะเป็นคนล้าหลัง ผู้ใคร่ไม่ได้ ตามใครไม่ทัน และในที่สุดก็จะกลายเป็นคนไร้ประโยชน์ ดังนั้น บัณฑิตจึงควร จะชวนขยายเปิดหูเปิดตา เปิดใจให้กว้าง ที่จะศึกษาหาความรู้ความชำนาญทั้งทางด้าน วิชาการและทางด้านการปฏิบัติงานไว้มาก ให้สามารถนำเอาวิชาการและประสบการณ์ มาประยุกต์ใช้กับงานที่ทำอย่างถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ. นอกจากนั้น ก็ควร ต้องพยายามศึกษาลักษณะนิสัยและจิตใจของบุคคลต่าง ๆ ให้เข้าใจ เพื่อจักได้สามารถ ประสานสัมพันธ์กับคนทั่วไปได้อย่างกว้างขวางและราบรื่น

(7 มีนาคม 2537 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 303)

1.3 คุณสมบัติเฉพาะสาขาของบัณฑิต เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงคุณสมบัติเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของ สาขา ดังเช่น บัณฑิตครูจะต้องสามารถประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นที่ศรัทธา เลื่อมใสแก่ผู้เป็นศิษย์ ดังตัวอย่าง

นอกจากจะต้องมีความรอบรู้วิทยาการและมีปัญญารู้คิดด้วยเหตุผลแล้ว บัณฑิตยัง จะต้องมีความสมบัติอื่น ๆ ด้วย. คุณสมบัติที่สำคัญประการสำคัญของบัณฑิตครู ก็คือจะต้อง สามารถประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้เป็นศิษย์. ศรัทธา หมายถึงความ เชื่อถือหรือเชื่อมั่น คือเชื่อมั่นในความรู้ ความคิดของครู ซึ่งครูจะสร้างสรรค์ขึ้นได้ด้วยการ ชวนขยายศึกษา ทั้งในวิชาการโดยตรง ทั้งในความรู้ทั่วไป ให้เกิดเป็นความรู้ที่กว้างขวาง ถูก ต้อง แม่นยำ ทั้งสามารถนำมาสั่งสอนถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ. เลื่อมใส นั้นหมายถึงความนิยมชื่นชมและยกย่องเทิดทูนในความดี ซึ่งครูสามารถสร้างขึ้นได้โดยการ ตั้งใจสำรวมระวังประพฤติปฏิบัติตัวให้เหมาะสมแก่ฐานะหน้าที่ ให้เป็นแบบอย่างที่ดีงามทั้ง ในด้านจรรยาบรรณ ในด้านความขยันหมั่นเพียร ความสุจริตเที่ยงธรรม และความรู้จัก เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม. ถ้าบัณฑิตครูทั้งหลายตั้งใจพยายามศึกษาฝึกฝนตนเองให้ มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้สมบูรณ์ขึ้น ก็จะได้รับยกย่องว่าเป็นครูแท้

(17 พฤษภาคม 2526 วิทยาลัยครู : หน้า 28)

1.4 คุณธรรมประจำตัวบัณฑิต เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงคุณธรรม ซึ่งหมายถึงหลักของความดีความ งาม ความถูกต้อง ซึ่งจะแสดงออกมาโดย การกระทำ ทางกาย วาจา และจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นหลัก ประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัยเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ต่อตนเองผู้อื่น และสังคม ดังเช่นความ อื้ออึ้งเพื่อพ่อแม่ ก็เป็นคุณธรรมข้อหนึ่งที่บัณฑิตควรฝึกหัดเป็นคนที่มีรู้จักให้ปันเพื่อสงเคราะห์อนุเคราะห์กัน และกัน. สิ่งที่จะให้ปันกันนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นวัตถุสิ่งของ เพียงแต่เป็นความเมตตา ความปรารถนาดี น้ำใจ ไมตรี ดังตัวอย่าง

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อเกื้อกูลกันเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทำให้สังคมมีความร่มเย็นเป็นสุขน่าอยู่ เต็มไปด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ. และไมตรีจิตมิตรภาพ หรือความมุ่งมั่งเจริญต่อกันนี้ย่อมเป็นปัจจัยส่งผลที่ดีต่อไปอีกหลายชั้น เช่นทำให้เกิดเป็นความสมศรีสมานปรองดองกัน เกิดพลังสามัคคี เกิดความมั่นคงในหมู่คณะ ในสังคม และในชาติบ้านเมือง. ดังนี้ บัณฑิตผู้ปรารถนาความร่มเย็นเป็นสุขและความมั่นคงเป็นปึกแผ่น จึงควรฝึกหัดเป็นคนที่ยึดมั่นให้มั่นเพื่อสงเคราะห์อนุเคราะห์กันและกัน. สิ่งที่จะให้มั่นกันนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นวัตถุสิ่งของ เพียงแต่เป็นความเมตตา ความปรารถนาดี น้ำใจไมตรี ก็เป็นที่พึงประสงค์ของบุคคลทั่วไปอย่างดีแล้ว. นอกจากนั้น ควรจะคิดด้วยการให้ก็เท่ากับเป็นการรับอย่างหนึ่ง เพราะในขณะที่เป็นผู้ให้ นั่น อย่างน้อยสิ่งที่ผู้ได้รับในทันที ก็คือความอิ่มใจและความภูมิใจที่มีส่วนได้แสดงความเอื้อเฟื้อต่อบุคคลและสังคม. ฉะนั้น จึงขอให้แต่ละคน และทุกคน ศึกษาพิจารณาเรื่องการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันนี้ให้เข้าใจกระจ่าง เพื่อมิให้เสียประโยชน์ที่จะจะได้ไปเปล่า ๆ.

(18 เมษายน 2527 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 60)

2. เนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา

2.1 จุดประสงค์ของการศึกษา เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการศึกษาในมหาวิทยาลัย ว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝนแนะนำให้นักศึกษาได้เรียนรู้วิชาการต่าง ๆ โดยการศึกษาค้นคิด และการวิเคราะห์วิจารณ์ด้วยเหตุผล แล้วสรุปเป็นหลักวิชา ที่สามารถจะนำไปอ้างอิงปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้ ดังตัวอย่าง

การให้การศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้น กล่าวโดยสรุปมีวัตถุประสงค์สำคัญอยู่ที่การฝึกฝนแนะนำให้นักศึกษาได้เรียนรู้วิชาการต่าง ๆ โดยการศึกษาค้นคิด และการวิเคราะห์วิจารณ์ด้วยเหตุผล แล้วสรุปเป็นหลักวิชา ที่สามารถจะนำไปอ้างอิงปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้. เมื่อแต่ละคนได้ศึกษาปฏิบัติและทดสอบได้ครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนดแล้ว มหาวิทยาลัยก็จะให้ปริญญาบัตรรับรองวิทยฐานะเป็นบัณฑิตในสาขาวิชาต่าง ๆ.

(2 มกราคม 2538 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 325)

2.2 การศึกษาขั้นอุดมศึกษา เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการเรียนรู้ในชั้นปริญญาว่า แม้จะเรียนจนสำเร็จการศึกษาแล้วก็ถือว่ายังไม่เพียงพอจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ต่อไปทั้งทางด้านวิชาเฉพาะ และด้านความรู้ทั่วไป ดังตัวอย่าง

วันนี้ ใครจะพูดกับทุกคนด้วยความหวังดีว่า ถึงแม้ท่านเรียนสำเร็จชั้นปริญญาเป็นบัณฑิตแล้ว ก็ได้หมายความว่าการศึกษาที่ได้รับมานั้น จะเพียงพอสำหรับการสร้างความสำเร็จและอนาคตที่เจริญมั่งคั่ง. ทุกคนยังจำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติมอีกมาก ทั้งด้านลึก คือด้านวิชาเฉพาะ และด้านกว้าง คือด้านความรู้ทั่วไป ซึ่งควรเอาใจใส่ศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยไม่ละเลยหรือทอดทิ้ง ทั้งนี้เพราะการงานทุกสิ่งในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยหลักวิชา กับทั้งเทคโนโลยีอันทันสมัย และวิทยาการทั้งปวงนั้นก็พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

ผู้หวังความเจริญก้าวหน้าจึงต้องขวนขวายศึกษาและฝึกฝนตนเองอยู่ตลอดเวลา ให้มีความรู้ที่แน่นแฟ้นกว้างขวาง และนำมาใช้การได้อย่างถูกต้องคล่องตัว.

(19 กุมภาพันธ์ 2537 สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ : หน้า 301)

2.3 วิชาความรู้ เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงวิชาที่แต่ละคนได้เรียนมาตามหลักสูตร ซึ่งนอกจากบัณฑิตจะต้องมีวิชาเฉพาะสาขาหนึ่งสาขาใดเป็นวิชาหลักแล้วยังจะต้องมีความรู้ทั่วไปอย่างอื่น ๆ ด้วย เพราะวิชาการทั้งหลายนั้นมีความเกี่ยวเนื่องและเกื้อกูลกันอยู่เกือบทุกอย่าง ดังตัวอย่าง

วิชาที่แต่ละคนเรียนจบมาตามหลักสูตร ถึงจะเป็นวิชาระดับสูง แต่ก็ยังจำกัดอยู่มากไม่กว้างขวางและสมบูรณ์พอที่จะนำไปใช้ประกอบการงานได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ. ความรู้อันพึงประสงค์สำหรับทำการงานนั้น. ควรจะต้องเป็นความรู้ที่กว้างและสมบูรณ์พอสมควร หมายความว่า นอกจากจะต้องมีวิชาเฉพาะสาขาหนึ่งสาขาใดเป็นวิชาหลักแล้วยังจะต้องมีความรู้ทั่วไปอย่างอื่น ๆ ที่เป็นความรู้ที่ถูกต้องและมีประโยชน์เป็นส่วนประกอบส่งเสริมด้วย เพราะวิชาการทั้งหลายนั้นมีความเกี่ยวเนื่องและเกื้อกูลกันอยู่เกือบทุกอย่าง. หากบุคคลมีความรู้จำกัดเกินไป จะนำไปใช้ทำงานให้สำเร็จผลตามปรารถนาได้ยากยิ่ง.

(14 ธันวาคม 2535 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 269)

2.4 การศึกษาเรียนรู้ เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการได้รับความรู้จากผู้อื่น ซึ่งอาจได้จากการอ่าน การสังเกต การดู การจำ แล้วนำความรู้ที่ได้นั้นไปปฏิบัติให้ประจักษ์ผล ดังตัวอย่างความว่า

การเรียนรู้ลักษณะแรก คือการเรียนรู้หรือรับรู้ตามความรู้ของผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นการฟังการอ่าน การสังเกต ดู จำ อย่างไรก็ดีทั้งสิ้น. การเรียนรู้แบบนี้จัดเป็นการเรียนรู้ขั้นต้น เพราะยังต้องรู้ตามเขา โดยยังมิได้พิจารณาพิสูจน์สอบสวน อาจถูกผิด มีประโยชน์ ไม่มีประโยชน์ อย่างไรก็ดี. แต่ถึงอย่างไร บุคคลก็จำเป็นต้องเรียนรู้โดยลักษณะนี้ เพราะเรื่องราวความรู้วิทยาการ ที่ควรจะต้องเรียนรู้ในชีวิตมีอยู่มากมายเกินกว่าที่จะศึกษาให้ละเอียดลึกซึ้งได้ทุกอย่าง จึงต้องศึกษาให้กว้างขวางไว้เป็นพื้นฐานก่อน. ต่อเมื่อต้องการทราบเรื่องใดจริง ๆ จึงนำมาศึกษาพิจารณาและวินิจฉัยให้เห็นเหตุผลอีกชั้นหนึ่ง. การเรียนรู้ด้วยการพิจารณาวินิจฉัยแล้วนี้ จัดเป็นการเรียนรู้ลักษณะที่สอง ซึ่งสูงขึ้นมากกว่าระดับที่รู้ตามผู้อื่น. ถึงระดับนี้ ความรู้ที่เกิดขึ้นจะกลายเป็นความรู้ความเข้าใจของตัวเองซึ่งมั่นใจได้และใช้ประโยชน์ได้ดีขึ้น. บัณฑิตจึงควรศึกษาให้เหมาะแก่ความจำเป็นและความประสงค์ตามวัยที่กล่าว เพื่อจักได้รับประโยชน์จากการสังเกตศึกษาได้ไม่ผิดพลาด.

(23 ธันวาคม 2533 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 212)

2.5 การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยวิธีการสังเกตและจดจำจากเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนเองประสบพบผ่าน รวมทั้งการจำจดคำพูดและการกระทำของบุคคล ดังตัวอย่าง

บัณฑิตทั้งหลายคงจะเคยชินกับการเรียนรู้ ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากตำรารับตำรา จากครูอาจารย์ และวิธีการวิเคราะห์วิจัย ซึ่งเป็นระบบและวิธีการที่ปฏิบัติในมหาวิทยาลัย มาแล้วเป็นอย่างดี แต่อาจไม่คุ้นเคยกับการเรียนอีกทางหนึ่ง คือการสังเกตศึกษา ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้วยวิธีสังเกตและจดจำการกระทำและคำพูดของบุคคลรวมทั้งเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเองได้ประสบพบผ่าน แล้วนำมาศึกษาพิจารณาเทียบเคียงให้เป็น บทเรียน. การสังเกตศึกษานี้ เป็นการเรียนรู้ที่หาไม่ได้ในตำรา แต่มีคุณค่าและประโยชน์จริง เพราะทำให้เกิดความคิดความฉลาดได้อย่างยอดเยี่ยม ทั้งสามารถเรียนรู้ได้ในที่ ทุกแห่งและกาลทุกเมื่อ.

(25 มกราคม 2542 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 433)

3. เนื้อหาเกี่ยวกับหลักการทำงาน

3.1 หลักปฏิบัติในการทำงาน เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงหลักการทำงานว่า เบื้องต้นให้พิจารณาทำความเข้าใจในงานให้กระจ่างแจ่มแจ้งก่อน หากรู้สึกเกิดอุปสรรคหรือปัญหาอันใดขึ้น ก็ให้พิจารณาว่าเป็นปัญหาจริงหรือไม่จะต้องแก้ไขปรับปรุงหรือไม่ และเมื่อปรับปรุงแล้วจะช่วยให้งานดีขึ้นได้แน่นอนหรือไม่ ดังตัวอย่าง

การทำงานนั้นกล่าวอย่างสั้นและตรงที่สุด ก็คือการปฏิบัติภาระหน้าที่ที่มีอยู่ให้ ลุล่วงและสำเร็จผลอันพึงประสงค์. มีหลักการสำคัญในทางปฏิบัติว่า เบื้องต้น ให้พิจารณาทำความเข้าใจในงานให้กระจ่างแจ่มแจ้งก่อน เช่นว่ามีวัตถุประสงค์แท้จริงอย่างไร มีแบบแผนวิธีการที่ปฏิบัติอย่างไร แล้วมุ่งปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายนั้นให้เที่ยงตรงเต็มความสามารถ. หากรู้สึกเกิดอุปสรรคหรือปัญหาอันใดขึ้น ก็ให้พิจารณาว่าเป็นปัญหาจริงหรือไม่จะต้องแก้ไขปรับปรุงหรือไม่ และเมื่อปรับปรุงแล้วจะช่วยให้งานดีขึ้นได้แน่นอนหรือไม่. เมื่อแน่ใจว่าจะต้องแก้ไขจริงแล้วก็เร่งแก้ไขให้ลุล่วงไปโดยเร็ว เพื่องานจะได้ดำเนินต่อไปได้ ไม่ติดขัด. แต่ถ้าพิจารณาเห็นว่าไม่ใช่ปัญหาจริง ก็ไม่จำเป็นเลยที่จะต้องไปมาแก้ไขปรับปรุง เพราะมีตัวอย่างปรากฏอยู่บ่อย ๆ ว่า การที่มุ่งแต่จะปรับปรุงพัฒนางานอยู่ตลอดเวลา นั้น ทำให้ไม่เป็นอันได้ลงมือปฏิบัติงาน หากทำให้งานติดขัดและหยุดชะงักต้องเสียเวลาล่าช้า และเสียประโยชน์ที่ควรจะได้ไปเปล่า ๆ โดยใช้เหตุ.

(18 ธันวาคม 2535 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 272)

3.2 การปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วง เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการทำงานว่าผู้ที่ปรารถนาความสำเร็จในการทำงาน ต้องฝึกฝนตนเองให้มีคุณสมบัติอย่างครบถ้วนพอเพียง คือต้องมีความซื่อตรง จริงใจ และบริสุทธิ์ใจต่องานและต่อวิชาการของตนต้องตั้งใจอุตสาหะปฏิบัติงานให้งอกงามก้าวหน้า และมั่นคงขึ้นตามลำดับ จะต้องเฉลียวฉลาดในการปรับปรุงตัว ปรับปรุงงานให้เหมาะแก่กาลสมัยและฉลาดในการประสานสามัคคี ประสานประโยชน์กับผู้ร่วมงานและผู้อื่นฝ่ายอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง ดังตัวอย่าง

ผู้ที่ปรารถนาความสำเร็จในการทำงาน จึงต้องฝึกฝนตนเองให้มีคุณสมบัติอย่างครบถ้วนพอเพียง. ประการแรก ต้องมีความซื่อตรง จริงใจ และบริสุทธิ์ใจต่องานและต่อวิชาการของตน. ประการที่สอง ต้องตั้งใจอุตสาหะปฏิบัติงานให้งอกงามก้าวหน้า และมั่นคงขึ้นตาม

ลำดับ. ประการสำคัญ จะต้องเลืยวฉลาดในการปรับปรุงตัว ปรับปรุงงานให้เหมาะแก่กาลสมัยทั้งให้เลืยวฉลาดในการประสานสามัคคี ประสานประโยชน์กับผู้ร่วมงานและผู้อื่นฝ่ายอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง. การปฏิบัติงานทั้งปวงของท่านจึงจะสัมฤทธิ์ผลที่พึงประสงค์ คือ ช่วยให้เกิดความเจริญมั่นคงแก่ตนเองแก่ส่วนรวมและประเทศชาติได้

(7 กรกฎาคม 2537 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล : 313)

3.3 การแก้ปัญหาในการทำงาน เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการทำงานว่าในการปฏิบัติงานทั้งปวง ย่อมมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นได้เสมอ แต่ปัญหาต่าง ๆ มีทางที่จะแก้ไขได้ถ้าคนเดียวแก้ไขไม่ได้ก็ช่วยกันคิดช่วยกันแก้ด้วยความร่วมมือปรองดองกัน และจิตใจที่หนักแน่นเป็นกลาง ดังตัวอย่าง

ในการปฏิบัติงานทั้งปวง ย่อมมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นได้เสมอ. เมื่อปัญหาเกิดขึ้นต้องรีบแก้ไข อย่าทิ้งไว้ให้ลุกลามจนแก้ยาก. ขอให้ทุกคนระลึกไว้ว่าปัญหาต่าง ๆ มีทางที่จะแก้ไขได้. ถ้าคนเดียวแก้ไขไม่ได้ ก็ช่วยกันคิดช่วยกันแก้หลาย ๆ คน หลาย ๆ ทาง ด้วยความร่วมมือปรองดองกัน. ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น จักได้ไม่กลายเป็นอุปสรรค ขัดขวางความสำเร็จและความเจริญของการทำงานของเร. ตัวการที่จะทำให้แก้ปัญหาไม่ออก และทำให้ปัญหายุ่งเหยิงหนักเข้านั้น คือใจหรือความคิดที่ถูกอคติครอบงำ. คนเราเมื่อมีอคติแล้วก็มองไม่เห็นความจริง หรือถึงจะเห็น ก็ไม่ยอมรับ. เมื่อไม่เห็นหรือไม่ยอมรับความจริงก็ทำให้ไม่เห็นเหตุของปัญหา และแก้ปัญหาไม่ออก. ซ้ำยังถูกอคติซ้ำเติมให้เข้าใจผิดแล้วก่อปัญหาให้ใหญ่โตยุ่งยากยิ่งขึ้น. วิธีแก้ปัญหานี้ ก่อนอื่นจำเป็นต้องทำให้หนักแน่นเป็นกลาง เพื่อพิจารณาหาเหตุของปัญหาให้จนเห็นชัด. เมื่อเห็นเหตุได้ชัดแล้ว ก็จะคิดเห็นทางแก้ไข ทั้งทราบว่าจะแก้ไขได้โดยลำพังตนเอง หรือจะต้องอาศัยความร่วมมือช่วยเหลืออย่างไร เพียงใด. จึงใคร่ขอให้บัณฑิตนำวิธีการนี้ไปคิดพิจารณาดูให้ได้ประโยชน์ในการทำการงานสร้างความสำเร็จและอนาคตของท่านในวันข้างหน้า.

(10 มีนาคม 2537 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 309)

3.4 การนำความรู้ไปใช้ เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการทำงานว่าในการทำงานจะต้องรู้หลักวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวางหนักแน่นและทั่วถึง ทั้งในหลักใหญ่ ทั้งในรายละเอียด ทั้งในส่วนที่เป็นเหตุ ทั้งในส่วนที่เป็นผล จะต้องรู้ลักษณะของงานอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง โดยเฉพาะในจุดประสงค์ ขอบเขตและวิธีปฏิบัติ ดังตัวอย่าง

ประการแรก จะต้องรู้หลักวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวางหนักแน่นและทั่วถึง ทั้งในหลักใหญ่ ทั้งในรายละเอียด ทั้งในส่วนที่เป็นเหตุ ทั้งในส่วนที่เป็นผล. ประการที่สอง จะต้องรู้ลักษณะของงานอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง โดยเฉพาะในจุดประสงค์ ขอบเขตและวิธีปฏิบัติ. เมื่อมีพร้อมทั้งหลักวิชาและเข้าใจลักษณะของงานโดยถ่องแท้แล้ว ย่อมจะช่วยให้เห็นช่องทางและวิธีการใช้วิชาการได้ถูกต้อง พอดีพอเหมาะ ตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ และทำให้ได้ผลงานที่สมบูรณ์บริบูรณ์พร้อมทุกส่วน.

(13 ธันวาคม 2537 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ : หน้า 321)

4. เนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของประเทศ

4.1 ความสำคัญของความเป็นไทย เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการนิยมไทยไทย เช่น การใช้ภาษาไทย ให้ถูกต้องคล่องแคล่วทั้งการพูดและการเขียน การประพฤติปฏิบัติตัวอย่างคนไทย การศึกษาและรักษาสืบที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย เป็นต้น แต่ที่จะกล่าวถึงเป็นพิเศษ ก็คือการนิยมสินค้าไทย ซึ่งจะทำให้เป็นการประหยัด และเป็นการช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของชาติทางหนึ่ง ดังตัวอย่าง

ผู้เป็นบัณฑิตย่อมทราบดีว่า วิธีทางสำคัญทางหนึ่งที่จะดำรงความมั่นคงและความเป็นชาติไทยไว้ ก็คือการนิยมไทย เช่นการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องคล่องแคล่วทั้งการพูดและการเขียน การประพฤติปฏิบัติตัวอย่างคนไทย การศึกษาและรักษาสืบที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย เป็นต้น.

การนิยมไทยที่ประสงค์จะกล่าวถึงเป็นพิเศษในวันนี้ ก็คือการนิยมสินค้าไทย. ทุกวันนี้คนไทยสามารถผลิตสินค้านานาชนิดซึ่งมีคุณภาพสูงและเหมาะแก่การใช้สอยในปัจจุบันได้มากมายอย่างเพียงพอ. คนไทยจึงน่าจะหันมาสนใจนิยมสินค้าไทยให้ยิ่งกว่าสินค้าต่างประเทศ. การนิยมใช้สินค้านั้นมีประโยชน์เห็นได้ชัดเจนสองประการ คือในทางส่วนตัวย่อมเป็นการประหยัด เพราะสินค้าไทยส่วนใหญ่คุณภาพดีกว่า แต่ราคาต่ำกว่าสินค้าต่างประเทศ ในทางส่วนรวมย่อมเป็นการช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของชาติทางหนึ่ง เพราะได้สงวนเงินตราของไทยไว้ให้ออกนอกประเทศเพียงเท่าที่จำเป็น.

(24 ธันวาคม 2528 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 102)

4.2 ความเจริญของบ้านเมือง เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงเรื่องการพัฒนาหรือการสร้างสรรค์ความเจริญว่าความเจริญนั้นจำแนกการเป็น 2 อย่าง คือความเจริญทางวัตถุอย่างหนึ่ง กับความเจริญทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง ดังตัวอย่าง

บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้ มักจะมีความเกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนาประเทศเป็นส่วนใหญ่. ในเรื่องการพัฒนาหรือการสร้างสรรค์ความเจริญนี้ ข้าพเจ้ามีข้อคิดที่ใคร่จะปรารภกับทุกท่านว่า ความเจริญนั้นจำแนกการเป็น 2 อย่าง คือความเจริญทางวัตถุอย่างหนึ่ง กับความเจริญทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง. ความเจริญอย่างแรกอาศัยวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์และปัจจัยสร้างสรรค์ ส่วนความเจริญอย่างหลัง อาศัยศิลปวัฒนธรรมและศีลธรรมจรรยาเป็นปัจจัย. ทุกวันนี้ ความก้าวหน้าทางวิชาการมีมาก การพัฒนาส่วนใหญ่มักจะมุ่งเน้นไปทางด้านวัตถุ เพื่อสนองความต้องการและความสะดวกสบายของคน จนย่อหย่อนหรือหลงลืมการพัฒนาทางความคิดจิตใจให้ประณีตงดงามรู้ดีชอบชั่วดี เป็นเหตุให้ความเจริญด้านจิตใจต้องตกต่ำล้าหลังไปกว่าความเจริญด้านวัตถุ. ผลที่ได้รับจากการพัฒนา จึงมักจะขาดตกบกพร่อง ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์. แท้จริงแล้วความเจริญทางวัตถุกับความเจริญทางจิตใจล้วนมีความสำคัญอยู่ด้วยกัน และจำเป็นอย่างที่จะต้องพัฒนาควบคู่กันไป เพราะความเจริญของบุคคลตลอดถึงความเจริญของประเทศ โดยส่วนรวมนั้น มีทั้งทางวัตถุและจิตใจ. ความเจริญทั้งสองทางนี้จะต้องมีประกอบกันเกื้อกูลและส่งเสริมกัน อย่างพอเหมาะพอดี จึงจะเกิดผลเป็นความเจริญที่แท้จริงได้. ขอ

ฝากให้บัณฑิตและนักบริหารการพัฒนาทั้งหลายได้พิจารณาสิ่งที่กล่าวนี้ให้ได้ประโยชน์ เพื่อ
จักได้สามารถประกอบและส่งเสริมการปฏิบัติงานพัฒนาของท่านให้ได้ผลสมบูรณ์.

(25 มกราคม 2541 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ : หน้า 415)

4.3 การพัฒนาประเทศ เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการพัฒนาประเทศชาติว่า ในฐานะที่ทุกท่านเป็นผู้มี
การศึกษา คนทั่วไปจึงฝากความรับผิดชอบส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ดังตัวอย่าง

ในฐานะที่ทุกท่านเป็นผู้มีการศึกษา คนทั่วไปจึงฝากความรับผิดชอบส่วนสำคัญใน
การพัฒนาประเทศชาติไว้ก่อน ซึ่งท่านย่อมไม่อาจปฏิเสธได้. จึงเกิดภาระแก่ท่านขึ้นมาที่
จะต้องช่วยกันคิด ช่วยกันหาทางสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่บ้านเมืองของเรา ซึ่งกำลัง
พัฒนาอยู่ทุกด้าน.ในเรื่องพัฒนานี้ มีสิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างหนึ่ง คือการนำวิทยาการและ
รูปแบบการเจริญสมัยใหม่เข้ามาใช้. วิทยาการและรูปแบบความเจริญเหล่านั้นอาจใช้ได้
ผลดี ดังที่ปรากฏในต่างประเทศ แต่บางอย่างก็ไม่สู้เหมาะกับบ้านเมืองเรา. เราจึงไม่ควร
มาใช้อย่างง่าย ๆ เช่น รับมาเพราะเพียงเห็นว่าเป็นของทันสมัย หรือเพียงทราบมา รู้เห็นมา
อย่างฉาบฉวยว่าเป็นของดีมีคุณค่า. เราจำเป็นต้องพิจารณาให้เห็นคุณโทษถ่วงแต่เสียก่อน
จึงค่อยรับมาใช้. อีกประการหนึ่ง วิทยาการและเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกิดจากทรัพยากรของ
เรา ก็มีอยู่เป็นอันมาก.หากเราไม่มองข้ามไป แต่ช่วยกันสร้างช่วยกันเสริม และช่วยกันเลือก
มาใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม จะเป็นผลต่อบ้านเมืองของเราเป็นอย่างยิ่ง และยิ่งกว่านั้น ยัง
จะเป็นการส่งเสริมศิลปวิทยาการของไทยให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศด้วย.

(24 ธันวาคม 2528 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 102)

4.4 ความสัมพันธ์กับสภาพเหตุการณ์บ้านเมือง เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงว่าจะปฏิบัติตนปฏิบัติงาน
อย่างไร จึงจะใช้วิทยาการอันก้าวหน้าที่ได้ศึกษามาให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังตัวอย่าง

ในปัจจุบันนี้ โลกวิวัฒนาการไปเร็วมาก ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและ
เทคโนโลยี. ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ ได้ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตและค่านิยมของคน
ไทยเปลี่ยนแปลงไปกว่าแต่ก่อน. บัณฑิตทั้งหลายในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมย่อมหลีกเลี่ยง
ไม่พ้นจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้. ดังนั้น แต่ละคนจึงต้องพิจารณา
ให้ถ่วงถี่ ว่าจะปฏิบัติตนปฏิบัติงานอย่างไร จึงจะใช้วิทยาการอันก้าวหน้าที่ได้ศึกษามาให้
เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป. การยึดมั่นในความก้าวหน้าทันสมัยโดยละเลย
วัฒนธรรมของชาติที่ดี การยึดมั่นในวัฒนธรรมของชาติโดยไม่มีการปรับเปลี่ยนให้ทันกับ
ความเจริญก้าวหน้าของโลกที่ดี ทั้งสองประการนี้ ล้วนไม่เป็นผลดีทั้งแก่ตนเองและส่วน
รวม. ทางที่ดีบัณฑิตจะต้องพยายามประสมประสานวิทยาการสมัยใหม่กับวัฒนธรรมไทย
ให้เข้ากันให้ได้อย่างถูกต้องพอเหมาะและพอดี ไม่ก้าวล้ำเกินสมัย หรือทอดทิ้งแบบแผน
วัฒนธรรมความเป็นไทย. ถ้าทำได้ดังนี้ ท่านทั้งหลายก็จะได้ชื่อว่าใช้ความรู้ความสามารถ
ปฏิบัติตัวปฏิบัติงานสมกับความเป็นบัณฑิตแท้ทุกประการ.

(16 ธันวาคม 2529 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ : หน้า 381)

4.5 ความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย ดังตัวอย่าง

บัณฑิตทั้งหลายคงจะได้ทราบกันแล้วว่า สถาบันแห่งนี้มีความมุ่งหมายที่จะส่งเสริมผู้เข้ามาศึกษา ให้มีความรู้ในด้านศิลปะแขนงต่าง ๆ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมีความเข้าใจซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย และมีความสามารถที่จะนำความรู้ไปปรับใช้ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยไม่ทอดทิ้งความเป็นไทย. การจะทำได้ดังนี้ต้องอาศัยคุณสมบัติสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ. ประการแรก ต้องมีความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของศิลปะทุกด้านอย่างลึกซึ้งและทั่วถึง. ประการที่สอง ต้องหมั่นขวนขวายศึกษาค้นคว้า และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นอย่างกว้างขวาง เพื่อจะได้มีความรู้ความคิดที่หลากหลายในการสร้างสรรค์งานศิลปะ. และประการสุดท้าย ต้องมีความพากเพียรที่จะสร้างผลงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างสมประสบการณ์และความชำนาญในเชิงปฏิบัติ จนกระทั่งได้แนวทางที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง. จึงขอให้ทุกคนได้พยายามอบรมสร้างเสริมคุณสมบัติต่าง ๆ เหล่านี้ให้ครบถ้วน เพื่อจะได้เป็นผู้สามารถรับภาระหน้าที่ในการสืบทอดและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมของชาติให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป.

(3 มิถุนายน 2547 มหาวิทยาลัยศิลปากร : หน้า 615)

5. เนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

5.1 การคบคน หรือการสมาคมผูกมิตรกับบุคคลอื่นนั้นจำเป็นมากสำหรับทุกคนที่อยู่ในสังคม แต่ถ้าจะคบหาให้สนิทสนมลึกซึ้ง จะต้องเลือกเฟ้นให้มาก คือต้องสังเกตตรวจตราให้ชัดเสียก่อนว่าเป็นคนดีมีคุณภาพจริง ๆ จึงจะคบหาสนิทด้วยได้ ดังตัวอย่าง

วันนี้ จะพูดกับท่านถึงสุภาษิตข้อที่ว่า คบคนใดก็เป็นเช่นนั้นแล.

พระมหาสมณภาษิตข้อนี้มีความหมายชัดเจนในตัว. ถ้าจะให้พูดอย่างสำนวนปัจจุบันก็คงจะเป็นว่า คนที่เราคบด้วยนั้นมีอิทธิพลทำให้เราเปลี่ยนไปตามตัวเขาได้. คำสอนท่านองนี้ในพระพุทธศาสนามีปรากฏอีกหลายสำนวน ดังเช่นที่ท่านนำมาร้อยกรองเป็นโคลงสุภาษิตว่า

ปลาร้าพันห่อด้วย	ใบคา
ใบก็เหม็นคาวปลา	คละคลุ้ง
คือคนหมู่ไปหา	คบเพื่อน พาลนา
ได้แต่ร้ายร้ายฟุ้ง	เฟื่องให้เสียพงศ์ ฯ
ใบพ้อพันห่อหุ้ม	กฤษณา
หอมระรวยรสพา	เฟริศด้วย
คนเสพเสนาหา	นักปราชญ์
ความสุขทราบถาม้วย	ดุจไม้กลั่นหอม ฯ

ภาษิตทั้งนี้เมื่อเจตนาจะสอนให้ระมัดระวังในการคบคน และสอนให้คบคนให้เป็น เพราะผู้ที่เราคบหาด้วย มีส่วนทำให้ตัวเราดีหรือเลว เจริญหรือเสื่อมได้. ในการเลือกคบคนนี้

ขอแนะนำให้ท่านตั้งกฎเกณฑ์ให้แก่ตัวเองว่า การสมาคมผูกมิตรกับบุคคลอื่นนั้นจำเป็นมากสำหรับทุกคนที่อยู่ในสังคม. แต่ถ้าจะคบหาให้สนิทสนมลึกซึ้งถึงขนาดที่จะถ่ายทอดกิริยาอัชฌาสัยและความคิดจิตใจให้แก่กันนั้น จะต้องเลือกเฟ้นให้มาก คือต้องสังเกตตรวจตราให้ชัดเจนก่อนว่าเป็นคนดีมีคุณภาพจริง ๆ จึงจะคบหาสนิทด้วยได้ เพราะการคบคนชั่ว แม้เราจะมีได้ชั่วไปตามเขา แต่ก็ได้ชื่อว่าอยู่ในพวกคนชั่ว และเมื่อเกิดเรื่องชั่วร้ายอันใดขึ้น ก็จะมีพัวพันมาถึง. หากเราคบคนที่มีปัญญา แม้เราไม่ดีไม่ฉลาดเท่าเขา ก็ยังได้ชื่อว่าอยู่ในหมู่คนดีฉลาดและย่อมได้รับชื่อเสียง เกียรติคุณ ความสุขสวัสดิ์เช่นเดียวกับเขาด้วย.

(30 ธันวาคม 2531 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 174)

5.2 การประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น จะต้องมีความสุจริตจริงใจเป็นพื้นฐานของการกระทำ ความประพฤติ ทุก ๆ อย่าง ต้องรู้จักประมาณคุณค่าของตนเองและของบุคคลอื่น ไม่ตีค่าตนเองสูงเกินไปจนกลายเป็นคนเย่อหยิ่งจองหอง ดูหมิ่นคน ทั้งไม่ตีค่าตนเองต่ำเกินไป จนทำให้ถูกสบประมาทเหยียดหยามดังตัวอย่าง

การที่บุคคลจะทำงานให้สำเร็จได้โดยราบรื่น จำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้อื่นฝ่ายอื่นด้วย มิใช่จะอาศัยตนเองอย่างเดียว. ดังนั้น บัณฑิตจึงควรพยายามประสานสัมพันธ์กับบุคคลอื่นให้ได้กว้างขวางอย่างแนบเนียน. หลักสำคัญของการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นก็มีอยู่ว่า จะต้องมีความสุจริตจริงใจเป็นพื้นฐานของการกระทำ ความประพฤติทุก ๆ อย่าง ต้องรู้จักประมาณคุณค่าของตนเองและของบุคคลอื่น ไม่ตีค่าตนเองสูงเกินไปจนกลายเป็นคนเย่อหยิ่งจองหอง ดูหมิ่นคน ทั้งไม่ตีค่าตนเองต่ำเกินไป จนทำให้ถูกสบประมาทเหยียดหยามด้วย. ทางที่ถูก ควรวางตนให้เหมาะสมพอสัมกับฐานะหน้าที่ และสภาพอ่อนโยน ไม่หยาบกระด้าง. นอกจากนั้น จะต้องมีความอดทน อดกลั้น รู้จักให้อภัย รู้จักโอนอ่อนผ่อนให้ด้วยเหตุผล. และประการสำคัญที่สุด จะต้องถือความสำเร็จประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันเป็นใหญ่กว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด. ผู้ที่สามารถประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี หรือมีมนุษยสัมพันธ์ ย่อมได้รับความนิยมเชื่อถือไว้วางใจและความร่วมมือสนับสนุนจากผู้อื่นอยู่เสมอ จะทำการสิ่งใดก็สำเร็จราบรื่นและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย.

(9 มีนาคม 2537 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 307)

อภิปรายผล

จากการศึกษาเนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549 พบว่าผลการศึกษาเป็นไปในทางเดียวกับงานวิจัยของอุภาวัฒน์ นามศิริ (2553) ที่ได้วิเคราะห์พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พ.ศ. 2493 – พ.ศ. 2542 โดยศึกษาทวิวิธีการเขียน ลักษณะการใช้ภาษา เนื้อหาและแนวพระราชดำริจากพระบรมราโชวาท แต่ก็มีอีกหลายส่วนที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ผลการศึกษาครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสังเกตคือ เนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับหลักการทำงาน ซึ่งปรากฏมากที่สุด เช่น การปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วง ดังตัวอย่างความว่า

ขึ้นชื่อว่างาน ต้องมีกำลังทำจึงจะสำเร็จ. คนที่ทำงานคั่งค้างหรือไม่สำเร็จเป็นเพราะขาดกำลังทั้งนั้น. กำลังที่จะพูดถึงนี้มีได้หมายถึงกำลังแรงทางกาย ที่เป็นกำลังทางรูปธรรม หากแต่หมายถึงกำลังแรงทางนามธรรม ที่ต้องมีประกอบพร้อมกันถึงห้าอย่าง จึงจะพร้อมสมบูรณ์ช่วยให้ทำงานสำเร็จได้. กำลังอย่างหนึ่ง ได้แก่กำลังแห่งความเชื่อมั่นหรือกำลังศรัทธา คือศรัทธาในงาน ในประโยชน์ของงานที่ทำอันเป็นกำลังหลัก ที่หนุนนำให้ทำงาน. กำลังอย่างที่สอง ได้แก่กำลังความเพียร หรือความขยันขันแข็ง ซึ่งคอยเร่งรัดมิให้ย่อท้อทอดทิ้งงาน. กำลังอย่างสาม ได้แก่ความสุจริต ซึ่งเป็นกำลังแห่งความดีมีระเบียบ เป็นกำลังในการรักษาความถูกต้องในการทำงาน. กำลังที่สี่ ได้แก่กำลังแห่งสติ ความตั้งใจมั่นคง และความรู้ระมัดระวังตัว เป็นกำลังที่ประคับประคองให้ดำเนินงานได้ถูกทางไม่พลัดพลั้ง. ประการที่ห้า คือกำลังปัญญาความฉลาดรู้ชัดแจ้งตามเหตุผล เป็นกำลังอุดหนุนกำลังทั้งสี่ข้างต้นให้ยิ่งเข้มแข็ง และเกื้อกูลให้สามารถทำการงานทุกสิ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มเปี่ยม.

(22 ธันวาคม 2535 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 276)

พระราโชวาทข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงการปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วง โดยกล่าวถึงกำลัง 5 อย่าง ได้แก่ กำลังแห่งความเชื่อมั่นหรือกำลังศรัทธา กำลังความเพียร หรือความขยันขันแข็ง กำลังความสุจริต กำลังแห่งสติ และกำลังปัญญาความฉลาด

เนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รองลงมาคือเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เช่น การกล่าวถึงการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังตัวอย่างความว่า

การที่บุคคลจะทำงานให้สำเร็จได้โดยราบรื่น จำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้อื่นฝ่ายอื่นด้วย มิใช่จะอาศัยตนเองอย่างเดียว. ดังนั้น บัณฑิตจึงควรพยายามประสานสัมพันธ์กับบุคคลอื่นให้ได้กว้างขวางอย่างแนบเนียน. หลักสำคัญของการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นก็มีอยู่ว่า จะต้องมีความสุจริตจริงใจเป็นพื้นฐานของการกระทำความประพฤติทุก ๆ อย่าง ต้องรู้จักประมาณคุณค่าของตนเองและของบุคคลอื่น ไม่ตีค่าตนเองสูงเกินไปจนกลายเป็นคนเย่อหยิ่งจองหอง ดูหมิ่นคน ทั้งไม่ตีค่าตนเองต่ำเกินไป จนทำให้ถูกสบประมาทเหยียดหยามด้วย. ทางที่ถูก ควรวางตนให้เหมาะสมพอสัมกับฐานะหน้าที่ และสภาพอ่อนโยน ไม่หยาบกระด้าง. นอกจากนั้น จะต้องมีความอดทน อดกลั้น รู้จักให้อภัย รู้จักโอนอ่อนผ่อนให้ด้วยเหตุผล. และประการสำคัญที่สุด จะต้องถือความสำเร็จประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันเป็นใหญ่กว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด. ผู้ที่สามารถประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี หรือมีมนุษยสัมพันธ์ดี ย่อมได้รับความนิยมเชื่อถือไว้วางใจและความร่วมมือสนับสนุนจากผู้อื่นอยู่เสมอ จะทำการสิ่งใดก็สำเร็จราบรื่นและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย.

(9 มีนาคม 2537 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : หน้า 307)

พระราโชวาทข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงการดำเนินชีวิตเรื่อง การประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นว่าหลักสำคัญของการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นก็มีอยู่ว่าจะต้องมีความสุจริตจริงใจเป็นพื้นฐานของการกระทำความประพฤติทุก ๆ อย่าง ต้องรู้จักประมาณคุณค่าของตนเองและของบุคคลอื่น มีความอดทน

อดกลั้น รู้จักให้อภัย รู้จักโอนอ่อนผ่อนให้ด้วยเหตุผล และจะต้องถือความสำเร็จประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันเป็นใหญ่กว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด

เนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ปรากฏน้อยที่สุดคือเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา เช่น การกล่าวถึงวิชาความรู้ ดังตัวอย่างความว่า

วิชาที่แต่ละคนเรียนจบมาตามหลักสูตร ถึงจะเป็นวิชาระดับสูง แต่ก็ยังจำกัดอยู่
มากไม่กว้างขวางและสมบูรณ์พอที่จะนำไปใช้ประกอบการงานได้อย่างคล่องตัวและมี
ประสิทธิภาพ ความรู้อันพึงประสงค์สำหรับทำการงานนั้น ควรจะต้องเป็นความรู้ที่กว้าง
และสมบูรณ์พอสมควร หมายความว่า นอกจากจะต้องมีวิชาเฉพาะสาขาหนึ่งสาขาใดเป็น
วิชาหลักแล้วยังจะต้องมีความรู้ทั่วไปอย่างอื่น ๆ ที่ เป็นความรู้ที่ถูกต้องและมีประโยชน์เป็น
ส่วนประกอบส่งเสริมด้วย เพราะวิชาการทั้งหลายนั้นมีความเกี่ยวเนื่องและเกื้อกูลกันอยู่
เกือบทุกอย่าง หากบุคคลมีความรู้จำกัดเกินไป จะนำไปใช้ทำงานให้สำเร็จผลตามปรารถนา
ได้ยากยิ่ง

(14 ธันวาคม 2535 มหาวิทยาลัยรามคำแหง : 269)

พระราโชวาทข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงวิชาที่แต่ละคนได้เรียนมาตามหลักสูตร ซึ่งบัณฑิต
จะต้องมีวิชาเฉพาะสาขาหนึ่งสาขาใดเป็นวิชาหลัก และจะต้องมีความรู้ทั่วไปอย่างอื่นด้วย เพราะวิชาการ
ทั้งหลายมีความเกี่ยวเนื่องและเกื้อกูลกันเกือบทุกอย่าง

การศึกษาภาษาในพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาภาษาในงานพระราชนิพนธ์ในรูปแบบสารคดี ดังนั้น การ
ศึกษาเรื่องลักษณะภาษาและเนื้อหาในพระราโชวาทสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตน
ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช ๒๕๒๕ – ๒๕๔๙ จึงนับได้ว่า
เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
 - 1.1 สามารถใช้เป็นแนวทางในการนำคำสอนที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
 - 1.2 เป็นแนวทางในการศึกษาพระราโชวาทในโอกาสอื่น ๆ ต่อไป
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย
 - 2.1 ควรศึกษาภาษาในพระราโชวาทโดยใช้แนวคิดทางภาษาศาสตร์ เช่น การศึกษาวจนลีลาใน
พระราโชวาทในโอกาสต่าง ๆ
 - 2.2 ควรศึกษาพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
หรือโอกาสอื่น ๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

- ศศิวิมล พลิตาภรณ์. (2544). ลักษณะภาษาในพระราชนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยว ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานเลขาธิการ. (2553). ประมวลพระราโชวาทด้านการศึกษาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชทานแก่บัณฑิตในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พุทธศักราช 2525 – 2549. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ฯ.
- สุภรัตน์ ชันธพัฒน์. (2544). ศึกษาความงามในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พ.ศ. 2530 – 2540. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อุภาวัฒน์ นามหิรัญ. (2553). การวิเคราะห์พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พ.ศ. 2493 – พ.ศ. 2542. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศาสตร์กษัตริย์ : การวิเคราะห์การเรียนรู้ตามวิถีของเกษตรกรรุ่นใหม่

THE KING'S PHILOSOPHY: LEARNING ANALYSIS OF NEW GENERATION FARMERS' WAY OF LIFE

Received : 2020-10-03

Revised : 2021-01-12

Accepted : 2021-06-11

ผู้วิจัย ดวงกมล บางขวด¹

Doungkamol Bangchud
jaydoungkamol@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อวิเคราะห์วิถีการเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ตามแนวทางศาสตร์กษัตริย์ 2. เพื่อนำเสนอรูปแบบวิถีของเกษตรกรรุ่นใหม่ตามแนวทางศาสตร์กษัตริย์ โดยศึกษาจากเกษตรกรรุ่นใหม่ 26 คน จากการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์เนื้อหา การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีศาสตร์กษัตริย์ซึ่งหมายถึงการเป็นนักรบที่พร้อมจะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคในบริบทที่แตกต่างกันตามความเชี่ยวชาญในศาสตร์ความรู้และความสามารถอื่นของตนเองที่มีมาแต่เดิม วิถีของเกษตรกรรุ่นใหม่เริ่มจากการแสวงหาปรัชญาการใช้ชีวิตที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตนคือการทำความเข้าใจตนเอง นำไปสู่การเข้าถึงการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ จากนั้นจึงมุ่งมั่นพัฒนาการทำงานเพื่อส่วนรวม โดยเกษตรกรรุ่นใหม่มีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ 1. การวางแผนเพื่อที่จะมี เช่นพื้นที่ เงินทุน ความรู้ เครือข่าย 2. เป้ามุ่มมองใหม่เพื่อวางแผนชีวิตที่ต้องการจะเป็น และ 3. แสวงหาชีวิตที่สมดุล มีความสุขและมีอิสรภาพ และทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุนการจัดอบรมบนฐานความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ พร้อมทั้งติดตามผลการดำเนินงาน และยังมีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาได้จัดให้มีหลักสูตรผู้ประกอบการเพื่อบ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่

คำสำคัญ : ศาสตร์กษัตริย์, แนวพระราชดำริ, เกษตรกรรุ่นใหม่, วิถี, การเรียนรู้

¹ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Instructor Ph.D. in Division of Development of Education, Department of Policy, Management and Leadership, Faculty of Education, Chulalongkorn University

ABSTRACT

The objectives of this research were 1. to analyze new generation farmers' way of life according to the King's Philosophy and 2. to purpose new generation farmers' way of life model according to the King's Philosophy. The research cases were 26 new generation farmers by documentary research, content analysis, in-depth interview, non-participation observation. The research instruments were interview form and observation form. The results of research synthesis were: New generation farmers applied the King's Philosophy which is the fighter in different context based on their own academic or skills expertise. The way of new generation agriculture life model was searching and developing themselves by "Philosophy of Life Identity" that started with self-understanding, then improved skills of apply theory to practice, and intended to work for the community. There were 3 elements of new generation farmers as 1. "Planning to have" as place, money, knowledge, friendship. 2. "Planning to be": to decide their own life and 3. "Proper way of life" as balance, happiness and freedom. Moreover, both government and private agency supported the training based on new generation farmers' need and followed up the performance to improve the training. In addition, universities and vocational education institutes also offered the agricultural entrepreneurship curriculum to form the new generation farmers as well.

Keywords : King's Philosophy, Royal Thought, New Generation Farmer, Way of Life, Learning

ที่มาและความสำคัญ

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 ถือเป็นจุดเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงมากมายของสังคมโลกเพราะสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 (COVID-19) ซึ่งส่งผลกระทบในทั้งด้านดีและไม่ดีที่ผู้คนต้องปรับตัวเพื่อใช้ชีวิตให้เข้ากับระบบการจัดการของเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษา และโดยเฉพาะด้านสาธารณสุขทั้งที่ส่งผลต่อร่างกายและจิตใจ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพเรียกสิ่งนี้ว่า “ชีวิตวิถีใหม่” วิธีที่เราต้องเรียนรู้ภูมิทัศน์ทางานของตนเองภายใต้เงื่อนไขความจำเป็นต่าง ๆ

ผู้ที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมรับการพลิกผันอย่างรุนแรงและรวดเร็วอย่างทันท่วงที ย่อมได้เปรียบที่จะเผชิญภาวะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอันประกอบด้วย 3 สภาวะการณ์ ได้แก่ 1) **การรับมือกับภาวะเศรษฐกิจ** หลายคนรายได้ลดลงหรือขาดรายได้ไป จากที่เคยมีเงินเพียงพอใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เท่านั้นก็ต้องลองหันกลับมาทบทวนการวางแผนการใช้และการออมเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า พร้อมรับมือกับภาวะฉุกเฉินบนความไม่ประมาท 2) **การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงโลกปัจจุบัน** โดยเฉพาะการประกอบอาชีพ สถานการณ์นี้ทำให้เห็นว่าบางอาชีพหรือบางตำแหน่งไม่มีความสำคัญอีกต่อไป แต่ในขณะเดียวกันก็ได้สร้างอาชีพใหม่ ๆ ทักษะใหม่ ๆ ให้กับทุกคนเพื่อปรับตัวสำหรับปัจจุบันและอนาคต ผู้คนกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น และ 3) **การสร้างภูมิคุ้มกันไปกับส่วนรวม** คือความตระหนักถึงความร่วมมือร่วมใจกันนำองค์ความรู้ ภูมิปัญญาและทรัพยากรในท้องถิ่นมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ สามารถสร้างอาชีพมีรายได้ เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2563, ออนไลน์)

การปรับตัวของท้องถิ่นและการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งจึงมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบัน หากจะทำให้การเปลี่ยนแปลงนี้ดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามแนวทางที่ดีอย่างยั่งยืน แล้ว นอกเหนือจากการปรับตัวของภาคประชาชน การปฏิรูปโครงสร้างของประเทศก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2563, ออนไลน์) กล่าวถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนหลังยุคโควิดไว้ว่า จำเป็นต้องคำนึงถึงการขับเคลื่อนที่สมดุล (Thriving in Balance) ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืนตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มิได้มีเพียงเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้น หากแต่ยังมีแนวคิดอื่น ๆ ได้แก่ หลักการทรงงาน ทศพิธราชธรรม การเกษตรทฤษฎีใหม่ การพึ่งตนเอง และอีกมากมายที่ได้นำเสนอไว้ในหนังสือ “ศาสตร์กษัตริย์” ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2561) ที่ได้กล่าวถึงพระราชภารกิจตลอด 70 ปีของพระองค์

แนวคิดดังกล่าวได้รับการนำมาใช้ต่อยอดดังที่ปรากฏในยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ที่มีเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาการเกษตรสู่ความเป็นเลิศด้านอาหาร การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพคน การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาพื้นที่ของภาคและการเชื่อมโยงภูมิภาค ด้วยแนวทางการพัฒนาดังกล่าว องค์ประกอบสำคัญที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและขับเคลื่อนกระบวนการต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งมีเป้าหมายการพัฒนาหลายด้าน ด้านหนึ่งที่สำคัญเพราะเป็นอาชีพเกษตรกร อันเป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่ในประเทศภายใต้แนวทาง “การเกษตรสู่ความเป็นเลิศด้านอาหาร” โดยมีการกำหนดตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ของประเทศ

ไว้ว่า “ประเทศไทยเป็นประเทศรายได้สูงที่มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เป็นศูนย์กลางด้านการขนส่ง และโลจิสติกส์ของภูมิภาคสู่ความเป็นชาติการค้าและบริการ (Trading and Service Nation) เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรยั่งยืน แหล่งอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และมีนวัตกรรมสูงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม”

เมื่อพิจารณาเป้าหมายของการพัฒนาดังกล่าว จะเห็นว่าได้ให้ความสำคัญกับงานด้านเกษตรเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังสอดคล้องกับความต้องการการมีงานทำของคนไทยในช่วงวิกฤตโรคระบาดนี้ จากผลสำรวจขององค์กรแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization: ILO) ได้ทำการประเมินผลกระทบจากการแพร่ระบาดครั้งนี้ว่า จะมีสถานประกอบการทั่วโลกกว่าร้อยละ 81 ปิดทำการ แรงงานร้อยละ 37.5 มีความเสี่ยงที่จะถูกเลิกจ้าง และร้อยละ 6.7 จะถูกลดชั่วโมงการทำงานตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2563 (International Labour Organization, 2020, ออนไลน์) สำหรับประเทศไทยนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทย (2563, ออนไลน์) นำเสนอว่าสถานการณ์นี้จะส่งผลกระทบอย่างมากต่อแรงงานนอกระบบที่มีอาชีพการบริการราว 5 ล้านคน อาชีพพื้นฐาน เช่น กลุ่มผู้ใช้แรงงาน พนักงานรับส่งเอกสารและพนักงานทำความสะอาด 1.8 ล้านคน รวมทั้งสิ้นเป็น 6.8 ล้านคน คิดเป็นราว 1 ใน 5 ของแรงงานรวมในประเทศ แรงงานเหล่านี้ไม่ได้รับความคุ้มครองทางสังคมจึงอาจก่อให้เกิดคลื่นการอพยพของแรงงาน ทั้งนี้ เครือข่ายศูนย์ประสานงานเพื่อการวิจัยแรงงาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อ้างอิงในธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563, ออนไลน์) พบว่าผู้ที่กลับบ้านส่วนใหญ่เป็นกลุ่มรายได้น้อย ลูกจ้างรายวัน แรงงานในภาคบริการ ร้านอาหาร โรงแรม เป็นต้น โดยจะมีแนวทางปรับตัว 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่กลับภูมิลำเนา คือผู้ที่ถูกเลิกจ้างเพราะสถานประกอบการปิดถาวร ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวเกษตรกรในต่างจังหวัดที่สามารถกลับไปพึ่งพิงได้ คาดว่า แรงงานบางส่วนอาจจะกลับภูมิลำเนาหาทางหากสามารถหางานหรือทำธุรกิจส่วนตัวได้ 2) กลุ่มที่กลับดีกว่าไม่กลับ คือกลุ่มที่มาจากสถานประกอบการที่ปิดชั่วคราว ต้องการกลับภูมิลำเนาเพื่อลดต้นทุนและคาดว่าจะกลับมาทำงานปกติในภายหลัง และ 3) กลุ่มที่กลับเพื่อพักผ่อนหรือทำงานจากบ้านในต่างจังหวัดชั่วคราว ส่วนมากเป็นแรงงานที่มีทักษะในการทำงานที่บ้านได้ จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ที่มีได้คาดคิดอาจเกิดขึ้นได้เสมอ ในช่วงเวลาของสถานการณ์โรคระบาด หลายฝ่ายได้นำเสนอให้กลุ่มคนเปราะบางด้านแรงงานได้กลับไปยังท้องถิ่นและเริ่มปรับตัวโดยหันมาทำการเกษตรมากขึ้น หรือแม้กระทั่งคนเมืองเองก็นิยมทำการเกษตรในพื้นที่จำกัดมากขึ้นด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องพิสูจน์ว่า แท้จริงแล้วการเกษตรคือส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทย เป็นทั้งทางรอดและทางเลือกในเวลาเดียวกัน หากแต่การทำเกษตรอาจไม่ใช่งานอย่างที่หลายคนคิด เพราะต้องมีทัศนคติต่ออาชีพเกษตรที่ดี มีความอดทน ความรู้ที่หลากหลาย และองค์ประกอบอื่น ๆ อีกหลายประการ ผู้ที่จะสามารถทำการเกษตรให้ประสบความสำเร็จได้จึงเป็นบุคคลที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง

จะเห็นได้ว่า วิถีชีวิตของคนในปัจจุบันต้องปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วเพื่อตอบสนองการพลิกผันของสังคม ซึ่งการปรับเปลี่ยนนี้มีหลายรูปแบบ คือการปรับเปลี่ยนให้เป็นไปในทิศทางที่สังคมกำหนดเพียงเพื่อการมีงานทำเพียงอย่างเดียวตามเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ ซึ่งต้องยอมรับถึงความไม่แน่นอนจากสถานการณ์ที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้กำหนด ไม่ว่าจะเป็นภาวะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือการสาธารณสุข เช่นในปัจจุบัน หรือจะเลือกเส้นทางที่ตนเองเป็นผู้กำหนด ซึ่งแม้ว่าจะไม่มีความมั่นคงแน่นอน หากแต่ต้องมีความเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของตนเอง ได้ลองผิดลองถูก มีระยะเวลาในการเรียนรู้และสามารถประเมินความพร้อมของตนเองตั้งแต่ต้นได้ว่าจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพตามแนวทางที่เป็นผู้กำหนดเองได้หรือไม่

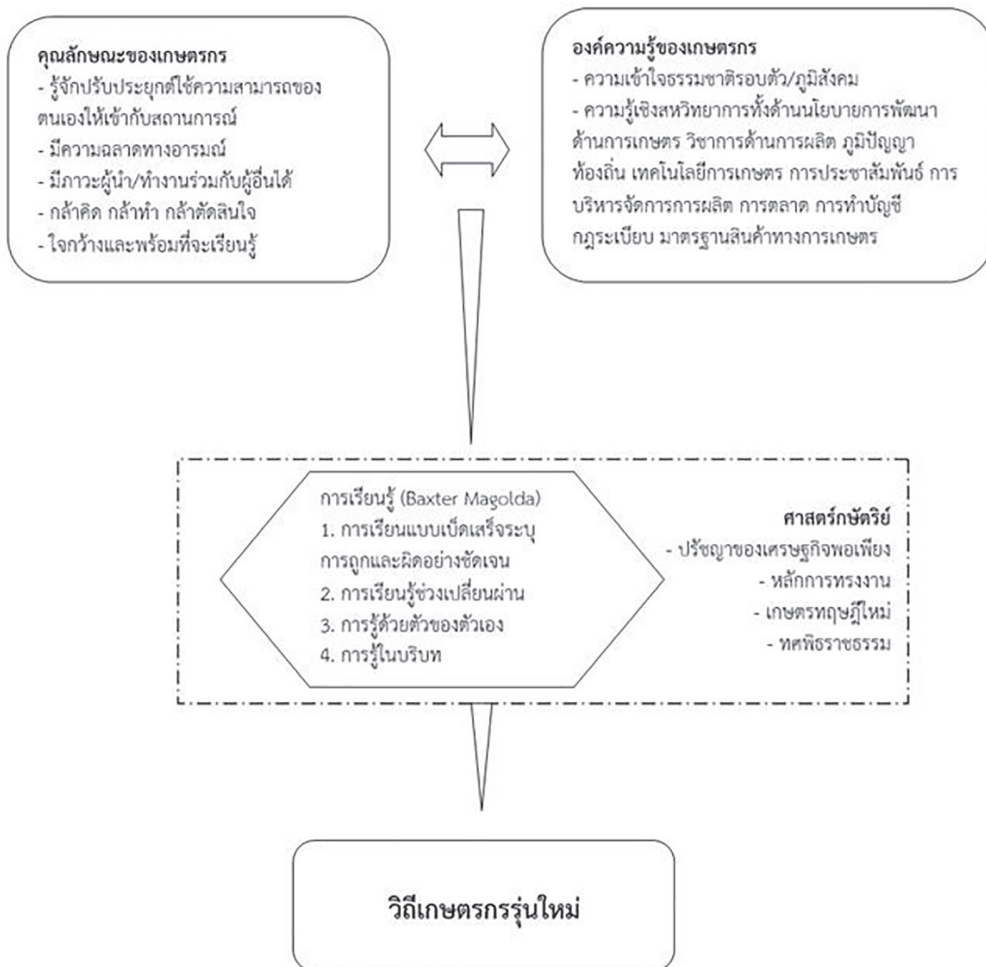
การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับการถอดบทเรียนของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ได้นำศาสตร์ความรู้ตามความถนัดของตนเองมาปรับประยุกต์ใช้กับการเกษตร ซึ่งแม้ว่าจะมิได้กลับไปทำการเกษตร เพราะได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โรคระบาด COVID-19 แต่ก็ถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีที่แสดงให้เห็นถึงวิถีการดำเนินงานของคนรุ่นใหม่ที่มีภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยกรณีศึกษาทั้งหมดเป็นผู้ที่เรียนจบระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า และทำงานในสาขาที่จบมาอย่างน้อย 3 ปี มีความรู้ความเข้าใจในงานที่ทำมาแล้วเป็นอย่างดี และเมื่อสนใจทำเกษตรจึงสามารถนำความเชี่ยวชาญเหล่านั้นมาปรับประยุกต์ใช้กับงานเกษตรของตนเองเป็นระยะเวลามากกว่า 3 ปี เหตุที่กำหนดระยะเวลาเช่นนี้ เนื่องจากได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิว่าเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมเพราะเป็นระยะเวลาเฉลี่ยที่แสดงว่าประสบความสำเร็จในการทำการเกษตรเพราะครบระยะเวลาของรอบการผลิตการเกษตรทุกรูปแบบ เกษตรกรเหล่านี้จะได้เห็นถึงปัญหา คิดหาทดลองการแก้ปัญหาต่างๆ ได้แล้ว ซึ่งแสดงว่าเป็นกรณีศึกษาที่เหมาะสมกับการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบกับมีภูมิภาวะการดำเนินชีวิต มีใจรักในการทำการเกษตรหรือมีเหตุให้ต้องหันกลับมาทำการเกษตรในถิ่นกำเนิด อีกทั้งได้น้อมนำ “ศาสตร์กษัตริย์” มาปรับประยุกต์ใช้กับ “วิถีเกษตรกรรุ่นใหม่” ของตนเองว่ามีกระบวนการเรียนรู้ในการทำงานอย่างไร รู้จักระมัดระวังปัญหาต่าง ๆ ทุกช่วงการทำงานและสร้างภูมิคุ้มกันได้ด้วยตนเองจนทำงานได้ประสบความสำเร็จ สร้างเป็นข้อสรุปของวิถีเกษตรกรรุ่นใหม่ต้นแบบให้กับผู้ที่สนใจ ทั้งนี้ เกษตรกรในแต่ละภูมิภาคจะมีคุณสมบัติแตกต่างกันตามบริบทภูมิสังคมงานวิจัยนี้จึงสนใจเกษตรกรรุ่นใหม่ทั้งในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ เพื่อวิเคราะห์การเรียนรู้ของวิถีเกษตรกรรุ่นใหม่ของไทยที่จะนำพาการเกษตรของไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์วิถีการเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ตามแนวทางของศาสตร์กษัตริย์
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบวิถีของเกษตรกรรุ่นใหม่ตามแนวทางของศาสตร์กษัตริย์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยในเชิงสหวิทยาการ คือ **ด้านศึกษาศาสตร์** ที่มุ่งศึกษาเรื่องการเรียนรู้ของกลุ่มคนที่มีความเฉพาะในการนำความรู้และทักษะเดิมมาปรับประยุกต์ใช้กับงานใหม่คือการเป็นเกษตรกรว่ามีขั้นตอนการเรียนรู้อย่างไร ได้ลองผิดลองถูกและสามารถนำไปต่อยอดเพื่อพัฒนาอย่างไร ต้องมีองค์ความรู้ที่หลากหลายทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อให้สามารถดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งพบว่ามี ความแตกต่างกันแต่ละบุคคล แสดงให้เห็นถึงวิถีของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความเฉพาะตัว แล้วจึงนำมาวิเคราะห์บนกรอบการวิจัยเพื่อให้เห็นภาพรวมของเกษตรกรรุ่นใหม่ภายใต้วิเคราะห์เชิง **มนุษยศาสตร์** เรื่องอัตลักษณ์เฉพาะตั้งแนวคิดเริ่มต้นทำการเกษตร วิธีการเรียนรู้ การทำงาน การทดลองปฏิบัติ การลงมือทำจริง การตัดสินใจเพื่อการดำเนินงานอย่างครบวงจรทั้งระบบ และภาวะผู้นำซึ่งส่งผลต่อชุมชนคนรอบข้าง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงวิถีของคนรุ่นใหม่ที่ดีตัดสินใจมาเป็นเกษตรกร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก หรือ Grounded theory คือการสร้างทฤษฎีจากองค์ความรู้ใหม่ที่ไม่เคยได้รับการศึกษาและ/หรือเผยแพร่ในสื่อต่างๆ โดยเป็นความรู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์จริง (Phenomena) และเป็นความรู้ในตน (Tacit knowledge) ของบุคคลหรือกลุ่มคนสาเหตุที่ใช้ทฤษฎีนี้ในการวิจัยก็เพราะ ยังไม่มีงานวิจัยที่กล่าวถึงการเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความรู้และทักษะในตนเองอย่างชัดเจน และนำมาปรับประยุกต์ใช้กับการทำการเกษตรในแบบฉบับของตนเองที่แต่ละคนมีความแตกต่างกัน จึงเห็นว่าการใช้ทฤษฎีฐานรากมีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการวิจัยในครั้งนี้สร้างด้วยวิธีการแบบอุปนัย (Inductive) ที่มาจากปรากฏการณ์ต้นแบบ แล้วจึงสรุปเป็นทฤษฎีระดับล่างเพราะใช้ได้กับปรากฏการณ์เฉพาะเท่านั้น บทความนี้เป็นการสรุปงานวิจัยเรื่อง ศาสตร์กษัตริย์: การวิเคราะห์วิถีเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่ได้รับทุนจากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เครื่องมือทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จึงได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมในคนกลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้วการดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์วิถีของเกษตรกรรุ่นใหม่ตามแนวทางของศาสตร์กษัตริย์

1.1 การศึกษาเอกสาร (Documentary research) ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เห็นภาพรวมของการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ตามแนวทางศาสตร์กษัตริย์ ในประเด็นความหมายความสำคัญของศาสตร์กษัตริย์ สถานการณ์การเกษตรของไทยทั้งในภาพรวมของประเทศ สถานการณ์การทำเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ และการเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ กระบวนการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การน้อมนำหลักของศาสตร์กษัตริย์มาใช้ในการทำการเกษตร

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ (In-depth interview) ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่จากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และมูลนิธิ เกี่ยวกับ แนวคิด ขั้นตอน กระบวนการ การปรับวิธีการอบรมเพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยใช้วิธี Snowball Sampling Technique จากผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กำหนดไว้เบื้องต้นก่อนเริ่มการวิจัย ทั้งนี้ การนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ จะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ว่าให้เผยแพร่ได้ เนื่องจากอาจต้องนำคำสัมภาษณ์บางส่วนที่สำคัญมาอ้างอิง (Quote) ในผลการวิจัยเพื่อเป็นการยืนยันข้อค้นพบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) ผู้ทรงคุณวุฒิที่สัมภาษณ์มีรายละเอียด คือ 1) อาจารย์มหาวิทยาลัยจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบจากกรมส่งเสริมการเกษตร และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 3) หน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ผลิตรายการเกษตรไทยไอดอล บริษัท ป่าใหญ่ครีเอชั่น และ 4) มูลนิธิ ได้แก่ มูลส่งเสริมการออกแบบอนาคต มูลนิธิจำเนียรสารนาถ และมูลนิธิเกษตรยั่งยืน (ประเทศไทย)

1.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ 1) ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานที่สนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เช่น ผ่านเกณฑ์การอบรมเป็น Young Smart Farmer ของกรมส่งเสริมการเกษตร หรือเป็นผู้ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศโครงการประกวดเกษตรกรสำนึกรักบ้านเกิด เป็นต้น และ 2) ทำการเกษตรในรูปแบบที่เกษตรกรแต่ละคนได้ออกแบบใหม่มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี และ 3) เคยประกอบอาชีพอื่นมาก่อนเป็นเกษตรกรอย่างน้อย 3 ปี และ 4) ยินดีให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยจะติดต่อโดยตรงไปยังเกษตรกรซึ่งทั้งหมดมี Facebook page และเบอร์โทรศัพท์ในสื่อต่าง ๆ อยู่แล้ว หรือติดต่อผ่านหน่วยงานและผู้ทรงคุณวุฒิที่แนะนำ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) และแบบบันทึกการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) และด้วยการวิจัยนี้ดำเนินงานในช่วงเดือนมีนาคม – สิงหาคม 2563 อันเป็นช่วงของโรคระบาด COVID-19 จึงไม่สามารถเดินทางไปบางจังหวัด ทำให้ไม่สามารถสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมได้ทุกกรณี จึงสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจำนวน 6 คน ซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล นอกจากนี้ ได้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์และการออนไลน์รูปแบบต่างๆ เช่น การโทรศัพท์ผ่านไลน์ หรือ Messenger ประกอบด้วยเกษตรกรในภาคเหนือ (แพร่) จำนวน 1 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (เลย, ร้อยเอ็ด, นครพนม, ขอนแก่น, หนองบัวลำภู) จำนวน 5 คน ภาคตะวันออก (ระยอง, ชลบุรี) จำนวน 2 คน ภาคกลาง (ปราจีนบุรี, กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์, ฉะเชิงเทรา, ชัยนาท, สมุทรสงคราม, สระแก้ว) จำนวน 7 คน และภาคใต้ (สุราษฎร์ธานี, ระนอง, นราธิวาส, ยะลา, กระบี่) จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 26 คน

1.4 การสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การสร้างรหัสและแบ่งระบบข้อมูล การรวบรวมและสร้างกลุ่มข้อมูล การจด

บันทึก การวิเคราะห์ความคงที่ของข้อมูล ความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน จากนั้นจึงจัดประเภท ร่างการวิเคราะห์
วิธีเกษตรกรรุ่นใหม่และนำเสนอรูปแบบชั่วคราวเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาต่อไป

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ผลการวิจัย โดยการนำผลการวิเคราะห์วิธีเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ได้จากการนำ
ผลการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมมาวิเคราะห์ตามประเด็นของกรอบการวิจัย
ทั้งเรื่องคุณลักษณะ องค์ความรู้ การเรียนรู้ตามแนวคิดและปรัชญาของศาสตร์กษัตริย์ตามการศึกษาจาก
เอกสารโดยผู้วิจัย จากนั้นจึงจัดทำเป็นร่างรูปแบบวิธีของเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านการ
ศึกษา ด้านการส่งเสริมการเกษตร ด้านเทคโนโลยีอาหาร ด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 6 คนพิจารณา
ปรับแก้ไขและให้พิจารณาอีกครั้งจึงนำเสนอเป็นผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ผลการวิเคราะห์วิธีการเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่และ
การนำเสนอรูปแบบวิธีของเกษตรกรรุ่นใหม่

ในส่วนแรกนั้น เป็นผลการวิเคราะห์จากบทสัมภาษณ์เกษตรกร 26 คนจากทุกภูมิภาค และสังเกต
แบบไม่มีส่วนร่วม 6 คนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าช่วงเวลาที่สำคัญคือการเริ่มต้นคือ
ต้องพิจารณาเลือกเพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง ดังที่ได้แสดงออกเป็นคุณลักษณะของเกษตรกรรุ่น
ใหม่ที่น่าสนใจหลักการทรงงานว่ามีได้นำเพียงข้อใดข้อหนึ่งมาใช้ แต่ได้นำมาประยุกต์ใช้แบบองค์รวมเพื่อ
ประโยชน์ต่อการทำเกษตรของตนเองอย่างเหมาะสม ผลของการวิเคราะห์คุณลักษณะของเกษตรกรรุ่น
ใหม่ตามศาสตร์กษัตริย์ อันได้แก่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการทรงงาน ผลการวิจัยส่วน
แรกคือคุณลักษณะและองค์ความรู้ของเกษตรกรมีดังนี้มีดังนี้

1. พินิจพิจารณา ไตร่ตรอง แสวงหาแรงบันดาลใจเริ่มต้นวิถีการเกษตร เพราะเกษตรกรรุ่น
ใหม่ทุกคนเคยทำงานมีรายได้ประจำมาก่อน การปรับเปลี่ยนชีวิตมาทำการเกษตรนั้นต้องใช้ความกล้าหาญ
ในการตัดสินใจมากกว่าคัมค่าที่จะเปลี่ยนแปลงหรือไม่ สอดคล้องกับหลักการทรงงานที่ว่า **ระเบิดจากข้างใน**
เพราะเริ่มจากตนเองและอาจส่งผลถึงคนรอบข้างด้วยตามหลักการทรงงานที่ว่า **ประโยชน์ส่วนรวม
ขาดทุนคือกำไร**

2. จิตใจมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว พร้อมเผชิญปัญหาที่ท้าทาย เกษตรกรรุ่นใหม่ทุกคนมีความอดทน แม้ว่า
หลายคนจะมีแนวคิดแบบคนเมืองที่เริ่มทำธุรกิจด้วยการลงทุนเป็นจำนวนมาก แต่หากเมื่อทดลองทำไป
แล้วจะค่อย ๆ ปรับ ค่อย ๆ เรียนรู้ว่าจะสิ่งใดเหมาะกับลักษณะนิสัยของตนเอง ในช่วงการปรับตัวนี้ จะเป็น
ช่วงเวลาที่เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ความบกพร่องและการเรียนรู้ที่จะยอมรับผิดพลาดของตนเอง มีความ
เพียร และการทำไปเรื่อย ๆ ทำแบบสังขทาน คือทำไปแบบไม่ประมาทและต้องใช้เวลาทำความเข้าใจกับ
การเกษตรด้วยตนเองและไม่ทอดทิ้ง สิ่งที่จะช่วยได้คือการมีจิตใจที่เข้มแข็งและมีเพื่อนในเครือข่ายที่เข้าใจ
เป็นที่ปรึกษาได้ร่วมกันทำงานอย่างมีความสุข **ร่าเริง รื่นเริง คึกคักและครึกครื้น** ตามหลักการทรงงาน
อีกทั้งยังต้องเริ่มจากการพึ่งตนเอง

3. คิดถึงเสมอว่าเราปลอดภัย คนอื่นปลอดภัย หมายความว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ทั้งหมดริเริ่มทำการ
เกษตรแบบปลอดภัยเคมี หรือไร้สารเคมีเพราะเริ่มจากความตระหนักถึงพิษภัยของสารเหล่านี้ ดังนั้น เมื่อ
หันมาทำการเกษตร จึงเริ่มจากผลิตสิ่งทีปลอดภัยสำหรับตนเองและครอบครัว และขยายผลความห่วงใย
ดังกล่าวไปสู่ผู้บริโภคด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ที่ชักชวนชาวบ้านในชุมชนมาร่วมกันทำการเกษตรแบบ
ปลอดภัยด้วย ดังหลักการทรงงานที่ว่า **มีความสุขในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น**

4. **ผู้นำนักวางแผน นักทดลอง นักวิจัยและพัฒนา นักสร้างสรรค์** เกษตรกรรุ่นใหม่ทุกคน เคยผ่านการทำงานในองค์กรทั้งขนาดกลางและขนาดใหญ่จึงมีแนวทางการทำงานที่เป็นไปตามการวางแผนขององค์กร รวมถึงการวางแผนการทำงานของตนเอง มีโอกาสในการเสนอแนวทางการทำงานใหม่ ๆ เช่นเดียวกับนักทดลองแนวทางการทำงาน จากนั้นจึงนำไปสู่การวิเคราะห์พิจารณาผลดี ผลเสีย ข้อจำกัด และการแก้ไขปัญหาแบบการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการทำงานของตนเอง ทั้งนี้ ทุกคนมีแนวคิดการเรียนรู้และการทำงานแบบ**องค์รวม** และมีวิสัยทัศน์ให้ผู้บริโภคเกิดความสบายใจ รวมถึงสามารถรับบริการได้ครบวงจรเสมือน**การบริการที่จุดเดียว** นอกจากนี้ เกษตรกรทั้งหมดยังมีภาวะผู้นำที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนโดยเริ่มจากการชักชวนอย่างจริงจัง ดำเนินการอย่างโปร่งใสเพื่อให้ชุมชนเกิดความสบายใจเหมือนกับการ**ปลูกป่าในใจคน** นอกจากนี้ เกษตรกรส่วนหนึ่งได้มีส่วนร่วมการวิจัยกับสถานศึกษาในพื้นที่ที่จะร่วมกันพัฒนาสินค้าและบริการ อันจะก่อให้เกิดรายได้จากการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นต่อไปด้วย

5. **รอบคอบ รัดกุม แตกต่างที่จะแตกต่าง** เป็นเพราะเกษตรกรรุ่นใหม่มีประสบการณ์การทำงานและพบปะผู้คนหลากหลาย จึงเห็นความสำคัญของการทำสินค้าให้แตกต่างเพื่อดึงความสนใจ หรือมีเรื่องราวที่น่าติดตาม ดังนั้นการทำการเกษตรที่มีความเฉพาะตัวนี้ จึงต้อง**ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำตามลำดับขั้น และแก้ปัญหาที่จุดเล็ก** ด้วยตนเองให้ได้

6. **เป็นเกษตรกรต้องคิดเสมอว่าทำแล้ว “รวย (ความสุข)”** เป้าหมายของเกษตรกรทุกคนคือ ความร่ำรวยความสุขตามอัตภาพ ซึ่งคำว่า “ร่ำรวย” ในที่นี้คือการรู้จักใช้จ่ายตามที่จำเป็น ซึ่งบางคนใช้วิธีการกู้ยืมจากสหกรณ์เพื่อขยายการเกษตรของตนเองซึ่งอาจดูเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับ**หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**ที่เน้นให้พออยู่พอกินเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะเกษตรกรบางท่านเห็นว่าการทำเกษตรให้เพียงพอกับการอยู่การกินโดยไม่ได้นั้นเรื่องการสร้างรายได้นั้น อาจไม่เหมาะกับวิถีชีวิตของคนในปัจจุบันที่ต้องพัฒนาและปรับเปลี่ยนให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่เสมอด้วย

7. **รู้ลึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ** เกษตรกรหลายคนมีความรู้สึกว่าการทำเกษตรไปสักระยะจะมีความผูกพันกับธรรมชาติรอบตัวมากขึ้น มีความเคารพธรรมชาติมากยิ่งขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการทำการเกษตรที่ใช้ทรัพยากรโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมดังเช่นทุกวันนี้

นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ได้ว่าเกษตรกรต้องมียุคความรู้ที่หลากหลายและนำมาผสมผสานรวมกันเหมือน**น้ำผสมหมักหมม** ไม่ว่าจะเป็นความรู้ด้านผสมผสานเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้เรื่องธุรกิจการเกษตร การทำบัญชีและการเงิน การออกแบบการเกษตร ผลิตภัณฑ์ วิธีการขาย การตลาด มีทักษะการสื่อสารกับเพื่อเกษตรกร ชาวบ้าน ลูกค้า รวมถึงความรู้เรื่องการสร้างมาตรฐานผลผลิตของการเกษตร

ผลการวิจัยส่วนที่สองคือ การนำเสนอรูปแบบวิถีของเกษตรกรรุ่นใหม่ ซึ่งวิถีของเกษตรกรรุ่นใหม่ในที่นี้ มิได้กล่าวถึงเฉพาะตัวเกษตรกรเท่านั้น เพราะการจะทำให้วิถีเกษตรกรที่ควรจะเป็นสามารถเกิดขึ้นได้จริง ได้ผลและยั่งยืน ต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่นด้วย แต่อย่างไรก็ดี การพัฒนาดังกล่าวย่อมต้องเริ่มจากเกษตรกรเองที่จะต้องค้นหาและแสดงออกซึ่ง **อัตลักษณ์แห่งวิถีของเกษตรกรรุ่นใหม่** คือ Philosophy of Life Identity โดยมีหลักการที่สำคัญคือ **การเข้าใจ (ตนเอง) เข้าถึง (การปฏิบัติ) และพัฒนา (เพื่อส่วนรวม)** เริ่มจากการรู้จักปัจจัยภายในของตนเองที่มีจากการเรียนรู้ด้วยตนเองและสร้างการเรียนรู้ในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากความไม่รู้สู่การมีความรู้ซึ่งจะมีเป้าหมายว่า ตนเองต้องการจะเป็นอย่างไร คือ Perspective to be จากนั้น ต้องเรียนรู้**ปัจจัยภายนอก**ที่จะมากระทบ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ปัจจัย

ทางเศรษฐกิจ สังคม หรือสิ่งแวดล้อมที่สามารถเริ่มเรียนรู้ได้ก่อนทำการเกษตร เป็นความรู้ที่มีผู้ศึกษาไว้อย่างเบ็ดเสร็จเช่นความรู้เรื่องการทำการเกษตรต่างๆ แล้วจึงนำมาสร้างเป็นการเรียนรู้ของตนเองในช่วงเปลี่ยนผ่าน การจะมีความรู้เหล่านี้ได้นั้น ต้องเกิดจากการวางแผนที่เหมาะสมทั้งระยะเวลาและคุณภาพของสิ่งที่จะช่วยให้การทำการเกษตรของตนเองประสบความสำเร็จ นั่นคือ การวางแผน รวบรวมความรู้ ความคิดและสร้างสรรค์ปัจจัยต่าง ๆ คือ Planning to have จากนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการนำปัจจัยทั้ง 2 ส่วนคือมารวมกันตามวิถีของตนเองที่มีฐานคิดจากการน้อมนำแนวคิดตามพระราชดำริมาใช้อย่างชาญฉลาดและมีชีวิตที่สมดุล มีความสุข

ในส่วนที่เสริมส่งเสริมวิถีของเกษตรกรสามารถดำเนินได้คือ หน่วยงานที่สนับสนุนจากภายนอกอันได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงสถาบันการศึกษา โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ด้านวิชาการทั้งในเรื่องการทำการเกษตร การขอมาตรฐานสินค้า การตลาด และการสนับสนุนทุนการทำวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ผลงานของเกษตรกร ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับเกษตรกรทั้งในระดับพื้นที่และส่วนกลาง และยังมีหน้าที่เป็นสื่อกลางของการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านการจัดอบรมต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังได้ส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีความรู้ความสามารถได้ให้ความรู้กับประชาชนทั่วไปในพื้นที่อีกด้วย

ในส่วนภาคเอกชนนั้น ได้ให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมที่หลากหลาย เช่นการจัดทำ Application เกี่ยวกับการเกษตรให้ได้ใช้อย่างทั่วถึง บรรจุข้อมูลที่สำคัญ ทันสมัยและเป็นประโยชน์เพื่อให้เกษตรกรได้ตัดสินใจเลือกใช้ข้อมูลให้เหมาะสมกับวิถีการเกษตรของตนเอง อีกทั้งยังได้จัดให้มีการประกวดการให้รางวัลรวมถึงการนำเรื่องราวของผลผลิตไปเผยแพร่สู่สาธารณชนอีกด้วย

นอกจากนี้ ส่วนงานที่สำคัญที่สุดคือสถานศึกษา การศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น มีโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการเกษตรหลากหลายรูปแบบตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การจัดจำหน่ายและยังให้ความรู้เรื่องการขอรับมาตรฐานสินค้าด้วย สำหรับอาชีวศึกษาในขณะนี้ได้ริเริ่มให้มีการจัดการศึกษาที่ตอบสนองการทำงานจริงมากยิ่งขึ้นโดยมิได้เน้นเพียงการเพาะปลูกเท่านั้น หากแต่ต้องปรับให้นักศึกษามีความรู้ความสามารถด้านการตลาด การขนส่ง (Logistic) การถนอมอาหาร ซึ่งก็คือการเรียนรู้ Supply chain ทั้งหมด จะเห็นได้ว่าเกษตรกรในอนาคตจะมีวิถีที่แตกต่างจากอดีตอย่างมาก เพราะต้องพึ่งตนเองในหลาย ๆ ด้าน และต้องมีความรู้ที่หลากหลายอีกด้วย

การวิจัยพบว่า ในระยะเวลาประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา มีการทำงานร่วมกันระหว่างเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและสถานศึกษามากขึ้น อาทิ การวางแผนร่วมกันของการปรับรูปแบบการจัดอบรมโดยมิได้เริ่มจากการอบรมตามความเชี่ยวชาญของวิทยากรเท่านั้น หากแต่เริ่มจากการวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ของคณะผู้จัดอบรมและคณะวิทยากรถึงเป้าหมายร่วมกันและตรงกับความต้องการของเกษตรกร ดังเช่นในปัจจุบันที่เน้นการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาร่วมกันอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต กระบวนการนี้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไปพร้อมกัน องค์ประกอบของรูปแบบวิถีแห่งการเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับเกษตรกรรุ่นใหม่ในประเทศต่าง ๆ พบว่ามีความต้องการแสวงหาอิสระที่จะเรียนรู้ไม่แตกต่างจากเกษตรกรในประเทศไทย ดังที่ซิงเก รินเซ จากสหกรณ์สีเขียวมีสุข ประเทศภูฐาน (อ้างถึงในวัลลภา แวนวิลเลี่ยนส์วาร์ด, 2558) กล่าวถึงสังคมคนรุ่นใหม่ในประเทศภูฐานว่า คนที่ทำการเกษตรมาจากหลากหลายอาชีพที่ต่างเห็นว่าการทำเกษตรเหมือนกับการผจญภัยที่เต็มไปด้วยความสร้างสรรค์และต้องเข้าใจธรรมชาติ ต้องรู้จักวิธีปรับตนเองและยังเป็นแหล่งรายได้ที่ยั่งยืนไม่แพ้อาชีพอื่น เกษตรกรรุ่นใหม่จะเป็นกลุ่มคนที่ไม่หยุดนิ่ง มีความต้องการสร้างสรรค์ต่อยอดความคิดอยู่เสมอสอดคล้องกับข้อสรุปของชนิตา รักษ์พลเมือง (2557) ที่ว่าการเรียนรู้ของคนในปัจจุบันจะไม่จำกัดทั้งสถานที่และเวลา หรือข้อจำกัดอื่นใดโดยเฉพาะในโลกของกระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่ (Post-modernization) ที่ให้คุณค่ากับสถานการณ์ เหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆ ที่อาจจะไม่ได้มีมาตรฐานเดียวกัน สังคมสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ไม่มีสิ่งใดที่ดีหรือถูกต้อง เหมาะสมอย่างสมบูรณ์ การอภิปรายในครั้งนี้นำเสนอ 2 ประเด็นคือ

1. การเรียนรู้ของเกษตรกรในวิถีใหม่เกิดขึ้นในยุค New Normal ภายใต้สถานการณ์โรคระบาด COVID-19 ที่ทำให้สังคมเห็นว่าการวัดมาตรฐานความสามารถของคนที่คุณเคยอาจจะใช้ “ไม่ได้” กับสถานการณ์นี้ การศึกษาในช่วงที่ผ่านมามุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ทุกอย่างอย่างรวดเร็วตามแบบเรียน “สำเร็จรูป” แต่การทำเกษตรไม่เป็นเช่นนั้น แต่ละคนจะต้องใช้เวลา ความอดทนเพื่อทดลอง ลองผิดลองถูก จนหลายคนท้อแท้และล้มเลิกไปในที่สุด หากแต่ผู้ที่ยังสามารถดำรงการทำเกษตรอยู่ได้แสดงว่าเป็นผู้ที่มี Ego สูงเพียงพอ ทั้งนี้ หากพิจารณาทฤษฎีโครงสร้างทางจิตของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Structural Model of the Psycho) อันประกอบด้วย Id, Ego และ Superego แล้วพบว่า Id คือจิตไร้สำนึก ความต้องการต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นโดยที่ไม่รู้ตัวนั้นยังคงมีอยู่ในตัวเกษตรกรรุ่นใหม่ทุกคนอยู่แล้ว สิ่งที่น่าสนใจคือการวิเคราะห์ถึง Ego หรือความเป็นตัวตน ในที่นี้พบว่า การที่แต่ละคนรู้ตัวว่าต้องการทำอะไรและพยายามที่จะทำให้สำเร็จ ต้องอาศัยความอดทน ความมุ่งมั่นที่จะทำงานตลอดระยะเวลา ตั้งแต่การแสวงหาแนวทางการทำการเกษตรของตนเอง การปรับปรุงแก้ไข ปรับเปลี่ยนแนวคิด การพัฒนาต่อยอดให้สินค้าของตนเองจากการพิจารณาความเหมือนและความต่างจากผู้อื่น และยังมี Superego คือศีลธรรมจริยธรรมที่มากำกับการกระทำของเราอีกชั้นหนึ่ง สิ่งนี้ได้รับการถ่ายทอด ปูปลูกฝัง ซึมซับมาจากการเลี้ยงดูและสังคมรอบข้างในกระบวนการ Socialization หรือการขัดเกลาจากสังคมรอบข้างให้เป็นผู้ที่รู้จักคิดและตระหนักรู้ถึงสิ่งที่กำลังทำว่าดีหรือไม่ และสามารถยับยั้งชั่งใจเลือกสิ่งที่จะต้องเพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเรียนรู้ที่จะให้เกียรติผู้อื่นด้วย

การเรียนรู้จากสังคมรอบข้างนี้ เทียบได้กับการเรียนรู้จากบริบท (Contextual knowing) ของ Professor Baxter Magolda (1992, 57) ที่เห็นว่าขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญเพื่อให้เกิดการเรียนรู้คือ การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา รวมถึงความสัมพันธ์กับคนรอบข้างด้วย สรุปได้ว่า ความเป็นตัวตนของเกษตรกรรุ่นใหม่จะค่อย ๆ ถูกปรับจากประสบการณ์ที่ได้สัมผัสของผู้รู้ ประสบการณ์ที่ได้จากปัญหา อุปสรรค ความผิดพลาดล้มเหลวจนเกิดการเรียนรู้ของตนเอง การเปิดใจยอมรับฟังผู้อื่นทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย รวมถึงการมีเพื่อนร่วมทางเดินในเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยกัน

ทั้งนี้ แม้ว่าวัตถุประสงค์ของการวิจัยจะเป็นการนำเสนอ “รูปแบบ” ที่เสมือนว่าต้องมีความชัดเจนและไม่ว่าเกษตรกรคนไหนที่สนใจสามารถนำไปใช้ได้ทันที หากแต่คำว่า “รูปแบบ” ในที่นี้ เป็นเพียงแนวทางที่เสนอให้เห็นว่า ปัจจัยเงื่อนไข หน่วยงานและองค์กรใดบ้างที่มีส่วนเกี่ยวข้องในมิติใด ซึ่งเป็นที่แน่ชัดจากผลการวิจัยว่า การนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ได้นั้น เกษตรกรหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องนำไปทำความเข้าใจ ปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของตนเองที่แตกต่างกัน เพื่อประโยชน์สูงสุดที่เหมาะสมกับการเกษตรของตนเอง

2. การให้ความหมายและการปฏิบัติตนตามแนวทางของศาสตร์กษัตริย์ ทั้งนี้ คนส่วนมากเห็นว่าเป็นเรื่องไกลตัว จะเห็นได้จากเมื่อกล่าวถึงโครงการตามพระราชดำริแล้วจะเชื่อมโยงไปยังภาคการเกษตรเท่านั้น โดยเฉพาะที่ทำงานในเมืองใหญ่เห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกับตนเองเช่นเดียวกับเกษตรกรรุ่นใหม่หลายคนในงานวิจัยนี้ที่พบว่าในช่วงแรกของการทำเกษตร เกษตรกรหลายคนที่ไม่เห็นด้วยกับการทำธุรกิจการเกษตรบนฐานของความพอเพียง เห็นว่าการทำธุรกิจต้องลงทุนทันทีเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าและรวดเร็ว หากแต่เมื่อเวลาผ่านไป ต่างเห็นพ้องต้องกันว่าทำการเกษตรเป็นเรื่องละเอียดอ่อนโดยเฉพาะกับธรรมชาติที่ทุกคนต้องตระหนักถึงและต้องสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้เสมอ การนำแนวพระราชดำริที่หลากหลายมาปรับประยุกต์โดยเฉพาะกับความสามารถเฉพาะตนของเกษตรกรที่มีมาก่อนไม่ว่าจะเป็นวิศวกร ช่าง นักการบัญชี นักประชาสัมพันธ์ นักโฆษณา จึงเป็นคำตอบของวิถีเกษตรแห่งความสมดุลของ

การทำงานของทุกคน การปรับตัวอย่างชาญฉลาดเป็นเรื่องที่สำคัญ ด้วยการที่ผู้ซึ่งมี Ego สูงเปลี่ยนแปลงวิธีคิดของตนเองได้เทียบได้กับการเรียนรู้ในช่วงเปลี่ยนผ่าน (Transitional stage) โดยมีเพื่อนและครอบครัวเป็นกำลังใจที่สำคัญ ที่สำคัญคือการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนไทยดังในที่ เปรมศักดิ์ เพียยุระ (2551, 21) กล่าวไว้ว่า ยุคนี้อุณหภูมิต้องเปลี่ยนความคิดให้ลูกหลานมีความภาคภูมิใจในอาชีพการเกษตร พ่อแม่ต้องบอกลูกว่า “ลูกเอ๋ย เรียนให้เต็มที่ เรียนจบแล้วบ้านเรามีนงานเกษตรรอลูกกลับมาพัฒนา ไม่ต้องกลัวต้งงาน อยู่บ้านเรามีนงานให้ทำเยอะแยะ เราจะมีรายได้จากการเกษตร พ่อแม่ลูกก็จะได้อยู่ด้วยกัน” นอกจากนี้ การที่มีแรงเสริมคือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจะทำให้การพัฒนาตนเองของเกษตรกรเป็นรูปธรรม ตามการให้ความหมายของศาสตร์กษัตริย์ของการวิจัยครั้งนี้คือ “การคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติแต่ไม่ใช่เอาชนะธรรมชาติ และเพื่ออยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน”

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** โดยให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างภาคเกษตรกร รัฐ เอกชนและการศึกษา ทั้งระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงการติดตามอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งต้องมีหน้าที่ปรับทัศนคติของประชาชนให้มีมุมมองทางบวกกับอาชีพเกษตรกร
2. **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ** โดยการส่งเสริมให้ทำการเกษตรที่ทันสมัยทั้งวิธีคิดและวิธีการ ให้เกษตรกรมีมุมมองการเกษตรแบบผู้ประกอบการ ควรมีการส่งเสริมให้เกิดกลุ่มผู้ร่วมดำเนินการซึ่งประกอบด้วยบุคลากรภาครัฐและเอกชน ในรูปแบบขององค์กรอิสระเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน ทั้งนี้ อาจดำเนินการวิจัยเพิ่มเติมถึงการสร้างเครือข่ายการประสานงานต่อไปทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศด้วย
3. **ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป** โดยการนำเสนอแนวทางของอาชีพเกษตรกรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านการศึกษาทุกระบบและรูปแบบ ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างให้มีเกษตรกรที่มีคุณภาพและสร้างทัศนคติที่ดีของบุคคลทั่วไปต่ออาชีพเกษตรกร รวมถึงทำการวิจัยเพื่อสำรวจความต้องการหรือความคิดเห็นของผู้บริโภคด้วย

บรรณานุกรม

- ชนิตา รักษ์พลเมือง. (2557). *กระบวนการทัศน์พัฒนศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). *Covid-19: social Distancing และคลื่นอพยพของประชากรจากมิติสังคมวิทยา: พลังไทย “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ”* สืบค้น 12 สิงหาคม 2563, จาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_31Mar2020.aspx
- เปรมศักดิ์ เพียยุระ. (2551). *ชุดทองบนดิน*. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี.
- วัลลภา แวนวิลเลียนส์วาร์ด. (บ.ก.). (2558). *ตลาดที่มีจิตสำนึก: ความร่วมมือของผู้ผลิตและผู้บริโภคเพื่อเศรษฐกิจใหม่*. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีนา.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. (2563). *ชีวิตวิถีใหม่ ชีวิตดีเริ่มที่เราร่วมกัน*. สืบค้น 10 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.thaihealth.or.th/Books/643>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ศาสตร์กษัตริย์ หลักการทรงงาน หลักการครองราชย์ แนวพระราชดำริและทฤษฎีในการพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2563). *โลกเปลี่ยน คนปรับ หลุดจากกับดัก ขยับสู่ความยั่งยืน*. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2563, จาก <https://www.mhesi.go.th/home/index.php/pr/news/1612-e-book>
- International Labour Organization. (2020). *COVID-19 and labour statistics*. สืบค้น 10 มิถุนายน 2563, จาก <https://ilostat.ilo.org/covid-19>
- Marcia B.Baxter Magolda. (1992). *Knowing and reasoning in college: gender-related patterns in students' intellectual development*. San Francisci: Jossey-Bass.

องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

Leadership Factors of School Administrators in the 21st Century

Received : 2020-06-26

Revised : 2020-12-09

Accepted : 2021-05-10

ผู้วิจัย วรปรัชญ์ หลวงโย¹

Woraprach Luangyo

Woraprach18@gmail.com

สันติ บุณณะชาติ²

Santi Buranachart

โสภา อำนวยรัตน์³

Sopa Umnuayrat

น้ำฝน กันมา⁴

Namfon Gunma

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 510 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows และโปรแกรม Mplus

ผลการวิจัย พบว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีจำนวน 5 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร 2) องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ 3) องค์ประกอบด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 4) องค์ประกอบด้านทักษะความร่วมมือ และ 5) องค์ประกอบด้านคุณธรรมจริยธรรม และผลการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค - สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 3.049 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 2 ค่า p - value มีค่าเท่ากับ 0.217 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 1.000 และค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.032

คำสำคัญ : องค์ประกอบ, ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21, ผู้บริหารสถานศึกษา

¹ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา
Ph.D. Student Program in Educational Administration School of Education University of Payao

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา

Assistant Professor Dr. Program in Educational Administration School of Education University of Payao

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา

Assistant Professor Dr. Program in Educational Administration School of Education University of Payao

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา

Assistant Professor Dr. Program in Educational Administration School of Education University of Payao

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the leadership factors and 2) to analyze the confirmatory factors analysis of school administrators leadership in the 21st century. The sample of this research consisted of 510 secondary school administrators and teachers under The Office of the Basic Education Commission. The research instruments were questionnaires. The data were analyzed by descriptive statistics and confirmatory factor analysis through SPSS and Mplus programs.

The research found that : The leadership factors of school administrators in the 21st century consisted of 5 factors; 1) Technology and Communications 2) Vision 3) Creativity 4) Collaboration skills and 5) Ethical and moral. The structural model of leadership factors analysis of school administrators in the 21st century were consistent with empirical data $\chi^2 = 3.049$, $df = 2$, $p - value = 0.217$, $GFI = 1.000$, and $RMSEA = 0.032$.

Keywords : Factors, Leadership in 21st century, School administrator

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) กำหนดว่า “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยการยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เป็นการมุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, น. 1-11) ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 (ธนาคารกรุงเทพ, 2559) การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีความรุนแรงและรวดเร็ว จำต้องมีการตั้งตัวและปรับตัวทางการศึกษา ต้องมีการเตรียมตัวและเตรียมคนให้พร้อมกับความเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดขึ้น สิ่งจะเป็นเครื่องมือสำหรับการเตรียมการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้คือ “การศึกษา” (วิจารณ์ พานิช, 2558, น. 1)

หลังจากที่ประเทศไทย ได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ การศึกษาไทยก็ยังเต็มไปด้วยปัญหาซึ่งปัญหาเหล่านั้นได้แก่ ปัญหาของการปฏิรูปโครงสร้าง ปัญหาของครู ปัญหาการขาดแคลนบัณฑิตแต่บัณฑิตก็ยังไม่ทำงาน คุณภาพอุดมศึกษา ปริญาเพื่อ การขาดวิจัยและพัฒนา ขาดนวัตกรรม และปัญหาความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรม การปฏิรูปการเงินเพื่อการศึกษา การขาดแคลนเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา และคุณภาพการศึกษาพื้นฐานตกต่ำ (คุรุสภา, 2558) จากผลการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่า การประเมินโดยภาพรวมร้อยละ 55 ของสถานศึกษายังไม่ได้มาตรฐาน ทั้งทางด้านผู้เรียน ด้านบริหารและด้านครู (ธีระ รุญเจริญ, 2554, น. 11-13) เช่นเดียวกับรายงานผลการเปรียบเทียบคะแนนการสอบ O-NET ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างปี พ.ศ. 2555 – 2559 พบว่า ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ทุกปี โดยเฉพาะ 5 วิชาหลัก มีคะแนนต่ำลงทุกปี (ประชาชาติธุรกิจ, 2559) และจากผลการรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559, น. 43) พบว่า จุดอ่อนของการจัดการศึกษาคือ นักเรียนขาดทักษะความรู้ ความสามารถ ด้านการคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผลและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนมีผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติกลุ่มสาระหลักอยู่ในระดับต่ำ

ผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การ (รักเกียรติ หงษ์ทอง, 2559, น. 1-2) ซึ่งการพัฒนาองค์การจนองค์การประสบผลสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐ หรือภาคเอกชน ย่อมขึ้นอยู่กับผู้นำ (Leader) ผู้นำมีส่วนสำคัญในการสร้างความสำเร็จให้กับองค์การ โดยมีภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นกุญแจสำคัญในการกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การ

ถ้าจะกล่าวถึงผู้นำในศตวรรษที่ 21 จะยกตัวอย่างจากกรณีศึกษาของบริษัท Apple Inc ที่มีผู้นำอย่าง สตีฟ จอบส์ (Steve Jobs), บิล เกตส์ (Bill Gates) หนึ่งในผู้ก่อตั้งบริษัท ไมโครซอฟท์ มาร์ก เอลเลียต ซักเคอร์เบิร์ก (Mark Elliot Zuckerberg) ผู้ก่อตั้งเว็บไซต์ Facebook และหมา หุน หรือแจ็ก หมา นักธุรกิจชาวจีน ผู้ก่อตั้งและประธานบริหารของกลุ่มอาลีบาบาซึ่งประสบผลสำเร็จในธุรกิจอินเทอร์เน็ต แต่สิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเหมือนกันของผู้นำทั้งหมดคือ ความเป็นผู้นำในศตวรรษที่ 21 (อรรธิกา พังงา, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับ Watson (2000) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของผู้นำในภาคเอกชน ประเทศแคนาดา ผลการศึกษาพบว่าผู้นำในภาคเอกชน รับรู้ถึงความสำคัญอย่างมากเกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์ การมีวิสัยทัศน์ การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยี และคุณธรรมจริยธรรม

จากผลการประเมินมาตรฐานผู้บริหารสถานศึกษาทั่วประเทศรอบที่ 3 ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำ อยู่ในระดับต้องปรับปรุง (คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 46.75) และจากการประเมินผู้บริหารสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีภาวะผู้นำ อยู่ในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 54.43 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558, น. 21) จากผลงานวิจัยด้านการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนา ด้านการศึกษา คือ สร้างผู้นำการศึกษาระดับมืออาชีพที่ตระหนักถึงการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นองค์รวม สอดคล้องกับ วิจิตร ศรีสะอ้าน (2558) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า สังคมไทยขาดแคลนผู้นำทางการศึกษาที่เป็นคนกล้าคิด กล้าทำ กล้านำ และกล้าเปลี่ยนแปลง

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยมุ่งหวังให้ได้ องค์ประกอบของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การเสนอกลยุทธ์ เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำ ในศตวรรษที่ 21 ตียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

กรอบแนวคิดการวิจัย

องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) เทคโนโลยีและการสื่อสาร 2) วิสัยทัศน์ 3) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 4) ทักษะความร่วมมือ และ 5) คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดจากเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย พบว่ามีแนวคิดที่สำคัญที่กำหนดองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีอยู่ 4 แนวคิด ประกอบด้วย 1) แนวคิดของ Badillo (2014) ที่จำแนกองค์ประกอบออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ เทคโนโลยีและการสื่อสาร ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะความร่วมมือ โดยมีนักการศึกษาที่จัดองค์ประกอบตามคิดของ Badillo คือ Shalom (2014) 2) แนวคิดของ strock (2014) ที่จำแนกองค์ประกอบ ออกเป็น 6 องค์ประกอบ คือ เทคโนโลยี การคิดวิเคราะห์ วิสัยทัศน์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะความร่วมมือ และคุณธรรมจริยธรรม 3) แนวคิดของ ชีระ บุญเจริญ (2554) จำแนกองค์ประกอบออกเป็น 4 องค์ประกอบ คือ มีวิสัยทัศน์ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2551) และชัยยงค์ เพาพาน (2559) 4) แนวคิดของกรรณิการ์ เรตมอนต์ (2559) จำแนกองค์ประกอบของภาวะผู้นำศตวรรษที่ 21 เป็น 4 องค์ประกอบ คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะวิสัยทัศน์ และทักษะความร่วมมือ จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยในแหล่งต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากองค์ประกอบรวมกันได้ เป็น 5 องค์ประกอบข้างต้น

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ตามขั้นตอนของการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยการสังเคราะห์ตัวแปรจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้านขอบเขตเนื้อหา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัยและการสังเคราะห์ตัวแปรในการศึกษาแนวคิดองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษานั้น มีสาระครอบคลุมในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้คือ 1) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารและจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 3) แนวคิดของ Badillo (2014) และ Shalom (2014) 4) แนวคิดของ strock (2014) 5) แนวคิดของธีระ ฤทธิเจริญ (2554), ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2551) และชัยยนต์ เพาพาน (2559) 6) แนวคิดของกรณิการ์ เรตมอนต์ (2559) ด้านขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล คือ เอกสารงานวิจัย บทความที่เกี่ยวข้องกับผู้นำและคุณลักษณะของผู้นำ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยการสร้างโมเดลโครงสร้างองค์ประกอบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการยืนยันโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้านขอบเขตเนื้อหา เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโดยการสร้างโมเดลโครงสร้างองค์ประกอบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและยืนยันโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้านขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ประกอบด้วย ประชากร จำนวน 8,185 คน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2562 ในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดน่าน จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดลำปาง และจังหวัดลำพูน จำนวน 189 คน และครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2562 ในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด จำนวน 7,996 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 510 คน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2562 ในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด จำนวน 129 คน และครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2562 ในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด จำนวน 381 คน และขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ องค์ประกอบของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 แบ่งขั้นตอน วิธีดำเนินการวิจัยตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนดังนี้คือ ผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร บทความ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์สรุปเป็นภาพรวมเพื่อให้ได้กรอบแนวคิดเบื้องต้น ในการวิจัย และเพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาใน

ศตวรรษที่ 21 โดยมีการดำเนินการดังนี้คือ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย โดยการศึกษาหลักการ แนวคิดองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา มีสาระครอบคลุมในประเด็น ดังนี้คือ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารและจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำแห่งความร่วมมือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสังเคราะห์เอกสาร ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ตามแนวการวิเคราะห์สาระ เพื่อใช้บันทึกข้อมูลองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 รายการที่บันทึกประกอบด้วย แหล่งที่มา รายการอ้างอิง ประเด็น หลักการและเนื้อความหรือเหตุการณ์ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย ตำรา และบทความเกี่ยวกับผู้นำ ภาวะผู้นำ คุณลักษณะผู้นำในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาภาวะผู้นำและการจัดทำกลยุทธ์ ผู้วิจัยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปสร้างเครื่องมือในการวิจัยต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จากผู้บริหารและครูผู้สอน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2562 ในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดน่าน จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดลำปาง และจังหวัดลำพูน จำนวน 189 คน และครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2562 ในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด จำนวน 7,996 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2562 ในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด จำนวน 129 คน ที่ได้มาโดยการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตร ยามาเน่ สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มอย่างเป็นสัดส่วน (Probability Proportionate to Size Sampling) ใช้เกณฑ์ร้อยละ 68 ในการแบ่งสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง ได้เท่ากับ 129 คน และครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2562 ในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด จำนวน 381 คน ที่ได้มาโดยการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตร ยามาเน่ แล้วทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยปรับรายการองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 แต่ละรายการให้เป็นพฤติกรรมของภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 2 ฉบับ สำหรับสอบถามองค์ประกอบของผู้บริหารสถานศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's Scale Type) ประกอบด้วย แบบสอบถามฉบับที่ 1 มีจุดประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 แบบสอบถามฉบับที่ 2 มีจุดประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ลักษณะแบบสอบถามมีข้อความเช่นเดียวกับแบบสอบถามฉบับที่ 1 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา(Content Validity) ของแบบสอบถามโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence:IOC) ระหว่างข้อความรายข้อกับเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คนและเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ยอมรับได้ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.8 -1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้มาปรับปรุง

และแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ (Try-Out) โดยทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน แล้วนำข้อมูลที่เกิดขึ้นไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้เกณฑ์พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาแบบสอบถามรายด้านไม่ต่ำกว่า 0.80 โดยมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แนบ OR Code ไปในแบบสอบถามเพื่ออำนวยความสะดวกในการตอบแบบสอบถามของผู้บริหารสถานศึกษาผ่านระบบออนไลน์ และได้กลับคืนมาจำนวน 497 ฉบับ โดยคิดเป็นร้อยละ 97.45 การวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนตัว ของกลุ่มตัวอย่าง โดยวิเคราะห์จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม แบบสอบถามตอนที่ 2 องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ส่วนนี้ใช้โปรแกรม SPSS for Windows วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เพื่อตรวจสอบความตรงและความสอดคล้องของโมเดลภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยใช้โปรแกรม Mplus 7.11

สรุปผลการวิจัย

1. ผลศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีจำนวน 5 องค์ประกอบ 16 ตัวแปรสังเกตได้ คือ 1) องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ 2) องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ 3) องค์ประกอบความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 4 ตัวแปรสังเกตได้ 4) องค์ประกอบทักษะความร่วมมือ ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ และ 5) องค์ประกอบด้านคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

2.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานตัวแปรสังเกตได้ขององค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณธรรมจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดรองลงมา ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และด้านทักษะความร่วมมือ ในการพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน โดยด้านคุณธรรมจริยธรรม เมื่อพิจารณาจากตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ความซื่อสัตย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ความรับผิดชอบและความยุติธรรม ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร เมื่อพิจารณาจากตัวแปรสังเกตได้ พบว่า การรู้เท่าทันสื่อ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ทักษะด้านเทคโนโลยี และทักษะการสื่อสาร ด้านวิสัยทัศน์ เมื่อพิจารณาจากตัวแปรสังเกตได้ พบว่า การสร้างวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การสื่อสารวิสัยทัศน์ และการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จากตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ความท้าทาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความยืดหยุ่น และจินตนาการ ด้านทักษะความร่วมมือ เมื่อพิจารณาจากตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ความไว้วางใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และการมีส่วนร่วม

2.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า

2.2.1 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่าพบว่า ทุกตัวบ่งชี้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ 0.851 - 0.951 โดยคุณลักษณะที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุดคือ ด้านคุณธรรมจริยธรรมกับทักษะความร่วมมือ มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.951 รองลงมาคือความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กับด้านวิสัยทัศน์ ด้านวิสัยทัศน์ และด้านคุณธรรมจริยธรรมกับด้านวิสัยทัศน์ มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.946 ซึ่งแสดงว่าข้อมูลชุดนี้มีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันต่อไป ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรในองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

องค์ประกอบ	TC	VI	CR	CS	EM	$\bar{X}$	S.D.
1. ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร (TC)	1					4.04	0.89
2. ด้านวิสัยทัศน์ (VI)	.916**	1				3.88	0.95
3. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (CR)	.885**	.950**	1			3.87	0.95
4. ทักษะความร่วมมือ (CS)	.851**	.946**	.937**	1		3.86	0.96
5. ด้านคุณธรรมจริยธรรม (EM)	.908**	.946**	.917**	.951**	1	4.05	0.96

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

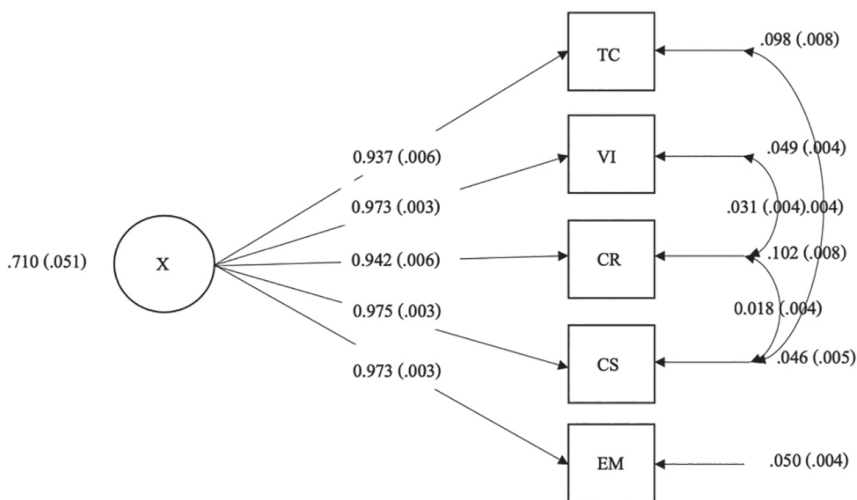
2.2.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ซึ่งโมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร 2) ด้านวิสัยทัศน์ 3) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 4) ทักษะความร่วมมือ 5) ด้านคุณธรรมจริยธรรม ผลการวิเคราะห์พบว่า โมเดล มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ ($\chi^2 = 3.049$, df = 2, p = 0.217) ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 1.000 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.999 และค่าดัชนีราก ของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (RMR) มีเท่ากับ 0.002 แสดงว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันองค์ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

องค์ประกอบ	Factor Loading	Standard Error	T	R ²
1. ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร (TC)	0.937	0.006	-	0.879
2. ด้านวิสัยทัศน์ (VI)	0.973	0.003	49.670 *	0.946
3. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (CR)	0.942	0.006	42.516 *	0.887
4. ทักษะความร่วมมือ (CS)	0.975	0.003	38.437 *	0.950
5. ด้านคุณธรรมจริยธรรม (EM)	0.973	0.003	49.537*	0.946

$\chi^2 = 3.049$ df = 2 p - value = 0.217 CFI = 1.000 AGFI = 0.999 RMSEA = 0.032

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์องค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานของแต่ละองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่าน้ำหนักองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบมีขนาด 0.937 – 0.975 และมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัว เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานขององค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า องค์ประกอบด้านทักษะความร่วมมือ (CS) มีค่าน้ำหนักมากที่สุด โดยมีค่าเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.975 และมีความแปรปรวนร่วมกับองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เท่ากับ 0.950 รองลงมาคือ ด้านวิสัยทัศน์ (VI) และด้านคุณธรรมจริยธรรม มีค่าเป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.973 และมีความแปรปรวนร่วมกับองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เท่ากับ 0.946 และองค์ประกอบที่มีน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด คือ องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร (TC) มีค่าเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.937 และมีความแปรปรวนร่วมกับองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เท่ากับ 0.879 ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีทั้งหมด 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร 2) องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ 3) องค์ประกอบความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 4) องค์ประกอบทักษะความร่วมมือ และ 5) องค์ประกอบด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งประกอบด้วย 16 ตัวแปรสังเกตได้ ซึ่ง

สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ผลการสังเคราะห์มีความสอดคล้อง เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับกรอบแนวคิดการวิจัยและสอดคล้องกับกรณีการเรมอนด์ (2559) ได้ทำการศึกษาเพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบหลักของทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะวิสัยทัศน์ และทักษะความร่วมมือ ซึ่งจากผลการวิจัยทำให้ได้ข้อสรุปว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทั้งหมด 5 องค์ประกอบ ได้แก่ เทคโนโลยีและการสื่อสาร วิสัยทัศน์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะความร่วมมือ และคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งประกอบด้วย 16 ตัวแปร สังเกตได้ สอดคล้องกับการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ของ ชัยยนต์ เพาพาน (2559) ซึ่งได้ทำการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลในศตวรรษที่ 21 ควรมีคุณลักษณะ ดังนี้คือ 1) นักสร้างสรรค์ (Creative) 2) นักการสื่อสาร (Communicator) 3) การมีวิสัยทัศน์ (Visionary) 4) การสร้างความร่วมมือ (Collaboration) และ 5) มีคุณธรรมจริยธรรม (Ethical and moral)

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

2.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานตัวแปรสังเกตได้ขององค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่าโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณธรรมจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และด้านทักษะความร่วมมือ ตามลำดับ ที่เป็นดังนี้เนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ การทำงานตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ ในการทำงานมากพอสมควร ซึ่งประสบการณ์ในการทำงาน ที่มากจะส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีประสบการณ์การทำงานกับ สถานการณ์ต่าง ๆ อย่างหลากหลาย รูปแบบ ได้ร่วมงานกับ บุคลากร บุคคล หรือหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย เป็นผลให้เกิดประสบการณ์ในการทำงานสามารถที่จะปรับปรุงตนเอง และการทำงานของตนเองรวมถึงหน่วยงานของตนเองให้ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้อง สอดคล้องกับ สุกฤษฎี อุดคนดี (2555) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทาง การศึกษาในทศวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 พบว่าโดยภาพรวมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทาง การศึกษาในทศวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 อยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับการวิจัยของสกุณา อินอยู่ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 และ 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมระดับการปฏิบัติภาวะผู้นำอยู่ในระดับมาก

2.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบ 1) องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ 2) องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ 3) องค์ประกอบความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 4 ตัวแปรสังเกตได้ 4) องค์ประกอบทักษะความร่วมมือ ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ และ 5) องค์ประกอบด้านคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุริรัตน์ โตเขียว (2560) ได้ทำการศึกษาแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาชั้น

พื้นฐานในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 ได้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การบริหารยุคใหม่ 2) ใส่ใจคุณลักษณะ 3) ทักษะเทคโนโลยีและการสื่อสาร 4) ผู้บริหารที่มีการพัฒนา 5) เน้นการคิดวิเคราะห์ และ 6) นำพาสู่ต้นแบบที่ดี สอดคล้องกับคมกฤษ พรหมดิ (2560) ได้ทำการศึกษารวบรวมองค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษารวบรวมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า มีองค์ประกอบ (ตัวแปรแฝง) 4 องค์ประกอบ และ ตัวแปรสังเกตได้ 10 ตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ คือ การสร้างสมรรถนะหลัก การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กร วิสัยทัศน์ร่วม และการริเริ่มสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับพิมพ์ธาดา วัฒนวงศ์ปัญญา (2555) ได้ทำการวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาคูณลักษณะผู้นำแบบไทยของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำแบบไทยมี 5 ด้าน คือ (1) ด้านความรู้ (2) ด้านทักษะ (3) ด้านทัศนคติ (4) ด้านบุคลิกภาพ (5) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผลการวิเคราะห์พบว่า โมเดล มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ ($\chi^2 = 3.049$, $df = 2$, $p = 0.217$) ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 1.000 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.999 และค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (RMR) มีเท่ากับ 0.002 แสดงว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สอดคล้องกับคมกฤษ พรหมดิ (2560) ได้ทำการศึกษารวบรวมองค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่าผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดล การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีสอดคล้องกับข้อมูลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า Chi-Square = 24.27 ค่า $p = 0.38908$ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) = 0.98 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) = 0.97 และค่าประมาณความคลาดเคลื่อนของรากกำลังที่สองเฉลี่ย (RMSEA) = 0.012 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานขององค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า องค์ประกอบด้านคุณธรรมจริยธรรมและทักษะความร่วมมือ มีค่าน้ำหนักมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านวิสัยทัศน์ และองค์ประกอบความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สอดคล้องกับพิมพ์ธาดา วัฒนวงศ์ปัญญา (2555) ได้ทำการวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาคูณลักษณะผู้นำแบบไทยของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันของคุณลักษณะผู้นำแบบไทยของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม สอดคล้องกับ Watson (2000) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของผู้นำในภาคเอกชน ประเทศแคนาดา โดยใช้แบบสอบถามและการโทรศัพท์สัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่าผู้นำในภาคเอกชนรับรู้ถึงความสำคัญอย่างมากเกี่ยวกับ การมีวิสัยทัศน์ การทำงานเป็นทีม จริยธรรม ทักษะของการเป็นผู้ประกอบการ การแก้ปัญหา ความคิดริเริ่ม ความอดทน และการใช้เทคโนโลยี และ Boone (1992) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำของศึกษาธิการเขตในชนบท พบว่า ภาวะผู้นำของศึกษาธิการเขตในชนบทคือ มีวิสัยทัศน์และความคิดสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีทั้งหมด 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร 2) องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ 3) องค์ประกอบความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 4) องค์ประกอบทักษะความร่วมมือ และ 5) องค์ประกอบด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบนั้น จะส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาตลอดจนถึงผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญหรือกำหนดนโยบายในการพัฒนาตนเองหรือพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับสูงขึ้นต่อไป

2. จากผลการวิจัย เมื่อเรียงลำดับน้ำหนักตามองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบด้านคุณธรรมจริยธรรม และทักษะความร่วมมือ มีค่าน้ำหนักมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความคิดริเริ่ม และองค์ประกอบด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาเล็งเห็นว่าตัวแปรสังเกตได้ดังกล่าวมาข้างต้นเป็นตัวแปรสำคัญที่จะส่งผลต่อภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน เมื่อแยกตามองค์ประกอบ พบว่า ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานได้พัฒนาตนเองและเห็นความสำคัญของตัวแปรสังเกตได้ข้างต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพของการบริหารโรงเรียนกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือสังกัดอื่น ๆ

บรรณานุกรม

- กรณีกา เรดมอนด์. (2559). *ตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (ปริญญาณิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- คมกริช พรหมฉิน. (2560). *การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ในศตวรรษที่ 21*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. จันทบุรี.
- ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). *ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21*. สืบค้น 29 ธันวาคม 2560, จาก <http://www.siamhrd.com/leadership.html>.
- ธนาคารกรุงเทพ. (2559). *เส้นทางสู่โมเดลประเทศไทย 4.0*. สืบค้น 17 พฤศจิกายน 2559, จาก <http://www.bangkokbanksme.com/article/5992>.
- ธีระ รุญเจริญ. (2554). *ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2559). *ปรับ “ทักษะ-เรียนรู้” รับ Thailand Economy 4.0*. สืบค้น 27 สิงหาคม 2559, จาก http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1468862379
- พิมพ์ธิดา วัฒนวงศ์. (2555). *กลยุทธ์การพัฒนาคูณลักษณะผู้นำแบบไทยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (ปริญญาณิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2551). *การเปลี่ยนผ่านการศึกษาเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- รักเกียรติ หงษ์ทอง. (2559). *ภาวะผู้นำ*. เพชรบุรี : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). *การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: เอส อาร์ พรินติ้ง.
- วิจิตร ศรีสะอ้าน. *วิจิตรชี้การศึกษาไทยขาดผู้นำ*. สืบค้น 11 ธันวาคม 2558, จาก <http://www.komchadluek.com/section/การศึกษา>.
- สกุณา อินอยู่. (2558). *กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 และ 2*. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 17(1), 59-70.
- สุกรีย์ อุดคนดี. (2555). *ศึกษาภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในทศวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก.
- สุริรัตน์ โตเขียว. (2560). *รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21*. (ปริญญาณิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. นครสวรรค์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *(ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *นโยบายงบประมาณปี 2560 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2558). *มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). รายงานสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับการศึกษา
ขั้นพื้นฐานด้านผู้เรียน. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี.คอมมิวนิคชั่น.
- อรรธิกา พังงา. (2556). “เส้นทางสู่การสร้างองค์กรนวัตกรรม”. สืบค้น 15 มีนาคม 2559, จาก [http://
articles.citu.tu.ac.th/wp-content/uploads/2013/04/Research10new.pdf](http://articles.citu.tu.ac.th/wp-content/uploads/2013/04/Research10new.pdf)
- Badillo. (2013). *21st Century Leadership Skills January : Ten skills fo the future workforce*.
- Boone, M. (1992). *The Impact of Leadership Behavior of The Superintendents on
Restructuring Rural Schools*, Dissertation Abstracts. 11-13, October.
- Shalom. (2014). *Leadership Skills for the 21st Century*. Retrieved from [http://cfcoaching.org/?
p=537](http://cfcoaching.org/?p=537)
- Strock, J. (2014). *25 Essential 21st Century Leadership Skills*. Retrieved September 2, 2014,
from [http://www.lifescienceleader.com/doc/essential-st-century-Leadership-
skills-0001](http://www.lifescienceleader.com/doc/essential-st-century-Leadership-
skills-0001)
- Watson. (2000). Watson, Samy Hanna. *Leadership Requirements in the 21st Century:
The Perceptions of Canadian Private Sector Leaders*, Dissertation Abstracts
International. 13 (1), 43-57. Retrieved January 15, 2013, from [http://www.annbadillo.
com/leadership/2013/01/](http://www.annbadillo.
com/leadership/2013/01/)

The background of the entire page is a light gray gradient. On the right side, there is a detailed illustration of orchid flowers and buds in a darker gray tone, extending from the top right towards the bottom right. A solid dark gray horizontal band runs across the middle of the page, serving as a backdrop for the text.

EDUCATION

THAKSIN UNIVERSITY

หลักเกณฑ์การจัดทำต้นฉบับเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

การจัดพิมพ์วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณเพื่อเป็นสื่อกลางการเผยแพร่ผลงานวิจัย บทความวิชาการ พัฒนาทางสหสาขาวิชา เช่น ศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ เป็นการบูรณาการนโยบายทางการศึกษาการเรียนการสอนและบริการวิชาการแก่ชุมชนเป็นต้นวารสารฯรับตีพิมพ์บทความวิจัยและบทความวิชาการโดยที่บทความดังกล่าวจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน ผลงานที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอาจถูกดัดแปลงแก้ไขรูปแบบและจำนวนตามที่เห็นสมควร ผู้ประสงคจะนำข้อความใดๆไปพิมพ์เผยแพร่ต่อไป ต้องได้รับอนุญาตจากผู้อยู่เขียนตามกฎหมายลิขสิทธิ์

การพิจารณาต้นฉบับ

บทความที่ตีพิมพ์จะต้องได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ และผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัยในสาขาที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อย 2 ท่าน/บทความ (แบบ Double blinded) กรณีที่ต้องปรับปรุงแก้ไข จะส่งกลับไปยังผู้เขียนเพื่อดำเนินการต่อไป

การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์

บทความที่ส่งตีพิมพ์ควรมีรายละเอียดดังนี้

1. ชื่อเรื่อง : กระชับ ชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหาสำคัญ (ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ)
2. ชื่อผู้เขียน : ระบุชื่อ นามสกุล วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) และหน่วยงานที่สังกัดของผู้เขียนครบทุกคน สถานที่ทำงาน หรือที่อยู่ และเบอร์โทรศัพท์ ที่สามารถติดต่อได้ (ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ)
3. ผู้สนใจเสนอบทความต้องส่งต้นฉบับสามารถส่งได้ทางระบบ ThaiJo* การจัดพิมพ์ต้นฉบับใช้ขนาดกระดาษ A4 พิมพ์ด้วยอักษร TH SarabunPSK ขนาดอักษร 14 pt. ความยาวของต้นฉบับรวมทั้งตาราง แผนภูมิ และเอกสารอ้างอิงไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ ต้นฉบับของท่านจะถูกส่งไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้นๆ พิจารณาร้อยละ 2 ท่าน ผู้เขียนจะได้รับวารสารฉบับที่ลงพิมพ์เรื่องของผู้เขียน จำนวน 2 เล่ม ถ้าบทความนั้นได้รับพิมพ์
4. ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ หรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน
5. กองบรรณาธิการขอใช้สิทธิในการนำบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ และเผยแพร่ลงเว็บไซต์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณออนไลน์

รูปแบบการเขียนบทความในวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

1. ชื่อเรื่อง : กระชับ ชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหาสำคัญ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
2. ชื่อผู้ทำวิจัย : ระบุชื่อ นามสกุล (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) หน่วยงานที่สังกัด และที่อยู่ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
3. ชื่อที่ปรึกษา: ระบุชื่อ นามสกุล (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) หน่วยงานที่สังกัด และที่อยู่ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
4. บทคัดย่อ: (ภาษาไทย) บทคัดย่อต้องมีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เนื้อหาในบทคัดย่อควรระบุวัตถุประสงค์โดยย่อ ผลการวิจัยและบทสรุปโดยย่อ (ไม่เกิน 250 คำ)
5. คำสำคัญ : (ภาษาไทย)
6. บทคัดย่อ : (ภาษาอังกฤษ) (ไม่เกิน 250 คำ)
7. คำสำคัญ : (ภาษาอังกฤษ)

เนื้อหาของบทความวิจัย

8. บทนำ : กล่าวถึงเฉพาะภูมิหลังของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวัตถุประสงค์การวิจัย
9. กรอบแนวคิดในการวิจัย (ถ้ามี)
10. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
11. สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
12. วิธีดำเนินการวิจัย
 - ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย/กรณีศึกษา (ระบุรายละเอียดของการได้มาและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย/กรณีศึกษา)
 - ตัวแปรที่ศึกษา
 - วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ระบุคุณภาพของข้อมูล)
 - การวิเคราะห์ข้อมูล
13. สรุปผลการวิจัย : เขียนบรรยาย หรือสรุปเป็นข้อๆ โดยย่อ ถึงผลงานที่สำคัญ และต้องการเน้น
14. อภิปรายผล
15. ข้อเสนอแนะ
16. บรรณานุกรม : การอ้างอิงในบทความให้ผู้เขียนใช้ระบบ APA 6th edition การเขียนเอกสารอ้างอิงของบทความวิจัย และบทความทางวิชาการ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 1. กรณีที่อ้างอิงจากการสารให้เขียน: ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ (ฉบับที่), เลขหน้าที่ปรากฏ.
 2. กรณีอ้างอิงจากหนังสือให้เขียน : ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. (พิมพ์ครั้งที่). สถานที่พิมพ์ : ชื่อสำนักพิมพ์.
 3. กรณีวิทยานิพนธ์ให้เขียน: ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หรือวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, ชื่อมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา).
 4. กรณีพิมพ์อ้างอิงสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอื่นๆ: ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]. ชื่อวารสารหรือชื่อหนังสือ, ปีที่ (ฉบับที่), เลขหน้าที่. URL ของบทความ

** ค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์วารสารศึกษาศาสตร์

1. กรณีผู้นิพนธ์เป็นคณาจารย์และบุคลากร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณจ่ายค่าพิจารณาบทความในอัตรา 1,000 บาท/1 บทความ
 2. กรณีผู้นิพนธ์เป็นบุคลากร/นิสิต/นักศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณจ่ายค่าพิจารณาบทความในอัตรา 1,500 บาท/1 บทความ
 3. กรณีผู้นิพนธ์เป็นบุคลากร/นิสิต/นักศึกษามหาวิทยาลัยในเครือทางาม (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาวิทยาลัยบูรพา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) จ่ายค่าพิจารณาบทความในอัตรา 2,000 บาท/1 บทความ
 4. กรณีผู้นิพนธ์เป็นบุคคลทั่วไป จ่ายค่าพิจารณาบทความในอัตรา 2,500 บาท/1 บทความ
- สามารถชำระค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์วารสารโดยผ่านบัญชีธนาคาร
บัญชีเลขที่ 691-235949-4 ธนาคารไทยพาณิชย์ กระแสรายวัน
ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยทักษิณ

**ถ้าารูหลักฐานการชำระเงินพร้อมระบุชื่อ-สกุลที่อยู่สำหรับการส่งใบเสร็จและเบอร์โทรศัพท์มาทางระบบ ThaiJo โดยการเพิ่มกระทุสนทนา

รูปแบบเรื่องเต็ม
ไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ A4
พิมพ์ด้วยตัวอักษร TH SarabunPSK

3 ซม.

ขนาดตัวอักษร 18

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวิถี คน น้ำ ป่า เขาปู่
Cultural Landscapes of Khao Pu's Community Learning Center
on the Way of life, water and forest

ขนาดตัวอักษร 14 และใส่ตัวเลข (ผู้แต่ง)
ท้ายนามสกุลสำหรับ Corresponding author

ผู้วิจัย ชัชวาล ชุมรักษา¹

คุณอนันท์ นิรมล²

ศิลป์ชัย สุวรรณมณี³

Chatchawan Chumruksa

chumruksa@gmail.com

Khunarnan Niramol

Sinchai Suwanmanee

ขนาดตัวอักษร 16 บทคัดย่อ

ขนาดตัวอักษร 14

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรม
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวิถีคน น้ำ ป่า เขาปู่ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ 2)พัฒนารูปแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรม
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวิถี คน น้ำ ป่า เขาปู่ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ 3)ประเมินรูปแบบภูมิทัศน์
วัฒนธรรมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวิถี คน น้ำ ป่า เขาปู่ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ การวิจัยระยะที่ 1
ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวิถีคน น้ำ ป่า เขา
ปู่ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์ และการจัดประชุมกับ
กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 คน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวิถีคน น้ำ
ป่า เขาปู่เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ ใช้กระบวนการปฏิบัติการภาคสนาม ระยะที่ 3 ประเมินรูปแบบ
ภูมิทัศน์วัฒนธรรมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวิถีคน น้ำ ป่า เขาปู่เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ ใช้กระบวนการ
ประชุมปฏิบัติการกับผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน และสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

3 ซม.

3.5 ซม.

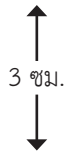
ผลการวิจัยพบว่า

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Assistant Professor Dr. Program in Educational Technology and Communications Faculty Education Thaksin
University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Assistant Professor Dr. Program in Educational Technology and Communications Faculty Education Thaksin
University

³ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Dr. Program in Educational Administration Faculty Education Thaksin University

3 ซม.

.....

.....

.....

คำสำคัญ : ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จิตสำนึกรักษ์น้ำ

Abstract

← 3.5 ซม. →

This research aims to 1) Study the needs for the development of the cultural landscapes model of Khao Pu's community learning center on the way of life, water and forest to enhance the awareness of water conservation consciousness. 2) Develop the cultural landscapes model of Khao Pu's community learning center on the way of life, water and forest to enhance the water conservation consciousness and 3) Evaluate the cultural landscapes model of Khao Pu's community learning center on the way of life, water and forest to enhance the water conservation consciousness. Phase 1: study the needs for the development of the cultural landscapes model of Khao Pu's community learning centers on the way of life, water and forest to enhance the water conservation consciousness. The data were collected by using an interview process and the meeting with 25 key persons. Phase 2 : development the cultural landscape model of Khao Pu's community learning center on the way of life, water and forest to enhance the water conservation consciousness. The data were collected by using a field operations with 5 key persons. Phase 3: evaluate the cultural landscape model of Khao Pu's community learning center on the way of life, water and forest to enhance the water conservation consciousness. The data were collected by a focus group discussion process with 5 experts and 5 key persons.

← 3 ซม. →

The research found that: 1)

.....

.....

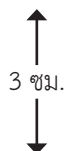
.....

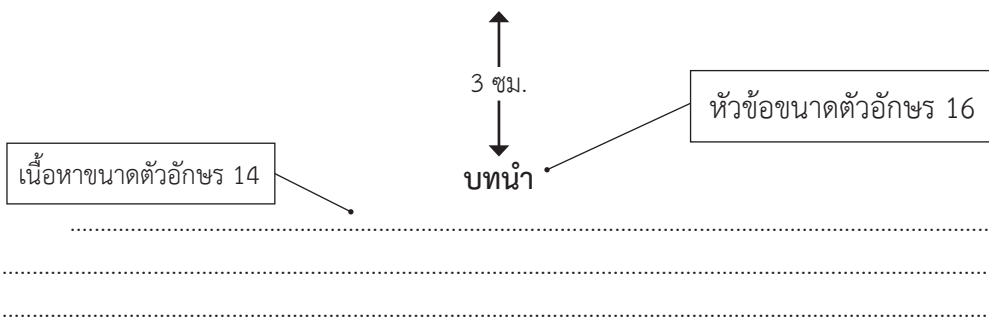
.....

.....

.....

Keywords Cultural Landscape Community Learning Center Water Conservation Consciousness

กรอบแนวคิดในการวิจัย (ถ้ามี)

.....

.....

.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

.....

.....

.....

วิธีดำเนินการวิจัย

← 3 ซม. →

.....

.....

.....

สรุปผลการวิจัย

← 3.5 ซม. →

.....

.....

.....

อภิปรายผล

.....

.....

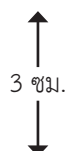
.....

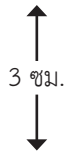
ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

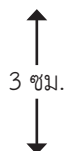
3 ซม.

บรรณานุกรม (ใช้รูปแบบ APA 6th edition)

- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2547). *พระราชบัญญัติ การศึกษาชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) หน้า 29-30.*
- รุจิราพรรณคงช่วย. (2556). “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภูมิศาสตร์ภาคใต้”, *วารสารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.* 13(1), 47-58.
- ไพศาล วรคำ. (2556) *การวิจัยทางการศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 6). มหาสารคาม : ตักสิลาการพิมพ์.
- ภาณุ อุดกัล. (2556). *โมเดลการวัดผลกระทบจากการประเมินคุณภาพภายนอก.* (ดุชนันท์ ปรังญา ดุษฎีบัณฑิต). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ. (2553). *สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : เรือนแก้ว การพิมพ์.
- Hair, J.F., Anderson, R.E., Tatham, R.L. and Black, W.C. (1998). *Multivariate Data Analysis.* New Jersey : Prentice Hall.

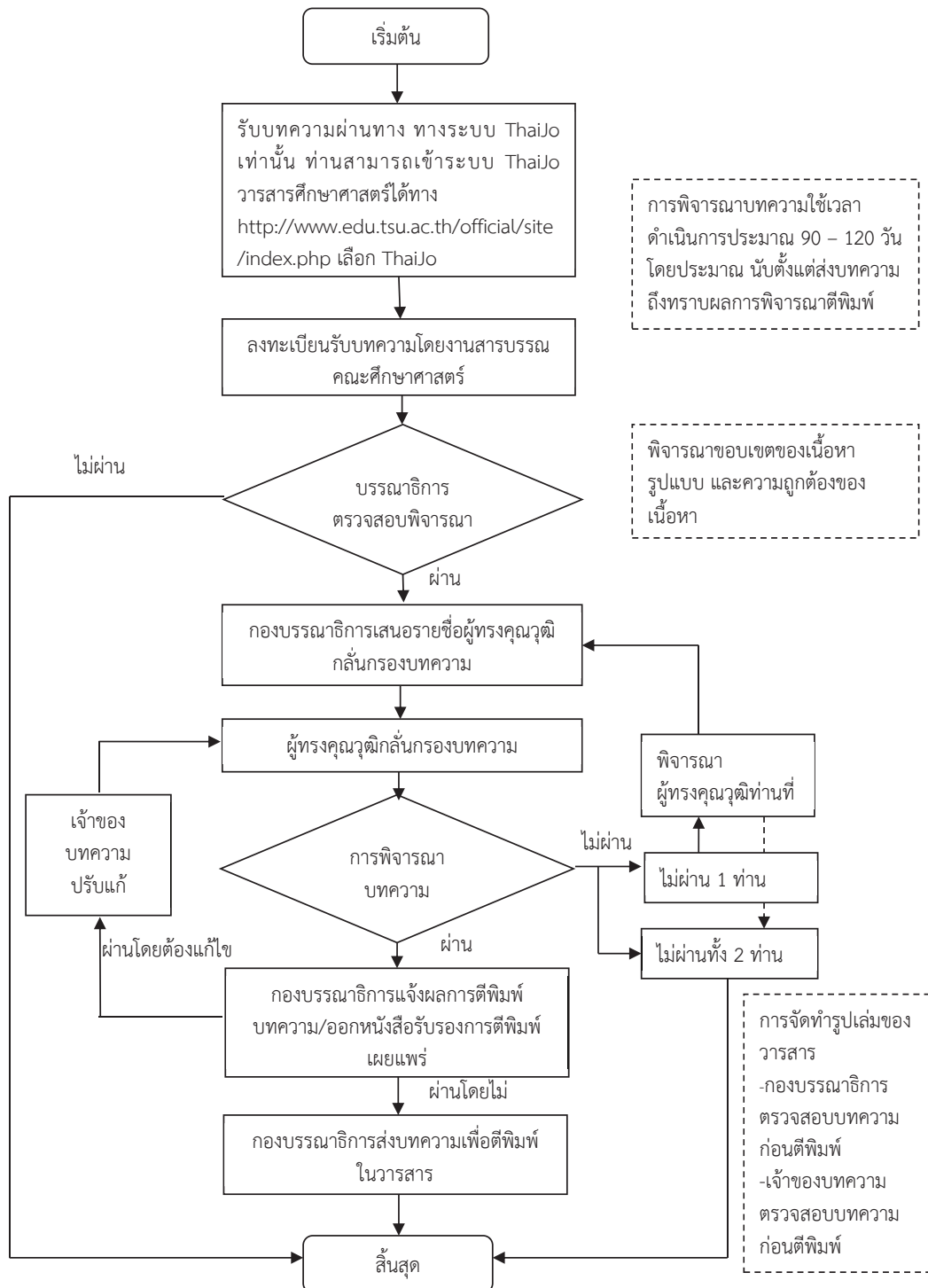
← 3 ซม. →

← 3.5 ซม. →

3 ซม.

ขั้นตอนการตีพิมพ์เผยแพร่วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ
พิจารณาบทความวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2564)

1. อ.ดร.อุมารินทร์ ตูลารักษ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. อ.ดร.บุศกร โกมลตรี	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. อ.ดร.ธัญชนก พูนศิลป์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
4. ผศ.ดร.ดนุตา จามจุรี	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. ศ.ดร.ดวงมน จิตรจำนงค์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
6. ผศ.นิดา มีสุข	อาจารย์เกษียณ มหาวิทยาลัยทักษิณ
7. อ.ดร.สุรพงษ์ ยัมละมัย	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
8. ผศ.ดร.ฐานันท์ ธรรมเมธา	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
9. อ.ดร.กัลยาณี เจริญช่าง นุชมี	คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
10. ผศ.ดร.ณัฐภรณ์ หลาวทอง	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
11. อ.ดร.เสาวรส ยิ่งวรรณะ	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
12. ผศ.ดร.สิงหา ประสิทธิ์พงศ์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
13. ผศ.ดร.บุษรี เฟ่งเล็งดี	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
14. ผศ.ดร.สุพิดา รักกะเปา	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
15. ผศ.ดร.วรฉัตร วรวิรรณ	คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
16. ผศ.ดร.มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
17. ศ.ชวน เพชรแก้ว	อาจารย์เกษียณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
18. ผศ.ดร.ประภาส ปานเจียง	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
19. ผศ.ดร.กิตติพงษ์ วงศ์ทิพย์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
20. รศ.ดร.ประสาธน์ เนื่องเฉลิม	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
21. รศ.ดร.ชาติรี ฝ่ายคำตา	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
22. ผศ.ดร.ธัญกร ช่วยทุกข์เพื่อน	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
23. รศ.ดร.เกตุมนี มากมี	อาจารย์เกษียณ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
24. ผศ.นิศากร ทองนอก	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
25. รศ.ดร.สุกัญญา แซ่มซ้อย	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
26. ผศ.ดร.กฤตยาภาณุรัตน์ โตพิทักษ์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
27. ผศ.ดร.เรวดี กระโหมวงศ์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
28. รศ.ดร.มารุต พัฒนา	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
29. ผศ.ดร.นพเก้า ณ พัทลุง	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
30. ผศ.ดร.คุณอนันต์ นิรมล	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
31. ผศ.ดร.วิมลรัตน์ จตุรนนท์	อาจารย์เกษียณ มหาวิทยาลัยบูรพา

Publisher

Faculty of Education, Thaksin University Muang Songkhla, Songkhla Province 90000 Tel. 074-317680-1
Fax. 074-317680-1 <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/eduthu/index>

Objective

1. To broadly publicize academic work on education and interdisciplinary education for academic society and public.
2. To exchange knowledge, ideas, theories, of education and interdisciplinary education.
3. To enhance scholars of education and interdisciplinary education to create useful academic works for society.

Consulting Editor

Dean of Faculty of Education	Thaksin University
Vice Dean: Academic Affairs and Learning Development	Thaksin University
Assitant Professor Dr.Montana Pipatpen	Thaksin University

Editorial Board

Professor Dr.Pruet Siribanpitak	Chulalongkron University
Professor Dr.Sirichai Kanjanawasee	Chulalongkron University
Associate Professor Dr. Sombat Noparak	UNIVERSITY OF PHAYAO
Associate Professor Dr. Narin Sungrugs	Silpakorn University
Associate Professor Dr. Montri Yamkasikorn	Burapha University
Associate Professor Dr. Thayata Rattanaphinyiwanich	Bansomdejchaopraya Rajabhat University
Associate Professor Dr.Moohammadsakee Jeaha	Fatoni University
Associate Professor Dr. Niran Chullasap	Hatyai University
Associate Professor Dr. Chatree Faikhamta	Kasetsart University
Associate Professor Auejit Phattanajuk	Khon Kuen University
Assistant Professor Dr.Sitichai Wichaidit	Thammasat University
Associate Professor Dr. Rungchatchadaporn Vehachart	Thaksin University
Assistant Professor Dr.Phatsirabet Wetwiriyaakun	Thaksin University
Dr. Venus Srisakda	Thaksin University
Dr. Matee Di-sawat	Thaksin University
Dr. Navapat Rattanaboontawee	Thaksin University
Mr.Dhirayuddh Kenputra	Thaksin University

Editor

Assitant Professor Dr. Singha Prasitpong	Thaksin University
--	--------------------

Assistant Editor

Dr.Singha Tulyakul	Thaksin University
--------------------	--------------------

Managing

Mrs.Punyapa Nitipichat	Thaksin University
Miss. Pamika Sangkhorn	Thaksin University
Mrs. Marisa Panngam	Thaksin University
Mr. Thanakrit Phaephon	Thaksin University
Miss. Oranit Sapmanee	Thaksin University

Publication

Two regular issues annually (No.1 January-June, No.2 July-December) and a special issue according to important occasion.
Printing House: Neo Point (1995) Co., Ltd. 1/59 Ratuthit Rd. T.Hatyai A.Hatyai, Songkhla, Thailand 90110
Tel. 074-253229-339, E-mail : neopoint9@gmail.com

- Journal of Education and submitted Education Articles
- All articles submitted for publication will be verified by a group of distinguished reviewers.
- The Faculty of Education and the editorial board claim no responsibility for the contents or reviews by expressed the others of individual articles.
- Copying is allowed freely, provided acknowledgement is made thereof.

Journal of

EDUCATION

THAKSIN UNIVERSITY

www.edu.tsu.ac.th

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ตำบลเขาopusช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

โทร 074-317600 ต่อ 3109 โทรสาร 074-317681

